

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Ex. C

Socialpol.
Sv.

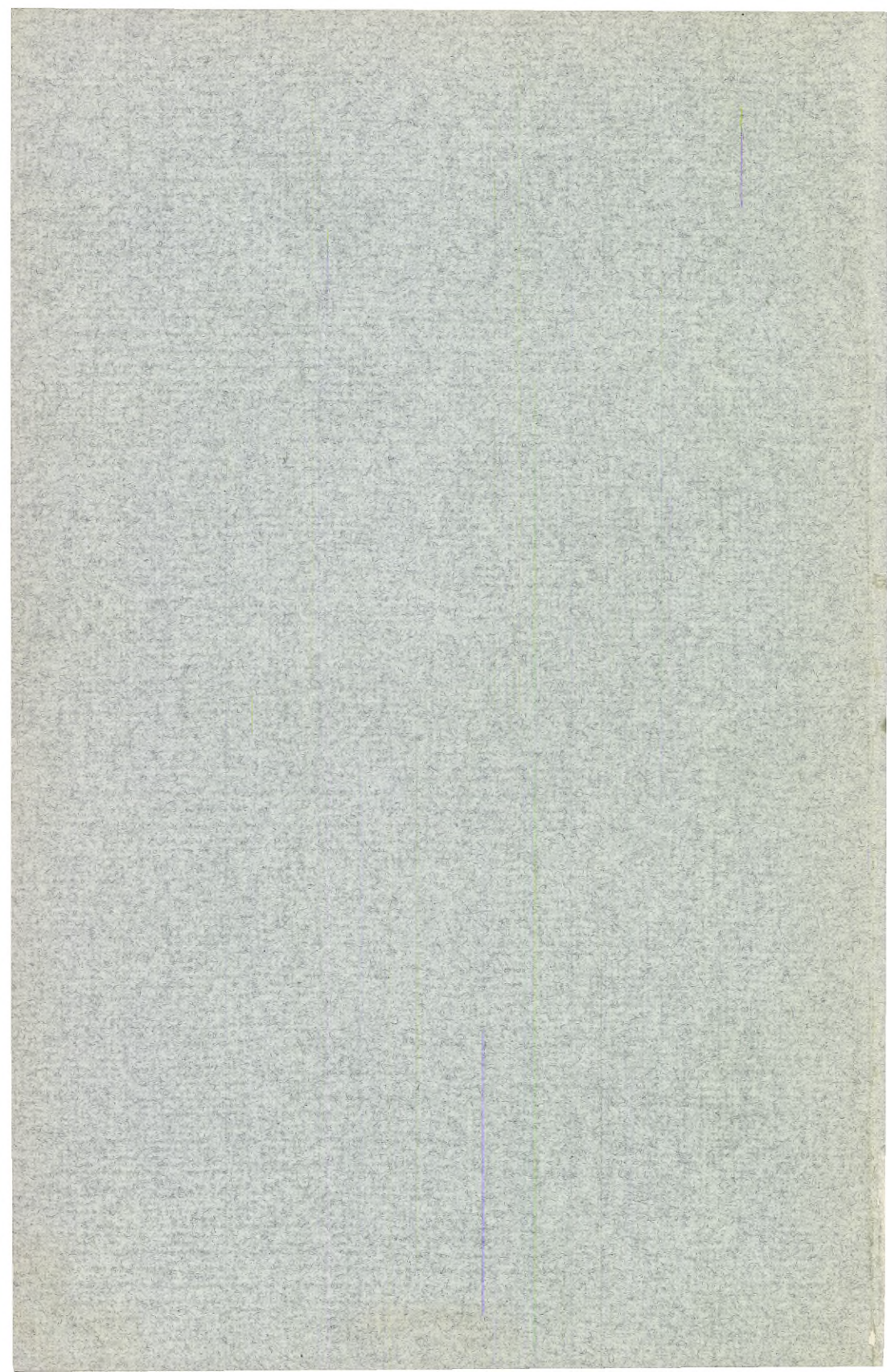
Emigr.

Emigrationsutredningen

Bil. 2)

1969

Ex. C

*Socialpol.
Fr.
Emigr.*

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA II

UTVANDRINGSVÄSENDET I SVERIGE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1909

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF GÖTEBORG

UNIVERSITY OF GÖTEBORG

Sr. 68
692

UTVANDRINGSVÄSENDET I SVERIGE

ÖFVERSIKT AF GÄLLANDE FÖRFATTNINGAR
OCH DERAS TILLÄMPNING

UTGIFVEN AF

EMIGRATIONsutredningen

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1909

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	7.
I. Den svenske utvandrarren	8.
II. Gällande författningar om utvandrarebefordringen	16.
III. Emigrantagenterna	33.
IV. Emigrantagenternas ombud	49.
V. Utvandringsväsendet i Göteborg och Malmö	68.
VI. Den olagliga utvandringen	80.
VII. Emigrantvärfningen	92.
VIII. Ångbåtslinier och emigrantfartyg	106.
IX. Emigranthotellen	121.
X. Den amerikanska invandringslagstiftningen	143.
XI. Påverkan till utvandring från svenskarne i Amerika	148.

I Bilaga I till Emigrationsutredningens blifvande utlåtande är redogjordt för utvandringslagstiftningen i främmande länder äfvensom hufvuddragen af dess historiska utveckling i Sverige.

I nu förevarande Bilaga II redogöres för utvandringsväsendets faktiska tillstånd för närvarande i Sverige, med återgifvande in extenso af de lagligen gällande bestämmelser, som reglera detsamma, hvarjämte en redogörelse lämnas för huru dessa bestämmelser gestalta sig vid tillämpningen. Framställningen är i hufvudsak endast refererande, med påpekande af de missförhållanden som vidlåda det nuvarande systemet. Den Emigrationsutredningen påhvilande skyldigheten att afgifva förslag till ny lagstiftning i ämnet, jämte motivering, skall fullgöras i det slutliga utlåtandet, för hvilket serien af »Bilagor» är afsedd att utgöra underlaget.

Stockholm i januari 1909.

GUSTAV SUNDBÄRG.

Nils Wohlin.

I. Den svenske utvandrarén.

För utvandringslagstiftningens historia i Sverige och dess förhållande till motsvarande lagstiftning i främmande länder är redogjort i Bilaga I till Emigrationsutredningens utlåtande. Till nämnda bilaga hänvisas också med afseende å olika tolkningar af begreppen »emigrant», »emigrantagent», »emigrantfartyg» o. s. v., i den mån desamma ej framgå af efterföljande framställning.

Nu gällande bestämmelser om utvandringen från Sverige meddelas i främsta rummet i Kungl. förordningen den 4 juni 1884, i det följande för korthetens skull kallad Utvandrareförordningen. Densamma, liksom hithörande bestämmelser ur andra författningar, meddelas in extenso sid. 16.

Här närmast lämnas en öfversikt öfver de formaliteter en svensk utvandrare i våra dagar har att iakttaga och de villkor under hvilka hans befordran sker.

En svensk, som önskar utvandra till främmande land, bör först hos vederbörande pastorsämbete begära **utflyttningsbetyg**.

Indirekt meddelas bestämmelse härom i Nådiga förordningen om utvandrarens fortskaffande den 4 juni 1884, § 5 mom. 1 (återgifvet sid. 18 här nedan). Här föreskrifves nämligen att kontrakt mellan agent och utvandrare angående den senares befordran ej må upprättas, »därest ej behörigt, till främmande land ställt utflyttningsbetyg förete angående utvandrarén».

Vill någon emigrera utan att därom sluta kontrakt med emigrantagent, är han således *icke enligt ofvanstående bestämmelse* förpliktigad att förete utflyttningsbetyg. *Skyldigheten* att uttaga sådant föreligger på grund af Kungl. förordningen om kyrkoböckers förande den 6 augusti 1894, § 31, som stadgar: »Födelsér, dödsfall, inflyttningar och de öfriga förhållanden, om hvilka anteckningar i kyrkoböcker skola göras, vare enhvar, som vederbör, pliktig att till pastor skyndsamt anmäla.» Bland de »öfriga förhållanden, om hvilka anteckningar i kyrkoböcker skola göras», ingår nämligen också utflyttning, hvar öfver, enligt § 1 af nämnda förordning, skall föras särskild kyrkobok, som benämnes utflyttningsbok. — Denna skyldighet att uttaga flyttningsbetyg gäller alla i svensk församlingsbok upptagna personer, vare sig de äro svenska undersåtar eller icke.

Genom att *underlåta* att uttaga och förete sådant betyg afstår emigranten från det beskydd, som är afsedt genom det ofvannämnda kontraktet mellan utvandrare och utvandrareagent och detta kontrakts vederbörliga påteckning af svensk polismyndighet. (Om den principiella innebörden häraf, jfr. Bilaga I, sid. 57.)

Huru ett betyg af ifrågavarande art skall vara beskaffadt, föreskrifves i Kyrkobokföringsförordningens § 35 och 36 med därtill i förordningen gifna regler. Det vederbörligen fastställda *formuläret för flyttningsbetyg* (för ensam person) här följande utseende (för utrymmets skuld äro här raderna sammanförda):

1. _____ 2. _____
 3. är född den _____ år _____ (_____) 4. i _____
 församling i _____ län, 5. är _____ vaccinerad _____
 _____ 6. är _____ döpt, 7. har inom svenska kyrkan konfirmerats och
 äger _____ kristendomskunskap, 8. har inom svenska kyrkan begått H. Natt-
 vard, 9. är till Nattvardens begående oförhindrad _____
 10. _____ 11. åtnjuter _____ medborgerligt
 förtroende _____ 12. _____ 13. är _____
 äktenskap _____ 14. _____
 15. såsom värnpliktig _____ 16. flyttar till _____
 församling i _____ län; 17. betygar _____ församling i
 _____ län 18. den _____ år _____

Kyrkoherde V. pastor Komminister.»

Å betygets baksida förekommer, jämte utdrag af förordningen angående kyrkoböckers förande, följande:

»Omstående person åtföljes härifrån af nedanstående icke konfirmerade barn under 15 år.» (Här följer en upplinjerad tabell, med rader för hvarje barn samt koll. för namn, födelsedag, månad och år, födelseort, dop och vaccination).

Å rad 1 och 2 i ofvanstående formulär införas namn och yrke m. m. (se Kyrkobokföringsförordningens regler till flyttningsbetygen). Rad 10 är afsedd för anteckning om den flyttande ej är konfirmerad samt om medlemskap af främmande trossamfund. Rad 11 och 12 skola inrymma vederbörliga anteckningar om frejd. Rad 13 och 14 skola innehålla föreskrifna anteckningar om äktenskapliga förhållanden (ledighet till äktenskap, äktenskapshinder, makens vistelseort om ej båda makarna följas åt o. s. v.). Å rad 15 ifylles hvad som är antecknadt i församlingsboken (i Stockholm: hos rote-mannen) om vederbörandes värnpliktsförhållanden. Å rad 16 göres anteckning om det främmande land, hvartill utvandran anmäler sig skola flytta.

För *äkte makar som resa tillsammans* är ett särskildt formulär fastställt, som i sak innehåller detsamma som förestående och ej torde behöfva här återgifvas. För flyttande från *Stockholms stad* gäller äfven särskildt formulär, med blott formella afvikelser från ofvanstående.

Beträffande den frågan, huruvida i allmänhet de föreskrifna flyttningsbetygen verkligen af emigranten *uttagas och företes*, torde detta kunna sägas ske i det mycket öfvervägande antalet fall, med undantag egentligen blott vid rymning samt öfriga fall då laga hinder möta för dylikt betygs utfäende, hvarom särskildt angående de värnpliktige hänvisas till här nedan. Emigranter öfver Köpenhamn och andra utländska hamnar (där betyg ej erfordras för befordran) torde dock äfven understundom af ren vårdslöshet underlåta att uttaga betyg, äfven där intet hinder därför skulle möta. Påföljden häraf blir att emigranten, efter frånvaro från hemmet vid tre på hvarandra följande mantals-skrifningar, afföres ur församlingsboken och införas i »boken öfver obefintlige» (Kyrkobokföringsförordningens § 11).

Omyndig person, som vill utvandra, kan ej själf underteckna utvandrankontrakt, utan måste detta ske å hans vägnar af hans målsman eller af person, som af målsman därtill befullmäktigas. (Utvandrarreförordningens § 5 mom. 1). Huru härmed vanligen tillgår, nämnes sid. 74 här nedan.

Om **värnpliktiges** utvandring meddelas bestämmelser i Inskrifningsförordningens §§ 138—140, jfr sid. 31. Såsom af dessa bestämmelser framgår, skall värnpliktig, som icke blifvit till landstormen

öfverförd eller från värnplikens fullgörande befriad, om han önskar utvandra, ingifva underdånig ansökan om tillstånd därtill. Därest denna ansökan ej beviljas, kan sökanden ej af vederbörande pastors-ämbete erhålla flyttningsbetyg och är sålunda äfven ur stånd att med utvandrareagent i Sverige upprätta kontrakt om resa.

På denna punkt är det man träffar den egentliga »olagliga utvandringen» i Sverige, och de sätt hvarpå sagda bestämmelser kringgås eller åsidosätts äro så talrika och så ofta förekommande, att åt ämnet egnas en särskild afdelning här nedan (»Den olagliga utvandringen», sid. 80).

När en person, som önskar utvandra till främmande världsdel, försett sig med vederbörligt utflyttningsbetyg från pastor — hvarför, såsom sagdt, fordras särskildt tillstånd af Kungl. Maj:t om han befinner sig i värnpliktsåldern, — och härnäst skall lösa sig biljett för färden, finner han tillfälle härtill hos någon af de f. n. (år 1909) tio i landet verksamma **emigrantagenterna**. Angående dessa och de närmare bestämmelserna för deras verksamhet redogöres i det följande sid. 33.

Genom annonser i tidningarna — om ej annars — äro emigrantagenternas namn och adresser och de olika ångbåtslinier, som en hvar af dem företräder, allmänt bekanta, hvarför emigranten ofta nog direkt från agenten inhämtar upplysningar och betingar sig biljett. Annars meddelas upplysningar äfven af de cirka 160 **ombud**, som företråda agenterna i snart sagdt alla landets delar.¹⁾ Om dessa ombuds verksamhet se sid. 49 här nedan.

Angående *biljettpriserna* för en öfverfart till Amerika skulle tvifvelsutän en historisk utredning vara af mycket stort intresse. En dylik undersökning har Emigrationsutredningen dock icke varit i tillfälle att verkställa. För de senaste åren hafva följande upplysningar meddelats af Herr Axel H. Lagergren i Göteborg.

Under nedannämnda tider har priset för tredje klass från *Göteborg till New York eller Boston* utgjort på hvar och en af nedan upptagna Cunard-liniens ångare, i kronor:

Under tiden	Aurania m. fl.	Umbria, Etruria.	Campania, Lucania.	Ivernia, Saxonia.	Caronia, Carmania.	Mauretania, Lusitania.
$\frac{15}{8}$ 1901— $\frac{22}{4}$ 1903 . . .	108	127	127	118	—	—
$\frac{23}{4}$ 1903— $\frac{14}{4}$ 1904 . . .	113	132	132	123	—	—
$\frac{15}{4}$ 1904— $\frac{1}{3}$ 1905 . . .	60	60	60	60	60	—
$\frac{23}{3}$ 1905— $\frac{22}{6}$ 1906 . . .	120	120	132	125	132	—
$\frac{23}{6}$ 1906— $\frac{11}{3}$ 1907 . . .	—	130	142	135	142	—
$\frac{12}{3}$ 1907— $\frac{13}{1}$ 1908 . . .	—	140	152	145	152	152
$\frac{14}{1}$ 1908— $\frac{17}{1}$ 1908 . . .	—	127	139	132	139	139
$\frac{16}{1}$ 1908— $\frac{24}{3}$ 1908 . . .	—	105	117	110	117	126
$\frac{25}{3}$ 1908— $\frac{30}{6}$ 1908 . . .	—	140	152	145	152	160
$\frac{1}{7}$ 1908— $\frac{24}{8}$ 1908 . . .	—	140	152	150	157	165
$\frac{25}{8}$ 1908— $\frac{7}{9}$ 1908 . . .	—	145	157	155	162	170
$\frac{8}{9}$ 1908 ²⁾	—	145	157	160	157	170

¹⁾ Antalet gäller för år 1907; jfr sid. 55.

²⁾ De å sista raden upptagna priserna voro gällande den 5 december 1908, då uppgiften afgafs.

För *barn* under ett års ålder erlägges 15 à 20 kronor; för barn mellan ett och tolf år (någon gång: mellan ett och tio år) erlägges half afgift.

Enligt uppgift skola de här ofvan först upptagna priserna (1901—1903) varit i det hela ungefär desamma alltsedan 1897.

Med Cunard-liniens båtar reser det största antalet svenska emigranter; jfr sid. 40 i det följande. För ett antal olika linier utgjorde priserna, likaledes enligt uppgift af Axel H. Lagergren för den 5 december 1908:

Allan-linien	Kr. 140 à 145.
American-linien	» 140 à 150.
Anchor-linien	» 140.
Canadian Pacific Railway Co.	» 140 à 145.
Cunard-linien (se ofvan)	» 145 à 170.
Dominion-linien	» 140.
Donaldson-linien	» 140.
White Star-linien	» 145 à 157.
Skandinavien-Amerika-linien	» 150 à 157.

»Upplysningsvis må meddelas», säger Herr Lagergren, »att priserna bestämmas i första rummet efter båtarnas bekvämlighet, snabbhet och ålder, men då all tredjeklass-traffic från hela Nord-Europa numera är uppdelad mellan de olika linierna enligt öfverenskommen procent för hvarje år, hvarigenom faktiskt konkurrens dem emellan är utesluten, så kan för att reglera dessa procenter en eller annan linie nödgas tillfälligtvis höja eller sänka sina priser.»

Jämlikt utvandringsförfattningarna affattas biljetten för färden i form af ett **kontrakt** mellan emigrantagenten och utvandrararen. Om innehållet af ett dylikt kontrakt äro mycket noggranna bestämmelser träffade (§ 5, se sid. 18). Till följd häraf äro desamma i allmänhet något så när likalydande, till hvilken agent eller till hvilken ångbåtslinje utvandrararen än vänder sig. Såsom ett exempel återgifves nedanstående formulär, begagnadt af Cunard-liniens agent i Göteborg, Axel H. Lagergren:

»Hufvudkontor i Liverpool:
i Rumford Street & 8 Water
Street.

Kontor i New-York:
21—24 State Street.

CUNARD-LINIEN.

(The Cunard Steam Ship Company
Limited.)

Kontor i Boston:
126 State Street.

Kontor i Chicago, Ills.:
67 Dearborn Street.

Utvandrarekontrakt N:o . . . emellan

Axel H. Lagergren, Göteborg, befullmäktigad utvandrare-agent, samt nedanstående utvandrare:

Jag, *Axel H. Lagergren* förbinder mig härmed att, på sätt här nedan närmare omförmåles, från Göteborg till . . . . . i Nord-Amerika befordra nedan antecknade utvandrare¹⁾ mot en redan tillfullo erlagd och härmed kvitterad afgift Kr. . . . . hvarti jämväl inräknats de vid landning i Amerika förekommande afgifter af allmän beskaffenhet.

Resan sker från Göteborg den . . . . . med ångfartyg å mellandäcksplats . . . . . till Hull eller Grimsby i England och därifrån senast inom 48 timmar efter slutad tullexpedition, med järnväg å 3:dje klass till Liverpool samt från Liverpool senast inom 12 dagar efter utvandrarrens ankomst dit, med oceanångare å mellandäcksplats . . . . . till New-York eller Boston i Nord-Amerika. Från New-York eller Boston befordras ut-

¹⁾ På kontraktet finnes tryckt en (här ej återgifven) tabell, i hvilken införas namnen å de personer för hvilka biljetten gäller.

vandraren genast efter slutad tullexpedition och öfriga formaliteter med järnväg .....
å 3:dje klass till .....

För ofvansagda afgift erhåller utvandrar, utan vidare ersättning, god och tillräcklig kost jämte vård från Göteborg till landstigningsplatsen i Amerika, logis under uppehållen i England samt befordran och vård af reseffekter till 10 Eng. kubikfots utrymme å ångfartyg och 150 Eng. skålp. vikt å järnväg. För barn mellan 1 och 12 år befordras reseffekter fritt endast till hälften af hvad nu sagts till Amerika, hvarest ingen fri befordran af reseffekter för barn under 5 år äger rum.

Utvandrar är berättigad att bekomma kontramärke å de effekter, som han ej själf har om hand och erhåller för desamma, som utgöra ..... kolly och äro märkta med Nr ..... ersättning till ett belopp af högst Kronor femtio för hvarje passagerare öfver 12 år, samt högst tjugufem Kronor för barn mellan 1 och 12 år, därest effekterna icke vid landstigningsplatsen i Amerika riktigt utbeformas mot återlämnande af sagda kontramärke; dock lämnas ingen ersättning för effekterna, om skada eller förlust försakas genom sjöolycka.

Utvandrar, som åstundar förhöjning i ansvarsskyldigheten för sitt bagage utöfver det i detta kontrakt fastställda belopp, för effekter, hvilka vid ankomsten till landstigningsplatsen i Amerika icke utlämnas eller för dröjsmål vid utlämnandet af desamma eller därå försorsakad skada, äger tillfälle därtill genom anmälan hos Cunardbolagets agent å afgångsorten om bagagets öfverskjutande värde samt genom antecknandet af bagaget å fartygets manifest och erläggandet, mot behörigen utfärdad konnossement, af frakt i förskott å det uppgifna öfverskjutande värdet efter en beräkning af en procent (1 %).

Skulle utvandrar vid ankomsten till den främmande världsdelen varda af vederbörande myndighet därstädes förbjuden att invandra och kan det icke ådagaläggas att detta förbud är föranledt af förhållanden, som inträffat efter det detta kontrakt upprättats, utfäster jag mig att återgälda utvandrar betalning för bortresan samt på min bekostnad besörja utvandrar återresa till Göteborg i Sverige tillika med underhåll till återkomsten samt befordran och vård af medförda reseffekter.

Härjämte förbinder jag mig att, om sådant från utvandrarens sida påkallas, låta alla tvister om detta kontrakts tydning och utvandrar rätt till ersättning för öfverträdelse af detsamma afgöras af fem gode män, utaf hvilka utvandrar utser två, jag eller, i händelse jag tredskas, Konungens Befallningshafvande här i länet två och bemålde Konungens Befallningshafvande den femte.

Anser sig utvandrar äga anledning till klagan däröfver, att han icke åtnjutit den rätt och de förmåner, som på grund af detta kontrakt bort honom tillkomma, bör anmälan göras hos vederbörande konsul, så fort omständigheterna medgifva.

Göteborg den ..... 190...

Antages:

Upprisadt och godkändt såsom upprättadt i öfverensstämmelse med Kgl. Förordningen den 4 Juni 1884, och Kgl. Kungör. den 28 Sept. 1893, intygas:

Göteborg i Poliskammaren den ..... 190...

Vid sidan af den svenska texten står (jämlikt § 5) efterföljande öfversättning till engelska:

I, Axel H. Lagergren hereby undertake, upon the following terms, to forward from Gothenburg to ..... in North America, the emigrant named below for the sum of Kronor ....., which amount has been duly paid and includes all ordinary charges for landing there.

The journey takes place from Gothenburg the ..... by steamer steerage ..... passage to Hull or Grimsby in England and thence, within 48 hours after having passed the customs, to Liverpool by rail 3:rd class and from Liverpool within 12 days after arrival there by Ocean steamer steerage ..... passage, to New York or Boston in North America. From New York or Boston the Emigrant will be forwarded, immediately after having passed the customs and complied with other formalities, by rail ..... 3:rd class to .....

At the abovementioned payment the emigrant will be supplied with good and sufficient provisions and attendance from the time of leaving Gothenburg until arrival at place of landing in America, lodging during the stay in England and conveyance and care of effects not exceeding 10 Eng. cubicfeet space by steamer and 150 Eng. lbs.

weight by railway. Effects of children between 1 and 12 years are carried free at the rate of half of what has been before stated for effects to America, where no free conveyance of children under 5 years is allowed.

The emigrant is entitled to a check for such effects, as are not under his own care, and will receive for same consisting of ..... packages and numbered ..... a compensation not exceeding Kronor 50 pr adult and not exceeding Kronor 25 for children between 1 and 12 years, in the event of non-delivery of the effects on surrender of said check upon arrival at place of landing in America, but no compensation will be allowed for loss or damage of effects caused by sea accident.

Any emigrant desirous of increasing the liability for his baggage beyond the limitation fixed by this contract, for non-delivery of effects upon arrival at place of landing in America or for delay in delivering it or for injury thereto, may do so by declaring the excess value of said baggage to the agent of the Cunard Company at the port of embarkation and by having the baggage entered in the ship's manifest and paying freight thereon in advance on the excess value declared by him to the Company at the rate of one percent (1 %) against a proper bill of lading.

Should the emigrant on arrival in the foreign country be refused by the authorities to immigrate and, if it cannot be proved that this prohibition has been caused by circumstances come to pass after this contract was made out, I do hereby agree to repay the emigrant for the passage and at my expense have him returned to Gothenburg, Sweden; likewise his maintenance until his return and forwarding and care of his baggage.

Likewise do I agree if so required by the emigrant, to let all controversies about this contract's explication and the emigrant's justice of compensation for non-fulfillment of the same to be decided by five arbiters, of whom the emigrant appoints two, I, or in case I refuse, the King's governor in this government two, and the before said governor the fifth.

If the emigrant has any reason for complaint of not being treated in accordance with the terms stipulated in this contract, a report thereof should be made to the nearest Consul as soon as circumstances admit.»

På kontraktets baksida står:

«Läs detta noga före afresan från Göteborg!

Enligt Amerikanska invandringslagen äro följande klasser af främlingar nekade tillträde till Förenta Staterna, nämligen:

1:o) Personer som äro idioter eller sinnesrubbad. 2:o) Personer som lida af smittosamma sjukdomar, hvartill numera äfven räknas tuberkelsjukdom såsom lungdot, den egyptiska ögonsjukdomen (trachoma) m. fl. 3:o) Personer som enligt lag äro dömda för vanärande förbrytelser, vittnande om moraliskt förfall. Härei äro dock icke inberäknade åtalade politiska förseelser. 4:o) Personer som gilla månggifte (Mormoner). 5:o) Personer som öfverenskommit om att utföra arbete i Förenta Staterna. 6:o) Personer som åtnjuta fattigvård, äro arbetsodugliga eller i så utblottadt tillstånd att om dem kan förutses att de vid framkomsten till bestämmelseorten falla det allmänna till last.

I sistnämnda punkt äro äfven inbegripne: Åldrige män och kvinnor, hvarmed förstås personer som äro öfver 60 år, krymplingar eller vanskapta, ogift hafvande kvinna, ogift kvinna som medför oäkta barn, samt änkor som medföra minderåriga barn. Men sådana personer kunna dock möjligen få landstiga om de inneha bevis från anhöriga att dessa äro villiga emottaga och försörja dem, dock skall sådant bevis för att äga giltighet vara beedigadt inför vederbörande Notarius Publicus i Amerika.»

Huru *twister* skola slitast mellan utvandrare och utvandrareagent angående kontraktets tydning och utvandrarens rätt till ersättning stadgas i Utvandrareförordningens § 5 samt §§ 11—13; och är i § 5 mom. 2 punkt 6 stadgad att bestämmelserna härom skola finnas angifna i utvandrarekontrakten. (Jfr härom Bilaga I, kap. XI).

I kontraktet får ej ingå aftal därom att kostnaden för resa och underhåll skall efter ankomsten till bestämmelseorten genom arbete aftjänas (§ 5 mom. 3). Denna bestämmelse står i öfverensstämmelse med den amerikanska invandringslagstiftningen, jämlikt hvilken

en person, som iklädt sig förpliktelser af ofvannämnda slag, vägras att invandra. Jfr härom Bilaga I, sid. 74—77 äfvensom här nedan sid. 145.

Angående påföljden af att utvandrarens resa från afgångsorten i riket utan hans eget förvällande *fördröjes*, se Utvandrareförordningens § 7. Om utvandrare *insjuknar*, se därsammastädes § 8. (Jfr Bilaga I, sid. 151).

Om *svensk konsuls* skyldigheter i vissa fall mot utvandrare stadgas i §§ 9—11. Klagomål mot agent af utvandrare, som befordrats utom Sveriges gränser, anmäles hos vederbörande konsul (§ 11). Huru härvid ytterligare bör förfaras, stadgas i §§ 12—13.

Om agents skyldighet att återgälda utvandraren betalningen för bortresan samt bekosta hans *återresa* i händelse utvandraren vid ankomsten till den främmande världsdelen *förbjudes* invandra, meddelas närmare bestämmelser i Utvandrareförordningens § 5 mom. 2 punkt 6 (jfr Bilaga I, sidd. 71—73).

* * *

Af de svenska emigranterna resa en del öfver Malmö och Helsingborg, hvilken emigrantrörelse står i mer eller mindre utprägladt beroende af danska agenter och det danska ångbåtsbolag, som förmedlar trafiken på Amerika (jfr sid. 78). Från mellersta, västra och norra Sverige resa åtskilliga öfver Kristiania och Trondhjem. Det stora flertalet svenska emigranter taga emellertid vägen öfver **Göteborg**.

Då emigranterna anlända med dagtåg till Göteborg — hvilket är fallet med så godt som alla, — medan åter båten till England afgår på förmiddagarna, få emigranterna tillbringa åtminstone en natt i Göteborg. För deras inkvarterande därstädes finnas flere *emigranthotell*; några meddelanden om dessa lämnas sid. 72 i det följande. — Före afresan sker utvandrarekontraktens företeende å poliskammaren, hvarom se sid. 73.

Icke på årtionden har något utvandrarefartyg gått direkt från Sverige till Amerika. Våra utvandrare få i Göteborg stiga ombord på den engelska Wilson-liniens båtar (jfr sid. 106), hvilka föra dem till Hull eller Grimsby. Därifrån går färden på järnväg till Liverpool (eller Southampton), där ofta nog ett längre eller kortare uppehåll göres, i afvaktan på oceanångarens afgång. Under detta uppehåll inkvararas emigranterna, på resp. ångbåtsbolags bekostnad, uti särskilda *emigranthotell*. Om beskaffenheten af dessa hotell hafva åtskilliga upplysningar inhämtats, för hvilka redogöres sid. 121 o. ff.

I Liverpool anträdes så den egentliga Atlanterfärden. Om de stora *ångbåtsbolagen* och deras ångare samt tillståndet ombord å dessa meddelas några uppgifter sid. 109 o. ff.

I senare tid har Liverpool begynt i någon mån öfvergifvas såsom afgangshamn och trafiken i stället börjat dirigeras öfver Southampton. Det säges i England att denna tendens under den närmaste framtiden kommer att göra sig starkare gällande.

Angående villkoren för emigranternas mottagande i **Amerika** lämnas några kortfattade upplysningar sid. 143. Några underrättelser om *emigranthotellen i New York och Boston* meddelas sid. 140.

För den svenska **utvandringsstatistikens** organisation och resultat skall redogörelse lämnas i Bilaga IV till Emigrationsutredningens utlåtande.

II. Gällande författningar om utvandrarebefordringen.

Nu gällande bestämmelser om utvandrarens befordran från Sverige meddelas i: *a*) Kungl. Maj:ts nådiga förordning om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör den 4 juni 1884 (med ändringar den 28 september 1893 och den 8 juli 1894); — *b*) Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär till öfverståthållare-ämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län angående öfvervakande af utvandrareagenternas och deras ombuds verksamhet den 8 juli 1904; — samt *c*) Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående inskrifning och redovisning af värnpliktige den 5 december 1901, §§ 138—140.

Härförutom blifva af betydelse i detta fall några den allmänna lagens stadganden, hvarom se sid. 80 här nedan.

Ofvan omnämnda förordningar och cirkulär återgifvas här till sin ordalydelse.

A) Kungl. maj:ts nådiga förordning

om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör;

gifven Stockholms slott den 4 juni 1884.¹

Vi OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götas och Vendes konung, göre veterligt: att, sedan förordningen den 5 februari 1869, om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör, blifvit genom nådiga kungörelserna den 16 mars 1877 och den 2 mars 1883 i åtskilliga delar ändrad, samt Vi med anledning af kommerskollegii framställning nu ytterligare beslutit vissa ändringar, Vi, som ansett lämpligt, att hvad i ämnet gälde funnes i en författning sammanfördt, funnit godt att, med upphäfvande af ofvanberörda förordning och kungörelser, utfärda ny förordning om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör, af följande lydelse:

¹ Med iakttagande af gjorda ändringar den 28 september 1893 (§§ 5 och 9) samt den 8 juli 1904 (§ 57).

Om utvandrareagenter.

§ 1.

Ej må någon här i riket uppträda såsom utvandrareagent innan han hos Vår befallningshafvande i det län, där han ämnar utöfva sådan verksamhet, eller, för Stockholms stad, hos öfverståthållareämbetet styrkt sig hafva därtill erhållit tillstånd i den ordning, här nedan föreskrifves. Såsom utvandrareagent anses, med de undantag, hvartill §§ 15 och 53 föränleda, en hvar, som för egen räkning eller såsom kommissionär för utländsk man åtager sig ombesörja utvandrares befordran till främmande världsdel.

§ 2.

Mom. 1. Tillstånd till sådan verksamhet, som afses i § 1, och hvilken må utöfvas endast i agents eget namn, men ej med begagnande af firma, sökes hos Vårt och rikets kommerskollegium och må ej meddelas annan än här i riket bosatt man, som är svensk undersåte, äger medborgerligt förtroende, gjort sig känd för ordentlighet och i öfrigt finnes lämplig.

Mom. 2. Sökanden uppgifve i ansökningen den ort, där han är bosatt, samt det eller de län, hvarest han önskar utöfva sin verksamhet. Stockholm anses i detta hänseende såsom särskildt län. Ämnar sökanden åtaga sig utvandrares befordran längre än till hamn i främmande världsdel, varde ock det tillkännagifvet i ansökningen.

§ 3.

Mom. 1. Förekommer ej anledning att vägra det sökta tillståndet, förelägges sökanden att hos kommerskollegium ställa säkerhet ej mindre för fullgörandet af de förbindelser, han för utvandrares befordran ingår, än äfven för hvad han i öfrigt enligt denna förordning kan kännas skyldig att utgifva. Denna säkerhet skall omfatta ett belopp af minst tio tusen, högst sextio tusen kronor, samt må utgöras af penningar eller sådane värdeäggande handlingar, som af kollegium godkännas.

Mom. 2. Vid bestämmandet af säkerhetens belopp iakttages, att, därest sökanden anmält sig vilja besörja utvandrares fortskaffande längre än till hamn i annan världsdel, beloppet icke må sättas lägre än till tjugtu tusen kronor.

Mom. 3. Innan sökanden behörigen fullgjort hvad i afseende å säkerhets ställande blifvit honom förelagdt, må tillståndsbevis för honom ej utfärdas. Tillståndsbeviset, som bör innefatta upplysning om den ort, där sökanden är bosatt, det eller de län, där han äger att utöfva sin verksamhet, samt huruvida han anmält sig vilja ombesörja utvandrares fortskaffande längre än till hamn i främmande världsdel, gäller endast till utgången af det år, hvarunder det blifvit utfärdadt; och äger kommerskollegium, äfven före nämnda tid, att, i händelse omständigheterna därtill föränleda, återkalla tillståndet eller förordna om ställande af högre säkerhet inom ofvan utsatta gränser; börande underrättelse därom meddelas agenten samt Våre vederbörande befallningshafvande; äfvensom dessa senare, där anledning till anmärkning emot agents verksamhet sig yppar, hafva att anmäla sådant hos kommerskollegium.

Mom. 4. Varder, efter årets utgång, förnyelse af meddeladt tillstånd begärd, ankomme på sökanden att åberopa den förut ställda säkerheten eller ny sådan i stället sätta.

§ 4.

Mom. 1. Önskar utvandrareagent vid utöfningen af sin verksamhet begagna biträde af ombud, skall han, med uppgift å ombudet, därom göra ansökning hos Vår befällningshafvande i det län, där ombudet kommer att uppträda. Finner Vår befällningshafvande med hänsyn till förhållandena inom länet anledning att medgifva agenten dylik rätt och är den uppgifne personen bosatt inom länet samt i öfrigt i besittning af de egenskaper, hvilka enligt § 2 fordras för att blifva till agent antagen, må den sökta tillåtelsen meddelas. Dylik tillåtelse kan sedermera af Vår befällningshafvande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Mom. 2. Agent är i allo ansvarig för ombudets öfverträdelse af denna förordning.

§ 5.¹

Mom. 1. Emellan agent, å ena sidan, och hvarje till myndig ålder kommen utvandrare eller, å omyndigs vägnar, dennes målsman, å andra sidan, upprättas kontrakt i två exemplar, det ena för agentens och det andra för utvandrarens räkning; ägande agent ej upprätta kontrakt, därest ej behörigt, till främmande land ställt utflyttningsbetyg företes angående utvandraren.

Mom. 2. Kontraktet, som bör affattas på svenska språket och åtföljas af en öfversättning på det engelska, skall, jämte uppgift å utvandrarens namn och hemort, tillika innehålla fullständig upplysning om:

1:o) den ort inom riket, hvarifrån, samt den hamn i främmande världsdelen och, om aftalet därtill föranleder, den ort därstädes, till hvilken utvandraren skall befordras, äfvensom, där denna befordran ej skall med fartyg ifrån riket omedelbart ske till den främmande världsdelen, de europeiska hamnar, öfver hvilka utvandraren skall befordras, samt de fortskaffningsmedel, som emellan dem komma att användas;

2:o) den för afresan från Sverige bestämda dag;

3:o) det fartyg, hvarmed utvandraren skall till den främmande världsdelen befordras, eller åtminstone uppgift, huruvida öfverresan skall ske med seglande fartyg eller ångfartyg, samt den plats å fartyget, som å utvandraren kommer att anvisas, äfvensom, där aftalet omfattar utvandrarens befordran jämväl från hamn i den främmande världsdelen till annan ort därstädes, de fortskaffningsmedel, hvarmed resan mellan dessa platser skall verkställas;

4:o) den tid, under hvilken, i händelse öfverfarten ej sker omedelbart till den främmande världsdelen, utvandraren under resan till bestämmelseorten kan komma att å särskilda mellanstationer för afvaktande af vidare befordran högst uppehållas, samt på hvad sätt för hans underhåll och vård under sådana uppehåll är sörjdt;

5:o) den betalning, som utvandraren för hela resan redan erlagt eller framdeles bör erlägga, däruti jämväl inberäknade de vid landning i den främmande världsdelen möjligen förekommande afgifter af allmän beskaffenhet; börande tillika dels uttryckligen uppgifvas, ej mindre i hvad mån denna betalning äfven innefattar godtgörelse för utvandrarens underhåll under resan samt för befordrande och vård af de reseffekter, utvandraren äger att på resan medföra, än äfven omfattningen af agentens ansvar för samma reseffekter, dels intagas föreskrift, att utvandraren är berättigad att bekomma kontramärken å de effekter, som han ej själf har om hand;

6:o) hvad utvandraren, därest han anser sig äga anledning till klagan däröfver, att han icke åtnjutit den rätt och de förmåner, som på grund af

¹ Jämlikt den 28 september 1893 gjorda ändringar (mom. 2 punkt 6.)

kontraktet bort honom tillkomma, har jämlikt § 11 att iakttaga för erhållande af den godtgörelse, hvartill fog må förefinnas;

därjämte skall agenten i kontraktet utfästa sig:

a) att, om utvandrarén vid ankomsten till den främmande världsdelen varder af vederbörande myndighet därstädes förbjuden att invandra och agenten icke kan ådagalägga att detta förbud är föranledt af förhållanden, som inträffat efter det kontraktet upprättats, återgälda utvandrarén betalningen för bortresan samt på sin bekostnad besörja utvandraréns återresa till den ort i hemlandet, där kontraktet blifvit upprättadt, tillika med underhåll till återkomsten samt befordrande och vård af medförda reseffekter;

b) samt att, om sådant från utvandraréns sida påkallas, låta alla tvister om kontraktets tydning och utvandraréns rätt till ersättning för öfverträdelse af detsamma afgöras af fem gode män, utaf hvilka utvandrarén utser två, agenten, eller i händelse han tredskas, Vår vederbörande befallningshafvande två och Vår befallningshafvande den femte.

7:o) de särskilda villkor, som i öfrigt kunna vara emellan vederbörande aftalade.

Mom. 3. Ej må i kontraktet ingå aftal därom, att kostnaden för resa och underhåll skall efter ankomsten till bestämmelseorten genom arbete af tjänas.

§ 6.

Mom. 1. Utvandraré må icke genom agents försorg ifrån riket befordras innan den förres exemplar af det i § 5 omförmälda kontrakt och behörigt utflyttningsbetyg blifvit hos vederbörande polismyndighet eller magistrat i afgångsorten uppvisade och kontraktet försedt med anteckning, att det blifvit i öfverensstämmelse med denna förordning upprättadt.

Mom. 2. För sålunda verkställd anteckning å kontraktet erlægge agent till polismyndighetens eller magistratens kassa femtio öre, hvaremot lösen därför i öfrigt ej äger rum.

§ 7.

Utvandraré, hvars resa från afgångsorten i riket utan hans eget förvälande fördröjes utöfver den i kontraktet bestämda dag, skall under tiden genom agentens försorg förses med nödigt härbärke och tillräcklig kost, såvida utvandrarén icke i stället åtnöjes med den ersättning i penningar, som kan erbjudas; börande i sistnämnda fall anteckning å utvandraréns kontrakt göras om den öfverenskomna ersättningens belopp.

§ 8.

Insjuknar utvandraré så, att han icke utan fara för eget lif eller allmänna hälsotillståndet bland öfrige utvandraré kan vid afgångstiden afresa från riket, må han, äfvensom de medlemmar af hans familj, hvilka skolat åtfölja honom men nu vilja kvarblifva, äga att, efter afdrag af så stort belopp, som kan anses motsvara åtnjutet härbärke och underhåll under tiden, återbekomma erlagd afgift för resan.

§ 9.¹

Mom. 1. Har agent underlåtit att, i enlighet med därom i kontraktet gjordt åtagande, draga försorg om utvandrarés vård och underhåll under den

¹ Med den 28 september 1893 gjordt tillägg (mom. 4).

tid, han på resa till bestämmelseorten uppehåller sig å utländsk plats, äger svensk [och norsk] konsul därstädes, om sådan finnes, men i annat fall konsuln å närmaste ort därintill att förskaffa utvandrarren nödigt härbärge och underhåll.

Mom. 2. Om utvandrare längre än fyra veckor uppehålles å utländsk ort i afvakten på vidare befordran, bör konsuln föranstalta, det han varder med ändamålsenligt fartyg fortskaffad till bestämmelseorten antingen omedelbart eller, om sådant icke låter sig göra, öfver annan hamn, där svensk [och norsk] konsulstjänsteman finnes anställd.

Mom. 3. Önskar i fall, som nu är sagdt, utvandrare att hellre varda återsänd till hemorten, äge konsuln, där så ske kan, att om hans fortskaffande dit draga försorg.

Mom. 4. Likaledes bör, om utvandrarren vid ankomsten till främmande världsdel varder af vederbörande myndighet därstädes förbjuden att invandra, konsuln, i fall af behof, draga försorg om hans återsändande till den ort i hemlandet där utvandrarrens kontrakt med vederbörande agent upprättats.

§ 10.

Å de kostnader, konsul på grund af § 9 kan få vidkännas, äger han, därest desamma ej gäldas af vederbörande, att till kommerskollegium insända af behöriga verifikationer åtföljd räkning jämte en bestyrkt afskrift af utvandrarrens med agent upprättade kontrakt, hvarefter kollegium har att, med anlåtande af den utaf agenten ställda säkerhet, bereda konsuln ersättning för det gjorda förskottet.

§ 11.

Anser sig utvandrare, som fortskaffats till ort utom Sverige, äga anledning till klagan däröfver, att han icke åtnjutit den rätt och de förmåner, som på grund af kontraktet bort honom tillkomma, bör anmälan därom göras hos vederbörande konsul, så fort omständigheterna medgifva. Konsul anställe då noggrann undersökning angående den af utvandrarren anmälda klagan och söke, så vidt ske kan, bereda honom den godtgörelse, hvartill fog må förefinnas. Kan sådan godtgörelse ej genom konsulns mellankomst tillvägbringas, uppsatte konsuln fullständig berättelse om förhållandet med uppgift å det ersättningsbelopp, utvandrarren fordrar, och konsulns yttrande däröfver. Konsuln skall därjämte inhämta och i berättelsen införa bestämdt förklarande af utvandrarren, huruvida han vill själf fullfölja sin ersättningstalan eller önskar, att densamma utföres genom allmänt ombud, samt, i sistnämnda fall, om han äskar tvistefrågans afgörande genom gode män eller vill hafva den öfverlämnad till domstols pröfning; börande, där utvandrarren uppdrager sin talan åt allmänt ombud, det emellan honom och vederbörande agent upprättade kontrakt, eller bestyrkt afskrift däraf, bifogas berättelsen. Konsuln insände därefter berättelsen till kommerskollegium.

§ 12.

Öfver berättelse, hvarom i § 11 sägs, äge kommerskollegium, om anledning därtill förefinnes, infordra agentens förklaring. Medgifver denne ersättningspåståendet, har kollegium att med anlåtande, där så erfordras, utaf den af agenten ställda säkerhet föranstalta, att det fordrade ersättningsbeloppet kommer utvandrarren tillhanda. Erhålles icke sådant medgifvande och har utvandrarren uppdragit sin ersättningstalan mot agenten åt allmänt ombud,

åligge kollegium tillse, att antingen genom någon kollegii tjänsteman eller genom allmän åklagare i den ort, där agenten är bosatt, samma talan varder å utvandrarens vägnar utförd genom tvistens instämmande till allmän domstol eller, där utvandraren sådant yrkat, dess hänskjutande till gode män.

§ 13.

Har efter anmälan enligt § 11 agent genom domstols utslag, som vunnit laga kraft, eller genom gode mäns beslut blifvit ålagdt att till utvandrare utgifva ersättning för honom tillskyndadt lidande eller för det han varit i saknad af hvad honom, enligt aftal med agenten, bort tillkomma, föranstalte kommerskollegium, att beslutet verkställes och att ersättningsbeloppet kommer utvandraren tillhanda; ägande kollegium, för utbekommande af nämnda belopp, att, där så erfordras, hålla sig till den af agenten ställda säkerhet.

§ 14.

Mom. 1. Den enligt § 3 af agent ställda säkerhet må ej återbekommas förr än två år efter slutet af det, för hvilket den varit afsedd. Är mot agent ersättningspåstående framställt, skall äfven sedermera så stor del af säkerheten, som svarar mot det belopp, ersättningsanspråket afser, innehållas, intill dess ersättningstvisten blifvit slutligen afgjord.

Mom. 2. Underlåter utvandrare, som enligt § 11 förklarar sig vilja själf fullfölja anmäldt ersättningsanspråk, att inom ett år därefter anhängiggöra sin talan och förete bevis därom hos kommerskollegium, må samma anspråk ej vidare utgöra hinder för säkerhetens återlämnande.

§ 15.

Mom. 1. Hvad här ofvan om utvandrareagent är stadgadt gälle ej i fråga om redare eller befälhafvare å fartyg, hvarmed utvandrare öfverföras till främmande världsdel, när passagerarnes antal ej öfverstiger trettio.

Mom. 2. I hvad mån samma stadganden må i andra fall tillämpas på redare eller befälhafvare å sådant fartyg, som nämndt är, skils här nedan i § 53.

Om utvandrarefartyg samt hvad i afseende å utvandrarens befordran med sådant fartyg iakttagas bör.

§ 16.

Utvandrarefartyg, hvarmed förstås sådant fartyg, som användes till utvandrarens befordran till främmande världsdel och å hvilket passagerarnes antal öfverstiger trettio, skall vara underkastadt här nedan gifna föreskrifter.

§ 17.

Sådant utvandrarefartyg må ej afgå från annan svensk hamn än stapelstad och får ej under andra villkor än i § 48 medgifves, sedan det lämnat afgångsorten, i främmande hamn intaga ytterligare passagerare.

§ 18.

Mom. 1. Befälhafvare å utländskt fartyg, som begagnas till utvandrares fortskaffande, skall genom tillförlitligt intyg styrka, att han till sådant befäl äger nödig skicklighet.

Mom. 2. I fråga om behörighet till befäl å svenskt utvandrarefartyg gäller hvad rörande svenskt fartygs förande i allmänhet är föreskrifvet.

§ 19.

Utvandrarefartyg skall undergå besiktning, i hvilket ändamål anmälan härom bör ske, i Stockholm hos öfverståthållareämbetet och i öfriga städer hos poliskammare, men, där sådan ej finnes, hos stadens magistrat, som ofördröjligen förordnar om besiktning å fartyget. Är fartyget utländskt, skall, innan förordnande om besiktning meddelas, fartygets befälhafvare först hafva styrkt sin skicklighet att föra fartyget, på sätt i nästföregående § sägs.

§ 20.

Denna besiktning skall verkställas af tre sakkunniga män, som förordnas, i Stockholm af öfverståthållareämbetet, och i öfriga städer, där dylika besiktningar kunna ifrågakomma, af Vår befallningshafvande i länet. Om dessa förordnanden och de förändringar däri, som tid efter annan kunna inträffa, skola vederbörande poliskammare och magistrater underrättas.

§ 21.

Besiktningmännen skola undersöka, om fartyget till byggnadssättet är af erforderlig styrka samt för öfrigt till beskaffenheten i fullgodt skick, om fartyget är ändamålsenligt utrustadt och tillräckligen bemannadt, samt om därå finnas nödiga båtar, lifräddningsanstalter och eldsläckningsredskap, äfvensom huruvida, i afseende å fartygets inredning samt vatten- och proviantförråd m. m., de därom uti denna förordning meddelade föreskrifter äro iakttagna; hvarjämte besiktningmännen åligger att beräkna och bestämma det högsta antal passagerare, som fartyget enligt nedan stadgade grunder må medföra.

§ 22.

Öfver undersökningen utfärde besiktningmännen af dem samtliga underskrifvet bevis i två exemplar, af hvilka det ena tillställes fartygets befälhafvare, hvilken är ansvarig för att icke flera passagerare, än enligt beviset är tillåtet, å fartyget intagas, samt det andra aflämnas till den myndighet, som förordnat om besiktningen.

§ 23.

Förekommer vid besiktning anmärkning i afseende å någon af de omständigheter, hvarom undersökas bör, skall rättelse i anmärkta delar verkställas, och må, innan sådan rättelse skett, besiktningbevis ej meddelas.

§ 24.

Mom. 1. I arvode för sådan besiktning, som förut är nämnd, skall, utan afseende å fartygs storlek, erläggas femton kronor och därutöfver åtta öre för hvarje ton af fartygets dräktighet. Uppgår utvandrarnes antal icke

till hälften af det antal, fartyget må enligt § 26 högst medföra, äge dock den myndighet, som jämlikt § 19 om besittningen förordnar, att efter omständigheterna nedsätta det efter tontal utgående arvodet, dock ej lägre än till fyra öre för ton. Besiktningens arvodet, som bör till lika belopp emellan besiktningmännen fördelas, skall vid besiktningens emottagande betalas af den, som besiktningen begärt, hvilken jämväl har att godtgöra öfriga kostnader, som för besiktningens utförande kunna ifrågakomma.

Mom. 2. För den förnyade besiktning eller undersökning, som på grund af föreskriften i § 23 kan komma att äga rum, erlägges ej något arvode.

§ 25.

Mom. 1. Är den, som besiktningen begärt, missnöjd med besiktningsmännens yttrande, äger han att anmäla sitt missnöje hos öfverståhållare-ämbetet eller Vår vederbörande befallningshafvande, som då förordnar öfverbesiktning att, så fort sig göra låter, förrättas af tre andra för tillfället tillkallade besiktningmän; och skall deras beslut lända till ovillkorlig efterrättelse.

Mom. 2. Kostnaden för sådan öfverbesiktning skall, till dubbelt belopp mot hvad som för den första besiktningen är bestämdt, af klaganden gäldas.

§ 26.

Utvandrefartyg må ej medföra större antal utvandrare, än som motsvarar fem fullvuxna personer för tio ton af fartygets dräktighet.

§ 27.

Mom. 1. På hvarje utvandrefartyg skall, för utvandrarnes vistelse i fria luften, å något öppet, med reling eller säkra räcken försedt däck finnas tillgängligt utrymme, som ej må understiga 0.5 kvadratmeter för hvarje utvandrare.

Mom. 2. För hvarje utvandrare skall i det rum eller den afdelning, hvarest han fått sig kojplats anvisad beräknas nedan angifna rymd, nämligen:

1:o) å ångfartyg

a) i rum eller afdelning å ett närmast under öfversta fasta däck (hufvuddäcket) beläget mellandäck, eller uti någon närmast öfver sagda fasta däck befintlig fast anbringad upphöjning eller påbyggnad, 2.33 kubikmeter; och

b) därest utvandrare äro inrymda jämväl å ett andra under öfversta fasta däck beläget mellandäck, i rum eller afdelning å sådant mellandäck 3.40 kubikmeter;

varande det förbjudet att å dessa fartyg föra utvandrare i andra rum eller afdelningar eller å andra eller flera däck än de nu omförmälda, samt

2:o) å segelfartyg, där utvandrare må inrymmas endast å ett närmast under öfversta fasta däck beläget mellandäck eller i fast anbringad upphöjning eller påbyggnad närmast öfver samma fasta däck, i rum eller afdelning å dessa fartyg 3.11 kubikmeter.

Mom. 3. Barn under ett års ålder böra likväl icke tagas i beräkning, och må två barn under åtta år anses lika med en person utöfver sagda ålder.

§ 28.

I de rum eller afdelningar, där utvandrarna hafva sina kojplatser, må icke annan last intagas än sådant utvandrarna tillhörigt gods, som för det dagliga behovet erfordras.

§ 29.

Å utvandrarefartyg skall finnas ett tillräckligt antal kojor, hvilka böra vara försedda med ordningsnummer. Kojplats skall hålla 1'33 meter i längd och 61 centimeter i bredd, men dubbelt så stor bredd, om kjojen är afsedd för två personer.

§ 30.

Koj för två personer må upplåtas endast åt man och hustru, eller åt två personer af samma kön, eller åt fader eller moder med ett eller två barn under åtta år.

§ 31.

Koj skall vara inredd längskepps och fast samt inklädd, så att hvarje koj, antingen den är för en eller två personer beräknad, finnes från de närliggande kojerna skild genom fast eller löst mellanskiift af minst 24 centimeters höjd. De kojor, som äro afsedda för manliga utvandrare af fjorton års ålder och däröfver, skola vara förlagda i en särskild, från de rum eller afdelningar, där öfriga kojor finnas inredda, genom fast skott afstängd afdelning af fartyget, och skall likaledes finnas en särskild, på enahanda sätt från andra passagerarorum skild afdelning för kvinnor. Medlemmar af samma familj må dock icke utan eget medgifvande åtskiljas, och kunna man och hustru hafva gemensam hytt eller sluten koj äfven i den afdelning af fartyget, hvilken är för kvinnor afsedd.

§ 32.

Mera än två kojor, den ena öfver den andra, må ej mellan två däck anbringas, och kojraderna må icke ställas närmare hvarandra, än att emellan dem finnes en gång af minst 61 centimeters bredd. Den nedre kojens botten skall vara minst 24 centimeter från däckets; emellan den nedre och den öfre kojens bottnar samt emellan den senare och öfre däckets balkar skall afståndet vara minst 76 centimeter, och skall höjden emellan nedre däckets och öfre däckets balkar utgöra minst 1'33 meter.

§ 33.

På lämpliga ställen å fartyget skola finnas särskilda afdelningar för sjukvårdande, en afdelning för män och en för kvinnor. Dessa afdelningar, hvilka icke må förläggas längre ned i fartyget än å ett närmast under öfversta fasta däckets befintligt däck, och som skola vara för ändamålet tjänligt inrättade och med erforderliga tillbehör försedda samt uteslutande för berörda ändamål användas, böra tillsammans upptaga en fri yta af minst 1'67 kvadratmeter för hvarje femtiotal utvandrare.

§ 34.

Utom de för besättningens behof å fartyget befintliga afträden skola därstädes finnas minst två afträden och därutöfver ett afträde för hvarje hundratal manliga utvandrare, att uteslutande af dessa begagnas, och ett afträde för hvarje femtiotal kvinnliga utvandrare, afsedt uteslutande för de senare och späda barn. Afträde skall genom fast skott vara skildt från rum eller afdelning, där passagerare äro inrymda, och skall vara så inrättadt, att det med lätthet kan hållas rent.

§ 35.

Till beredande af nödig luftväxling i de gemensamma sofrummen skola för hvarje rum finnas anbringade ständigt verksamma ventilationsrör af rund form, hvilka böra gå upp genom däck minst 1·53 meter ofvan det öfversta däck, där de utmytna, och vara försedda med rörliga hufvar. Antalet och storleken af dessa rör skola vara så afpassade, att minst 18 kvadratcentimeter af rörens sammanlagda genomskärningsyta äro beräknade för hvarje antal af fem personer. Äro för utvandrare sofrum inredda å sådant däck, där luftväxling genom ventiler å fartygets sidor ej kan åstadkommas, böra minst 26·5 kvadratcentimeter af nämnda yta kunna beräknas för samma antal personer.

§ 36.

Öfver de å mellandäck belägna rum eller afdelningar, där utvandrare äro inrymda, skola för insläppande af luft och ljus finnas tillräckligt stora lucköppningar, hvilka å öfversta öppna däck böra vara försedda med karmar af minst 15 centimeters höjd öfver däck och täckta med skylight eller med fönster försedd kapp. Dessa skylights eller kappar skola vara så inrättade att, när väderleken sådant medgifver, de kunna borttagas eller ock därå anbringade fönster hållas öppna, hvarförutom å desamma skola finnas luftrör, försedda med täckhufvar, och skola från sagda lucköppningar till de särskilda rummen eller afdelningarna trappedgångar, försedda med ledstänger eller fallrep, vara anordnade. För hvarje hundratal utvandrare skall finnas minst en sådan nedgång.

§ 37.

För utvandrarnes behof skall å fartyget finnas en särskild, behörigen täckt kabyss, försedd med ändamålsenliga kokkärl för matens lagning. Storleken af denna kabyss bör vara lämpad efter utvandrarnes antal, så att hvarje mål må kunna på en gång för dem alla tillredas. Därjämte skall fartyget vara försedt med tillräckligt förråd af bränsle för matens lagning samt med de för bespisningen nödiga effekter.

§ 38.

Mom. 1. Proviant- och vattenförråden böra beräknas så, att de under den tid, resan från afgångs- till bestämmelseorten under mindre gynnsamma förhållanden anses fordra, äro tillräckliga för alla de utvandrare, som i fartyget få intagas, eller det mindre antal, befälhafvaren förklarar sig under förestående resa vilja till den främmande världsdelen medföra.

Mom. 2. Dessa förråd skola för hvarje utvandrare, ung eller gammal, och för hvarje dag beräknadt, utgöra minst 425 gram torrt skeppsbröd, 43 gram smör, 0·1 liter ärter, 0·25 liter korngryn, 5 centigram ingefära, 21 gram salt och 5 liter vatten till dryck och för matens lagning, samt dessutom för tre dagar i veckan 212 gram salt fläsk och för fyra dagar i veckan 425 gram salt kött om dagen. Proviantartiklarne skola vara af fullgod beskaffenhet och på lämpligt sätt till hufvudsakligaste delen under däck förvarade.

§ 39.

Å fartyg, som medför öfver femtio utvandrare, skall på rederiets eller vederbörande utvandrareagents bekostnad anställas en läkare, som antingen

tillförene varit å sjöexpedition med kronans fartyg i sådan egenskap använd eller för tillfället är af Vår medicinalstyrelse särskildt förklarad äga för befatningen erforderlig skicklighet.

§ 40.

Mom. 1. Utvandrarefartyg skall vara försedt med nödiga sjukhuspersedlar, beräknade efter fem procent af utvandrarnas antal, samt med tjänliga läkemedel och andra för sjukvård erforderliga förnödenheter. Därjämte skall finnas ett tillräckligt förråd af sådana ämnen, som för luftens renande ombord äro nödiga. Är särskild läkare anställd, äger han att bestämma dessa läke- och reningsmedel så till beskaffenhet som myckenhet. Honom åligger ock att inom tre dagar före fartygets afgang tillse, dels att föreskrifterna i nu omnämnda hänseende blifvit fullgjorda, dels att vid samma tillfälle bland utvandrarna eller besättningen icke finnes någon behäftad med sådan sjukdom, som kan medföra fara för allmänna hälsotillståndet ombord; om hvilket allt bemälda läkare har att utfärda intyg.

Mom. 2. Är icke särskild läkare anställd å fartyget, skall vederbörande stadsläkare undersöka och afgifva intyg, ej mindre huruvida behörigen iakttagits hvad i denna § angående fartygets förseende med sjukpersedlar och läkemedel samt andra förnödenheter är stadgadt, än ock att något sådant sjukdomsfall, som förut är nämndt, icke ombord förekommer.

Mom. 3. I arvode för sålunda verkställd undersökning äger stadsläkare att af fartygets befälhafvare undfå fyra kronor för hvarje tjugutal utvandrare.

§ 41.

Utvandrarefartyg må ej intaga last af krut eller andra explosiva ämnen, tändstickor, råa hudar eller andra varor, som kunna medföra fara eller äro för hälsan skadliga. Medföras hästar, hornboskap eller andra djur å fartyget, må de ej inrymmas å däck, som är beläget under sådant däck, där utvandrarna hafva sina kojplatser, samt ej heller å samma däck, undantagandes å järnfartyg, därest den afdelning, i hvilken djuren äro inrymda, är skild från passagerareafdelning genom vattentätt skott, som sträcker sig till öfre däck.

§ 42.

Före fartygets afgang åligger det befälhafvaren att, i Stockholm hos öfverståthållareämbetet och i öfriga städer hos därvarande polismyndighet eller magistrat, aflämna en i två exemplar upprättad förteckning å samtliga utvandrare. Denna förteckning skall, jämte utvandrarnes namn, innehålla uppgift å deras födelseort, kön, ålder, yrke och bestämmelseort. Af berörda exemplar skall det ena kvarblifva hos nämnda myndighet och det andra, med anteckning om uppvisandet, återställas till fartygsbefälhafvaren.

§ 43.

Om under resan utvandrare dör eller af någon anledning varder land-satt i annan hamn än bestämmelseorten, skall befälhafvaren å listan göra anteckning om dödsorsaken eller den omständighet, som föranledt landsättandet. Är läkare å fartyget anställd, skall, då utvandrare genom döden afgår, särskildt betyg om dödsorsaken utfärdas och af läkaren bifogas befälhafvarens anteckning.

§ 44.

Har, sedan utvandrare emottagits å fartyget, detsamma afresa blifvit fördröjd åtta dagar, och hafva under tiden utvandrarne underhållits af de för resan beräknade proviant- och vattenförråd, skola de åtgångna förråden enligt ofvan föreskrifna grunder fyllas med andra. Fullgörandet af denna föreskrift skall öfvervakas af vederbörande tulltjänsteman och intygas af besiktningsmännen.

§ 45.

När utvandrarefartyg är färdigt att afgå, skall befälhafvaren därom göra anmälan, i Stockholm hos öfverståthållareämbetet samt i öfriga städer hos poliskammare eller magistrat, hos hvilken myndighet befälhafvaren då jämväl bör förete dels besiktningsmännens intyg, att i de omständigheter, som utgjort föremål för deras undersökning, icke något är att anmärka, dels ock det i § 40 föreskrifna betyg af vederbörande läkare. Samma myndighet åligger då att meddela skriftligt förklarande, att i nu antydda afseenden hinder icke möter för fartygets utklarering, äfvensom att i sammanhang därmed förordna någon, som å fartyget verkställer upprop med utvandrarne och tillser, att de äro försedda med utflyttningsbetyg och med kontrakt, uppvisade och påtecknade i enlighet med § 6; att de erhållit kontramärken å reseffekter, som de ej själfva hafva om hand; att deras antal icke öfverstiger det högsta, som enligt besiktningsmännens yttrande må medföras å fartyget, och att föreskriften i § 52 om anslående på lämpliga ställen å fartyget af exemplar af denna förordning blifvit behörigen iakttagen.

§ 46.

Sedan i enlighet med § 45 upprop och undersökning försiggått, skall, i händelse anmärkning därvid icke förekommit, den, som förrättat undersökningen, härom meddela intyg å det i samma § omförmälda, af polismyndighet eller magistrat afgifna bevis, hvilket därefter skall uppvisas för vederbörande tulltjänsteman, innan fartyget får från hamn afgå.

§ 47.

Utvandrare äro skyldiga att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som till ordnings vidmakthållande samt för beredande af renlighet och snygghet ombord kunna af fartygets befälhafvare meddelas.

§ 48.

Mom. 1. Under resan till bestämmelseorten må i främmande hamn passagerare icke intagas å fartyget, så vida ej anmälan härom förut skett i svenska afgångsorten hos den i § 19 angifna myndighet. Sådan anmälan skall jämväl innefatta uppgift på den eller de hamnar i främmande land inom Europa, hvilka i nu nämnda afseende skola anlöpas; äfvensom på antalet af de personer, som där högst komma att intagas; och må fartyg för detta ändamål uti sagde hamn eller hamnar icke under sammanräknadt längre tid än högst tio dagar sig uppehålla, så vida ej fartyget af haveri eller annan tvingande orsak är urståndsatt att fortsätta resan.

Mom. 2. Å fartyg, som sålunda kommer att anlöpa främmande mellanhamn, skall till densamma från svenska afgångsorten medfölja en af förbe-

mälda myndighet utsedd person, hvilken har att ej mindre vaka öfver att i främmande hamn icke å fartyget intagas flere personer, än förut blifvit anmaldt, och som inom det af besiktningsmännen uppgifna högsta antal få i fartyget inrymmas, än ock utöfva tillsyn därå, att under tiden icke någon af de uti denna förordning med afseende å utvandrarne fortskaffande, vård och underhåll gifna föreskrifter öfverträdes. Honom skall därjämte tillhöra att, sedan öfver de i främmande hamn intagna utvandrare sådan förteckning, som i § 42 är sagd, blifvit af befälhafvaren i två exemplar upprättad och förededd, återlämna till befälhafvaren det ena exemplaret med anteckning om uppvisandet samt tillställa det andra åt vederbörande myndighet i svenska afgångsorten; därvid jämväl skall skriftligen anmälas, om någon öfverträdelse eller uraktlåthenhet i hvad som i nu nämnda hänseenden bort öfvervakas ägt rum.

Mom. 3. Omförmälda person skall för sitt uppdrag samt för därmed förenade kostnader njuta ersättning, som till beloppet bestämmes af den myndighet, hvilken honom förordnat, och skall före fartygets afgång från svensk hamn af befälhafvaren erläggas.

Mom. 4. Med undantag för här sagda fall, böra utvandrarne omedelbarligen, utan att mellanhamn får anlöpas, till bestämmelseorten fortskaffas; och äga de att kvarblifva och njuta underhåll ombord i 48 timmar efter fartygets ankomst till nämnda ort.

§ 49.

Nödgas utvandrarefartyg under resan till bestämmelseorten uppehålla sig i utländsk hamn längre än 8 dagar, bör, där så ske kan, anmälan därom göras hos vederbörande svenska [och norska] konsul, som, då fartyget skall ånyo afgå, på rederiets bekostnad låter tillse, att hvad af proviant, vatten och andra förråd under tiden åtgått blifvit behörigen ersatt.

§ 50.

Vid fartygets ankomst till bestämmelseorten skall befälhafvaren därom göra anmälan hos svenske [och norske] konsulen å stället samt till honom aflämna den af vederbörande svensk myndighet påtecknade lista öfver utvandrarne, äfvensom, för de fall att, jämlikt § 48, utvandrare i främmande mellanhamn intagits, den öfver dem upprättade lista. Konsulen söke förskaffa sig kändedom, huruvida alla å ena eller andra listan upptagne personer äro följaktige och, i händelse någon af dem saknas, huruvida den uppgifna anledningen därtill är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Äro icke å bestämmelseorten vidtagna sådana anordningar för kontroll öfver utvandrare, att konsulen kan af lokalmyndigheterna erhålla nödiga upplysningar i berörda hänseende, åligge honom att för sådant ändamål inställa sig ombord ofördröjligen efter det anmälan om fartygets ankomst hos honom skett.

§ 51.

Öfver hvad konsulen jämlikt § 50 inhämtat skall han upprätta och till kommerskollegium, så fort ske kan, insända berättelse.

§ 52.

Af denna förordning skall minst ett exemplar finnas anslaget på lämpligt ställe i de för utvandrarne bestämda gemensamma rum å fartyget.

§ 53.

Mom. 1. Redare och befälhafvare å utvandrarefartyg vare, i fråga om fartygets upplåtande till utvandrarens befordran, ej underkastade de i §§ 1, 2 och 3 gifna föreskrifter, ehvad aftalet blifvit med utvandrareagent eller med utvandrarne själfve afslutadt.

Mom. 2. I sistnämnda fall åligge dock redaren eller befälhafvaren att före fartygets afgång anmäla sig, i Stockholm hos öfverståthållareämbetet och i öfriga städer hos därvarande polismyndighet, men, där särskild sådan ej finnes, hos stadens magistrat, samt för fullgörandet af de för utvandrarnes fortskaffande honom enligt aftalet med dessa eller eljest enligt denna förordning åliggande förbindelser hos bemälda myndighet ställa sådan säkerhet, som i § 3 sägs, till ett belopp, motsvarande sammanlagda summan af utvandrarnes afgifter för öfverfarten; kommande för öfrigt i det fall, som nu sagdt är, de i §§ 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 och 13 här ofvan om utvandrareagent gifna bestämmelser att, i tillämpliga delar, för redaren eller befälhafvaren lända till efterrättelse.

§ 54.

Mom. 1. Är redare eller befälhafvare, som enligt mom. 2 i föregående § åligger att ställa säkerhet, icke boende i Sverige, skall han för någon i riket bosatt man utfärda skriftlig fullmakt att utan inskränkning tala och svara i afseende å de ersättningsanspråk, som kunna af utvandrare eller annan därtill behörig person framställas. Fullmakten upprättas i två exemplar, af hvilka det ena aflämnas till den myndighet, hos hvilken säkerheten ställes.

Mom. 2. Finnes redaren eller befälhafvaren, då ersättningstalan mot honom väckes, ej inom riket, och har han ej för sig ställt ombud, som sagdt är, eller har ombudet med döden afgått utan att annat sådant i stället blifvit förordnad, eller kan ombudet icke anträffas eller vägrar att uppdraget fullgöra, äge den myndighet, hos hvilken ersättningstalan är anhängiggjord, att med gällande verkan utse ombud för redaren eller befälhafvaren.

§ 55.

Den ämbetsmyndighet, som föreskrifven säkerhet enligt § 53 emottagit, åligge att skyndsamligen till kommerskollegium insända uppgift å utvandrarefartygets namn och bestämmelseort äfvensom å den säkerhet, som blifvit ställd. Säkerheten må ej återbekommas förr, än kommerskollegium från vederbörande konsul erhållit underrättelse om fartygets framkomst till bestämmelseorten, eller ock ett, men om resan afsett ort på andra sidan Kap Horn eller Goda Hoppsudden två år förflutit från fartygets afgång. Har ersättningsanspråk emot säkerhetsgifvaren blifvit hos kommerskollegium anmaldt, vare lag som i § 14 sägs.

Om ansvar för öfverträdelse af de i denna förordning gifna föreskrifter.

§ 56.

Mom. 1. Utöfvar någon här i riket verksamhet såsom utvandrareagent utan att hafva hos Vår vederbörande befallningshafvande visat behörigt tillstånd därtill, böte från och med ett hundra till och med ett tusen kronor.

Samma lag vare, där utvandrareagent vid utöfningen af sin verksamhet begagnar firma eller utsträcker sin verksamhet längre, än tillståndsbeviset medgifver, eller fortsätter sin verksamhet, sedan tillståndsbeviset blifvit återkalladt.

Mom. 2. Begagnar utvandrareagent vid utöfning af sin verksamhet såsom biträde ombud, hvilket ej af Vår vederbörande befallningshafvande blifvit i sådan egenskap godkändt, eller hvilket i följd af Vår befallningshafvandes återkallelse af förut meddeladt tillstånd ej vidare får såsom ombud användas, straffes såväl agenten som ombudet med böter från och med tjugu till och med tre hundra kronor.

§ 57.¹

Befordrar agent utvandrare ifrån riket innan kontrakt med denne senare blifvit upprättadt eller utan att utvandraren företett behörigt utflyttningsbetyg eller innan kontraktet och utvandrarens utflyttningsbetyg blifvit enligt § 6 uppvisade, eller underlåter han att lämna utvandrare det underhåll eller de förmåner i öfrigt, som i kontraktet blifvit utfästa, eller varder, genom agentens försummelse, utvandrare, under resan till bestämmelseorten, å främmande ort uppehållen längre tid än kontraktet medgifver, skall agenten dömas till böter från och med femtio till och med fem hundra kronor. Lag samma vare, där agent eljest befordrar eller förmedlar befordring af utvandrare i annan ordning än i denna förordning är föreskrifven.

Hvad om utvandrareagent i denna § sägs gälle äfven för utvandrarefartygs redare eller befälhafvare, hvilken, efter aftal med utvandrare, åtagit sig dessas befordran till främmande världsdel.

§ 58.

Befälhafvare å utvandrarefartyg, hvilken med fartyget afgår från annan svensk hamn än stapelstad eller innan, efter föregången besiktning å fartyget och sådan undersökning, som i § 45 afses, tillstånd till afresan erhållits; eller

medförer flera eller andra utvandrare än dem, som upptagits å de i §§ 42 och 48 omförmälda förteckningar; eller

under resan till bestämmelseorten i annat fall, än i § 48 medgifves, anlöper främmande hamn, utan att haveri eller annan tvingande orsak därtill föranleder; eller

efter fartygets besiktning vidtager sådan förändring i inredningen eller anordningarna ombord, att därigenom de i afseende å utvandrarnes utrymme samt deras vård och bekvämlighet här ofvan gifna bestämmelser åsidosättas; eller eljest

underlåter iakttaga eller öfverträder någon af föreskrifterna i §§ 41, 49, 50 eller 52;

straffes med böter från och med tjugu till och med fem hundra kronor.

§ 59.

Böter enligt denna förordning tillfalle kronan och gälle om deras förvandling hvad allmänna lagen innehåller.

¹ Med den 8 juli 1904 gjordt tillägg (orden »Lag samma ..... är föreskrifven»).

Denna förordning skall tillämpas från och med den 1 januari 1885.

Det alla, som vederbör, hafva sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hafve Vi detta med egen hand underskrifvit och med Vårt Kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 4 juni 1884.

O S C A R.

(L. S.)

E. von Krusenstjerna.

B) Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär till öfverståthållareämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län angående öfvervakande af utvandaragenternas och deras ombuds verksamhet.

OSCAR etc. etc. Vår ynnest etc. Härigenom vilje Vi anbefalla Eder noga tillse:

att ej någon här i riket för egen eller annans räkning ombesörjer utvandrarens befordran till främmande världsdel utan att i den ordning, som stadgas i Kungl. förordningen den 4 juni 1884 om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör, hafva därtill erhållit tillstånd;

att utvandaragenterna och deras ombud till alla delar ställa sig till efterrättelse hvad i nämnda förordning är stadgadt angående bedrifvandet af deras verksamhet och särskildt, att de icke i strid mot samma förordning utan kontrakt eller utflyttningsbetyg befordra svenska utvandrare eller förmedla deras befordring från hamn inom eller utom riket; samt

att utvandaragenterna och deras ombud icke genom vilseledande uppgifter eller eljest locka till utvandring. Stockholms slott den 8 juli 1904.

OSCAR.

Hjalmar Westring.

C) (Utdrag ur) Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående inskrifning och redovisning af värnpliktige samt deras tjänstgöring m. m. (inskrifningsförordning);

gifven Stockholms slott den 5 december 1901.

§ 138.

1. Önskar värnpliktig, som icke blifvit till landstormen öfverförd eller från värnpliktens fullgörande frikallad, att för vinnande af bättre utkomst eller på grund af eljest ömmande omständigheter erhålla tillstånd att afflytta

från riket, skall han till befälhafvaren för det rullförings- eller sjöruullföringsområde, han tillhör, ingifva till Kungl. Maj:t ställd ansökan i ämnet, åtföljd af prästbetyg äfvensom af uppgift å de medel, öfver hvilka sökanden för verkställande af utflyttningen förfogar, samt de andra handlingar, som han till stöd för ansökningen vill åberopa.

2. Sedan sagde områdesbefälhafvare om sökanden inhämtat tillgängliga upplysningar, åligger det honom att till Landtförvarsdepartementet eller, om den sökande tillhör sjöruullföringsområde, till Sjöförvarsdepartementet insända handlingarna jämte eget yttrande och intyg om den tjänstgöring, sökanden i beväringen må hafva undergått; kommande, sedan nådigt beslut i ärendet fattats, att till befälhafvaren expedieras resolution att sökanden, under uppgifven adress, tillställas.

3. Det åligger i Stockholm öfverståhållareämbetet och i öfriga städer därvarande polismyndighet eller magistrat att, när i denna paragraf afsedd värnpliktig, på sätt stadgas i nådiga förordningen om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör, med utvandrarefartyg från staden afreser, därom låta ofördröjligen underrätta vederbörande rullförings- eller sjöruullföringsområdesbefälhafvare med angifvande af den afrestes namn, födelseort och -tid, inskrifningsnummer, om han är inskrifven, samt yrke och dag för afresan.

§ 139.

Värnpliktig, hvilken erhållit nådigt tillstånd att från riket afflytta, men fortfarande vistas inom landet, då kallelse utgår till inskrifningsförrättning, tjänstgöring eller mönstring, därvid han, såvida tillstånd till utflyttningen ej erhållits, haft skyldighet infinna sig, åligger, äfven om han uttagit flyttningsbetyg för afflyttning från riket, att vid enahanda påföljd för uteblifvande, som för värnpliktig i allmänhet finnes stadgad, att vid dylik inskrifningsförrättning, tjänstgöring eller mönstring iakttaga inställelse.

§ 140.

Flyttningsbetyg för afflyttning från riket må meddelas värnpliktig, som ej blifvit till landstormen öfverförd eller från värnpliktens fullgörande frikallad, endast för så vidt han erhållit vederbörligt tillstånd att afflytta från riket.

III. Emigrantagenterna.

Om emigrantagenternas koncession och verksamhet meddelas i nu gällande kungl. förordning den 4 juni 1884 följande bestämmelser (jfr sid. 17):¹

§ 1.

Ej må någon här i riket uppträda såsom utvandrareagent innan han hos Vår befallningshafvande i det län, där han ämnar utöfva sådan verksamhet, eller, för Stockholms stad, hos öfverståthållareämbetet styrkt sig hafva därtill erhållit tillstånd i den ordning, här nedan föreskrifves. Såsom utvandrareagent anses, med de undantag, hvartill §§ 15 och 53 föranleda, en hvar, som för egen räkning eller såsom kommissionär för utländsk man åtager sig ombesörja utvandrares befordran till främmande världsdel.

§ 2.

Mom. 1. Tillstånd till sådan verksamhet, som afses i § 1, och hvilken må utöfvas endast i agents eget namn, men ej med begagnande af firma, sökes hos Vårt och rikets kommerskollegium och må ej meddelas annan än här i riket bosatt man, som är svensk undersåte, äger medborgerligt förtroende, gjort sig känd för ordentlighet och i öfrigt finnes lämplig.

Mom. 2. Sökanden uppgifve i ansökningen den ort, där han är bosatt, samt det eller de län, hvarest han önskar ntöfva sin verksamhet. Stockholm anses i detta hänseende såsom särskildt län. Ämnar sökanden åtaga sig utvandrares befordran längre än till hamn i främmande världsdel, varde ock det tillkännagifvet i ansökningen.

§ 3.

Mom. 1. Förekommer ej anledning att vägra det sökta tillståndet, förelägges sökanden att hos kommerskollegium ställa säkerhet ej mindre för fullgörandet af de förbindelser, han för utvandrares befordran ingår, än äfven för hvad han i öfrigt enligt denna förordning kan kännas skyldig att utgifva. Denna säkerhet skall omfatta ett belopp af minst tio tusen, högst sextio tusen kronor samt må utgöras af penningar eller sådana värdeäggande handlingar, som af kollegium godkännas.

Mom. 2. Vid bestämmandet af säkerhetens belopp iakttages, att, därest sökanden anmält sig vilja besörja utvandrares fortskaffande längre än till hamn i annan världsdel, beloppet icke må sättas lägre än till tjugu tusen kronor.

Mom. 3. Innan sökanden behörigen fullgjort hvad i afseende å säkerhets ställande blifvit honom förelagdt, må tillståndsbevis för honom ej utfärdas. Tillståndsbeviset, som bör innefatta upplysning om den ort, där sökanden är bosatt, det eller de län, där han äger att utöfva sin verksamhet, samt huruvida han anmält sig vilja ombesörja utvandrares fortskaffande längre än

¹) Se äfven Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär den 8 juli 1904, återgifvet sid. 31.

till hamn i främmande världsdel, gäller endast till utgången af det år, hvarunder det blifvit utfärdadt; och äger kommerskollegium, äfven före nämnda tid, att, i händelse omständigheterna därtill föranleda, återkalla tillståndet eller förordna om ställande af högre säkerhet inom ofvan utsatta gränser; börande underrättelse därom meddelas agenten samt Våre vederbörande befallningshafvande; äfvensom desse senare, där anledning till anmärkning emot agents verksamhet sig yppar, hafva att anmäla sådant hos Kommerskollegium.

Mom. 4. Varder, efter årets utgång, förnyelse af meddeladt tillstånd begärdt, ankomme på sökanden att åberopa den förut ställda säkerheten eller ny sådan i stället sätta.

§ 14.

Mom. 1. Den enligt § 3 af agent ställda säkerhet må ej återbekommas förr än två år efter slutet af det, för hvilket den varit afsedd. Är mot agent ersättningspåstående framställt, skall äfven sedermera så stor del af säkerheten, som svarar mot det belopp, ersättningsanspråket afser, innehållas, intill dess ersättningstvisten blifvit slutligen afgjord.

Mom. 2. Underlåter utvandrare, som enligt § 11 förklarar sig vilja själf fullfölja anmäldt ersättningsanspråk, att inom ett år därefter anhängiggöra sin talan och förete bevis därom hos kommerskollegium, må samma anspråk ej vidare utgöra hinder för säkerhetens återlämnande.

§ 15.

Mom. 1. Hvad här ofvan om utvandrarent är stadgadt gälle ej i fråga om redare eller befälhafvare å fartyg, hvarmed utvandrare öfverföras till främmande världsdel, när passagerarnes antal ej öfverstiger trettio.

Mom. 2. I hvad mån samma stadganden må i andra fall tillämpas på redare eller befälhafvare å sådant fartyg, som nämnt är, skils här nedan i § 53.

Det framgår häraf, att *emigrantagenterna* i Sverige äro personer, som, utan att behöfva vara redare, åläggas det civilrättsliga ansvaret för utvandrartransporten och underkastas förordningens ansvarsbestämmelser. Kommerskollegium äger fördenskull ingen officiell kännedom om de bakom de olika agenterna stående, för Sveriges vidkommande städse utländska ångbåtsbolagen. Meddelandet af tillstånd åt en person att uppträda såsom utvandrarent afser icke koncession åt någon viss ångbåtslinie. Kollegium saknar alla medel att ställa de utländska rederierna själfva till ansvar, ehuru dessa äro de för utvandrartransporten i egentlig mening ansvariga hufvudpersonerna. Det saknar dessutom all officiell kännedom om arten af det affärsförhållande, och särskildt det provisionssystem, som består mellan de utländska rederierna och de svenska emigrantagenterna. Kollegium äger icke ens vetskap därom, huruvida en emigrantagent i själfva verket är agent i första hand till rederiet eller tilläfventyrs endast agent till en annan in- eller utländsk emigrantagent. Slutligen saknas i förordningen tillfyllestgörande bestämmelser, hvarigenom emigrantagenternas antal kan på ett ändamålsenligt sätt begränsas; särskildt finnas inga tillfredsställande garantier mot mer än en agents koncessionering för samma ångbåtslinie.

Enligt ofvan anförda bestämmelser meddelas tillstånd att utöfva verksamhet såsom emigrantagent endast för ett kalenderår i sänder.

Till följd häraf pläga dessa resolutioner af Kommerskollegium utfärdas första helgfria dag hvarje år. Såsom exempel å deras lydelse anføres här tillståndsbeviset för handlanden Axel H. Lagergren i Göteborg för år 1909:

»Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii resolution på en af handlanden Axel Hjalmar Lagergren i Göteborg gjord ansökning om tillstånd att få under år 1909 från samtliga länen i riket ombesörja utvandrarens befordran till hamn i främmande världsdel och vidare in i landet, i hvilket afseende till Kungl. Kollegium dels ingifvits vederbörligt bevis, att sökanden åtnjöte medborgerligt förtroende, äfvensom ett af poliskammaren i Göteborg den 11 december 1908 utfärdadt intyg, att sökanden, hvilken under flera år med Kungl. Kollegii tillstånd i Göteborg utöfvat verksamhet såsom agent för utvandrarens befordran till främmande världsdel, och mot hvilken någon anmärkning i nämnda afseende i poliskammaren icke förekommit, gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet, hvadan han fortfarande torde kunna anses lämplig till utöfvande af berörda verksamhet, dels och såsom säkerhet för fullgörande af de förbindelser, sökanden för utvandrarens befordran till främmande världsdel inginge, äfvensom för hvad han i öfrigt, enligt Kungl. Förordningen den 4 juni 1884 om hvad med afseende å utvandrarens fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör, kunde kännas skyldig utgifva, förskrifvits de till Kungl. Kollegium förut aflämnade och, enligt hvad hos Kungl. Kollegium denna dag förda protokoll närmare utvisa, såsom kollektiv säkerhet jämväl för vissa andra personers verksamhet såsom utvandrareagent godkända fem särskilda förvaringsbevis nr:is 2906, 2907, 3364, 3366 och 4087 å i Sveriges Riksbank af Thos Wilson Sons & Co Ltd i Hull nedsatta värdepapper till ett beräknadt värde af tillhopa 402,350 kronor; Gifven i Stockholm den 2 januari 1909.

Kungl. Kollegium har tagit detta ärende i öfvervägande och finner, med stöd af ofvan åberopade Kungl. Förordning, skäligt härigenom förklara handlanden Axel Hjalmar Lagergren, som är bosatt i Göteborg, berättigad att i Sverige såsom utvandrareagent ombesörja utvandrarens befordran till hamn i främmande världsdel och vidare in i landet samt att utöfva ifrågavarande verksamhet inom samtliga länen, i hvilket afseende Lagergren har att ställa sig till efterrättelse hvad i samma förordning är utvandrareagent till iakttagande föreskrifvet; gällande det honom genom denna resolution sålunda meddelade tillstånd till 1909 års slut, såvida skäl ej förekommer att tillståndet därförinnan återkalla.

På Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii vägnar:

JOHAN PIHLGREN.

CARL MALMÉN.

Daniel Gadd.

Emigrantagenter sedan år 1884.

Sedan nu gällande utvandrareförordnings utfärdande hafva sammanlagdt 45 personer utöfvat verksamhet såsom emigrantagenter i Sverige, såsom framgår af tabellen å följande sida, hvilken upp rättats med ledning af Kommerskollegii protokoll.

De af dessa emigrantagenter enligt förordningens § 3 ställda säkerheter voro följande:

N:r 1. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och A. Ivarson å 60,000 kr.; åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o å 43,453 kr.; åren 1890 och 1891 d:o å 55,035 kr.; åren 1892—1894 d:o å 54,035 kr.; åren 1895 och 1896 d:o å 53,035 kr.

N:r 2. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och C. Fr. Wærn & Co å 60,000 kr.; åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o å 43,453 kr.; åren 1890 och 1891 d:o å 55,035 kr.; åren 1892 och 1893 d:o å 54,035 kr.

N:r 3. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilsson och G. A. Hellström å 60,000 kr.

Emigrantagenter i Sverige

(En * utmärker att agenten utöfva)

Agentens yrke, namn och hemvist. (Med fetstil äro angifna namnen å agenter, som utöfvat sin verksamhet år 1908.)		Ångbåtslinje. ¹	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	1891.
1	Handl. Ch. A. Berglund, Göteborg . . .	Cunard.	*	*	*	*	*	*	*	*
2	Handl. J. L. Borg, Göteborg	Anchor.	*	*	*	*	*	*	*	*
3	Handl. P. F. Denovan, Göteborg . . .	American.	*	.	.	.	.	.	.	.
4	Handl. J. Denovan, Göteborg	Kron.	*	.	.	.	.	*	*	*
5	Handl. A. J. Fredér, Göteborg	Allan.	*	*	*	*	*	*	*	*
6	Handl. J. B. Holmström, Göteborg . .	Inman.	*	.	.	.	.	.	.	.
7	Handl. C. V. Hällström, Örgryte . . .	White Star.	*	*	*	*	*	*	*	*
8	Handl. Andreas Larsson, Berghem . . .	?	*	*	*	*	*	.	*	*
9	Grosshandl. E. F. Larsson, Stockholm	Flere linier. ²	*	*	*	*	*	*	*	*
10	Handl. J. Odell, Göteborg	Flere linier. ³	*	*	*	*	*	*	*	*
11	Handl. Jöns Nilsson, Göteborg	State.	*	.	.	.	.	.	.	.
12	Handl. J. E. Sörenson, Göteborg . . .	Dominion.	*	*	*	*	*	*	*	*
13	Handl. J. O. Nelson, Göteborg	National.	*	*	*	*	*	*	.	.
14	Handl. G. A. Wennerlund, Göteborg . .	Nordd. Ll.	*	*	*	*	*	.	.	.
15	Handl. O. Olsson Cederholm, Malmö	Skand.-Am.	*	*	*	*	*	*	*	*
16	Agenten J. C. H. Åkerblad, Stockholm	Cunard.	*	.	.	.	.	.	.	.
17	Agenten C. J. Edenhofm, Göteborg . .	State. ⁴	.	*	*	*	*	*	*	*
18	Handl. J. O. Reis, Göteborg	Flere linier. ⁵	.	*	*	*	.	.	.	*
19	Bruksägare T. Mathiasson, Sallernp .	?	.	*	*	*	*	*	*	*
20	Sjökapten I. J. Häggmark, Stockholm	American.	.	.	*	*	.	.	.	.
21	Agenten M. Anderson, Göteborg . . .	⁶	.	.	.	.	*	*	*	*
22	Grosshandl. S. G. Borén, Stockholm . .	Nordd. Ll.	.	.	.	.	.	*	*	*
23	Bokhållaren A. F. Andersson, Göteborg	National.	.	.	.	.	.	.	*	*
24	Bokhållaren J. A. Antonsson, Göteborg	Red Star.	.	.	.	.	.	.	*	.
25	Handl. Aug. Larsson, Malmö	Guion.	.	.	.	.	.	.	.	*
26	Bokhållaren P. M. Hallengren, Göteborg	Baver.	.	.	.	.	.	.	.	.
27	Bokhållaren J. B. Lundberg, Göteborg	Anchor.	.	.	.	.	.	.	.	.
28	Reservlöjtn. K. E. A. Kinell, Stockholm	⁷	.	.	.	.	.	.	.	.
29	Handl. Sam. Larsson, Göteborg	American. ⁸	.	.	.	.	.	.	.	.
30	Bokför. Olof Jonsson, Stockholm . . .	Nordd. Ll.	.	.	.	.	.	.	.	.
31	Handl. E. P. Liedqvist, Göteborg . . .	Skand.-Am.	.	.	.	.	.	.	.	.
32	Agenten J. G. Lindbom, Stockholm . .	American.	.	.	.	.	.	.	.	.
33	Kontorsbitr. A. E. Reis, Göteborg . . .	Dominion.	.	.	.	.	.	.	.	.
34	Handl. Teod. Andersson, Göteborg . . .	Anchor.	.	.	.	.	.	.	.	.
35	Bokhållaren N. Sörenson, Göteborg . .	Skand.-Am.	.	.	.	.	.	.	.	.
36	Bokhållaren C. A. Lundberg, Göteborg	Allan.	.	.	.	.	.	.	.	.
37	Handl. Carl Flach, Göteborg	Nordd. Ll.	.	.	.	.	.	.	.	.
38	Ingenjör C. E. Larsson-Orton, Stockholm	⁹	.	.	.	.	.	.	.	.
39	Ag. Ax. Alb. Persson Leander, Malmö .	Skand.-Am.	.	.	.	.	.	.	.	.
40	Konsul K. O. F. Dahlman, Göteborg . .	Hamb.-Am.	.	.	.	.	.	.	.	.
41	Kontorist K. V. Johansson, Göteborg .	Cunard.	.	.	.	.	.	.	.	.
42	Agenten Carl Eriksson, Göteborg . . .	White Star.	.	.	.	.	.	.	.	.
43	Handl. Axel H. Lagergren, Göteborg . .	Cunard.	.	.	.	.	.	.	.	.
44	Grossh. A. E. Larsson-Orton, Stockholm	¹⁰	.	.	.	.	.	.	.	.
45	Bokhållaren G. V. Hällström, Göteborg	Can.-Pacif.	.	.	.	.	.	.	.	.

¹ Flere af här upptagna ångbåtslinier existera ej längre. Om de bolag, som år 1908 voro repre följande torde erfordra förklaring: Nordd. Ll. = Norddeutscher Lloyd; Skand.-Am. = Skandinavien-American Railway. — ² Ett flertal linier, dock ej White Star, Cunard, Skandinavien-Amerika och Canadian-Pacific American; slutligen Cunard-linien. — ⁶ American, Skandinavien-Amerika; numera Hamburg-Amerika

under åren 1884—1908.

in verksamhet under året i fråga.)

1892.	1893.	1894.	1895.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	
*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	.	.	.	7
*	*	*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	.	.	9
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	12
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14
*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	15
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	16
*	*	*	.	*	*	*	.	*	*	*	*	*	*	*	*	.	17
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	.	.	.	18
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	19
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20
.	*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	*	.	.	.	*	21
*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	22
*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	23
.	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	24
*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	25
*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	26
*	*	*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	27
.	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	28
.	.	*	.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	29
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	30
.	.	.	*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	31
.	.	.	*	*	*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	.	.	32
.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	33
.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	34
.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	*	.	.	.	.	.	35
.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	36
.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	37
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	*	38
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	*	*	39
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	.	.	.	.	40
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	.	*	*	*	41
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	42
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	*	43
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	*	44
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	*	*	45

enterade i Sverige, lämnas några upplysningar sid. 109. Namnen äro i denna kol. delvis förkortade; ika-linien (tidigare Thingvalla); Hamb.-Am. = Hamburg-Amerika-linien; Can.-Pacif. = Canadian Pacific — ³ Inman, American, Bayer, Kron. — ⁴ Äfven Canadian Pacific. — ⁵ Monarch, Bayer, Dominion, linien. — ⁷ Jfr sid. 48. — ⁸ Äfven Dominion-linien. — ⁹ Ingen viss linie. — ¹⁰ Ett flertal linier; se sid. 40.

Nr 4. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och Olof Melin å 60,000 kr. Åren 1889—1893 Societé de Navigation à vapeur Néerlandaise Americaine tillhörigt depositionsbevis i Stockholms enskilda bank å 69,333'33 kr.

Nr 5. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och A. Seaton å 60,000 kr. Åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o å 43,453 kr.; åren 1890 och 1891 d:o å 52,575 kr.

Nr 6. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och J. Odell å 60,000 kr.

Nr 7. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och A. Seaton å 60,000 kr. Åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o å 43,453 kr.; åren 1890—1893 d:o å 55,035 kr.; åren 1894 och 1895 d:o å 54,035 kr.; år 1896 d:o å 53,035 kr.; åren 1897 och 1898 d:o å 52,035 kr.; åren 1899 och 1900 d:o å 53,035 kr.; åren 1901 och 1902 d:o 35,946 kr.; åren 1903—1905 Thos Wilson Sons & Co Lim., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

Nr 8. År 1884 borgensförbindelse af A. Florell och O. Melin å 60,000 kr. Åren 1885 och 1886 emigrantagenten E. F. Larssons i Stockholm depositionsbevis i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag å 25,000 kr.; år 1887 d:o d:o, nu eget. År 1888 depositionsbevis å 40,000 kr.; åren 1890—1894 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 40,470 kr.; åren 1895—1898 d:o d:o å 37,803'33 kr.

Nr 9. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och R. Lidström å 60,000 kr.; åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o d:o å 43,453 kr.; åren 1890—1893 d:o d:o å 55,035 kr.; åren 1894—1897, 1899 och 1900 d:o d:o å 54,035 kr.; år 1898 d:o d:o 53,035 kr.; åren 1901 och 1902 d:o d:o å 35,946 kr.; år 1903 Wilson Sons & Co, Hull, kollektivsäkerhet;¹⁾ åren 1904—1906 eget depositionsbevis i Stockholms enskilda bank å 40,000 kr.

Nr 10. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och J. M. Möller å 60,000 kr. Åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o d:o å 43,453 kr.; åren 1890 d:o d:o å 54,875 kr.

Nr 11. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och A. Ivarson å 60,000 kr.

Nr 12. År 1884 borgensförbindelse af J. W. Wilson och C. Fr. Wærn & Co å 60,000 kr. Åren 1885 och 1886 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 44,090 kr.; åren 1887—1889 d:o d:o å 43,453 kr.; åren 1890 och 1891 d:o d:o å 54,463 kr.

Nr 13. Åren 1884—1889 Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer, tillhöriga National Steam Ship Company, Liverpool, å 64,000 kr.

Nr 14. År 1884 borgensförbindelse af A. Meyer och skeppsklarerarebolaget Borlind, Bersén och Co å 60,000 kr. Åren 1885—1888 Norddeutscher Lloyds, Bremen, depositionsbevis i Riksbanken å 40,050 kr.

Nr 15. Åren 1884—1894 Svenska statens obligationer, tillhöriga Aktiebolaget Thingvalla, Köpenhamn, å 60,000 kr.

Nr 16. År 1884 borgensförbindelse af Skandinaviska kreditaktieb. å 60,000 kr.

Nr 17. Åren 1885—1889 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 41,000 kr.; åren 1890—1894 d:o d:o å 41,600 kr. Åren 1896—1898 af Union Steam Ship Co Lim., London, aflämnade Svenska statens obligationer å 36,000 kr. År 1900 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 40,000 kr.; åren 1901 och 1902 d:o d:o å 41,066 kr. Åren 1903—1907 Wilson Sons & Co, Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

Nr 18. År 1885 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 45,581'40 kr. Åren 1891—1894 d:o d:o å 52,040 kr.; åren 1895 och 1896 d:o d:o å 47,040 kr.; åren 1897 och 1898 d:o d:o å 46,040 kr.; åren 1899 och 1900 d:o d:o å 48,240 kr.; åren 1901 och 1902 d:o d:o å 32,888 kr. Åren 1903—1905 Wilson Sons & Co, Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

Nr 19. Åren 1885—1891 Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer å 25,000 kr.

Nr 20. Åren 1886 och 1887 J. W. Wilsons depositionsbevis å 41,000 kr.

Nr 21. Åren 1888 och 1889 J. W. Wilsons depositionsbevis å 45,454 kr.; år 1890 d:o d:o å 52,040 kr. Åren 1892—1896 Svenska statens obligationer, tillhöriga Hamburg-Amerikanische Packetfahrt-Actien-Gesellschaft, Hamburg, till nominellt värde af 57,000 riksmark. År 1904 samma bolags depositionsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget

¹⁾ Jfr nedan sid. 40.

å 40,000 kr. År 1908 Svenska statens och Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer å 67,500 kr.

N:r 22. Åren 1888—1893 Norddeutscher Lloyds, Bremen, depositionsbevis å 45,000 riksmark.

N:r 23. Åren 1890—1892 Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer, tillhöriga National Steam Ship Co., Liverpool, å 64,000 kr.

N:r 24. År 1890 af von der Becke & Marsily, Antwerpen, i Riksbanken deponerade värdepapper å 40,000 kr.

N:r 25. År 1891 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 54,875 kr.; åren 1892—1895 d:o d:o å 53,875 kr.

N:r 26. Åren 1892 och 1893 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 53,463 kr.

N:r 27. Åren 1892—1898 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 52,575 kr. År 1908 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 28. År 1893 depositionsbevis, tillhörigt The Scandinavian and Finlanders Emigrant Co. Lim., Newyork, i Skandinaviska kreditaktiebolaget å 40,000 kr.

N:r 29. År 1894 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 53,463 kr.; åren 1896—1898 d:o d:o å 52,663 kr.; år 1899 d:o d:o å 50,263 kr.; år 1900 d:o d:o å 49,263 kr.; år 1901 d:o d:o å 36,946 kr.; år 1902 d:o d:o å 36,346 kr. Åren 1903—1908 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 30. År 1894 tyska riksobligationer, tillhöriga Norddeutscher Lloyd, Bremen, å 45,000 riksmark.

N:r 31. Åren 1895—1897 Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer, tillhöriga Aktiebolaget Thingvalla, Köpenhamn, å 60,000 kr.

N:r 32. Åren 1895—1901 Richardson Spencer & Co's, Liverpool, depositionsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget å 40,000 kr.

N:r 33. Åren 1897 och 1898 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 52,035 kr.; åren 1899 och 1900 d:o d:o å 53,035 kr.; åren 1901 och 1902 d:o d:o å 35,946 kr. År 1903 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 34. År 1897 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 52,875 kr.

N:r 35. Åren 1898—1903 Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer, tillhöriga Aktiebolaget Thingvalla, Köpenhamn, å 60,000 kr.

N:r 36. Åren 1899 och 1900 J. W. Wilsons depositionsbevis i Riksbanken å 51,575 kr.; åren 1901 och 1902 d:o d:o å 33,946 kr. Åren 1903—1908 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 37. Åren 1900—1908 Norddeutscher Lloyds, Bremen, depositionsbevis å 44,444⁴⁴ kr.

N:r 38. Åren 1903—1907 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 39. Åren 1904—1908 Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer å 60,000 kr.

N:r 40. År 1904 (till den 3 juni, då säkerheten öfverfördes till att gälla för N:r 21) Hamburg—Amerikanische Packetfahrt-Actien-Gesellschafts, Hamburg, depositionsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget å 40,000 kr.

N:r 41. Åren 1904 och 1906—1908 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 42 och 43. Åren 1905—1908 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

N:r 44. Åren 1907—1908 eget depositionsbevis i Stockholms enskilda bank å 40,000 kr.

N:r 45. År 1908 Wilson Sons & Co., Hull, kollektivsäkerhet.¹⁾

Ägare af alla de som säkerhet för utvandrarenter i Riksbanken deponerade värdepapper, hvilkas värden enligt depositionsbevisen här på sina respektive platser angifvas, var intill sin död grosshandlaren J. W. Wilson i

¹⁾ Jfr. nästa sida.]]

Göteborg. Sedan han aflidit, öfvertogs värdehandlingarna af hans bröder med firma Tho:s Wilson Sons & Co i Hull.

De af bröderna Wilson för olika utvandragerter deponerade värdehandlingarna förenades år 1903 till en *kollektivsäkerhet* för samtliga dessa agenter. Kollektivsäkerhetens värde var år 1903: 345;451 kr., år 1904: 395,846 kr. och har fr. o. m. 1905 angifvits vara 402,350 kr.

Ofvanstående förteckning är af intresse förnämligast af det skäl, att de ställda säkerheterna äro de enda *officiella* intygen om, hvilken ångbåtsfirma resp. agenter representera. Sedan för ett stort antal agenter anordnats ofvannämnda »kollektivsäkerhet», äro naturligtvis uppgifterna mindre vägledande.

Emigrantagenter under 1908 och 1909.

Under år 1908 hafva följande elfva emigrantagenter varit i verksamhet (om de representerade bolagen se sid. 109):

Axel H. Lagergren, handlande, Göteborg, agent sedan 1905; representerar Cunard-linien, som år 1907 transporterade 12,368 svenska emigranter¹⁾; äger 71 ombud i alla delar af Sverige²⁾;

K. V. Johansson, Göteborg, kassör hos ofvanstående Axel H. Lagergren; agent 1904 och sedan 1906; representerar äfven Cunard-linien;

M. Anderson, Göteborg, agent åren 1888/90, 1892/96, 1904 samt sedan 1908; representerat flere linier, för närvarande Hamburg-Amerika-linien;

J. B. Lundberg, bokhållare, Göteborg, agent 1892/98 samt sedan 1908; representerar Anchor-linien (365 emigranter år 1907);

Sam. Larsson, handlande, Göteborg, agent 1894 samt sedan 1896; representerar American-linien (1,143 emigranter år 1907) och Dominion-linien (576 emigranter); eger 11 ombud;

C. A. Lundberg, bokhållare, Göteborg; agent sedan 1899; för Allan-linien (882 emigranter); eger 3 ombud;

Carl Flach, handlande, Göteborg, agent sedan 1900; för Norddeutscher Lloyd; eger 1 ombud;

Axel Albert Persson Leander, Malmö, agent sedan 1904; för Skandinavien-Amerika-linien i Köpenhamn (2,840 svenska emigranter öfver svenska hamnar); eger 42 ombud;

Carl Eriksson, Göteborg och Malmö, agent sedan 1905; för Hvita Stjärn-linien (7,124 svenska emigranter); eger 39 ombud;

A. E. Larsson-Orton, grosshandlare, Stockholm, agent sedan 1907 (såsom efterträdare till sin fader, grosshandlaren E. F. Larsson, agent åren 1884/96); representerar (enligt Stockholms adresskalender) American-linien och Dominion-linien till Amerika och Canada, Union-Castle-linien m. fl. linier till Sydafrika, Orient-linien m. fl. till Australien, Ostindien o. s. v., Pacificlinien m. fl. till Sydamerika och Västindien; eger 2 ombud; samt

G. V. Hüllström, bokhållare, Göteborg, agent sedan 1908; för Canadian-Pacific-linien (1,078 svenska emigranter år 1907); eger 4 ombud.

För år 1909 hafva samtliga ofvanstående begärt och erhållit förnyelse af sin koncession, med undantag af K. V. Johansson, som ej därom inkommit med begäran.

¹⁾ Antalet emigranter för de olika agenterna afser Göteborg, Malmö och Stockholm.

²⁾ Antalet ombud här och i det följande afser förhållandena år 1907; jfr sid. 55.

Äfven af ofvanstående uppgifter framgår, att *emigrantagenterna* i Sverige äro personer utan själfständig affärsverksamhet, hvilka därför i väsentlig grad äro afhängiga af de utländska bolag de representera. De för agenterna ställda säkerheterna hafva nämligen med ytterst få undantag varit tillhöriga de respektive utländska bolagen eller den firma i Göteborg (Wilson & Co) som bevakar de engelska linjernas intressen. Dessa säkerheter, som enligt förordningen äro erforderliga för att agenterna skola tillåtas utöfva sin verksamhet, kunna af de utländska rederierna *när som helst återbegäras*, i hvilken händelse Kommerskollegium omedelbart har att återkalla agentens tillstånd. Då det utländska rederiet finner anledning till missnöje med sin agent i Sverige, kan denne alltså ej blott vid kalenderårets slut utan äfven omedelbart afsättas af rederiet, utan att skälen därtill nå offentligheten. Agenten, hvilkens till och med kontorshyra ibland betalas af det utländska bolaget, kastas genom en dylik åtgärd på bar backe. Detta måste tydligen medföra, att han i möjligast vidsträckta mån efterkommer sina utländska hufvudmäns uppmaningar att »vara driftig» under sin verksamhet att värfva resande.

Att återbegärandet af depositionen och därmed agentens afsättande verkligen kan förekomma, ådagaläggas af erfarenheten. Sälunda anhöll t. ex. J. W. Wilson i skrivelse den 1 okt. 1885, att de deponerade, honom tillhöriga värdepapperen icke måtte begagnas såsom säkerhet för någon sort förbindelser, som J. O. Reis (N:r 18 i tab.) i egenskap af utvandrarent fr. o. m. nämnda dag kunde ingå. I anledning däraf återkallade Kommerskollegium den 10 okt. s. å. det åt Reis gifna tillståndet. — I skrivelse den 24 jan. 1900 gjordes samma anhållan i afseende å en annan agent, hvars tillstånd i anledning däraf af Kommerskollegium återkallades den 27 febr. s. å.

Enligt uppgifter från trovärdigt håll erhålla också agenterna ofta uppmaningar från de utländska bolagen att »vara driftiga». Om de vägra att efterkomma desamma, utsätta de sig för ofvannämnda risk att blifva afsatta.

Att de ställda säkerheterna tillhöra de utländska bolagen medför äfven, att agenterna icke hafva något att förlora genom ådömda utbetalningar af desamma.¹ Förlusten träffar endast bolaget; och skulle agenten ådömas böter, torde dessa, med hänsyn till hans välförhållande från det utländska bolagets synpunkt, ersättas honom af bolaget. Den ansvarslöshet, som i viss mån utbildat sig inom utvandringsväsendet i riket, måste anses hafva sin grund just i det förhållande, att bolagens anmärkningar mot agenterna för dessa medföra större risk än vederbörande myndigheters, hvilka hitintills aldrig ledt till en koncessions återkallande.

Det rådande systemet med emigrantagenter medför, som påpekats, ytterligare, att vederbörande myndigheter sakna kännedom om hvilka företag och hvilka hufvudpersoner agenterna i själfva verket företräda. En utvandrarent, som erhållit koncession såsom sådan, kan arbeta för hvilka som helst utvandringsliniers och utländska före-

¹ Sådana fall hafva för öfrigt i det svenska utvandringsväsendet varit mycket få. I Kommerskollegii protokoll återfinnes endast ett sådant fall under de sista 25 åren (protokoll den 11 sept. 1895).

tags räkning. Af detta skäl har Emigrationsutredningen till och med i afseende å ett par utvandrare agenter icke lyckats erhålla kännedom om de af dem på sin tid representerade ångbåtslinierna. Detta system gör kontroll öfver agenternas verksamhet omöjlig, och Kommerskollegium har hitintills i regel inskränkt sin befattning med agentväsendet till att pröfva de ställda säkerheternas lagenliga beskaffenhet. Har denna varit tillfredsställande och ha mot agentens person inga gravare anmärkningar kunnat göras, så har koncession meddelats, äfven om därigenom samma utländska rederi fått *mer än en generalagent* i riket samt till och med *rena svindelföretag* blifvit koncessionerade att utöfva verksamhet i riket.

Exempel på det förra af dessa förhållanden erhålles i afseende å flera utvandringslinier vid granskning af tabellen ofvan. Sålunda har Cunard-linien vid vissa tillfällen representerats af två ensamt för den arbetande generalagenter¹; detsamma gällde ännu år 1908, ehuru den ene agenten hade karaktären af *reservagent*, för den händelse den andre skulle få sin koncession återkallad.² Detta förhållande utgör, i förbigående nämndt, exempel på, huru de utländska rederierna veta att träffa anordningar till mötande af framtida eventualiteter. Likaledes hafva Anchor-linien, American-linien och Norddeutscher Lloyd vid vissa tillfällen representerats af mer än en generalagent.³ Dessa förhållanden blifva så mycket olämpligare, som agenternas tillstånd till verksamhet i hittillsvarande praxis städse beviljats för *hela riket* och enhvar af två agenter för samma linje tillåtes hafva ombud inom samma län. Först nyligen har Kommerskollegium brutit med den hittills rådande praxis att icke taga hänsyn till dylika dubbla generalagenter, i det att en ansökan af Skandinavien—Amerika-linien om att få anställa en agent i Stockholm, utöfver den redan i Malmö anställda, afslagits.

Huru åter ett rent svindelföretag kan blifva inom riket representeradt af en laglig utvandrare agent framgår nedan af fall n:r 4 bland refererade fall af mot emigrant agenter inkomna anmälningar (sid. 46).

Såsom en följd af det rådande systemet är äfven påpekadt, att ingen garanti finnes mot att en utvandrare agent i själfva verket *endast är ombud för en annan agent*. Därigenom uppstå flera led än de nu tillättna af medverkande vid utvandrarebefordringen, hvilket med hänsyn till det rådande provisionssystemet samt de ökade

¹ Så år 1884, då agenterna N:r 1 och 16 i resp. Göteborg och Stockholm samtidsigt voro generalagenter för linien. D:o åren 1906—1908, då agenterna N:r 41 och 43 voro detta.

² Agenten N:r 41 är nämligen kassör hos N:r 43, se sid. 40.

³ Anchor-linien hade två agenter åren 1892—93, då N:r 2 och 27 samtidsigt voro sådana; d:o år 1897, N:r 27 och 34. — American-linien hade 1896—1901 samtidsigt agenterna N:r 29 och 32. — Norddeutscher Lloyd hade 1888 samtidsigt agenterna N:r 14 och 22. — Dessa fall blifva emellertid *betydligt* flera, om hänsyn toges till de agenter som representera flere, i tabellen ej specificerade linjer.

anledningarna till värfningsverksamhet är olämpligt. Fall af sådan art äro visserligen svåra att känna, då agenternas affärsverksamhet faller utom kontroll. Dock framgår t. ex. af uppgifterna ofvan, att säkerheten för utvandrarenten N:r 8 i tabellen under vissa år tillhörde utvandrarenten N:r 9. Detta förhållande tyder med sannolikhet därpå att den förre stod i ombudsförhållande till den senare. Ett officiellt bestyrkt fall af denna art består ännu för närvarande, nämligen i afseende å agenten C. A. Lundberg i Göteborg. Angående denne har nämligen poliskammaren därstädes i skrifvelse den 21 december 1908 till Kommerskollegium meddelat följande: »För något mera än ett år sedan uppstod misshällighet mellan Lundberg och dennes hufvudman i England i ärende rörande redovisning för sålda biljetter. Fråga var, att Allan-liniens hufvudkontor i England icke vidare skulle använda Lundberg som sitt ombud här i riket. Allan-liniens generalagent i *Kristiania*, Charles Bennet, som nedreste hit, ordnade saken så, att å liniens kontor i Göteborg tillsattes en kassörska, som därefter och fortfarande uppgör redovisningar och remitterar influtna penningar till hufvudkontoret i England, vid hvilket förhållande Lundberg fortfarande fått kvarstå som utvandrareagent.»

Systemet att utländska agenter hafva lagliga medhjälpare i Sverige, är i afseende å emigrantagenternas *ombud* mycket vanligt (se sid. 58).

Att dylika förhållanden kunna förekomma beror därpå, att myndigheternas befattning med emigrantagenternas verksamhet hitintills väsentligen varit af formell art. Detta sammanhänger i viss mån med den gällande utvandrareförfattningens karaktär, hvars ändamål i hufvudsak blott är utvandrarnes skyddande genom stadgandena angående de s. k. utvandrarkontrakten. Om emigrantagenterna ställa de stadgade säkerheterna för fullgörandet af sina förbindelser och inga gravare anmärkningar inkomma mot utvandrarnas behandling under öfverresan, anses utvandringsväsendet tillfredsställande ordnad. Däremot hafva myndigheterna stått utanför den frågan, för hvilken hufvudman agenten arbetat, i hvilket förhållande han stått till nämnda hufvudman, af hvad art de intressen varit, i hvilkas tjänst han arbetat, samt huru han i allmänhet gått tillväga för att öka sin kundkrets.

Huru formell Kommerskollegii befattning med agenternas verksamhet varit, framgår vid granskning af de fall, då anmärkningar till kollegiet inkommit angående agenternas verksamhet. I kollegiets protokoll sedan år 1884 återfinnas endast efterföljande fyra fall af sådan art.

1) Handlanden J. O. i Göteborg blef år 1882 inför stadens poliskammare *åtalad* för det han skulle hafva »med utvandrare träffat aftal om att

de, efter ankomsten till det främmande landet, skulle med arbete aftjäna kostnaden för öfverresan», men genom poliskammarens utslag den 8 febr. 1883 förklarades, att O. »icke mot sitt bestridande kunde till ansvar dömas». Några dagar efter utslaget afkunnande begärde O. af poliskammaren intyg om sin lämplighet som emigrantagent och erhöll ett dylikt af innehåll att mot O. i hans verksamhet som utvandrarent icke förekommit annat än nämnda, på angifvet sätt afdömda åtal. Med bifogande af detta intyg ingick O. till Kommerskollegium med koncessionsansökan, som af kollegiet den 20 febr. *afslogs*. År 1884 förnyade O. sin ansökan, nu åtföljdt af ett intyg af poliskammaren, som vitsordade, att O. »gjort sig känd för ordentlighet och i öfrigt kunde anses lämplig för verksamheten». Kommerskollegium begärde nu utlä- tande af Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län om sökanden. I svar härpå förklarade sig denna myndighet kunna hänvisa till och instämma i ett nytt af poliskammaren afgifvet yttrande, som innehöll, »att under hela den tid, 1872—1882, O. varit utvandrarent i Göteborg, han i fråga om tillmötesgående mot utvandrare, snabbhet och ordentlighet vid deras befordran och i allmänhet de åtgärder, som vid afgångsorten erfordrades af en utvandrarent, städe fullt tillfredsställande fullgjort sina åligganden», samt vidare, »att poliskammaren nästan alla dessa år saknat tillfälle bedöma det sätt, hvarpå sökanden anskaffat utvandrare, enär sådana i allmänhet på förhand genom *ombuden* i landsorten uppgjort, till hvilken agent de skulle vända sig», men »att poliskammaren år 1882, då ett större antal utvandrare från Göteborg och närmaste landsbygd genom sökanden befordrats till Förenta staterna, fått anledning uppmärksamma sökandens åtgärder härutinnan, hvarvid framgått, att O. befordrat utvandrare, hvilka icke erlagt någon betalning för öfverresan, oaktadt sådan betalning blifvit kvitterad å de kontrakt, som till poliskammaren för godkännande aflämnats; samt att O., efter mot honom i anledning häraf anställt åtal, förklarats icke kunna till ansvar fällas; hvarpå poliskammaren likväl, när O. omedelbart därefter anhållit om behöfligt intyg för att hos Kommerskollegium ånyo göra ansökan om att få vara utvandrarent, ansett sig då icke böra intyga O:s ordentlighet och lämplighet härtill». Då poliskammaren emellertid »numer vore öfvertygad att sökanden, med erfarenhet af den påföljd som underlåtenhet härutinnan kunde medföra, hädanefter skulle noggrannt ställa sig till efterrättelse icke blott utvandrarförordningens tydliga föreskrifter utan äfven syftemålet med förordningen, samt sökanden dessutom i fråga om utvandrares befordran från Göteborg städe visat sig särdeles ordentlig och lämplig, hade poliskammaren i år (1884) ansett sig kunna intyga O:s lämplighet som utvandrarent».

I resolution af den 18 mars 1884 förklarade Kommerskollegium också, »i betraktande af hvad sålunda blifvit af vederbörande myndigheter, som i saken sig yttrat, numera upplyst», O. *berättigad* till emigrantagentverksamhet under år 1884. Och verkade O. sedermera som emigrantagent ända till och med 1890.

2) Mot handlanden A. L. i Berghem (Älfsborgs län), hvilken verkade som utvandrarent från början af 1880-talet och, med undantag af år 1889, till och med år 1898, ingaf till Förenta staterna utvandrade kvinnliga svenska undersåten E. M. E. i juli månad 1889 en anmälan till svenska och norska konsulatet i Newyork. Konsulatet öfverlämnade (genom skrifvelse den 2 aug.) denna anmälan till Kommerskollegium »för vidare åtgärd», under förmålan att »L. syntes hafva begagnat sig af sin ställning som utvandrarent till att försälja ett jordområde till E. för, såsom det syntes, dess tredubbla värde och anbefallt henne denna handel såsom det bästa hon kunde göra för sin egen

och sina barns framtid, oaktadt han — såsom bekant med förhållandena i Amerika — måste hafva varit öfvertygad om omöjligheten för en vid hårdt arbete ovan kvinna att, med fem icke arbetsföra barn, kunna utan tillgångar företaga sig att uppodla och lefva af ett jordområde som låge ouppodlat och fullständigt obebyggdt.» Kommerskollegium öfversände handlingarna i ärendet till Konungens befallningshafvande i Älfsborgs län, med anmodan att från L. infordra skriftlig förklaring. Denna L:s förklaring insändes af Länsstyrelsen den 3 oktober till kollegiet, och erbjöd sig L. i sitt svar att på vissa villkor återköpa jordområdet i fråga samt hemställde, »att Kommerskollegium måtte meddela konsulin i Newyork lämplig föreställning ej mindre för det han i sin skrifvelse till kollegium mot L. framställt direkt beskyllning, på sätt sagda skrifvelse innehölle, än äfven för det han besvärat Kollegium och därmed äfven L. med ärende, hvarmed han, åtminstone i sin egenskap af konsul, icke hade det ringaste att skaffa.»

Om denna saks afgörande af Kommerskollegium förmäler ett dess protokoll af den 8 oktober 1889: »Efter föredragande häraf fann Kollegium hvad i saken förekommit icke föranleda någon Kollegii vidare åtgärd, än att L:s förklaringskrift, jämte styrkt afskrift af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse i ämnet, skulle till konsulatet i Newyork öfverlämnas för att ofördröjligen delgifvas E. M. E. — Om hvad Kollegium sålunda beslutit skulle, jämlikt L:s begäran, utdrag af protokollet för honom utfärdas.»

Att märka är, att L., som ifrågasvarande år (1889) pauserade i sin mångåriga verksamhet som utvandrarent, följande år af Kommerskollegium utan anmärkning erhöi koncession.

3) Mot den under en lång följd af år som utvandrarent verksamme grosshandlaren L. i Stockholm gjordes i början af 1880-talet af ett par emigrantagenter i Göteborg anmärkning hos Kommerskollegium, men förklarades den, sedan förklaring infordrats från L. (som betecknade anmärkningen såsom föranledd af vederbörandes yrkesafund) och rekommenderande intyg om L:s verksamhet inkommit från polisens ordonansafdelning, till ingen åtgärd föranleda. Samma negativa resultat hade en i januari 1891 af förre kronofjärdingsman L. L. mot L:s emigrantagentverksamhet ingifven inlaga; polisens ordonnansafdelning intygade bl. a. »att af de i Stockholm boende emigrantagenter och ombud L. vore en af de bäst ansedde». — Allvarligare betänkligheter hos Kollegium framkallades däremot år 1903 af ett af L. till spridning bland allmänhetens breda lager utsändt prospekt, hvaruti bland mängden af upplysningar för utvandrare förekom en till reslystne »beväringmän» ställd maning af följande lydelse:

»Obs. *Beväringmän*, som önska resa, men icke kunna utfå sina prästbetyg för resa till Amerika, böra sända mig 20 kronor i handpenning för hvarje biljett, och skall jag då med omgående post sända *handpenningsbiljett* samt *alla handlingar*, som fordras för ansökan hos Konungen att blifva fri från beväringsskyldigheten, så att de få resa; och som dessa ansökningar alltid beviljas, kunna de som följa detta mitt råd vara säkra på att få resa. Det brukar vanligen dröja en å högst två veckor hos Konungen att få sådana ansökningar beviljade, och om Ni *icke får ansökan beviljad*, så *ansvarar* jag för att i så fall återlämna Edra handpenningar utan afdrag. Således får Ni ansökningshandlingarna fritt och det är fritt hos Konungen, så att hela affären kostar icke ett öre; handpenningarne afdragas, då biljett köpes.»

Därjämte meddelades å annat ställe i prospektet, rörande »betyg», att: »Ynglingar, som äro i beväringsåren, få resa obehindradt blott de medföra fullständigt till Amerika ställdt utflyttningsbevis.»

Kommerskollegium aflät med anledning af detta cirkulär den 3 september 1903 en skrifvelse till Öfverståthållareämbetet i Stockholm, hvori Kolle-

giet meddelade, att till dess kännedom kommit att utvandrarenten L. »låtit utfärda ett för spridning bland allmänheten afsedt tryckt cirkulär», som bland annat innehölle det här ofvan återgifna (som äfven i skrifvelsen citeras), samt anhöll »med hänsyn till beskaffenheten och innebörden af återgifna delen af ifrågavarande cirkulär» att Öfverståhållareämbetet behagade dels förståndiga L. att skyndsamt afgifva förklaring, dels »för egen del till Kollegium inkomma med yttrande, huruvida L. må af Eder, på grund af hvad eljest om honom kunnat inhämtas, anses fortfarande lämplig för utöfvande af emigrantagentverksamhet.»

I svarsskrifvelse af den 2 oktober förklarade Öfverståhållareämbetet, att ämbetet, »som icke har att yttra sig om beskaffenheten af cirkuläret», i öfrigt ansåge L. »lämplig utöfva utvandrarentverksamheten, som han i mer än tjugu år bedrifvit, utan att anmärkning mot honom hos ämbetet förekommit». Och Kommerskollegium beslöt den 23 oktober, »att hvad mot L. i saken förekommit icke skulle till någon Kollegii vidare åtgärd föranleda». Ej heller fann Kollegium sedermera, vid behandlingen af inkomna ansökningar om tillstånd att under år 1904 utöfva verksamhet som emigrantagent, anledning föreligga att vägra L. sådant tillstånd.

4) Till Kommerskollegium — »för den åtgärd hvartill I mån finna förhållandena föranleda» — öfverlämnade Öfverståhållareämbetet den 17 april 1896 en af Stockholmspolisens ordonnansafdelning uppsatt rapport öfver undersökningar, som företagits med anledning af en till Öfverståhållareämbetet den 4 april af emigranterna E. S., F. S. och A. E. från Stora Tuna (Kopparbergs län) ingifven anmälan mot utvandrarenten under år 1895 *J. G. L.* i Stockholm samt ett par hans affärskompanjoner. I denna anmälan anförde klagandena följande:

En af emigranterna hade besökt *The Scandinavian and Finlanders Emigrant Cos* Stockholmskontor för att höra sig för angående befordran till Australien, hade senare skrifvit till kontoret och erhållit svar genom två af *J. G. L.* undertecknade bref, samt hade den 1 april med bantåg ankommit till Stockholm i sällskap med åtta andra utvandringslystna sockenbor och vid stationen mötts af ett L:s biträde (som sedermera befanns vara f. emigrantagentombudet *A. L. B.*), hvilket sökte förmå sällskapet medfölja till L:s kontor. Som Dalaborna emellertid fattade misstro till personen, följde de icke genast med till kontoret, och enär de sedan erhöllo kunskap om L:s kompanjoner *G. G:s* och *C. T. N:s* föregående, afreste de efter ett par dagar på egen hand till Göteborg, för att via England erhålla lägenhet till Australien. Nu yrkade de emellertid i sin anmälan på att erhålla ersättning af L. för sin Stockholmsresa, emedan den sistnämnde uppnat dem taga vägen öfver Stockholm och de härigenom tillskyndats ekonomisk förlust.

Rörande de i denna anmälan omnämnda personerna meddelade polisen i sin rapport bl. a., att *G.* var finne till börden, men numera amerikansk undersåte, och att han den 25 febr. 1895 af polisdomstolen i Stockholm dömts till 300 kr. böter för *oloflig emigrantagentverksamhet*; att *N.* föregående året varit biträde åt *G.* samt för delaktighet i dennes förseelse mot 1884 års utvandrarförordning äfvenledes dömts till 300 kr. böter (den 21 febr. 1896); samt att vid förhör med L. denne uppgifvit i hufvudsak följande:

G. hade förhyrt lokal vid Skeppsbron, och här ämnade L. och *G.* tillsammans idka emigrantagentverksamhet, såvida L. äfven detta år (1896) erhöle Kommerskollegii tillstånd därtill. Säkerheten för verksamheten skulle vara densamma som 1895, och tillhörde den egentligen *G:s* hufvudmän i England och Amerika. *G.* skulle betala alla utgifter för företaget och L. skulle

»såsom generalagent» erhålla en årslön å 1,200 kr. af G. — N. skulle vara tolk och B. biträde å kontoret. Verksamheten uppgafs skola bedrivas för Nordtyska Lloyds s. k. Bremerlinie. I fråga om tiden fr. o. m. den 1 januari 1896, hvarunder L. icke innehaft koncession som emigrantagent, förnekade han att han sålt någon emigrantbiljett, och ansåg han icke, att han genom att lämna klaganden S. muntliga och skriftliga upplysningar begått lagöfverträdelse. Beträffande B. uppgafs, att denne intill 1 jan. 1896 varit anställd å L:s dåvarande kontor, men därefter blott en och annan gång varit L. behjälplig med skrifarbete på det af G. förhyrda kontoret. Själ förnekade B., att han skulle sökt förmå de ifrågavarande emigranterna att köpa biljetter hos L., och påstod att han blott af en händelse träffat sällskapet vid bangården. »Någon bevisning härutinnan har ej kunnat åstadkommas», anmärker polisen i sin rapport.

De emigrerande Tunabornas anmälan mot L. tyckes hafva behandlats af Kommerskollegium den 24 april 1896, samtidigt med en af L. ingifven ansökan om tillstånd att vara emigrantagent under året i fråga. Protokollet för sammanträdet upplyser emellertid blott helt kort — utan motivering — att Kollegiet beslöt meddela det sökta tillståndet. Till handlingarna äro fogade ett par telegram från den firma, som var ägare af den för L. ställda säkerheten, nämligen *Richardson Spencer & Co i Liverpool*; det ena lyder i öfversättning: »Vi utnämna J. G. L. till ensam agent för *American-linien*, och icke G. Vi önska licens för L.»; det andra: »Vi ha icke längre någon afsikt utnämna G. till agent.»*

Om sålunda Kollegium hyst några betänkligheter före beviljandet af förnyad koncession åt L., — hvilket emellertid på intet sätt framgår af protokollet, — så tyckas dessa helt och hållet haft sin grund i hans kompanjonskap med G. Antagligen har Kollegium — såsom de citerade telegrammen antyda — före beviljandet satt sig i förbindelse med den deponerade säkerhetens ägare för att få G. skild från all agentverksamhet för firman och dess linie. — L. fortfor att vara utvandrarent i Stockholm till och med 1901. — Om G. och hans föregående verksamhet, hvilken omfattat både Finland, Sverige och Amerika, finnas en del uppgifter i tidningar från ifrågavarande tid, och enär dels hans verksamhet utgör ett exempel på hur emigrationen kan utnyttjas af svindlare, därest icke detaljerade och med insikt och erfarenhet utarbetade förordningar reglera densamma, dels G. ett år — 1893 — i Sverige representerades af lagligen koncessionerad *emigrantagent* — reservlöjtnant K. i Stockholm, — må en kort framställning häraf följa.

G. var, som ofvan nämnts, finne till börd, och bildade, sedan han kommit till Amerika, i början på 1890-talet, ett bolag med namnet *The Scandinavian and Finlanders Emigrant Company*, hvilket i Sverige och Finland upprättade afdelningskontor. En af bolagets finska agenter inköpte i Vasa en tidning, en annan utgafs af G. själf i Newyork, och i dessa organ uppmånades allmänheten låta bolaget förmedla sina affärer och penningdepositioner, samtidigt som andra firmor i branschen »nedsvärtades och förföljdes». Verksamheten i Finland afbröts slutligen genom att agenten i Vasa för lögnaktiga uppgifter i tidningen dömdes till 900 kr. böter, rättegångskostnadernas betalande, det åtalade tidningsnumrets förstörande samt utslaget uppläsande i finska kyrkor och införande i finska tidningar på den dömdes bekostnad. Det »skandinaviska och finska emigrantbolaget» inställde den 28 april 1894 sina betalningar i Amerika; skulderna sades uppgå till 60,000 dollar, bestå-

* Påpekas bör, att medan L. för polisen uppgifvit, att det vore för *Norddeutscher Lloyds* »Bremerlinie», som han och G. tillsammans ämnade arbeta, var han 1895 och blef åter från och med 24 april 1896 emigrantagent för den engelska *American-linien*.

ende af depositioner hos bolaget af personer öfverallt i Förenta staterna, hufvudsakligen af pengar som skulle sändas till olika platser i Finland och Skandinavien, mest från finnar i Minnesota och Michigan. G. blef 1894 häktad i Newyork för bedrägligt förfarande mot kunderna, men kom fri och öfverreste till Sverige; hans verksamhet här under de båda följande åren — 1895 och 1896 — är ofvan antydd. Emigrantbolagets kontor i Stockholm hade öppnats 1893, under hvilket år bolaget i reservlöjtnant K. hade en lagligen koncessionerad svensk emigrantagent (för hvilken bolaget deponerat 40,000 kronor i säkerhet). Tack vare den polisutredning, som 1896 kom till stånd i samband med frågan om agenttillstånd för L., tyckes G:s vidare verksamhet i Sverige ändtligen omöjliggjorts.

Att, såsom i fallet här ofvan antydes, skandinavisk-amerikanska firmor såväl i Amerika som i nordiska länder hade besoldade *tidningar* som tjänade deras ekonomiska syften, tyckes under 1890-talet ej varit alltför ovanligt. Sälunda utgaf en hr S. vid samma tid dels en »religiös partitidning», Budbäraren, i Göteborg, dels »en dito» i Newyork, Sanning och Frid kallad, hvilka tidningar, bland annat, uppmanade allmänheten att göra affärer med S. S. gjorde 1894 konkurs i Newyork, och lämnade med en af den tyska Skandialiniens båtar — hvilka han varit mycket nitisk att förskaffa passagerare — Amerika, där »hundratals af hans offer, fattiga svenska emigranter, förgäfves vänta på hans återkomst för att få ut sina pengar». Detta enligt Värmlands Allehanda för den 24 januari 1895.

Såsom en för de *engelska* rederierna förmånlig anordning kommer härtill den roll firman *Wilson & C:i i Göteborg* spelar i ifrågasvarande afseende. De engelska linjerna använda denna firma, som är väl förtrogen med svenska förhållanden och särskildt förhållandena i Göteborg, såsom kommissionär i Sverige i frågor som röra utvandartrafiken. De för dessa liniers agenter ställda säkerheter hafva nästan alltid varit tillhöriga Wilson & C:i. Denna firma utöfvar sålunda ett stort inflytande på emigrantagentväsendet i Sverige. Då nu firmans i fråga intressen äro på det närmaste förbundna med utvandartrafikens ökning, eftersom Wilson-linien utan konkurrens upprätthåller förbindelsen mellan Göteborg och Hull, så måste nämnda anordning vara för de engelska linierna lika förmånlig, som den är oförmånlig ur det svenska utvandringsväsendets synpunkt. Emigrantagenterna i Göteborg äga uti Wilson-firman ett stöd för sina intressen, hvars betydelse icke får underskattas. Att Wilson-linien, ehuru en utvandringslinie i egentligaste mening, *icke är underställd utvandringsförfattningen*, gör hela denna anordning än olämpligare. Se härom ytterligare sid. 106.

IV. Emigrantagenternas ombud.

Angående dessa meddelar Kungl. förordningen den 4 juni 1884, § 4, följande bestämmelser (se sid. 18):

»Önskar utvandrareagent vid utöfningen af sin verksamhet begagna biträde af ombud, skall han, med uppgift å ombudet, därom göra ansökning hos Vår befallningshafvande i det län, där ombudet kommer att uppträda. Finner Vår befallningshafvande med hänsyn till förhållandena inom länet anledning att medgifva agenten dylik rätt och är den uppgifne personen bosatt inom länet samt i öfrigt i besittning af de egenskaper, hvilka enligt § 2 fordras för att blifva till agent antagen, må den sökta tillåtelsen meddelas. Dylik tillåtelse kan sedermera af Vår befallningshafvande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Agent är i allo ansvarig för ombudets öfverträdelse af denna förordning.»

Det framgår häraf, att förordningen underlåter att gifva närmare bestämmelser om hvad som skall förstås med ombud till en emigrantagent. I följd häraf hafva endast de personer kunnat i Sverige betraktas såsom ombud, hvilka medverkat vid *försäljandet af resebiljetter*. Personer åter, som, utan att taga befattning med detta, på annat sätt biträdt emigrantagenterna, t. ex. genom att sprida reklamprospekt eller värfva kunder, hafva icke kunnat anses såsom ombud. Anmärkas bör dessutom, att emigrantagenternas ombud äro *oansvariga* för sina öfverträdelse af författningen.

Då emigrantagenterna erhålla tillstånd att utöfva sin verksamhet endast för ett kalenderår i sänder och ombudens anställande måste föregås af en ansökan därom af emigrantagenten, följer häraf att äfven tillåtelsen att verka såsom ombud måste *förnyas för hvarje år*. Som ansökan och länsstyrelsens resolution naturligtvis erfordra viss tid, inträffa några dagar vid början af hvarje år då ombuden egentligen skulle vara försatta ur tjänstgöring.

Såsom exempel på lydelsen af dylika Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes resolutioner meddelas här en afskrift af det formulär som användes af länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

»N. N. hade uti en hit inkommen skrift — med åberopande af Kongl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii resolution den ..... 190, hvarigenom han förklarats berättigad att under innevarande år i Sverige såsom utvandrareagent ombesörja utvandrares befordran till hamn i främmande världsdel och vidare in i landet med skyldighet att ställa sig till efterrättelse hvad i Kongl. Förordningen den 4 juni 1884 med deri enligt Kongl. Kungörelsen den 28 september 1893 vidtagna ändringar vore utvandrareagent till iakttagande föreskrifvet — anhållit om tillstånd att vid agenturförrättningens be-

drifvande inom Göteborgs och Bohus län begagna biträde af ....., om hvilken behörigt frejdebetyg bifogats; och hade Poliskammaren i Göteborg infordradt yttrande afgifvit.

Vid fördragning af detta ärende fann ..... med hänsyn till förhållandena inom länet anledning att medgifva sökanden, som behörigen styrkt sig vara berättigad att här i riket uppträda såsom utvandrareagent, rätt att vid utöfningen af denna sin verksamhet begagna biträde af ombud, till följd hvaraf och då, enligt hvad utredt blifvit, ... vore i besittning af erforderliga egenskaper för att blifva till sådant ombud antagen, ... med stöd af 4 § i åberopade Kongl. Förordningen, pröfvade skäligt meddela sökanden tillstånd att i ifrågavarande afseende inom länet begagna biträde af bemälda ....., med erinran, att sökanden vore ansvarig för ombudets öfverträdelse af nämnda Kongl. Förordning samt att det nu meddelade tillståndet kunde af Konungens Befallningshafvande återkallas, när omständigheterna dertill föranledde; om hvilket beslut besked skulle meddelas genom utdrag af protokollet.»

Formuläret i fråga undertecknas af landssekreteraren.

Ombud i verksamhet under år 1907.

För att erhålla närmare upplysningar om emigrantagenternas ombud har Emigrationsutredningen hos öfverståhållareämbetet samt K:s Bef.-hafvande i de olika länen anhållit om uppgifter angående de under år 1907 verksamma ombudens namn, uppgifna yrken och bopingsorter samt om de agenter, hvilka gjort ansökan om deras anställande. Tabellen sid. 51 utgör en sammanfattning af hvad sålunda inhämtats.

Af tabellen framgår, att under år 1907 sammanlagdt 158 personer utöfvade verksamhet som ombud för utvandrareagenter. Af dessa voro 15 samtidigt ombud för två agenter, 2 samtidigt för tre agenter. Antalet i de olika länen var följande:

I Göteborgs och Bohus län 21	I Blekinge län 6	I Västerbottens län . . . 3
» Malmöhus län 20	» Gäfveborgs län 6	» Södermanlands län . . 2
» Kristianstads län . . . 15	» Norrbottens län 6	» Kopparbergs län 2
» Jönköpings län 12	» Skaraborgs län 4	» Jämtlands län 2
» Kalmar län 12	» Värmlands län 4	» Västmanlands län 1
» Hallands län 12	» Stockholms stad 3	» Stockholms län 0
» Älfsborgs län 10	» Östergötlands län . . . 3	» Uppsala län 0
» Kronobergs län 8	» Gottlands län 3	» Örebro län 0
	» Västernorrlands län . . 3	

Efter sina hufvudmän fördelade sig ombuden sålunda:

Cunard-liniens agent Axel H. Lagergren, Göteborg	71	ombud
Skandinavien-Amerika-liniens agent A. Persson Leander, Malmö	42	»
Hvita-Stjärn-liniens agent Carl Eriksson, Göteborg	39	»
American-liniens agent Sam. Larsson, Göteborg	11	»
Anchor-liniens agent C. E. Larsson-Orton, Stockholm	4	»
Canadian-Pacific-liniens agent C. J. Edenholm, Göteborg	4	»
Allan-liniens agent C. A. Lundberg, Göteborg	3	»
Agenten A. E. Larsson-Orton, Stockholm	2	»
Agenten för Norddeutscher Lloyd, C. Flach, Göteborg	1	»

Af dessa voro 2 samtidigt ombud för Lagergren och Eriksson, 5 för Lagergren och Leander, 7 för Eriksson och Sam. Larsson, 1 för Eriksson och Leander, 1 för Lagergren, Lundberg och Leander, 1 för Edenholm, Lundberg och Larsson-Orton. Lagergren hade sina ombud spridda tämligen jämt öfver hela landet. De öfriga agenterna hade koncentrerat sig mer eller mindre uteslutande på de södra provinserna.

Emigrantagenternas ombud år 1907.

Ombudets namn.	Ombudets yrke.	Ombudets bostad.	Agent, för hvilken ombudet är anställdt.
<i>Stockholms stad.</i>			
Svante Julin. William Isidor Hällström. K. G. T. Nilsson.	Handlande. Agent. F. d. med. stud.	Skeppsbron 6. Skeppsbron 10. Skeppsbron 18.	A. H. Lagergren, Göteborg. Carl Eriksson, Göteborg. A. A. P. Leander, Malmö.
<i>Stockholms län.</i>			
Intet.			
<i>Uppsala län.</i>			
Intet.			
<i>Södermanlands län.</i>			
C. A. Larsson. L. J. Johansson.	Gårdsägare. Gårdsägare, försäkr.-inspekt.	Eskilstuna. Eskilstuna.	A. H. Lagergren, Göteborg. Carl Eriksson, Göteborg.
<i>Östergötlands län.</i>			
A. P. Andersson. G. O. Schelin. F. O. Carlsson Schöllin.	Kommissionär. Handlande. Skomakare.	Motala. Norrköping. Motala.	A. H. Lagergren, Göteborg. » Carl Eriksson, Göteborg.
<i>Jönköpings län.</i>			
Thure Biörck. Hugo Efraim Collberg. Sven Anders Ekström. Carl J. F. Lundin. Carl Emil Svensson. Axel F. W. Westman. Johan Aug. Ahlstrand. Johan Aug. Jacobzon. Alfr. Anders Lundin. Carl Wilhelm Lindgren. Anders Malkolm Andersson. Sven Johan Andersson.	Polisöfverkonstap. Handlande. Agent. Skomakare. Handlande. Handlande. Bokförare. Handlande. Skomakare. Snickare. Handlande. Virkeshandlande.	Jönköping. Värnamo. Landeryd. Nässjö. Jönköping. Hvetlanda. Eksjö. Marianelund. Nässjö. Södra Unnaryd. Jönköping. Hvetlanda.	A. H. Lagergren, Göteborg. » » » Carl Eriksson, Göteborg. » » Sam. Larsson, Göteborg. C. E. L. Orton, Stockholm. A. A. P. Leander, Malmö. » »
<i>Kronobergs län.</i>			
Gottfrid Stensson. Sven Olsson.	Bokbindare. Handlande.	Ljungby. Norregård, Markaryd.	A. H. Lagergren, Göteborg. »
Karl Oskar Engström. John Kronström. O. J. Petersson Åström. ¹⁾ David Magni Karlsson. Johannes Persson Lantz. Axel Emil Karlsson.	Fabrikör. Bokbindare. Murmästare. Stationsskrifvare. Snickare. Poliskonstapel.	Alfvesta. Växjö. Ljungby. Strömsnäs bruk. Växjö. Ljungby.	» » Carl Eriksson, Göteborg. » A. A. P. Leander, Malmö. »
<i>Kalmar län.</i>			
F. Aug. Juhlin. J. W. Falk. Gustaf J. Ohman.	Folkskolelärarinna. Kontorist. Inspektör.	Bergkvara. Kalmar. Stensberg (Köping).	A. H. Lagergren, Göteborg. » »

1) Äfven ombud för Sam. Larsson, Göteborg.

Emigrantagenternas ombud år 1907.

Ombudets namn.	Ombudets yrke.	Ombudets bostad.	Agent, för hvilken ombudet är anställt.
S. A. Svensson.	Postst. förestånd.	Bidalite.	Carl Eriksson, Göteborg.
P. R. Florin.	Spiegelmakare.	Kalmar.	» »
Julius Thörnblad. ¹⁾	Landtbrukare.	Algutsrum.	» »
Alrik Stenfelt.	Handlande.	Borgholm.	» »
Alfred Samuelsson.	Epressföreståndare.	Kalmar.	A. A. P. Leander, Malmö.
Gustaf Felix Karlsson.	Handlande.	Oskarshamn.	» »
Johan Fredr. Ljungkrantz.	Handlande.	Färjestaden.	» »
Anton Julius Karlberg.	Handlande.	Hultsfred.	» »
Erland B. E. Blomqvist.	Handlande.	Västervik.	» »
<i>Gottlands län.</i>			
C. A. Hägg.	Handlande.	Visby.	A. H. Lagergren, Göteborg.
Josef Hägg.	Handelsförestånd.	Visby.	Carl Eriksson, Göteborg.
Svante Lindby.	Bokhandlande.	Visby.	A. E. L. Orton, Stockholm.
<i>Blekinge län.</i>			
Aug. Persson.	Handlande.	Hörvik, Mjällby.	A. H. Lagergren, Göteborg.
O. Olsson.	Stationsinspektör.	Hofmansbygd.	» »
Nils Löfgren.	Handlande.	Torhamn.	» »
K. Vogel. ²⁾	Handlande.	Karlskrona.	» »
Fridolf M. Petersson.	Bryggare.	Karlshamn.	A. A. P. Leander, Malmö.
Ernst A. Nilsson.	Handlande.	Karlskrona.	» »
<i>Kristianstads län.</i>			
A. Müller.	Änkefru.	Ängelholm.	A. H. Lagergren, Göteborg.
David Westström. ³⁾	Häradsdomare.	Båstad.	» »
Sven Pärsson.	Handlande.	Grefvie.	» »
A. H. Rosenberg.	Skollärare.	Onslunda.	» »
John Åkesson. ³⁾	Agent.	Torekov.	» »
A. Wilhelm Nilsson. ¹⁾	Handlande.	Barkåkra.	Carl Eriksson, Göteborg.
S. E. Carlsson Stéen.	Handlande.	Hässleholm.	» »
Johannes Persson.	—	Hillarp.	» »
Karl Gust. Vallengren. ¹⁾	Handlande.	Ängelholm.	» »
A. Liljedahl.	Handlande.	Simrishamn.	A. A. P. Leander, Malmö.
O. W. Cederholm.	Agent.	Kristianstad.	» »
J. P. Bäck.	Agent.	Jörslöf.	» »
C. P. Öhman.	Disponent.	Ängelholm.	» »
Jöns Mårtensson.	Polis.	Osby.	» »
H. H. Svensson.	Tingsvaktmästare.	Hässleholm.	» »
<i>Malmöhus län.</i>			
Aug. Andersson Fredin.	Agent.	Hälsingborg.	A. H. Lagergren, Göteborg.
Ingrid Fredin f. Jönson.	Anka.	Hälsingborg.	» »
Nils Nilsson.	—	Gislöf.	» »
A. N. W. Persson.	Kontorist.	Malmö.	» »
Nils Persson.	Agent.	Malmö.	» »
K. V. E. Berg. ¹⁾	Handelsbiträde.	Malmö.	Carl Eriksson, Göteborg.
Olof Johnsson.	—	Landskrona.	» »
Wilhelm Nilsson. ¹⁾	Agent.	Hälsingborg.	» »

¹⁾ Äfven ombud för Sam. Larsson, Göteborg.²⁾ Äfven ombud för Carl Eriksson, Göteborg.³⁾ Äfven ombud för A. A. P. Leander, Malmö.

Emigrantagenternas ombud år 1907.

Ombudets namn.	Ombudets yrke.	Ombudets bostad.	Agent, för hvilken ombudet är anställt.
Lars Andersson. ¹⁾	—	Malmö.	C. J. Edenhalm, Göteborg.
Hans Jönsson.	F. landtbrukare.	Malmö.	» »
Nils Andersson Nilsson.	Handelsagent.	Malmö.	C. E. L. Orton, Stockholm.
Anders Andersson.	Agent.	Hälsingborg.	A. A. P. Leander, Malmö.
Per Hansson.	Bryggare.	Ystad.	» »
J. F. Håkansson.	Agent.	Hälsingborg.	» »
Andreas Jönsson.	Skomakare.	Norra Vram.	» »
Otto Alfr. Leander.	Bryggare.	Löfvestad.	» »
Per Persson.	Stationsinspektör.	Östra Torp.	» »
Nils Persson.	Landtbrefbärare.	Abbekås.	» »
C. R. Svensson.	Handlande.	Landskrona.	» »
Johannes Svensson.	Handlande.	Satserup.	» »
<i>Hallands län.</i>			
J. Roos.	Agent.	Halmstad.	A. H. Lagergren, Göteborg.
Aug. E. Reis.	Agent.	Varberg.	» »
Nils Nilsson.	Brefbärare.	Laholm.	» »
C. G. Petterson.	Guldmed.	Falkenberg.	» »
Joh. Alfr. Larsson. ²⁾	Handlande.	Halmstad.	Carl Eriksson, Göteborg.
A. W. Moberg.	F. d. sjökaptän.	Falkenberg.	» »
Anton Johansson.	Handlande.	Varberg.	» »
N. P. Johansson. ³⁾	Bagare.	Laholm.	» »
Gustaf Isberg.	Agent.	Halmstad.	Carl Flach, Göteborg.
Bengt Aug. Andersson.	Husägare.	Varberg.	A. A. P. Leander, Malmö.
Carl Arvid Nilsson.	Brefbärare.	Norra Össjö, Hishult.	» »
A. R. Johansson.	Vagustillsyningsman.	Laholm.	» »
<i>Göteborgs o. Bohus län.</i>			
Carl O. Forsberg.	Kontorist.	Bohusg. 3, Gbg.	A. H. Lagergren, Göteborg.
C. E. Bengtsson.	Kontorsvaktm.	Postg. 47, Gbg.	» »
Anders C. Dahlin.	Kontorsvaktm.	Postg. 44, Gbg.	» »
Otto Björnram.	Kontorsvaktm.	Postg. 38, Gbg.	» »
Gustaf H. Olsson.	Kontorsvaktm.	Postg. 28, Gbg.	» »
Fredrik Petterson.	Kontorsvaktm.	Bryggareg. 3, Gbg.	» »
A. W. Christensson.	Byggmästare.	G:la Strandg., Lysekil.	» »
Carl Ivar Hällström.	Kassör.	Engelbrektsg. 55, Göteborg.	Carl Eriksson, Göteborg.
Carl Johan Persson.	Kontorist.	Götabergrsg. 5, Gbg.	» »
Bernhard Särnblom.	Kontorsvaktm.	Götögatan 8, Gbg.	» »
Alfred Carreby.	Kontorsvaktm.	Kronhusg. 1, Gbg.	» »
Oskar Åkerström.	Kontorsvaktm.	Postg. 3, Gbg.	» »
Alfred Gustafsson.	Stenhuggare.	Kronberget, Lysekil.	» »
J. P. A. Åman.	Kontorsvaktm.	Götg. 4, Göteborg.	Sam. Larsson, Göteborg.
A. Andreasson Wikström.	Kontorsvaktm.	Stampg. 38, Gbg.	» »
Gustaf V. Källgren.	Kontorsvaktm.	Kronhusg. 21, Gbg.	A. A. P. Leander, Malmö.
Per Michael Hallengren.	Kontorsbiträde.	Postg. 49, Gbg.	» »
Gustaf Nilsson.	Kontorsvaktm.	Postg. 46, Gbg.	C. A. Lundberg, Göteborg.
I. B. Lundberg.	Handlande.	Postg. 44, Gbg.	C. E. L. Orton, Stockholm.

¹⁾ Äfven ombud för C. A. Lundberg, Göteborg och C. E. L. Orton, Stockholm.

²⁾ Äfven ombud för A. A. P. Leander, Malmö.

³⁾ Äfven ombud för Sam. Larsson, Göteborg.

Emigrantagenternas ombud år 1907.

Ombudets namn.	Ombudets yrke.	Ombudets bostad.	Agent, för hvilken ombudet är anställt.
Reinhold Andersson. Carl Vilhelm Lindberg.	Kontorsvaktm. Kontorsvaktm.	Postg. 41, Gbg. Köpmansg. 42, Göteborg.	C. J. Edenhalm, Göteborg. , ,
<i>Älfsborgs län.</i>			
Adolf Holmgren. Johan Emil Rhodin. J. Lundqvist. A. Ahlberg. John Haldén. Johannes Erlandsson. ¹⁾	Sjökapten. — Handlande. Handlande. Handlande. Handlande.	Vänersborg. Trollhättan. Värgårda. Mellerud. Åker, Grinstad. Hjärtsäter, Färgelanda.	A. H. Lagergren, Göteborg. , , , , , , , , , ,
Carl Bohlin. Oscar Bengtsson. Ang. P. Jansson. J. Sandberg.	Bokhållare. Handlande. Bokhållare. Handlande.	Alingsås. Hudene. Alingsås. Borås.	, , , , Carl Eriksson, Göteborg. , ,
<i>Skaraborgs län.</i>			
Oskar Sahlin. C. J. Jonsson. L. M. Dahlén. R. Östholm.	Agent. Handlande. Skräddare. Kontorsbiträde.	Sköfde. Noltorp, Mölltorp. Sköfde. Skara.	A. H. Lagergren, Göteborg. , , Carl Eriksson, Göteborg. , ,
<i>Värmlands län.</i>			
A. Vinter. ²⁾ A. Lindskog. A. Arnfeldt. ²⁾ Albert Eriksson.	Kommissionär. Åkare. Musikdirektör. Kommissionär.	Karlstad. Kristinehamn. Arvika. Arvika.	A. H. Lagergren, Göteborg. , , , , Sam. Larsson, Göteborg.
<i>Örebro län.</i>			
Intet.			
<i>Västmanlands län.</i>			
P. E. L. Fagerström.	Gårdsägare.	Tallbacka, St. Iljan.	A. H. Lagergren, Göteborg.
<i>Kopparbergs län.</i>			
C. Hj. Forsberg. Axel Th. Hedlund.	Typograf. —	Falun. Falun.	A. H. Lagergren, Göteborg. Carl Eriksson, Göteborg.
<i>Gästeborgs län.</i>			
C. F. Carlsson. ²⁾ K. Myhre. Ernst G. Bergström. Anders Wikström. Axel Th. Lundberg. Per Alfred Ahlgren.	Brandsergeant. Vice konsul. F. d. bagarmäst. Arbetare. Bankförman. Handlande.	Gäfle. Ljusne. Bollnäs. Ljusdal. Bergsjö. Hudiksvall.	A. H. Lagergren, Göteborg. , , , , , , , , , ,

1) Äfven ombud för Carl Eriksson, Göteborg,

2) Äfven ombud för A. A. P. Leander, Malmö.

Emigrantagenternas ombud år 1907.

Ombudets namn.	Ombudets yrke.	Ombudets bostad.	Agent, för hvilken ombudet är anställt.
<i>Västernorrlands län.</i>			
Gunnar E. Ahlner. ¹⁾ Hampus Törnsten.	Kommissionär. Ångbåtskommis- sionär.	Sundsvall. Härnösand.	A. H. Lagergren, Göteborg. » »
Anders Olof Dahlin.	Bokbindare.	Skjersta, Sollefteå.	A. E. L. Orton, Stockholm.
<i>Jämtlands län.</i>			
Jonas Nordin. Hugo A. Ström.	Handlande. Kommissionär.	Krokvåg, Ragunda. Östersund.	A. H. Lagergren, Göteborg. A. A. P. Leander, Malmö.
<i>Västerbottens län.</i>			
Johan Granberg.	Redaktionssekre- terare.	Umeå.	A. H. Lagergren, Göteborg.
Gustaf Ivar Forsman. Johan Fällman.	Brandförman. Kommissionär.	Skellefteå. Umeå.	» » Carl Eriksson, Göteborg.
<i>Norrbottens län.</i>			
G. H. Sjöstedt. Erik Gustin. Olof Oskar Vikström. Hygienus Lindberg. Alfr. Gullberg. Ernst Strandberg.	Handlande. Arbetare. Konsistorievaktm. Bokförelse. Barberare. Skeppsklarerare.	Haparanda. Kiruna. Luleå. Boden. Haparanda. Piteå.	A. H. Lagergren, Göteborg. » » » » » » Carl Eriksson, Göteborg. A. A. P. Leander, Malmö.

Af samtliga ombud voro 100 bosatta i stad, 20 i köpingar och municipalsamhällen samt 38 på landsbygden.

I 28 orter voro *mer än ett* ombud bosatta, däraf i Göteborg 19, i Malmö 6, i Hälsingborg 5. I allmänhet voro dessa orter städer, men 3 voro köpingar (Ljungby, Hessleholm och Arvika) och 2 municipalsamhällen (Nässjö och Hvetlanda).

Förestående uppgifter afse, såsom redan nämnts, året 1907. För år 1908, då, på grund af mycket ogynnsamma konjunkturer i Amerika, kunde motses en betydligt minskad utvandring, synes en del emigrantagenter ha inskränkt antalet af sina ombud. Äfven för år 1909 synes ombudens antal blifva betydligt mindre än år 1907; jfr sid. 66 här nedan.

I Västmanlands län var under år 1907 ett ombud tillåtet utöfva verksamhet. I skrivelse till Emigrationsutredningen den 11 april 1907 säger sig länsstyrelsen »vara sinnad att för framtiden vägra dylikt tillstånd af det skäl, att emigrationen från länet, ehuru icke synnerligen betydlig, dock ej synes böra främjas genom emigrantombud».

¹⁾ Äfven ombud för C. A. Lundberg, Göteborg, och A. A. P. Leander, Malmö.

Ombudens verksamhet.

Då Utvandrareförordningen medgifvit agenterna rätt att använda ombud inom rikets olika delar, har den utgått från den synpunkt, att personer, som vilja utvandra skola sättas lättare i stånd att göra detta i laga former. Emigrantombudens uppgift har förutsatts vara den, att gifva sådana utvandrande personer erforderliga upplysningar om reselägenheter och resevillkor samt förbereda afslutandet af de lagliga utvandrarkontrakt, som skola skydda dem under öfverresan.

Förordningen har fördenskull ansett ett visst antal fasta ombud till agenterna behöfliga på de orter, där utvandringen gör detsamma påkalladt, och den har öfverlämnat åt K:s Bef.-hafvande i länen att i hvarje fall reglera dessa ombuds antal efter behovet.

Äfven om förordningens afsikt sålunda endast varit att leda den oundvikliga utvandringen i laga former, torde genom ombudens förekomst utvandringens stimulerande icke hafva kunnat undvikas. Då nämligen ombuden hafva ett personligt ekonomiskt intresse i att anskaffa så stort antal kunder som möjligt åt sina hufvudmän och då därjämte deras affärsverksamhet är af förordningen alldeles oreglerad, ligger det för dem nära till hands att träda i förbindelse äfven med sådana personer, som icke själfmant vända sig till dem. Deras mellanhafvanden med allmänheten falla utom myndigheternas kontroll och kunna på sin höjd ryktesvis nå dessa. Då därjämte intill utfärdandet af Kungl. cirkuläret den 8 juli 1904 (se sid. 31) intet lagstadgande förefunnits mot värfningsverksamhet från deras sida, hafva myndigheterna ansett sig hafva så mycket mindre skäl att öfvervaka nämnda mellanhafvanden. Äfven ifrågavarande cirkulärs inskräpande af ett sådant öfvervakande har varit utan egentlig betydelse, eftersom ombudens hela affärsverksamhet icke varit underkastad några kontrollbestämmelser. Af detta skäl innehålla de till Emigrationsutredningen officiellt inkomna upplysningarna endast obestämda antydningar om den medverkan, som de lagliga ombuden tagit vid emigrantvärfningen.

Emigrantombudens ställning och uppgift i det svenska utvandringsväsendet har varit växlande. En del af ombuden i Stockholm och Malmö utöfva en verksamhet, som föga skiljer dem från emigrantagenterna. De äro visserligen i laglig mening ombud till agenter, då de äro anställda efter ansökan af sådana, hafva tillstånd af K:s Bef.-hafvande samt själfva äro oansvariga för sina öfverträdelser af förordningen. De förestå emellertid på samma sätt som emigrantagenterna verkliga emigrantkontor, hvarifrån utvandrarerna expedieras med utvandrarkontrakt, som väl hafva hufvudagentens namn sig påtryckta men som för hans räkning undertecknas af ombudet. Lagligen är hufvudagenten visserligen ansvarig för dessa kontrakt och

för ombudets verksamhet i öfrigt, men de fall då ansvar gjorts gällande hafva varit mycket få, och ombuden i fråga bedrifva sin rörelse mycket själfständigt. I prospekt, adresskalendrar och telefonkataloger kalla de sig äfven »agenter», ibland till och med »generalagenter».

Flertalet ombud i riket äro emellertid personer, som icke förestå emigrantkontor, utan endast hafva till uppgift att hänvisa emigranterna till den i Göteborg, Malmö eller Stockholm bosatte hufvudmannen. Enligt inhämtade upplysningar har tidigare ofta förekommit, att ombuden rest omkring på landsbygden i den mycket sannolika afsikten att drifva upp kunder. Äfven för närvarande torde detta, ehuru mera sällan, förekomma (jfr här nedan). Ombudens uppgift säges i stället numera uteslutande vara att gifva personer, som vända sig till dem, upplysningar om resevägen och resevillkor med de ångbåtslinier, som deras respektive hufvudmän företräda. Sedan vederbörande person erhållit dessa upplysningar och bestämt sig för att resa, tager ombudet af honom en *handpenning* å t. ex. 20 kronor samt tillskrifver agenten om förhållandet. Personen i fråga betraktas då såsom en kund, hvilken är anskaffad af ombudet och för hvilken ombudet erhåller en viss provision (5, 10 å 20 kronor alltefter omständigheterna).

Emellertid uppgifves från flere håll den praxis alltmera hafva utbildat sig, att de personer, som vilja utvandra, *direkt tillskrifva* agenterna i Göteborg, Malmö och Stockholm (eller de med agenterna likställda ombuden). Pr korrespondens erhåller i så fall vederbörande alla de upplysningar, hvilka ombudet eljest kunnat meddela, och handpenningarna insändas jämväl direkt till agenten. Detta uppgifves ske, äfven då ombud finnes närmare på orten, och förefaller i själfva verket såsom ett naturligt förfarande, eftersom emigranten, om ombudet icke är bosatt på alldeles samma ort som denne, bekvämast kan få upplysningar genom att tillskrifva ombudet, men det å andra sidan är lika lätt att skriva till Göteborg som till en närmare plats. Emigrantagenternas namn och adresser äro för öfrigt numera, genom annonser i tidningar och sedan gammalt, så väl kända hos befolkningen, att denna icke behöfver tillita ombuden för att skaffa sig uppgift därom. Slutligen torde äfven resevillkoren ombord på de mera kända linierna vara genom annonser och genom bekantas berättelser så väl kända, att de erforderliga upplysningarna i hufvudsak inskränka sig till båtarnas afgangstider, om hvilka emellertid säkrare upplysning inhämtas direkt från agenten än genom ett ombud.

Af dessa skäl äro ombuden i talrika fall alltmera vordna *onödiga* såsom medverkande vid utvandarbefordringen. Att de, detta oaktadt, allt fortfarande i stort antal användas af agenterna, torde vara ett tecken till att dessa på annat sätt hafva nytta af deras verksamhet.

Ett förhållande, som i detta sammanhang bör tagas i betraktande, är följande. Då författningen tillåtit en viss emigrantagent att använda en person såsom ombud, har dess afsikt uppenbarligen varit att ombudet i fråga skall biträda nämnda agent i dennes verksamhet, men icke någon annan agent. Nu har emellertid enligt inhämtade upplysningar det system i stor utsträckning utbildat sig, att en viss emigrantagent för X-linien gör ansökan om att få använda vissa ombud i olika delar af riket, af hvilka ombud emellertid en stor del sedermera biträda icke denne agent, utan en utländsk (dansk eller norsk) agent för samma linie. Det utländska rederi, som agenten företräder och som äger generalagenter jämväl i Danmark och Norge, *tillhåller* sin svenska göteborgsagent att göra ansökan om de nämnda ombuden, för att därmed skaffa rederiets danska eller norska agenter lagliga medhjälpare vid deras verksamhet i Sverige. Denna anmaning kan den svenske agenten tydligen icke vägra att ställa sig till efterrättelse.

Att detta i grunden olagliga system utbildat sig, beror på rätt naturliga skäl. Ett ombud exempelvis i södra Sverige kan icke vara den exempelvis i Göteborg bosatte hufvudagenten till någon större nytta, emedan emigranterna ogärna resa omvägen öfver Göteborg, då de hafva närmare till Malmö eller Köpenhamn. Detsamma gäller om ett ombud i västra Sverige, då emigranterna bekvämare kunna resa öfver Kristiania eller Trondhjem. I sådana fall kan agenten i Göteborg icke taga någon direkt medverkan vid emigranternas befordran. I afseende å de emigranter, som resa öfver norska hamnar, kan han tydligen icke heller taga någon indirekt sådan medverkan. I afseende åter å de emigranter, som resa öfver Öresund, kan han väl genom ett i Malmö bosatt ombud ombesörja deras utvandrarkontrakt, men om emigranterna föredraga att vända sig till rederiets köpenhamnsagent, blir honom ombudet i Malmö till ingen nytta. Det gifves sålunda talrika fall, då den verksamhet, som göteborgsagentens ombud utöfva, kommer icke honom, utan andra skandinaviska agenter till godo.

Vissa utländska rederier hafva äfven med hänsyn till dessa förhållanden *systematiskt fördelat* arbetsfältet i Sverige mellan sina skandinaviska agenter. Enligt inhämtade upplysningar äro af Cunardliniens talrika ombud de i Sydsverige bosatta ombuden, inom en viss Halland och Småland genomskärande rayon, i själfva verket tilldelade bolagets generalagent i Köpenhamn. Vissa ombud i västra Sverige äro på samma sätt tilldelade dess norska agent. Dessa ifrågakarande ombud, för hvilka ansökan gjorts af bolagets svenska generalagent i Göteborg, äro för denna svenska agent så godt som okända; han står knappast med dem i någon affärsförbindelse, och ombuden uppbara, i det långt öfvervägande antalet fall, icke af ho-

nom, utan af sina faktiska hufvudmän i Danmark och Norge sina provisioner. Att den svenske agenten i Göteborg är lagligen ansvarig för dessa ombuds verksamhet äger ringa betydelse, ty denna ansvarighet har i det svenska utvandringsväsendets historia mycket sällan tagits i anspråk.

Hela detta system blir så mycket olämpligare, som de ifrågavarande utländska agenterna ju stå utanför den svenska lagstiftningen. De äro oansvariga för de ombuds handlingar, af hvilka de begagna sig, och behöfva fördenskull föga tveka att uppmana dessa till en mindre korrekt affärsverksamhet. Det sätt, hvarpå särskildt de danska emigrantagenterna äfven helt öppet bedrifva värfningsverksamhet i Sverige, är väl känt; så mycket mindre skrupler torde de då visa under sina förtäckta mellanhafvanden med ombuden i fråga.

Att förhållanden sådana som de ifrågavarande kunna förekomma* sammanhänger gifvetvis därmed, att emigrantagenternas och emigrantombudens affärsverksamhet i Sverige faller helt och hållet utom myndigheternas kontroll. Det är under sådana förhållanden tydligen omöjligt för K:s Bef.-hafvande att få kännedom om med hvilka hufvudmän ombuden verkligen stå i förbindelse. Så mycket mera illusorisk blir i så fall K:s Bef.-hafvandes pröfning af ombudens behöflighet med hänsyn till emigrationen inom länet. Det kan icke vara af behovet påkalladt och stå i öfverensstämmelse med det allmännas intresse att inom riket anställa ett stort antal medhjälpare till utländska emigrantagenter.

Öfvergår man till att i detalj undersöka huru ombudens verksamhet gestaltar sig, fäster sig uppmärksamheten först vid det förhållandet att flere än ett emigrantombud finnas vara bosatta på samma ort. I Göteborg råda härvidlag särskilda förhållanden, i det att ombuden endast äro kontorsvaktmästare med speciella åligganden (se sid. 70). På andra orter i riket åter, där ombudens karaktär är den förut här ofvan angifna, måste flera ombud på samma ort leda till en konkurrens dem emellan om kunder, som ur det allmännas synpunkt är olämplig. I all synnerhet gäller detta, då flere ombud för samma agent äro tillåtna att vara verksamma på samma ort. Detta var år 1907 fallet exempelvis i Malmö, där agenten för Canadian-Pacific-Railway-linien hade två ombud, samt i Helsingborg, där såväl Cunard-liniens som Skandinavien-Amerika-liniens agenter hvardera hade två ombud. Någon anledning att medgifva sådana förhållanden som de sistnämnda synes icke kunna hafva förelegat.

Uppgifterna om ombudens yrken gifva vidare anledning till vissa reflexioner. Naturligtvis är det vanskligt att enbart på grund af

* Ett officiellt bestyrkande af dessa förhållandens förekomst erhålles ur handlingarna i ett inför Hälsingborgs rådstufvurätt år 1904 förehaft mål. Se sid. 64.

dylika uppgifter draga några bestämda slutsatser med afseende på vederbörandes lämplighet eller olämplighet att medverka vid utvandrarbefordringen. Likväl måste sägas, att just yrket och den därmed sammanhängande samhällsställningen lämnar större eller mindre tillfälle att öfva direkt påverkan på de befolkningslager från hvilka utvandrarskarorna rekryteras, liksom det ock måste gifva större eller mindre intresse af en direkt utvandringsfrämjande verksamhet.

Hvad som först faller i ögonen är det betydliga antalet handlande, som förekommer bland emigrantombuden, nämligen icke mindre än 42 stycken, eller mer än en fjärdedel af hela antalet. Af dessa voro 22 bosatta i städer, 4 i köpingar och municipalsamhällen och 16 på landsbygden. Från utvandringspolitisk synpunkt synes detta icke vara fördelaktigt. I sig själf bör naturligtvis icke en handlande vara mindre kvalificerad än andra att utöfva verksamhet som ombud åt utvandrare. Men betänker man hurusom hos en sådan person allehanda folk strömmar samman och hur särskildt på landsbygden handelsbodarna utgöra samlingsställen för traktens befolkning, så inses, huru just för en handelsman gifves godt tillfälle att egga utvandringslystnaden och att tilläfventyrs väcka en sådan, där den icke förut existerar. Af liknande skäl måste man säga, att poststationsföreståndare och brefbärare (4 sådana finnas) äro föga lämpliga att tjänstgöra som ombud. Det bör ock kunna ifrågasättas, huruvida folkskolans lärare och lärarinnor lämpligen böra utöfva sådan verksamhet.

Vidare kan man med ganska stor säkerhet antaga, att de jämförelsevis talrika ombud (15 st.), som titulera sig agenter, icke höra till dem, som inskränka sig till att lämna upplysningar, då de därom blifva anmodade. Till deras uppgift såsom »agenter», om de utöfva en sådan verksamhet inom annan bransch än här är i fråga, torde väl ofta höra att resa omkring i bygderna och i ett eller annat syfte bearbeta befolkningen. Äro de nu på samma gång anställda i en utvandrarens tjänst och erhålla provision för hvarje emigrant de lyckas uppbringa, så ligga möjligheterna till värfning nära. Direkt olämpligt måste det också anses vara, att stationsinspektorer och stationsskrifvare (3 st. finnas) uppträda som ombud för utvandrare. Likaså ångbåtskommissionärer, skeppsklarerare och sjökaptener. För sådana måste det gifvetvis ligga nära till hands att i det trafikintresses tjänst, som de i öfrigt företräda, egga reslusten och därmed utvandringslystnaden.

I ändamål att vinna kännedom om den tillämpning, bestämmelserna om emigrantagenternas ombud hitintills vunnit, har af Emigrationsutredningen upplysningar begärts från länsstyrelserna dels om den princip, som af dessa myndigheter följts vid ombuds anställande, dels om de fall då åtgärd vidtagits med anledning af öfver-

trädelse uti ifrågavarande afseende af författningen. Därvid har inhämtats följande:

Förordningen ålägger K:s Bef.-hafvande att vid meddelande af tillstånd för agent att använda viss person såsom ombud taga hänsyn, utom till den föreslagnes personliga egenskaper och lämplighet i öfrigt, äfven till »förhållandena inom länet». Den sista punkten ger sålunda länsstyrelsen befogenhet att vid meddelandet af licens låta sig bestämmas af andra synpunkter än de rent formella. Uttrycket är emellertid synnerligen obestämdt, och besinnar man den allmänt liberala anda, som genomgår 1884 års förordning, får man antaga, att det troligen icke varit afsedt att gifvas en alltför vidsträckt tolkning. K:s Bef.-hafvande tyckas också i allmänhet ha fattat saken på detta sätt. I de flesta län hafva de velat gifva bestämmelsen en sådan tillämpning, att de sökt afpassa ombudens antal efter emigrationens omfattning. Detta såges uttryckligen ha skett i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Gottlands, Hallands, Värmlands och Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Jönköpings län säger sig dessutom ha velat tillse, att ombudens antal stått i proportion till antalet emigranter från länets olika orter. I Göteborgs och Bohus län (som i detta hänseende dock icke är fullt jämförligt med de öfriga länen) har länsstyrelsen framför allt tagit i betraktande, huruvida antalet af de af vederbörande agenter eller de linier dessa representera förut befordrade utvandrare gäfve vid handen, att de i sin verksamhet vore i behof af biträde. En något strängare tillämpning har gjorts af K:s Bef.-hafvande i Kronobergs län, som säger sig ha velat tillse, »att endast ett begränsadt antal agentombud i länet blefve anställda, så att särskild lockelse till emigration icke skulle föranledas, genom att för många utöfvade dylik verksamhet». K:s Bef.-hafvande i Västmanlands län, som vid ett tillfälle afslagit en framställning från en agent om anställande af viss person såsom ombud inom länet, här förklarar sig »vara sinnad att äfven för framtiden vägra detsamma af det skäl, att emigrationen från länet, ehuru icke synnerligen betydlig, dock ej synes böra främjas genom agentombud» — såsom redan i det föregående är omnämndt. Jfr äfven här nedan motiveringen för af länsstyrelsen i Blekinge år 1907 meddeladt afslag å tvenne ansökningar från utvandrare om anställande af ombud.

På andra håll ha landshöfdingeämbetena fattat sin uppgift mera begränsadt. I Skaraborgs län »har begärdt tillstånd alltid lämnats, därest den föreslagne af magistrat eller kronobetjäning intygats vara lämplig».

En liberal uppfattning företrädes af länsstyrelsen i Kristianstad. Där säges, »att K:s Bef.-hafvande, med vetskap om den ganska starka emigrationen från länet, velat sätta utvandrarna i tillfälle att komma i åtnjutande af den rätt och de förmåner, som ett af behörig agent afslutadt utvandrarkontrakt medför». Samma betraktelsesätt uppgifves ha gjort sig gällande äfven på andra håll, speciellt i Kalmar och Jämtlands län, där länsstyrelserna säga sig särskildt ha tagit i betraktande, att dessa landsändar låge aflägsset från orter där agenter funnes att tillgå. Landshöfdingeämbetet i Malmöhus län åter har ansett, »att anställandet af erforderligt antal ombud, om hvilkas lämplighet K:s Bef.-hafvande varit i tillfälle att göra sig underrättad, främjade utvandrarens ordnande på rätt sätt och förebyggde, att åt utländska utvandrare lämnades fritt fält att bedriva en verksamhet, hvilken, okontrollerad som den blefve, kunde lända till befolkningens utvandring i större omfattning än nu blifvit fallet».

Hvad vidare beträffar de tillfällen, då tillstånd för emigrant-agent att anställa viss person såsom ombud har vägrats, så hafva

dessas varit jämförelsevis få. Det har då i allmänhet gällt personer, som af en eller annan orsak befunnits olämpliga för utfölvande af verksamhet såsom agentombud. De fall, som förekommit på senare år, hafva varit följande:

Den 19 januari 1904 blef en af utvandraren E. i Göteborg till öfverståhållareämbetet i *Stockholm* ingifven ansökan om tillstånd att i staden få begagna agenten J. J.-B. såsom ombud afslagen med anledning af att agenten B., som under tre år varit ombud i Söderhamn för utvandraren H. i Örgryte och R. i Göteborg, härunder underlättat för bedrägeri i konkurs vid Söderhamns rådstufvurätt åtalade järnhandlanden E:s afvikande till utländsk ort.

År 1905 vägrade K:s Bef.-hafvande i *Kronobergs* län meddela tillstånd för två utvandraren att inom länet använda en inom Ljungby köping bosatt person såsom ombud, enär denne på anmälan år 1904 varit tilltalad för öfverträdelse af Kungl. förordningen den 4 juni 1884. Sunnerbo häradsrätt, där målet förekom, fann sig ej behörig att upptaga detsamma; men K:s Bef.-hafvande, som på grund af hvad i målet förekommit, ansåg nämnde person hafva visat oförstånd i utöfvningen af berörda verksamhet, fann skäligt förklara honom icke vara lämplig såsom ombud för utvandraren.

I *Blekinge* län ha två ansökningar om anställande af ombud på länets landsbygd, under år 1907 af K:s Bef.-hafvande afslagits af det skäl, att i städerna ombud redan funnes, så att man icke kunde anse att tillfälle saknades att förvärfva upplysningar.

I *Malmöhus* län har K:s Bef.-hafvande från och med år 1906 i ett fall afslagit ansökan från utvandraren om anställande af ombud på en ort å landsbygden, hvarvid hänsyn tagits till, att ombud för annan agent redan funnes på platsen.

I *Hallands* län ha tre fall af ifrågavarande art förekommit. En den 1 mars 1901 ingifven ansökan från utvandraren L. i Göteborg att få använda skräddaren F. i Laholm såsom sitt ombud inom länet fann K:s Bef.-hafvande, enligt resolution den 4 i samma månad, icke skäl att bifalla, enär F., såsom framginge af ett utaf Höks häradsrätt den 12 mars 1900 meddeladt utslag, gjort sig skyldig till öfverträdelse af Kungl. förordningen den 4 juni 1884. (Se nedan.)

Genom resolution den 6 febr. 1906 afslogs en ansökan från utvandraren E. i Göteborg af den 13 jan. s. å. att som ombud inom länet få begagna snickerifabrikören G. L. i Halmstad, enär landshöfvingeämbetet, på grund af hvad som inhämtats af handlingar i ärendet angående en förut gjord anmälan mot bemälda L. i dennes egenskap af biträde vid utvandraren agentens bedrifvande i Halmstad under år 1905, icke ansågo L. vara lämplig att begagnas som biträde vid dylik förrättning. (Se nedan.)

En den 17 febr. 1906 ingifven ansökan från utvandraren E. i Göteborg att som ombud inom länet få använda änkan P. i Halmstad fann landshöfvingeämbetet icke skäl att bifalla, enär ämbetet, på grund af hvad som inhämtats af handlingarna i ärendet angående en af utvandraren L. i Göteborg uti skrifvelse af den 9 febr. 1906 gjord anmälan rörande olaga emigrantbefordran i Halmstad under samma år, icke ansåg bemälda änka P. lämplig att användas som agentombud.

I *Göteborgs och Bohus* län har, »så vidt det kunnat utrönas, i ett fåtal fall förekommit, att K:s Bef.-hafvande vägrat bifalla ansökan af agent om anställande af ombud. I regel har orsaken varit, att den till ombud föreslagne personen ansetts därtill olämplig, eller behof saknats för ombudets anställande».

I *Västmanlands* län har länsstyrelsen vid ett tillfälle, den 13 maj 1903, efter polismyndigheternas hörande afslagit dylik ansökan.

I *Västernorrlands* län har K:s Bef.-hafvande vid ett par tillfällen vägrat sökt tillstånd för agent att använda viss person såsom ombud, »enär den föreslagne ansetts mindre lämplig att utföra ifrågasatt verksamhet inom det område som uppenbarligen varit därtill afsedt».

I *Norrbottnens* län har K:s Bef.-hafvande vid tvenne särskilda tillfällen vägrat meddela dylikt tillstånd, nämligen:

dels den 4 april 1907, då en ansökan af emigrantagenten O. i Stockholm blifvit afslagen på den grund, att den föreslagne personen ej uppnått 17 års ålder och förty ej kunde anses för det ifrågasatta uppdraget lämplig;

dels den 11 maj s. å., då K:s Bef.-hafvande afslagit förnyad dylik framställning af samme O., enär sex personer, bosatta å skilda orter inom länet redan blifvit under året godkända såsom ombud för utvandragerer i riket.

De fall, då åtgärder från länsstyrelsernas sida (återkalladt tillstånd eller åtal vid domstol) påkallats på grund af utvandragerens eller dess ombuds *öfverträdelse* af Kungl. förordningen den 4 juni 1884, äro följande:

Stockholm. 1:o) Skeppsmäklaren B. i Stockholm hade från och med år 1892 till den 11 juli 1901 öfverståthållareämbetets tillstånd att uppträda som ombud för utvandragerer, under år 1892 för agenten H. i Göteborg, under åren 1893—1895 för en agent i Malmö, under åren 1896—1897 för L. i Göteborg samt från och med år 1898 till den 11 juli 1901 för agenten S. i Göteborg. Den 11 juli 1901 blef B:s tillstånd såsom ombud af öfverståthållareämbetet indraget, enär B. för en omyndig flicka i faderns namn utfärdat intyg om, att flickan med faderns bifall utvandrade till Amerika.

2:o) Agenten von M. i Stockholm hade under tiden från och med år 1902 till den 16 mars 1904 öfverståthållareämbetets tillstånd att uppträda såsom ombud för utvandragerer, under år 1902 för R. i Göteborg, under år 1903 dels för L. i Göteborg och dels för S. därsammastädes samt från den 8 jan. 1904 till den 16 mars s. å. för L. i Malmö. Den 16 mars 1904 blef von M:s tillstånd såsom ombud af öfverståthållareämbetet indraget, enär von M. befordrat män i värnpliktsåldern, utan att dessa företett utflyttningsbetyg, till främmande världsdelar.

Hallands län. 1:o) På anmälan, maj 1899, af brefbäraren N. i Laholm, med vederbörligt tillstånd anställd som ombud för Cunard-liniens agent R. i Göteborg, lät K:s Bef.-hafvande anställa polisundersökning om, i hvad mån skraddaren F. i Laholm, hvilken icke erhållit tillstånd att uppträda som ombud för utvandragerent, gjort sig skyldig till öfverträdelse af Kungl. förordningen den 4 juni 1884. Undersökningen ledde till anställande af åtal inför Höks häradsrätt dels mot agenten för Hvita-Stjärn-linien, H. i Göteborg, dels mot bemälda F. Då det genom hvad i målet förekommit måste anses styrkt, att H. begagnat sig af F. såsom ombud vid utföningen af sin verk-

samhet såsom utvandrarent, utan att F. blifvit i sådan egenskap vederbör-
ligen godkänd, dömdes svarandena genom utslag den 12 mars 1900 att böta
hvardera 50 kr.

2:o) Mot snickerifabrikören G. L. i Halmstad, hvilken sedan april månad
1903 haft tillstånd att såsom ombud biträda utvandrarenterna L. och
H. i Göteborg, inkom den 5 jan. 1906 till K:s Bef.-hafvande anmälan från
en person i Laholm, däri L. beskyldes att ha sändt öfver en flicka till Kö-
penhamn i och för vidare befordran till Amerika utan att ha skaffat henne
biljett och behållit respensionarne. Vid den i anledning häraf företagna po-
lisundersökningen framgick, att flickan till ett af L. användt biträde inbetalt
en del af biljettsumman (som sedermera öfversändts till agenten i Köpenhamn
Hans Clausen), men af biträdet erhållit kvitto å hela beloppet mot muntligt
löfte om inbetalning af resten efter framkomsten till Amerika. Undersökningen
ledde icke till någon åtgärd (men på grund af hvad som inhämtats af hand-
lingar i ärendet, fann sig länsstyrelsen föranlåten att vägra bifall till en strax
därefter ingifven ansökan från agenten för Hvita Stjärn-linien, E. i Göteborg,
att inom länet få begagna L. som ombud (se ofvan).

3:o) Den 9 febr. 1906 inkom till K:s Bef.-hafvande en skrivelse från
utvandrarenten L. i Göteborg, i hvilken denne, med anledning af en annons
i tidningen Hallandsposten för den 3 febr. s. å., undertecknad »Hans Clausen
och Joachim Prahl Köpenhamn; agent i Halmstad: G. L.», däri förekom föl-
jande: »Alla kunna obehindradt resa till Amerika, om biljett köpes hos under-
tecknade generalagenter», begär upplysning om huruvida sagde G. L. erhållit
tillstånd att verka såsom agentombud.

Vid hållen polisundersökning framgick, att sådana omständigheter ej före-
låge, som kunde föranleda G. L:s åtalande. Den ofvannämnda annonsen hade
införts utan hans vetskap. Visserligen hade han några gånger, innan hans
ansökan att få uppträda som ombud för Hvita Stjärn-linien afslagits (se ofvan!),
insändt rekvisitioner å utvandrARBiljetter, jämte dottagna handpenningar, till
sagda linies hufvudagent, E. i Göteborg, men detta uppgafs af E. vara
vanligt och hafva skett af ombud såväl i Malmö som i Helsingborg under
den tid som förflutit från det ansökan ingifvits till dess den af K:s Bef.-hafvande
bifallits eller afslagits. Däremot föranledde undersökningen anställande af åtal
mot utvandrarenten E. samt mot änkan P., syster till ofvannämnde L.,
inför Halmstads rådstufvurätt. Änkan P., som under de år G. L. med veder-
börligt tillstånd varit ombud för utvandrarenter biträdt sin broder med gö-
romålens skötande, hade, såsom af undersökningen framgick, under den tid,
som förflutit mellan E:s ansökan i början af jan. 1906 om förnyadt tillstånd
för G. L. och K:s Bef.-hafvandes afslag därå, från åtskilliga utvandrare mottagit
beställningar å amerikabiljetter samt handpenningar därför, hvilka hon i G. L:s
namn insändt till E. På grund af att E. sålunda i sin verksamhet som ut-
vandrarent begagnat ombud, hvilket ej blifvit af K:s Bef.-hafvande godkänt
och att änkan P. utan sådant godkännande handlat såsom ombud för E.,
dömdes en hvar af dem att böta 25 kr.

Göteborgs och Bohus län. Efter anmälan af C. A. J. i Ljungby in-
stämdes utvandrarenten L. i Göteborg den 6 juli 1904 inför Helsing-
borgs rådstufvurätt för att stånda ansvar därför, att hans ombud N. A. N.
därstädes år 1903 ombesörjt befordran öfver Köpenhamn till Nordamerika af
tre emigranter utan att kontrakt med dem blifvit upprättade. L. dömdes
för dessa ombudets förseelser att böta 225 kr.; böterna erlades af American-
liniens agent i Köpenhamn, Joachim Prahl, hvilken inför rederiet var den
ansvarige för N.

I några få fall har K:s Bef.-hafvandes åtgärd påkallats med anledning af verksamhet som utvandrarbefordrare — i verkligheten eller enligt uppgift — af därtill *ej berättigad* person. Ett par sådana ha redan relaterats, nämligen beträffande skraddaren F., Laholm, och änkan P., Halmstad. Dessutom ha följande fall inträffat:

Stockholm. Den förut omnämnde skeppsmäklaren B., hvars tillstånd att utöfva verksamhet som agentombud den 11 juli 1901 blef af öfverståthållare-ämbetet indraget, dömdes den 24 okt. 1901 af polisdomstolen i Stockholm att böta 300 kr. för det han, efter det tillståndet indragits, i staden utöfvat verksamhet såsom ombud för utvandrarent.

Jönköpings län. Med anledning af en tidningsnotis för ett par år sedan, att »emigrantvärfning bedrefves af en därtill *ej berättigad* person», lät K:s Bef.-hafvande genast anställa polisundersökning om saken, men denna ådagalade, att notisen saknade giltig grund.

Kronobergs län. På angivelse af agentombudet N. i Helsingborg anställdes år 1904 åtal inför Sunnerbo häradsrätt mot en i Ljungby köping boende person för verksamhet som utvandrarbefordrare utan vederbörligt tillstånd. Rätten fann sig emellertid icke behörig att upptaga målet till behandling.

För öfverträdelse af förbudet för utvandrarenter och deras ombud att genom vilseledande uppgifter eller eljest locka till utvandring (k. cirk. den 8 juli 1904, punkt 3, jfr sid. 31) har K:s Bef.-hafvandes åtgärd i intet fall påkallats.

Af dessa uppgifter framgår, att de fall varit jämförelsevis få, då K:s Bef.-hafvande vägrat eller återkallat tillstånd för viss person att uppträda såsom emigrantagents ombud. De fall, då åtgärd vidtagits med anledning af emigrantagents eller dess ombuds öfverträdelse af författningen, i hvad denna afser ombudets verksamhet, hafva likaledes varit mycket sparsamma.

K:s Bef.-hafvande har i de flesta fall vägrat eller återkallat tillstånd för ombud endast då ombudet förut varit åtaladt eller dömdt eller det på annat sätt kommit i dagen, att ombudet varit synnerligen olämpligt såsom sådant. Då så icke varit förhållandet, d. v. s. då inga formella erinringar kunnat göras mot ombudets personliga kvalifikationer, har tillståndet i regel icke vägrats. Endast från några län och i några få fall uppgifves, att K:s Bef.-hafvande på grund däraf, att ett tillräckligt antal ombud förut erhållit enahanda tillstånd, afslagit sådan ansökning. Tydligt är, att K:s Bef.-hafvandes tillämpning af sin befogenhet att »taga hänsyn till förhållandena inom länet» vid reglering af ombudens antal oftast varit föga sträng. Detta framgår äfven af dessa myndigheters ofvan anförda egna uppgifter. Enligt dessa har man i allmänhet utgått från den uppfattningen, att ombuden varit nödvändiga för att leda den faktiska emigrationen i lagliga banor, och att de stimulera emigrationen endast för så vidt deras antal står i uppenbar disproportion till emigrationens omfattning.

upphäfts, men vi förbinda oss det oaktadt att tills vidare icke söka tillstånd för ombud å andra platser än de ofvannämnda hamnplatserna.

Göteborg den 18 Januari 1909.

Carl Eriksson,
Hvita Stjern-Linien.

J. B. Lundberg,
Anchor-Linien.

G. W. Hällström,
Canadian-Pacific-Linien.

Axel H. Lagergren,
Cunard-Linien.

C. A. Lundberg,
Allan-Linien.

Sam. Larsson,
American- & Dominion-Linierna. »

Med afseende å denna skrifvelse är att märka, att under *nuvarande* lagstiftning — då agenternas affärskorrespondens och öfriga verksamhet icke på något sätt kontrolleras och intet ansvar är stadgadt för emigrantvärfning utöfvad af annan person än agent eller ombud, — står det våra emigrantagenter öppet att med sina förutvarande ombud träffa *enskilda* aftal, som icke behöfva blifva mindre effektiva äfven om de hädanefter icke skulle slutas med *officiellt erkända ombud*.

V. Utvandringsväsendet i Göteborg och Malmö.

Under de tretton åren 1894—1906, för hvilka någotsånär likformiga uppgifter föreligga, hafva utvandrat öfver svenska hamnar sammanlagdt 202,655 svenskar, öfver norska hamnar 23,303 och öfver danska hamnar 15,899. Summa 241,857 personer. Med den hamn öfver hvilken utvandringen skett förstås här den hamnstad, hvarest utvandrarekontraktet påtecknats. Anmärkas må, att de danska siffrorna icke äro fullständiga.

Enligt ofvanstående tal skulle alltså 83.79 procent af våra utvandrare gått öfver svenska hamnar, 9.64 procent öfver norska hamnar och 6.57 procent öfver danska. Från det lilla antal, som utvandrat öfver andra än skandinaviska hamnar, är här bortsedt.

Af de svenska utvandrare, som under de tretton åren i fråga fått sina kontrakt påtecknade i svenska hamnstäder, hafva 161,499 rest öfver Göteborg, 27,803 öfver Malmö, 10,730 öfver Hälsingborg och 2,623 öfver Stockholm. Af de svenska hamnarna möter alltså Göteborg med 79.69 procent af denna trafik, Malmö med 13.72, Hälsingborg med 5.30 och Stockholm med 1.29 procent.

I sistnämnda fall äro, såsom synes, procenttalen beräknade endast i förhållande till dem, som utvandrat öfver svensk hamn. Räkadt på *hela* utvandringen blir ordningen följande: Göteborg med 66.77 procent, Malmö med 11.50, norska hamnar med 9.64, danska hamnar med 6.57, Hälsingborg med 4.44 och Stockholm med 1.08 procent. Anmärkas må att utvandrarna öfver Malmö och Hälsingborg till största delen torde begagna sig af danska ångbåtslägenheter.

Förutom här upptagna *svenska* utvandring gå i synnerhet öfver Göteborg men äfven öfver de skånska städerna åtskilliga utländska emigranter. I äldre tider utgjordes dessa till stor del af *finnar*, som landstego i Stockholm och sedan pr järnväg transporterades till Göteborg. Sedan Forenede Dampskibsselskab i Köpenhamn anordnat direkta lägenheter från de finska städerna, har denna trafik så godt som upphört. Numera torde de främmande emigranterna i Göteborg nästan helt och hållet utgöras af återvändande svensk-amerikanare. Hela antalet främmande emigranter under åren 1894—1906 är för samtliga våra hamnstäder upptaget till ej mindre än 105,452 personer.

Af de för åren 1902—1907 upptagna 18,125 svenska emigranterna öfver *norska hamnar* gingo 11,781 öfver Trondhjem, 6,252 öfver Kristiania och 92 öfver andra hamnar.

För närmare upplysning angående utvandringens omfattning under olika år se Bilaga IV.

Hufvudmassan af de utvandrare, som från Sverige befordras till främmande världsdel, reser, såsom af ofvanstående framgår, öfver Göteborg. Färden går med Wilson-liniens ångare till Hull eller Grimsby, därifrån med järnväg öfver England till Liverpool eller Southampton, hvarest resan öfver Atlanten anträdes. Den kontingent utvandrare, som reser öfver Malmö och Köpenhamn, är väsentligt mindre; likaledes de kontingenter som resa öfver norska och än mer tyska hamnar. Direkt från Stockholm eller Göteborg hafva endast vid ett par kortare tillfällen i det svenska utvandringsväsendets historia utvandrarfartyg afgått till Amerika.

Göteborg är alltså den ort, som för det svenska utvandringsväsendet städse varit af ojämförligt största betydelse. I denna stad äro jämväl de flesta emigrantagenterna bosatta och hafva sina hufvudkontor; för närvarande utgöra endast Skandinavien—Amerikaliniens agent A. A. Persson Leander i Malmö samt emigrantagenten A. E. Larsson-Orton i Stockholm undantag härifrån. Dessa båda agenter hafva emellertid i Göteborg bosatta ombud, så att samtliga emigrantagenturur i riket äro i denna stad företrädda.

Utvandringsväsendets ordnande i Göteborg är fördenskull af största vikt för den svenska utvandringen. Endast i denna stad torde en effektiv kontroll öfver utvandringen, om en sådan ifrågasatts, hitintills kunna hafva varit möjlig, — då utvandringen öfver norska hamnar är alldeles okontrollerad och utvandringen öfver Malmö är mycket svår att kontrollera på grund af lättheten att resa öfver till Köpenhamn och därifrån befordras vidare med danska utvandrarkontrakt.

Det sätt, hvarpå i Göteborg kontroll utöfvas öfver emigrantagenternas och deras medhjälparens verksamhet, öfver emigranternas vistelse i staden under genomresan, öfver utvandrarkontrakten samt vid Wilson-båtarnas afgång, bör af dessa skäl tagas i närmare skärskådande. Af Emigrationsutredningen hafva detaljerade upplysningar därom inhämtats, äfven vid flere dess medarbetares personliga besök på platsen, muntligen från polismyndigheterna och enskilda personer samt skriftligen från stadens poliskammare.

Emigrantagenturerna i Göteborg.

Då 1884 års förordning saknar närmare föreskrifter om emigrantagenturernas affärsverksamhet, är denna af polismyndigheterna okontrollerad. Dessa äga icke tillträde till agenturernas böcker, handlingar och korrespondens och äga fördenskull ingen säker kändedom om agenternas sätt att bedrifva sin verksamhet. Endast ryktesvis kunna upplysningar därom nå myndigheterna, men sådana rykten äro af nyssnämnda orsak svåra eller omöjliga att leda i bevis.

Polismyndigheterna måste på denna grund i sina uttalanden om agenternas verksamhet iakttaga försiktighet.

Det enda sätt hvarpå poliskammarens detektiva afdelning anser sig kunna skaffa garantier för en korrekt verksamhet af agenterna. är att sammankalla dessa på poliskammaren och gifva dem föreställningar, under framhållande af den risk af vägrad koncession, som i annat fall hotar dem. Vid upprepade tillfällen har detta tillvägagångssätt, enligt nuvarande chefens för nämnda afdelning uppgift, tillämpats. Det förefaller emellertid som skulle detta system vara föga effektivt, då agenterna äga ganska stor säkerhet för att icke lagligen kunna åtkommas och se ett ytterligare stöd härför i hela den hittills följda praxis, under hvilken aldrig händt att en koncession återkallats.

Det är tydligt, att en effektiv kontroll öfver agenternas verksamhet med nödvändighet fordrar, att deras affärsverksamhet är författningsenligt närmare reglerad och att polismyndigheterna erhålla rätt att på agenturkontoren kontrollera denna verksamhet.

Emigrantagenternas ombud i Göteborg.

Betraktas tabellen öfver emigrantagenternas ombud (sid. 51), så synes, att i Göteborg ett särskildt stort antal ombud hafva tillstånd att biträda agenterna i deras verksamhet; nämligen ej mindre än 19 stycken. Med några få undantag äro emellertid dessa ombud af annan karaktär än ombuden i det öfriga riket, i det att de endast äro agenternas *kontorsvaktmästare*. De biträda vid utvandrarsbefordringen, icke såsom andra ombud på det sätt, att de lämna upplysningar om reselägenheter och resevillkor på sina hufvudmäns ångbåtslinier samt taga handpenningen af utvandrarna. I stället består deras verksamhet hufvudsakligen däruti att vid emigranternas ankomst med bantåg till järnvägsstationerna i Göteborg möta dem och ledsaga dem till emigrantkontoren; att taga hand om emigranternas reseffekter och öfvervaka transporten af dessa från stationerna till Wilson-båtarna; att tillhandagå emigranterna med råd och upplysningar, åt dem anskaffa logis m. m.; hvarjämte ombuden hafva att vid *immigranternas* ankomst till Göteborg möta vid ångbåtar och järnvägsstationer, taga hand om resgodset och biträda vid tullbehandling och transport af detta; att, då sådant påkallas, tillhandagå immigranterna med anskaffande af logis; samt att i öfrigt biträda å emigrantkontoren med de göromål som kunna dem af agenterna föreläggas.

De ifrågavarande ombuden hafva sålunda samma karaktär som de i engelska hamnar förekommande s. k. *runners*.

Under en verksamhet af detta slag ligga tillfällena nära till hands att på allehanda sätt preja samt utöfva otillbörlig påtryck-

ning på utvandrarerna samt de återvändande immigranterna. Enligt inhämtade upplysningar har detta tidigare också förekommit. Ombuden ifråga hafva förestått och förestå fortfarande de flesta af de *hotell*, hvaruti emigranter och immigranter inlogeras under sitt uppehåll i staden. Uti dessa hotell hafva tillfällen till prejerier icke saknats, och sådana hafva, om ock mera sällan nu för tiden, så dock fordom förekommit. Vid emigranternas ankomst till järnvägsstationerna förekom likaledes förr ofta, att de icke bestämt sig för någon viss ångbåtslinie. I sådant fall uppstod mellan de vid stationen mötande ombuden för olika agenter otillbörliga uppträden, hvarunder ombuden sökte värfva emigranterna för sina respektive linier, — ett missförhållande som dock numera till större delen upphört. Slutligen hafva ombuden ifråga stått i förbindelse med i staden befintliga butiker, till hvilka de hänvisat emigranterna, och särskildt immigranterna, vid köp af olika nödvändighetsvaror, vid hvilka tillfällen uppskörtningar uppgifvas hafva varit vanliga.

Förhållandena i ifrågavarande afseenden hafva sålunda på senare tid väsentligt förbättrats, om de ock icke heller för närvarande kunna anses fullt tillfredsställande. Fordom förekom emellertid än större missförhållanden än de ofvan nämnda, i det att ombuden ifråga hade i uppdrag att resa uppåt landet för att möta emigranterna och värfva dem för sina respektive linier. Sålunda brukade ombuden särskildt för Hvita-Stjärn- och Cunard-linierna i dylikt uppdrag utsändas till olika platser, förnämligast Falköping och Jönköping, men jämväl ibland Nässjö och Trollhättan. Första åren dessa resor företogs, eller till år 1875, åtnjöto ombuden af vederbörande agenter dels en fast lön af 50 till 75 kr. pr månad samt reseersättning och fritt vivre under resorna, och dels provision, varierande å olika linier från 2 till 5 och någon gång ända till 10 procent å försäljningssumman för hvarje emigrantbiljett som såldes för vederbörande linie. Vid en konferens i England år 1875 mellan de olika emigrantlinierna öfverenskoms emellertid, att förstnämnda provisioner skulle indragas. Efter nämnda tid och intill år 1890, då resorna ifråga upphörde, åtnjöto de resande ombuden icke heller provision, utan endast fast lön.

Det är tydligt, att under dessa resor tillfällena till emigrantvärfning i egentlig mening voro mycket gynnsamma. Visserligen hafva några af de nämnda ombuden vid polisförhör förnekat, att de sökt värfva personer, som ej redan bestämt sig för att emigrera, samt sagt sig endast hafva sökt anskaffa så många emigranter som möjligt för sina linier bland redan för afresa bestämda personer. Tvifvelsutän hafva dock äfven påtryckningar på andra personer än dessa ofta förekommit. Från trovärdiga håll meddelas, att ombuden uppträdde på marknader, utskänkningsställen o. s. v. och

med dryckenskap och kortspel slogo sig i lag med allmogebe-
folkingen. Ändamålet härmed synes ej kunna hafva varit mera än ett.

Att missförhållandena i afseende å Göteborgsombudens verksam-
het på senare tid väsentligen förminskats, torde väl till en del bero
på en skärpt kontroll, men hufvudsakligen ligga däruti att påtryck-
ningar numera äro mera obehöfliga. Såsom senare skall framhållas
rörer sig emigrantvärningen i Sverige i allmänhet icke numera i
samma former som för ett par decennier tillbaka.

Emigrantherbergena i Göteborg.

Enligt meddelande från poliskammaren äro emigrantlogierna i
staden följande (år 1908):

- Emigrantombudet Bernhard Särnblom förhyr i huset 8 vid Götgatan 7 rum;
Emigrantombudet Pontus Andersson-Aman förhyr i huset 23 vid Kronhusgatan
7 rum;
Emigrantombudet Carl Bengtsson förhyr i huset 47 vid Postgatan 11 rum (»Cu-
nard Hotellet»);
Emigrantombudet Oskar Åkerström förhyr i huset 3 A vid Postgatan 8 rum
(»Hotell Norden»);
Emigrantombudet I. B. Lundberg förhyr i huset 44 vid Postgatan 4 rum;
Emigrantombudet Reinhold Andersson förhyr i huset 41 vid Postgatan 2 rum; och
Emigrantombudet Carl Vilhelm Lindberg förhyr i huset 41 vid Postgatan 5 rum.

Dessa logier förestås, som synes, samtliga af emigrantombud.
Jämte dem finnas ett flertal privata inkvarteringsställen, med hvilka
ombuden stå i förbindelse, för den händelse de af dem förhyrda
hotellen blifva otillräckliga. De flesta af logierna äro belägna vid
Postgatan (den gata, vid hvilken de flesta emigrantkontor jämväl
äro belägna), eller i närheten af densamma.

Öfver dessa hotell utöfva polismyndigheterna *ingen särskild kon-
troll*. För desamma finnas inga särskilda reglementen, och mot
missförhållanden inom dem kan endast ingripas efter anmälan hos
hälsovårdsnämnden. Vid besök, som af Emigrationsutredningens med-
arbetare gjorts inom ett flertal af hotellen, visade sig visserligen
somliga vara försvarliga i afseende å ordning och snygghet, men
andra företedde härutinnan framträdande brister. De privata in-
kvarteringsställen syntes vara än sämre. Från trovärdigt håll upp-
gafs, att de element, med hvilka emigranterna på dessa ställen
kommo i beröring, ofta äro tvifvelaktiga. Bondfångare, prostituerade
kvinnor o. s. v. uppgäfvos sålunda hafva stamhåll eller boställe på
somliga inkvarteringsställen.

Anmärkas bör, att polisen *icke* anser sig behöfva infordra *resan-
delistor* från dessa emigranthatell i likhet med hvad för andra ho-
tell är stadgadt. Detta motiverades därmed, att utvandrarförteck-
ningarna (se nedan) ungefärligen motsvara dessa resandelistor, och
att det för öfrigt är omöjligt att kontrollera de anmälda personernas
identitet.

**Polismyndigheternas befattning med utvandrarkontrakten
samt kontrollen vid Wilsonbåtarnas afgång.**

Enligt § 6 i 1884 års förordning skall det mellan utvandrare och utvandrareagent upprättade utvandrarkontraktet jämte utflyttningsbetyg uppvisas hos vederbörande polismyndighet eller magistrat i afgångsorten och där förses med anteckning, att det blifvit i öfverensstämmelse med förordningen upprättadt, innan utvandrararen får genom agentens försorg från riket befordras.

Då utvandrarkontrakt är obligatoriskt för alla de personer, som genom utvandrareagents försorg befordras till främmande världsdel, åligger det sålunda polismyndigheten i afgångsorten att öfvervaka, såväl att inga personer af agent befordras utan utvandrarkontrakt som att utvandrarkontrakten först efter företeende af behöriga handlingar ingås med utvandrararen samt att kontrakten i afseende å innehållet stå i öfverensstämmelse med förordningen.

Denna kontroll utöfvas i Göteborg, enligt uppgifter af chefen för poliskammarens detektiva afdelning, för närvarande på följande sätt.

Vanligen på eftermiddagen dagen före den dag, då Wilson-båten afgår, upplämnas emigrantagenterna genom sina kontorsbiträden packorna af utvandrarkontrakt. Dessa kontrakt genomgås af en underordnad polistjänsteman och stämplas af denne med sekreterarens i poliskammaren stämpel. Den nämnde tjänstemannen åligger det jämväl tillse, att kontrakten äro utfärdade först efter företeende af behöriga utflyttningsbetyg. För detta ändamål skola utflyttningsbetygen vara bifogade kontrakten; och tjänstemannen ifråga har i själfva verket endast att kontrollera detta, eftersom utvandrarkontrakten äro sedan gammalt tryckta efter visst formulär och sålunda icke behöfva granskas i afseende å innehållet.

Vid de tillfällen då Emigrationsutredningens medarbetare närvar vid denna granskning, visade sig ett flertal utvandrarkontrakt sakna bifogade utflyttningsbetyg af det skäl, att utvandrararen hade uppgifvit sig vara *amerikansk medborgare*. Dessa fall uppgåfvos städse vara talrika, på grund af på besök hemkomna svensk-amerikaners ofta förekommande återresor till Amerika. Vid förfrågan förklarades nu, att *någon kontroll öfver sannfärdigheten af denna uppgift icke utöfvas*, och att poliskammaren i det afseendet brukar lita på emigrantagenternas hederlighet. Skälet till detta förhållande anses vara, att svensk-amerikaner icke vilja lämna ifrån sig sina amerikanska medborgarpapper, och att det därför blefve nödvändigt att uppkalla dem samtliga på poliskammaren, om en sådan kontroll skulle ifrågasättas. Detta sistnämnda skulle emellertid föranleda för mycket besvär och obehag för polismyndigheten

I talrika fall befordras sålunda genom agenternas försorg utvandrare från riket, utan att polismyndigheten kontrollerar om de äro till utvandring berättigade. Intet hinder finnes heller för att emigrantagenterna, utan att kontrollera personers uppgifna amerikanska medborgarskap, i god tro befordra dem såsom sådana; och uteslutet är naturligtvis ej heller att agenterna understundom afsiktligt blunda för bristen på legitimationshandlingen.

I afseende å *omyndiga utvandrare*, som icke resa i föräldrars eller målsmans sällskap, stadgar förordningen, att utvandrarkontrakten för dessas räkning skola undertecknas af målsman. Härvid tillgår i praxis så, att agenterna jämte prospekt och upplysningar tillsända den omyndiga person, som tillskrifvit dem, en tryckt blankett till *fullmakt*, afsedd att utställas af föräldrarna eller målsmannen, så lydande:

»*Viktigt meddelande.* Enligt gällande författningar skall hvarje omyndig person, som är kyrkoskrifven i Sverige och ämnar resa till Amerika, hafva målsmans tillåtelse för resan. I följd häraf måste *hvarje person, som är under 21 år gammal och icke reser i föräldrars eller målsmans sällskap*, vid ankomsten till Göteborg *medhafva, jämte utflyttningsbeviset*, en af målsman underskrifven och vederbörligen bevitnad *fullmakt* för undertecknande af det lagenliga utvandrarkontrakt, som vid inskrifningen i Göteborg upprättas med hvarje passagerare, och bifogas här nedan formulär till dylik fullmakt, hvilken således, *behörigen ifylld, underskrifven och bevitnad* af 2:ne personer, skall af omyndig aflämnas till Generalagenten i Göteborg.

För undvikande af uppehåll och därmed förenade kostnader är det högst nödvändigt att resp. passagerare noggrant efterföljer de föreskrifter som här lämnats.

Utv.-Kontr. N:r..... Fr. Gbrg den ..... *Fullmakt för innehafvaren att vid min omyndiga*

son .....

(namn enligt prästbetyget)

dotter .....

(namn enligt prästbetyget)

myndling .....

(namn enligt prästbetyget)

utvandring till Amerika upprätta och underteckna utvandrarkontrakt.»

[Plats för underskrift och vittnen.]

Denna fullmakt begagnas sedermera på det sätt, att en kontorist på agentens kontor undertecknar den omyndiges utvandrarkontrakt för dennes räkning. Omyndiga befordras sålunda i dessa fall på grund af kontrakt, där den ena parten är emigrantagenten och den andra, som skall bevaka den omyndiges intressen, är agentens underordnade biträde.

Hvad beträffar *värnpliktige*, må anmärkas att de kungl. resolutionerna med tillåtelse att få från riket afflytta vanligen icke äro bifogade utvandrarkontrakten. Dessa resolutioner uppgifvas nämligen blifva kvarhållna af de flesta pastorsämbeten, vid utflyttningsbetygs utskrifvande. Någon olägenhet torde detta icke medföra i annat fall, än att förfalskning af prästbetyg företages, hvilket emellertid förekommit. Det uppgifves att sådant bedrägeri på det sätt

skett, att vederbörande öfverkommit en tryckt blankett till flyttningensbetyg och på densamma skrifvit så väl en fiktiv församling som ett fiktivt namn på tjänstförrättande pastor. Vid däraf föranledt åtal ansågs emellertid förfalskning icke föreligga, »*då ingen persons namn blifvit förfalskadts*».

En svårighet, som slutligen må anmärkas i afseende å utflyttningensbetygens kontrollerande, är det icke så sällan förekommande bruket att uttaga utflyttningensbetyg från riket *före inträdd värnpliktsålder*, för att sedermera använda det något eller några år senare, då värnpliktsåldern inträdt. Ibland förekommer detta förhållande utan att sviklig afsikt förelegat, i det att vederbörande efter uttaget utflyttningensbetyg af en eller annan anledning icke omedelbart kommer att afresa. Ibland åter sker förfarandet i afsikt att olagligen utvandra. Visserligen borde dessa fall kunna upptäckas vid granskningen af utflyttningensbetygen, men polismyndigheten förklarade sig äfven i denna händelse icke kunna hindra nämnda personer att afresa, eftersom i 1884 års förordning intet stadgande finnes om att utflyttningensbetyget skall vara uttaget inom en viss tid före afresan. På senare tid har emellertid förhållandet ifråga föranledt, att alla företedda utflyttningensbetyg stämpas sålunda: »*Företedt i poliskammaren i Göteborg den ..... 19.... vid utvandring*», hvarigenom vid ett senare tillfälle i Göteborg eller annorstädes i riket kan kontrolleras om vederbörande vid ett föregående tillfälle uttagit flyttningensbetyget i afsikt att utvandra. Tydligt förekommes emellertid icke härmed missbruk af antydda art, om den af poliskammaren i Göteborg gjorda tolkningen af författningarna efterföljes.

Sedan utvandrar kontrakten påstämplats i poliskammaren och de emot dem svarande *utvandrarförteckningarna* (efter formuläret å nästa sida) jämväl aflämnats af agenterna, återhämtas utvandrar kontrakten af dessa. Det synes, som vore det nu polismyndigheternas uppgift att ytterligare öfvervaka, att endast de personer verkligt af agenterna påföljande dag befordras, för hvilka utvandrar kontrakt blifvit upprättade och vederbörligen påtecknade.

Detta sker emellertid icke. För ett antal år tillbaka utlämnades till agenterna vid utvandrar kontraktens afhämtning ett emot kontraktens antal svarande antal blåa pappbrickor med stämpeln: »*Gäller för En Utvandrares ombordstigning å Emigrantfartyg. Polismyndighetens*». Dessa brickor utdelades af agenten till utvandrarerna och skulle af dem uppvisas och återlämnas vid ombordstigningen å Wilson-båten, innan sådan tilläts. Därigenom kunde visserligen icke kontrolleras, att blott de personer tillätos afresa, för hvilka utvandrar kontrakt uppvisats; men en viss kontroll åstadkoms dock i så måtto, att antalet afresande utvandrare *icke kunde öfverstiga* antalet företedda kontrakt.

Förteckning öfver utvandrare, som af undertecknad befordras med Ångfartyget
 ..... som den ..... härifrån afgår till .....

Kontraktets N:o	Utvandrarens yrke och namn.	Hemort till län och socken.	Ålder.			Summa.	Bestämmelseort.
			Man.	Qvinn.	Barn.		
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

Äfven dessa brickor äro numera borttagna. Den enda anordning som numera är träffad vid båtarnas afgång är den, att en detektiv är posterad vid landgången under ombordstigningen. Denne uppgifves visserligen hafva till uppgift att närvara, då utvandrarkontrakten jämte de särskilda biljetterna för öfverresan till England utaf utvandrarerna uppvisas för Wilson-ångarens representant, samt att sålunda kontrollera att de personer som embarkera hafva sådana kontrakt. Vid Emigrationsutredningens medarbetares närvaro vid dylika tillfällen visade det sig emellertid, att ett dylikt öfvervakande ingalunda skedde och så mycket mindre kunde ske, som utvandrarernas embarkering försiggick under stor brådska och trängsel samt detektiven, såsom posterad vid landgångens nedre ända på sidan om densamma, icke kunde se utvandrarkontrakten då dessas kontrollmärken afrefvos af fartygets representant, än mindre kunde kontrollera, att kontrakten voro påstämplade i poliskammaren. Det möter fördenskull intet hinder för en person att med ett icke vederbörligen påstämpladt kontrakt embarkera på Wilson-båtarna, — lika litet som att göra detta utan kontrakt, blott med en öfverfartsbiljett till England.

Anledningen till att någon kontroll icke utöfvas vid utvandrarfartygens afgång från Göteborg uppgafs af detektivchefen vara, att någon effektiv sådan kontroll med nuvarande bestämmelser öfverhufvud icke är möjlig. Det möter i gällande författningar intet hinder för en person att köpa en vanlig öfverfartsbiljett (äfven på tredje klass) till England samt utvandra utan utvandrarkontrakt. Polismyndigheten har ingen befogenhet att hindra sådana personers embarkering. Dessutom uppgafs intet hinder kunna läggas för en person att med den en half timme senare utgående postbåten utan kontroll begifva sig ut till Wilson-ångaren. Polismyndighetens uppgift sades för öfrigt icke vara att utöfva någon kontroll vid personers afresa från Sverige. Den uppgafs endast hafva att tillse, att de kontrakt, som af utvandraragenterna uppvisas för poliskammaren, äro lagenligt upprättade — intet annat. Då emellertid

dessa kontrakt äro tryckta, synes äfven denna uppgift tämligen öfverflödig, och polismyndighetens befattning med utvandringsväsendet öfverhufvud sades äfven af detektivchefen utan större men kunna bortfalla.

Tydligen kan denna uppfattning i viss grad stödja sig på bestämmelserna i 1884 års förordning. Enligt densamma kunna polismyndigheterna visserligen icke hindra en person att utan förmedling af emigrantagent, d. v. s. utan utvandrarkontrakt, utvandra ur riket. Det står sålunda enhvar, t. ex. i Göteborg, fritt, att på Wilsonliniens kontor köpa en vanlig öfverfartsbiljett samt afresa ur riket. Förordningen har icke en restriktiv utan en humanitär karaktär, i det att den endast vill genom lagstadgandena om utvandrarkontrakten bereda de utvandrare, som det åstunda, viss säkerhet under öfverresan. Vill utvandrararen icke begagna sig af denna erbjudna förmån, står det honom fritt.

Om emellertid äfven så är förhållandet, måste det dock anses ligga uti förordningens syfte att polismyndigheten eger kontrollera, det de personer, som af *emigrantagenterna* befordras, äro försedda med lagenliga samt vederbörligen påstämplade utvandrarkontrakt. Så som utvandringsväsendet nu är ordnad i Göteborg, sker emellertid icke heller detta; och poliskammarens tolkning af sina skyldigheter enligt förordningen är kanske härutinnan väl mycket formell. Så länge nämligen icke ens någon kontroll utöfvas vid Wilson-båtarnas afgang öfver att de embarkerade personer, som äro försedda med kontrakt, hafva fått dessa kontrakt vederbörligen påtecknade, så kunna emigrantagenterna skicka ned till båtarna personer, för hvilka kontrakten icke uppvisats i poliskammaren.

Den här anmärkta omöjligheten att med nu gällande författningar utöfva någon effektiv kontroll öfver utvandringen sammanhänger med den allmänna karaktären af den svenska utvandringslagstiftningen. Så länge endast vissa s. k. emigrantagenter, men icke rederierna själfva, och icke heller de s. k. resebyråarna, äro underställda utvandringsförfattningen, så kan ingen sådan effektiv kontroll åvägbringas. Redarne äfven af utvandrarfartygen äfvensom de med dem i förbindelse stående resebyråarna kunna, utan att detta kan på laglig väg hindras, sälja biljetter såväl till främmande världsdel som till europeiska genomfartshamnar, och detta icke endast på 2:dra och högre klass utan äfven på 3:dje klass. Det sistnämnda står icke i öfverensstämmelse med 1884 års författnings afsikter, men har, så som författningen formulerats och så som praxis utbildat sig, icke ansetts kunna förhindras.

Utvandringsväsendet i Malmö.

Om utvandringsväsendets ordnande i Malmö, som näst efter Göteborg är den ur denna synpunkt viktigaste orten i riket, är icke mycket att tillägga till de i det föregående gifna upplysningarna. Dock må följande anmärkas.

De i Malmö samt i allmänhet i Sydsverige bosatta emigrant-agenterna och emigrantombuden befordra utvandrarerna antingen med den danska Skandinavien-Amerikaliniens fartyg från Köpenhamn direkt till Amerika, eller ock från Köpenhamn (öfver Esbjerg) först till engelska genomfartshamnar (vanligen Harwich), hvarifrån utvandrarerna sedan med de engelska linierna fortsätta resan. *Köpenhamn* är sålunda den ort, som dessa utvandrare under alla omständigheter måste passera, vare sig de resa på ena eller andra sättet.

Detta förhållande *behöfde* icke förhindra själfständiga anordningar från svensk sida, men *faktiskt* står den sydsvenska utvandringen i ett starkt beroende af *det danska utvandringsväsendet*. Såsom förut framhållits äro i själfva verket icke endast Skandinavien—Amerika-liniens ombud i Sydsverige, utan jämväl ett flertal af de engelska liniernas ombud därstädes fasta *ombud till danska emigrant-agenter*, ehuru de äro förordnade efter ansökan af de respektive liniernas svenska agenter. De danska agenterna i Köpenhamn behärska fördenskull i stor utsträckning det lagliga utvandringsväsendet i Sydsverige. De draga genom sina svenska ombud in hufvudparten af vinsten af denna utvandring. Dessutom behärskas de af en allmän sträfvan att i möjligast vidsträckt omfång koncentrera sin affärsverksamhet direkt på sina köpenhamnsagenturer, dels emedan de därigenom kunna stoppa ombudens provisioner i egen ficka, och dels emedan de i så fall kunna tillgodogöra sig vinsten af den *olagliga* svenska utvandringen. De i sydsvenska tidningar mycket talrika annonser, hvaruti de danska agenterna uppmana emigranterna att vända sig direkt till köpenhamnskontoren, äro härför ett uttryck.

Tydiligen måste utvandringsväsendet i Malmö väsentligen bestämmas af dessa förhållanden. Under poliskammarens kontroll komma endast sådana utvandrarkontrakt, som upprättats med i Malmö bosatta svenska agenter eller ombud till sådana, som förestå emigrantkontor. Dessa kontrakt granskas och påstämplas på sätt, som i afseende å Göteborg är anmärkt. Någon kontroll däröfver att de af agenterna befordrade personerna endast äro de, för hvilka kontrakt uppvisats, kan än mindre ske än i Göteborg, eftersom någon kontroll vid färjornas och ångbåtarnas afgang till Köpenhamn icke finnes. Alldeles utan kontroll faller dessutom hela den utvandring, som försiggår på så sätt, att emigranterna med vanliga biljetter resa öfver Öresund och med hjälp af de danska emigrantagenterna be-

fordras vidare till Amerika. På grund af geografiska förhållanden är sålunda utvandringen öfver Malmö än mera okontrollerad än den öfver Göteborg.

I afseende å de i Malmö bosatta agenternas och ombudens verksamhet gäller i viss mån samma anmärkningar, som i afseende å Göteborg äro gjorda. Endast den anmärkningsvärdare skillnad består, att myndigheterna i Malmö icke ansett sig behöfva fordra licens såsom ombud för de kontorsvaktmästare, hvilka för agenturinnehafvarnes räkning möta emigranterna vid järnvägsstationen och ledsaga dem under deras vistelse i staden. Dessa vaktmästares verksamhet är i öfrigt af liknande art som motsvarande personers i Göteborg; endast förestå de inga emigrantlogier, och jämväl förekomma icke de prejerier i butiker o. s. v., som i afseende å Göteborg äro anmärkta. Dessa manipulationer torde dock i stället utöfvas af de danska agenternas medhjälpare, sedan emigranterna kommit öfver till Köpenhamn. Fordom uppgifvas liknande resor uppåt landet och uppträden vid järnvägsstationen hafva förekommit, som i afseende å Göteborg äro anmärkta; numera torde dessa såsom i Göteborg hafva blifvit mera öfverflödiga.

Att ej endast agenten i Malmö för den danska Amerikalinien, men äfven ombuden i nämnda stad för flere engelska linier stå i förbindelse med hufvudmän i Köpenhamn, framgår utaf undersökningar, som af Emigrationsutredningens medarbetare gjorts på platsen. Flera sådana ombud hafva nämligen, om de också ej själfva vågat befordra olagliga utvandrare, icke tvekat att förtäckt göra olagliga utvandrare uppmärksamma på den befintliga utvägen att utan hinder utvandra. Sålunda erbjuda de sig att följa dessa personer ned till ångfärjan samt angifva för dem utseendet och posteringsplatsen för den köpenhamnsagentens vaktmästare, som plägar möta vid färjornas ankomst till Köpenhamn. Tydligen skulle de icke vara så nitiska härutinnan, om de vore ombud till svenska hufvudmän, för hvilka köpenhamnsagenternas yrkesafund måste vara till olägenhet. Det nämnda, af Emigrationsutredningen konstaterade förhållandet bevisar i stället, att de ifrågavarande ombuden stå i beroende af respektive liniers danska agenter. Visserligen erhålla de i nämnda fall ingen provision, men det ifrågavarande välförhållandet kan icke blifva deras hufvudmän obekant och förmodligen blir det icke heller alldeles obelönadt.

VI. Den olagliga utvandringen.

Förbud mot att utan vederbörligt tillstånd afflytta från riket gäller värnpliktig, som ej blifvit till landstormen öfverförd eller från värnpliktens fullgörande frikallad (jfr sid. 31). Hinder för utvandring föreligger dessutom äfven för andra kategorier af svenska medborgare såsom naturlig följd af vissa offentligt-rättsliga föreskrifter. Enligt gällande svensk rätt kan sålunda hustru icke anses berättigad att utvandra utan mannens samtycke (G.-B., kap. IX, § 1), och omyndig, åtminstone under 15 år, icke utan målsmans tillstånd (Ä.-B., kap. XIX, § 1, samt kap. XXII, § 2); i afseende å omyndige i åldern 15—21 år samt vuxne omyndige finnes anledning till villrådighet i fråga om lagföreskrifternas konsekvenser i förevarande hänseende; och för försörjningspliktiga personers utvandring finnes hinder blott i det fall, att de enligt Kungl. förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871, §§ 35—36, kommit under fattigvårdsstyrelses målsmanskap eller husbondevälde. Att person, mot hvilken häktningsorder är utfärdad, icke kan lagligen utvandra, är själfallet.

Hvad angår **värnpliktiges** utvandring ha sedan den större utvandringens begynnelse härom gällt följande bestämmelser.

Kungl. kungörelsen angående den allmänna beväringen den *13 november 1860* stadgade i § 1: »Hvarje svensk man skall vara skyldig att deltaga i allmänna beväringen från och med året näst efter det, då han fyllt tjuguar, till och med det år, då han uppnår tjugufem års ålder.» I § 4: »Skulle någon, hvars beväringsskyldighet ännu fortfar, önska att blifva från densamma fri för att kunna till främmande land utflytta, vilje Vi, uppå därom gjord underdånig anmälan, för hvarje fall beslut meddela; dock skall ingen, som eger tillgång, erhålla sådan befrielse, med mindre han i fredstid erlägger den i § 15 omförmälda afgift, samt i krigstid genom legning sätter annan antaglig karl i sitt ställe.» — I § 15: »Från vapenöfning i fredstid må beväringsskyldig kunna vinna befrielse mot erläggande af en afgift af Ett-hundra Riksdaler Riksmünt, hvilket belopp dock kan af Oss höjas eller ned-sättas med högst Tjuguar Riksdaler.» — Bestämmelsen om afgift för befrielse upphäfdes den 1 november 1872.

Värnpliktslagen den *5 juni 1885* stadgar i § 1: »Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguet år, till och med det, under hvilket han fyller trettiofva år.» I § 3 mom. 1 säges: »Värnplikten fullgöres i beväringen och landstormen. Tjänstetiden i beväringen är sex år.» Mom. 2: »Under den tid värnpliktig icke tillhör beväringen, tillhör han landstormen.» I Kungl. förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpliktige den *6 december 1886* föreskrives i § 125: »Prästbetyg må icke meddelas beväringssman för afflyttning från ri-

ket, såvida han icke visar att han därtill erhållit vederbörligt tillstånd, och ej håller för flyttning till obekant ort.» Nyssnämnda värnpliktslag och förordning trädde i kraft med 1887 års ingång. Med 1885 års ingång trädde i kraft den nu gällande Utvandrareförordningen med dess hithörande bestämmelser, se sid. 16 här ofvan.

I Kungl. kungörelsen den 28 januari 1887 lämnades nya och mera detaljerade föreskrifter (upprepade äfven uti Inskriftningsförordningen den 22 december 1892). Paragraf 1 af denna kungörelse lyder: »Önskar värnpliktig, som icke blifvit till landstormen öfverförd, att för vinnande af bättre utkomst eller på grund af eljest ömmande omständigheter erhålla tillstånd att afflytta från riket, ingifve han till kompaniombefälhafvaren i det kompaniombefälhafvarens område, inom hvilket sökanden är mantalsskrifven, eller, om han är inskrifven å sjömanshus, detsamma är beläget, till Oss ställd ansökan i ämnet och foge därvid prästbetyg äfvensom uppgift å de medel, öfver hvilka sökanden för verkställande af utflyttningen förfogar, samt de andra handlingar, som han till stöd för ansökningen vill åberopa.» I § 2 säges: »Sedan kompaniombefälhafvaren om sökanden inhämtat tillgängliga upplysningar, åligger det honom att till Landt försvarsdepartementets afdelning af Vårt Kansli insända handlingarne jämte eget yttrande och intyg om den beväringsöfning, sökanden må hafva undergått; Viljande Vi, sedan Vårt beslut i ärendet fattats, därom låta till kompaniombefälhafvaren expediera resolution, att sökanden, på begäran, tillställas.»

Härnäst följde de utsträckningar i värnplikten, som blefvo en följd af beslutet vid 1892 års urtima riksdag. Lagen af den 2 december 1892 föreskrifver i § 1: »Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguetta år, till och med det under hvilket han fyller fyrtio år.» Och i § 3 mom. 1: »Värnplikten fullgöres i beväringen och landstormen. Beväringsdelas i första och andra uppbådet. Tjänstetiden är åtta år i första och därefter fyra år i andra uppbådet.» Bestämmelserna angående värnpliktigt utvandring ändrades icke annorledes än att, i enlighet med ofvanstående, skyldigheten att begära tillstånd nu utsträcktes till det kalenderår, under hvilket värnpliktig fyllde trettioåttva år. — För ön *Gottland* gällde under åren 1887—1892 särskilda bestämmelser, i det att värnplikten därstädes inträdde med det år hvarunder man fyllde nitton år och fortfor till och med det år, hvarunder man fyllde trettioåttva, med tolf års tjänstetid i beväringen.

Värnpliktslagen den 14 juni 1901 förändrade icke bestämmelserna om värnpliktens längd och ej håller om antalet år för tjänstgöringen i beväringens första och i dess andra uppbåd. Hithörande inskrifningsförordnings föreskrifter angående utvandring meddelas in extenso sid. 31.

I Major Edv. af Donners »Hjälpreda för värnpliktigt», andra upplagan, Stockholm 1908, meddelas följande formulär för ansökan om rätt att utvandra:

»Beväringsmannen (nr och namn) angående tillstånd att få afflytta från riket.

Till Konungen.

Hos Eders Kungl. Maj:t får jag i underdånighet anhålla att, för vinnande af bättre utkomst, få afflytta från riket. Prästbetyg äfvensom uppgift å de medel, hvar öfver jag för verkställande af utflyttningen förfogar, samt inskrifningsboken bifogas härjämte.

Ort och datum

Underdånigst

Namnteckning.

Yrke. Postadress.»

Ofvanstående ansökan inlämnas till vederbörande rullförings-(sjö- eller landrullförings-) områdesbefälhafvare. — För ofvan omnämnda intyg om disponerade medel för utflyttningen meddelas följande formulär:

»Att värnpliktige N:o....., född den....., hvilken synes äga hem-
ortsrätt i..... församling, här styrkt sig innehafva kronor..... för resa
till....., varder härmed intygadt.

Ort och datum.

N. N.

Kyrkoherde.»

»Dylik intyg skall styrkas af statens ämbets- eller tjänsteman, eller af präst i församlingen eller af ordförande i kommunalstämma, eller af ordförande eller ledamot i kommunalnämnden, eller af ledamot i häradsnämnden, eller af annan person, hvilkens trovärdighet vitsordas af rullföringsområdesbefälhafvaren.» (Skrivelse från Chefen för Kungl. Landtförsvarsdepartementet den 27 mars 1902.)

När, efter erhållet vederbörligt tillstånd att utflytta, värnpliktig afrest från svensk hamn, äger poliskammaren därstädes att härom underrätta vederbörande militära myndighet, för hvilket ändamål af poliskammaren i Göteborg användes följande formulär:

»Till Befälhafvaren för.....
rullföringsområde N:o .....

Enligt föreskriften i § 138 mom. 3 i Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning angående inskrifning och redovisning af värnpliktige den 5 December 1901 meddelas, att..... från..... hvilken född..... samt inskrifven under N:o..... erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att afflytta från riket, den..... med utvandrarefartyg afrest härifrån staden till Norra Amerika.

Göteborg i Poliskammaren den..... 190.....

Ex officio:..... »

Hvad angår *beviljandet* af här omhandlade tillstånd att afflytta ur riket må nämnas, att en något olika praxis gjort sig gällande under olika tider. Längre meddelades tillståndet så godt som undantagslöst i hvarje fall, och under svårare utvandringsår kunde i hvarje konselj många hundratal värnpliktige på detta sätt lösas från sina skyldigheter mot fäderneslandet. Som den föreskrifna ansökan alltså vid denna tid knappast var annat än en formalitet, iaktogs den i de allra flesta fall, och någon nämnvärd olaglig utvandring förekom alltså då för tiden icke.

Under de senare åren har den praxis stadgat sig, att tillstånd fortfarande nära nog alltid beviljas värnpliktige, som *redan fullgjort sina värnpliktsöfningar*. För dem åter, som icke fullgjort denna skyldighet, *vägras* tillståndet numera så godt som undantagslöst.

Följden häraf har blifvit dels att långt flere än förr utvandra i yngre år, *före* värnpliktsålderns inträde, — hvarom närmare i den bilaga som behandlar utvandringsstatistiken, — dels uppkomsten af den ofvan antydda ganska betydande *olagliga* utvandringen, hvilken hufvudsakligen går öfver Danmark och Norge.

Oaktadt alltså en mängd värnpliktige numera afresa utan vederbörligt tillstånd, är dock antalet fall af beviljad *tillstånd till utvandring* fortfarande mycket stort. Jämlikt från Kungl. Landtförsvarsdepartementet meddelade upplysningar har detsamma under nedanstående år utgjort:

År 1901	4,604	År 1905	3,476
» 1902	6,869	» 1906	3,287
» 1903	7,016	» 1907	2,943
» 1904	2,243		

Hela antalet utgör alltså för dessa sju år 30,438. Under samma tid utgjorde antalet manliga emigranter i åldern mellan tjuguet och trettiotvå år 37,894; detta antal omfattar icke dem som rest utan tillåtelse, ehuru skyldige att begära sådan. Antalet fall af beviljad tillstånd uppgår alltså till 80 procent af det kända antalet emigranter inom åldern för beväringens båda uppbåd. För återstoden har således tillstånd ej begärts. Lagliga skäl härför äro: att emigranten blifvit från värnpliktens fullgörande frikallad, eller vid tidigare ålder än annars öfverförd till landstormen, eller icke varit svensk undersåte (ehuruval i svensk församlingsbok upptagen).

Efter redogörelsen för de föreskrifter, som sålunda reglera värnpliktiges utflyttning ur riket öfvergå vi till hvad som vid utredningen inhemtats angående huru dessa bestämmelser i en stor mängd fall kringgås eller öfverträdas.

Till förekommande af värnpliktiges afflyttning från riket utan tillstånd innehåller Kungl. förordningen af den 4 juni 1884 dels (i § 5, mom. 1; se sid. 18) förbud för agent att med någon uppräta utvandringskontrakt utan att behörigt, till främmande land ställt flyttningsbetyg för personen i fråga företes, dels (i § 6, mom. 1) förbud mot utvandrares befordran från riket genom agents försorg innan kontrakt och utflyttningsbetyg blifvit hos polismyndighet eller magistrat i afgangshamnen uppvisadt samt kontraktet där försetts med anteckning att det blifvit i öfverensstämmelse med förordningen upprättadt.

Vid s. k. utvandrarefartygs afgang från svensk hamn, — med utvandrarefartyg förstås, enligt § 16 af Utvandrareförordningen sådant fartyg, som användes till utvandrares befordran till främmande världsdela och å hvilket passagerarnas antal öfverstiger 30, — skall, enligt § 45, af polismyndighet eller magistrat förordnas någon, som å fartyget verkställer upprop med utvandrarna och tillser, att de äro försedda med flyttningsbetyg och med på ofvan angifvet sätt godkända kontrakt. Vid fartygets ankomst till bestämmelseorten skall, enl. §§ 50—51, befälhafvaren därom göra anmälan hos svenske konsuln på platsen, som omedelbarligen skall göra sig förvissad om, huruvida alla å en af vederbörande myndighet i den svenska afgangshamnen påtecknad lista öfver utvandrarna upptagna personer med fartyget inträffat i hamnen, och om någon saknas, taga reda på anledningen härtill.

Anförda bestämmelser rörande från svensk hamn afgående s. k. utvandrarefartyg afse endast sådana som från Sverige gå *direkt* till främmande världsdela. Som direkta reguliära ångbåtsförbindelser med Nordamerika för Sveriges vidkommande saknas, hafva föreskrifterna icke haft någon praktisk betydelse. De äga, såsom framgått, icke tillämplighet på fartyg hvarmed emigranter öfverresa till annat europeiskt land för att från detta fortsätta till den främmande världsdelen, — sålunda icke på Wilson-ångarna, af hvilka sedan en lång följd af år hufvudmassan af de svenska utvandrarna begagnat sig för resan från Göteborg till England.

Utvandrareförordningen har således gifvit vissa föreskrifter om noggrann kontroll för ett befordringssätt, som i realiteten ej användes, men däremot icke — utöfver hvad som är stadgadt om upprättandet af kontrakt mellan utvandrareagenter i Sverige och svenska emigranter samt kontraktets uppvisande för myndighet i afgångsorten — sørjt för kontroll öfver befordringen af den stora massan utvandrare. Och — hvad som allra mest underlättat olaglig emigration: för utvandrare som vända sig till agenter i utlandet för att blifva förhjälpna öfver oceanen, eller som själfva helt och hållet sørja för sin befordran, saknas *all* kontroll.

I ändamål att anskaffa material till bedömande af i hvilken omfattning befordran af sådana svenska emigranter, som ej ägt laglig rätt att utvandra, genom utländska agenter försiggått, anmodade Utrikesdepartementet år 1902 generalkonsulaten i London, Hamburg och Lübeck samt konsulatet i Bremen att söka utröna, huruvida utvandring af svenske män i värnpliktsåldern på grund af i utlandet upprättade kontrakt ägde rum öfver hamn i respektive konsulers distrikt, samt att, därest så vore händelsen, i möjligaste mån införskaffa uppgift å ungefärliga antalet dylika utvandrare under närmast förflutna år. Som svar härpå meddelade generalkonsuln i Lübeck att, såvidt utrönas kunnat, ingen utvandring af svenske värnpliktige skedde öfver hamn inom hans distrikt; konsuln i Bremen, att han af direktionen för Norddeutscher Lloyd erhållit den upplysning, att, till följd af öfverenskommelse mellan bolaget och de engelska och danska linierna, ingen utvandrare från Skandinavien sedan år 1896 befordras öfver Bremen; samt generalkonsuln i Hamburg, att enligt Tysklands officiella statistik år 1901 öfver Hamburg endast utvandrat 27 svenska undersåtar, hvilket berodde på att Hamburg-Amerikalinien, på grund af öfverenskommelse med öfriga emigrantlinier, icke befordrar främmande tredjeklasspassagerare med mindre personen i fråga bevisar, att han minst sex veckor uppehållit sig i Tyskland. Generalkonsuln i London åter upplyste, att det *icke* varit honom möjligt att erhålla några uppgifter i ämnet, när den engelska emigrationsstatistiken sammanför alla utländska utvandrare under en gemensam rubrik, »foreigners», samt vicekonsulerna i de olika hamnstäderna förklarar det omöjligt att verkställa någon undersökning i ifrågavarande afseende, då erforderliga förteckningar öfver utvandrare icke af emigrantbolagen fördes samt emigrantångarna låge så kort tid med utvandrare ombord i hamnarna, att undersökning å dem ej kunde medhinnas.

Säkert är emellertid, att för den olagliga emigrationen från Sverige de danska och norska emigrantagenterna hafva den ojämförligt största betydelsen.

I ett den 18 augusti 1903 till Kungl. Maj:t aflåtet yttrande öfver en af dåvarande generalkonsuln i Köpenhamn Adolf Berencreutz till Utrikesdepartementet insänd berättelse om den svenska emigrationen öfver Danmark, i hvilken generalkonsuln också framställt förslag till föreskrifter till hämmande af olaglig emigration, uttalade Kommerskollegium som sin mening, att äfven svenska emigrantagenter skulle kunna, utan hinder af vår utvandrareförordning, befatta sig med befordran af ej utvandringsberättigade personer. Utvandrareförordningen förutsätter nämligen, att utvandrarens aftal med agent skall afse befordran från ort inom riket — denna befordran må ske vare sig direkt till den främmande världsdelen med från svensk hamn afgående utvandrarefartyg, eller indirekt, öfver utländska europeiska orter. Men om utvandraren med agenten uppgjorde aftal om *befordran* icke från riket utan *från utländsk ort*, dit han utan agentens medverkan begåfve sig, skulle företeende af flyttningsbetyg samt uppvisande för svensk myndighet häraf och af det upprättade kontraktet kunna åsidosättas, utan att agenten härför enligt förordningen skulle kunna kännas förvunnen till ansvar.

Kollegiet förklarade sig icke hafva sig bekant, om sådant kringgående af utvandrareförordningen verkligen ägt rum, men föreslog till dess förekommande sådan ändring af förordningens § 57, att agenten skulle drabbas af där stadgade bötesansvar för befordran från riket af utvandrare, som icke företett behörigt utflyttningsbetyg, jämväl om befordringen ej sker från riket utan från utländsk ort. Denna Kommerskollegii framställning föranledde Kungl. Maj:t att genom nådig kungörelse af den 8 juli 1904 göra följande tillägg till utvandrareförordningens nyssnämnda paragraf: »Lag samma vare, där agent eljest befordrar eller förmedlar befordring af utvandrare i annan ordning än i denna förordning är föreskrifven.»

Stod det sålunda, formellt sedt, före den 8 juli 1904, öppet för emigrantagenterna i Sverige att med utvandrare, utan någon som helst kontroll, uppgöra kontrakt om deras befordran till främmande världsdela från utländsk ort — och detta äfven om denna vore så föga aflägsen som Köpenhamn i förhållande till Malmö eller Kristiania till Göteborg, — så är denna möjlighet numera afskuren. Fortfarande råder däremot, i realiteten, icke något som helst hinder för icke utvandringsberättigade svenska undersåtar att vid utvandring anlita *utländska* agenter.

I flera af de från civila och militära myndigheter till Emigrationsutredningen inkomna yttranden om den olagliga utvandringen omtalas, huru den med anlåtande af danska agenter utvandrande svensken med dessas hjälp erhåller behöfliga *falska »betyg»*. »Hvar och en, äfven värnpliktig, kan uttaga sitt frejdbetyg», skriver sålunda rullföringsområdesbefälhafvaren i Karlshamn, »och med detta

kan han resa till Danmark, där han kan få köpa sådant betyg, som berättigar till inträde i Amerika eller andra länder.» Befälhafvaren för Kronobergs inskrifningsområde frambåller »den lätthet, hvarmed man i vårt grannland Danmark lærer kunna erhålla falska betyg; man och man emellan heter det: man behöfver bara resa till Köpenhamn och köpa sig en väst; betyget ligger i fickan!» Denna s. k. emigrantväst omnämnes i flerfaldiga yttranden från så väl rullförlingsområdesbefälhafvare som kronolänsmän i vårt lands sydligare delar. Befälhafvaren för Landskrona rullförlingsområde fullständiggar uppgifterna härom dörhån, att en dylik komplettering af reseustrustningen äfven skulle kunna ske i Malmö: »Det uppgifves, att om någon emigrationslysten uti en viss affär i Malmö omtalar sin åstundån och uppgger, att han saknar prästbetyg, kan han där få köpa en väst, uti hvars ficka ligger ett falskt prästbetyg.» Och Tomelilla rullförlingsområdesbefälhafvare omtalar, att det påstås, att »i Köpenhamn å vissa ställen för 50 öre kan erhållas fullständiga utflyttningensbetyg; i Malmö lära dylika falska betyg betinga ett pris af 5 kronor».

Ifråga om de olagliga utvandrare, som, kommande från vårt lands norra och västra delar, betjäna sig af norska utvandrareagenter för sin befordran öfver Atlanten, finnas bland från kronolänsmännen inkomna yttranden ett par, som meddela att äfven dessa hafva lätt att i grannlandet få sina legitimationspapper kompletterade. Utvandrareagenterna i Trondhjem anses, såsom länsmanen i Tännäs (Jämtlands län) uttrycker sig, »alltid beredvilliga att, naturligtvis mot ordentligt honorar, afhjälpa brister i värnpliktiges oklara papper». »Känt är», anmärker kronofogden i Medelpads östra fögderi, »att ej så liten del af emigrantströmmen från detta fögderi går öfver Trondhjem. Man sätter sig i förbindelse med någon agent i Trondhjem, och denne utfäster sig att tillhandahålla alla erforderliga handlingar, hvilket med andra ord vill säga att han själf utfärdar dylika.» Skarpt uttalar sig länsmanen i Gudmundrå (Väster-norrlands län): »Personer i bevärlingsåldern eller andra, hvilka finna marken het under sina fötter, hafva endast att vända sig till agenter i Trondhjem och blifva alltid hjälpta. Det tillgår så, att de norska agenterna helt enkelt förfalska nödiga dokument. Då man med hänsyn till den stora omfattning, saken tagit, och lättheten att upptäcka förfalskning, måste antaga, att det försiggår med vederbörande norska myndigheters goda minne, synes endast den utvägen stå öppen att förbjuda all emigration öfver Norge.»

Hvad beträffar den kontroll, som utöfvas öfver *genom svenska agents förmedling utvandrande personer* och hvilken bland annat afser att konstatera att rättsliga utvandringshinder för dessa ej föreligga, så har om denna redan ofvan varit tal.

Det återstår att anföra specifika exempel på de bedrägligheter, till hvilka utvandringslystna, ej med klara utflyttningshandlingar försedda personer allt emellanåt taga sin tillflykt.

En enkel metod är att *låna* annan, ej utvandringsförhindrad persons, papper. Och att denna utväg ej sällan användes, intyga både militära myndigheter och kronolänsmän i sina utlåtanden. Sålunda uppgifves värnpliktig, som ej förskaffat sig utvandringstillstånd, ganska lätt kunna få låna flyttningsbetyg af någon yngre, ännu ej värnpliktig bekant, af en som blifvit frikallad från värnpliktens fullgörande, eller af en som erhållit utvandringstillstånd men ännu ej begagnat detsamma. Sedan emigranten under det föregifna, falska namnet lyckligen kommit öfver till den främmande världsdelen, åter-sänder han med posten papperen till deras rätte ägare. Det hos pastor uttagna flyttningsbetyget återställles sedermera stundom till pastorsexpeditionen, under uppgift att den tillämnade utflyttningen ej blifvit af eller uppskjutits. Blott om papperen tillhöra någon värnpliktig, ej frikallad eller ej till landstormen öfverförd, synes risk föreligga för upptäckt af rätta sammanhanget, i det att enligt Inskriftningsförordningen af den 5 december 1901, § 138 mom. 3, polisen skall ofördröjligen underrätta vederbörande rullföringschef när värnpliktig »med utvandrarefartyg från staden afreser».

Någon omöjlighet tyckes det ej vara för två personer att förmedelst samma betyg och följaktligen också under samma namn med någon tids mellanrum erhålla befordran som emigrant. En person, som kort tid dessförinnan kommit öfver till Amerika och som vill hjälpa någon bekant i väg dit, lärer kunna, med god utsikt att lyckas, göra detta blott genom att hemsända sina utvandringspapper till kamratens eller släktingens begagnande. Om den sistnämnde vid sin affärd vidtager den försiktighetsåtgärden att uppgöra kontrakt med agent i annan stad än den som den förut emigrerade afreste från, torde han kunna vara ganska säker på, att ej af polismyndigheterna blott på grund af sina papper blifva afslöjad som dubbelgångare till en redan emigrerad.

Utom öfver nu antydda utvandring under falskt namn klaga rullföringsbefälhafvare och länsmän öfver åtskilliga *bristfälligheter i utvandringsföreskrifterna* samt *missförhållanden i fråga om deras tillämpning*. På de förra är här ej platsen att ingå, enär de icke kunna inrangeras under beteckningen olaglig emigration, utan hafva sitt hufvudsakliga intresse för framställandet af förslag till ändringar af nuvarande föreskrifter. De senare må däremot här belysas med ett par exempel.

Redan i det föregående är anmärkt (sid. 75), huru 20-åringar, som äro betänkta på att inom en närmare framtid emigrera, passa på och uttaga utflyttningsbetyg, medan detta ännu icke möter något

hinder. Att de på detta utflyttningsbetyg skola kunna emigrera äfven sedan de inträdt i värnpliktsåldern, strider tydligen mot lagens mening. Och analogt förhåller det sig ofta med *begagnandet af meddeladt utvandringsstillstånd*: »många finnas», meddelar befälhafvaren för Åmåls rullföringsområde, »som först flera år efter erhållande af utvandrings-tillstånd begagna sig af detsamma». Af betydelse blir detta därför, att ynglingarna under mellantiden gärna uteblifva från inskrifningar, öfningar och mönstringar och härutinnan föregå öfriga värnpliktsskyldiga med dåligt exempel. Och äfven ur formell synpunkt oförsvarlig synes den medelst gamla tillståndsbevis företagna utvandringen vara när t. ex. på detta sätt — såsom chefen för Västerbottens regemente påpekar — personer utflytta, som af de militära myndigheterna äro påförda böter; ett villkor för beviljande af tillstånd till utvandring är nämligen städse, att sökanden uppfyllt dittillsvarande förpliktelse som värnpliktig, eller eventuellt gäldat för försummelse i detta afseende honom ådömda böter.

Sist må, i fråga om detta ämne anföras ett par omständigheter vittnande att frågan om den olagliga svenska utvandringen öfver Norge och Danmark varit föremål för våra myndigheters uppmärksamhet äfven ofsedt här ofvan relaterade framställning af generalkonsul Berencrutz.

Enligt uppgifter i tidningarna år 1903 skulle, på initiativ af länsstyrelsen i Jämtland, en öfverenskommelse hafva träffats med polismyndigheterna i *Trondhjem*, att svenska emigranter därstädes ej skulle tillåtas embarkera utan att medföra laga flyttningsbetyg från Sverige. För att få visshet huru härmed förhöll sig, särskildt efter år 1905, vände sig Emigrationsutredningen med begäran om upplysning till svenska konsulatet i *Trondhjem*. Från konsulatet inkom därvid följande af polismästaren i *Trondhjem* afgifna förklaring:

»I anledning av det ærede konsulats skrivelse av 22:de f. md. vedkommende expeditionen av svenske utvandrere over *Trondhjem* tillater man sig at meddele, at disse paa samme maate som andre fremmede avfordres legitimationsdokument for at konstatere rigtigheden av opgivet navn, alder og hjemsted; dette vil for svenske utvandrere i almindelighet bringes paa det rene ved et dokument svarende til vore almindelige presteattester — ved et saakaldt »Freidbetyg»; — derimot avfordres svenske utvandrere hverken her eller saavidt vites ved landets øvrige emigrationscentreer utflyttningsbetyg; i hvorvel man ved expedition av svenske utvandrere altid forespørger, om de er i besiddelse av saadant. At *fordre* saadant bevis vilde forøvrigt være av liten praktisk betydning, idet man likeoverfor de, der ikke maatte være i besiddelse av beviset, dog savner lovlig adgang til at hindre avreise fra *Trondhjem* eller andre norske byer, idet de som passagerer med almindelige ruteskibe jo har anledning til at løse »Nordsjøbillet» alene over til England.

Trondhjem den 4 januar 1909.

H. Jelstrup.»

I fråga om utvandringen öfver *Danmark* är följande att omföreläsa. Jämlikt ett af dåvarande svenske utrikesministern den 10 mars 1904 till Nya Dagligt Allehanda lämnadt meddelande hade utrikesministern redan sommaren 1902 uppdragit åt beskickningen i Köpenhamn att hos danska regeringen förhöra sig, huruvida den vore villig »utfärda föreskrift af innehåll, att utvandrareagent i Danmark icke finge avsluta kontrakt med svenska män i värnpliktsåldern, med mindre de förete intyg från generalkonsulatet, att hinder icke möter mot deras afresa»; samt att i sådant fall därom göra framställning. Härpå erhöill emellertid beskickningen det svar, att det »af flera grunder icke var antagligt, att Kungl. Danska regeringen skulle vara villig att ingå på ett eventuellt förslag om en så beskaffad bestämmelses utfärdande.»

På vanligt sätt lät man å svensk sida härvid bero.

Att stifta lagar utan att tillbörligt vaka öfver deras efterlefnad plägar åstadkomma missförhållanden, af hvilka ofta nog någon utanför stående får tillfälle att draga vinning.

Så har det gått också i detta fall.

Af framställningen sid. 73—77 torde vara klart att intet som helst hinder möter för en svensk värnpliktig att utan både betyg och tillstånd utvandra öfver Göteborg.

Men detta är för allmänheten icke mycket bekant.

Så mycket mera känt och i det allmänna medvetandet ingånget är däremot att man alldeles fritt kan utvandra öfver Köpenhamn.

Ett enskildt meddelande till Emigrationsutredningen belyser, huru omständigheterna härvid kunna samverka.

»Då en i Sverige boende person», säger meddelaren, »har bestämt sig för att resa till Amerika, gäller hans största omsorg att planera resan så bekvämt som möjligt. Han vänder sig då till en emigrantagent — i många fall en dansk på grund däraf att de danska agenterna i södra Sverige annonsera minst dubbelt så mycket som de svenska.

Antag emellertid, att han först fått reda på en svensk agents adress. Han skrifer till honom och får i svaret veta, att »fullständigt prästbetyg till Amerika måste medhafvas». Mannen skrifer tillbaka t. ex. »Intet hinder föreligger väl för min Amerikaresa. Jag är 27 år och har fullgjort min exercis. Jag önskar resa om cirka 14 dagar». För den svenske agenten återstår då endast att erbjuda sig att skriva till Kungl. Maj:t för mannen. Detta tager en tidrymd af *minst trenne veckor*, och dessutom fordras ett intyg på att mannen äger tillräckliga medel för en resa till Amerika samt för någon tids vistelse därstädes. Detta intyg skall, enligt meddelande från rullföringsområdesbefälhafvaren genom hvilken ansökan passerar, vara under-tecknad af pastorn i församlingen, kommunalordföranden eller möjligtvis polismyndighet. Men af egen erfarenhet vet jag, att det är hvarken hvar eller hvarannan präst eller kommunalordförande, som är villig underteckna dessa papper. Mannen afskedas mycket ofta med: »Det har jag ej med att göra. Det står ej i mina instruktioner.» Dessutom händer det mycket ofta, att personer, som skola resa till Amerika, icke få penningar till biljetten

förrän några få dagar innan afresan. Pengarna komma nämligen ganska ofta i bref från Amerika, och hafva släktingar på förhand underrättat att brevet kan väntas på uppgifven tid. Innan dess kunna de icke inför pastorn eller kommunalordföranden uppvisa penningar för att erhålla betyg. Antag således, att mannen skall resa på den dag, han förut bestämt. Han har t. ex. sällskap, hvilket nästan alltid är regel, hvilket icke kan vänta. Den svenske agenten nekar att sälja honom biljett. Han kan icke uppvisa sitt betyg. Han måste med eller mot sin vilja begifva sig till Köpenhamn, hvarest intet hinder föreligger. Han är ju utlänning och står således utanför dansk lag och behöfver intet betyg. Men icke nog härmed; hans sällskap vill icke skiljas från honom utan känner sig såsom kamrat förpliktad till att gå med honom till Köpenhamn.

Den danske agenten får således icke allenast en passagerare utan i de flesta fall ett helt sällskap. Här har alltså icke förelegat någon tredska utan på sin höjd likgiltighet och vetskap om att i »Köpenhamn där behöfves ej något betyg», hvarom danska agenter meddela såväl i sina annonser i svenska tidningar som ock i sina på svenska tryckta, i tusentals exemplar utkolporterade böcker.»

Ett drastiskt exempel på huru danskarna anse sig ha *privilegium* på den olagliga utvandringen från Sverige, har meddelats Emigrationsutredningen. En svensk agent hade expedierat en svensk emigrant utan betyg öfver Danmark. Ursinnig öfver detta intrång i sina rättigheter lät den danske agenten — *arrestera* emigranten i Esbjerg; i dygdig harm anmälde han därjämte den svenske agenten hos länsstyrelsen i Malmö.

Det hela är en nära nog komisk illustration till den i Danmark djupt rotade öfvertygelsen, att gent emot Sverige och svenskarna kan man förfara efter behag.

Sjömännen och utvandringen.

Det har i framställningen här ofvan ej närmare berörts, i hvad mån värnpliktige med olika sysselsättningar och yrken förhålla sig olika i fråga om benägenheten för och sätten att verkställa olaglig utflyttning ur riket. Det gifves emellertid ett yrke, som på grund af sin art medför en särskild form af olaglig utvandring och olofligt uteblifvande från värnpliktstjänstgöring, och det är *sjömannens*. Med ledning af från sjömilitära myndigheter samt ombudsmännen för sjömanshusen inkomna yttranden må därför ett par upplysningar om våra sjömän och deras förhållande till utvandringsväsendet anföras.

Visserligen förklarar sjöfullföringsbefälhafvaren i Göteborg, att han »ej kunnat finna att utvandring af sjömän i åldersklasserna närmast före värnpliktsålderns inträdande är större än efter fullgjord tjänstgöring. Hvad som är märkligt är i stället det stora antal emigrationsansökningar, som inkomma månaderna närmast efter fullgjord tjänstgöring, hvilket förhållande väl tyder på, att de värnpliktige sjömännen uppskjuta sin emigration för att få tjänstgöra vid flottan, alldenstund de själft värdera den utbildning de där erhålla.» Men å andra sidan meddelas från flera sjömanshus, att rapporter ofta in-

gå om att vid sjömanshuset inskrifna ynglingar just vid inträdet i värnpliktsåldern rymt från de fartyg, å hvilka de varit inmönstrade, hvarjämte befälhafvaren för Karlskrona rullföringsområde och ombudsmannen vid Ystads sjömanshus såsom sin uppfattning uttala, att — såsom den förstnämnde uttrycker sig — en del ynglingar taga hyra endast och allenast i afsikt att vid ankomsten till utländsk hamn lämna fartyget för att vidare fortskaffa sig till Amerika, eller — för att äfven anföra den senares ord — att ynglingar, utan afsikt att förblifva sjömän, genom inmönstring å fartyg bereda sig tillfälle att indirekt utvandra.

Det är naturligt, att denna form af utvandring förekommer hufvudsakligen i sådana trakter, där en mera afsevärd del af den manliga befolkningen ägnar sig åt sjöfart och fiske. De inkomna utlåtandena tyda också på, att den är lokaliserad till våra södra och västra kustlandskap, särskildt Blekinge, Skåne och Bohuslän. Och den praktiseras såväl af underårige som värnpliktige.

Ett beklagligt, välkändt faktum är, att en mycket afsevärd procent af våra svenska sjömän söker sig från de svenska fartygen till utländska. Särskildt yngre sjömän önska i allmänhet så snart som möjligt komma på främmande nationers fartyg, för att lära engelska, vinna större erfarenhet och få bättre villkor. I främsta rummet är det engelska och holländska skepp, man tager hyra på, ty här anses logis, mat och aflöning bäst. Ej få af dessa på utländska fartyg i aflägsna farvatten seglande svenska sjömän komma ej alls eller först på äldre dagar åter till fäderneslandet.

VII. Emigrantvärfningen i Sverige.

Enligt Kungl. förordningen 1884 § 1 (se sid. 17) anses såsom *utvandrareagent* endast den person, som för egen räkning eller såsom kommissionär för utländsk man åtager sig ombesörja utvandrars befordran till främmande världsdel, men icke den, som, utan att med utvandrars befordran taga någon personlig befattning, inskränker sin verksamhet till att i tal eller skrift eller på annat sätt agitera för ångbåtslinier eller för regeringsmyndigheter eller enskilda företag i främmande världsdel. Af författningens 4 § framgår vidare icke med tydlighet, hvad som skall förstås med »*ombud*» för utvandrareagent, hvilket förorsakar att sådana personer icke torde kunna anses utöfva verksamhet såsom ombud, hvilka, utan att taga någon befattning med utvandrarekontrakten, dock på annat sätt äro verk samma såsom kommissionärer eller biträden åt utvandrareagenter eller deras lagliga ombud (jfr sid. 49). Då nu samtliga ansvarsbestämmelser i författningen ifråga äfvensom i Kungl. cirkuläret den 8 juli 1904 endast afse agenter och ombud i den inskränkta mening som 1884 års Kungl. förordning utsäger eller i hvilken den brukat tolkas, så hafva *agitorer*, *värfvare* och *kommissionärer* af ofvannämnda slag icke hittills kunnat fällas till ansvar för sin verksamhet. Icke heller har det varit möjligt att ställa agenter (och än mindre deras lagliga ombud) till lagligt ansvar för begagnandet af dylika personers biträde. Emigrantvärfningen har sålunda i Sverige hitintills varit *fri*, under nämnda förutsättning: att värfvaren icke samtidigt befattat sig med utvandrarnas befordran. (Se Bilaga I. Utvandringslagstiftning, sid. 131.)

I ändamål att erhålla kännedom om omfånget af den emigrantvärfning, som bedrifvits och bedrifves i riket, har af Emigrationsutredningen genom Kungl. Maj:ts Befallningshafvande begärts upplysningar från samtliga kronolänsmän och magistrater i riket enligt följande P. M.:

»1:o) Har, sedan så lång tid tillbaka som det är möjligt att pröfva riktigheten af lämnade uppgifter, förekommit att personer med stadigvarande bostad inom distriktet (staden) varit därstädes verk samma såsom *kommissionärer* för utvandrareagenter eller sådanas lagliga ombud (eller möjligen direkt för någon ångbåtslinie eller för någon resebyrå eller för enskildt företag eller regeringsmyndighet i främmande världsdel), utan att denna deras verksamhet dock fallit under gällande utvandringsförfattnings bestämmer?

I så fall, hvilket yrke hafva dessa personer eljest haft? Med hvem hafva de stått i förbindelse? Af hvad art har verksamheten varit (muntlig värfning, spridande af tryckta prospekt, förskottering af respengar för resa till annan ort inom riket, där agent eller agents ombud varit bosatt)? Har någon upplysning kunnat vinnas angående värfvarnas ekonomiska vinst af sitt kommissionärskap?

2:o) Har det förekommit bestyrkta fall, då inom distriktet (staden) icke hemmahörande personer vid något tillfälle *rest omkring inom distriktet* och bedrifvit emigrantvärfning?

I så fall, hvilken nationalitet hafva dessa personer haft? Hvilket yrke eller hvilket ändamål med sin resa hafva de uppgifvit? För hvems räkning har värfningen skett? Under hvilka former (samtal å värdshus, i predikolokaler, i handelsbodas o. s. v., spridande af prospekt o. d.) har den försiggått? Hafva möjligen lagligen anställda agenter eller deras lagliga ombud *själfva rest omkring i detta syfte*?

3:o) Har under senare tiden befolkningen inom distriktet i större grad blifvit *pr post* öfversvämmad med prospekt och trycksaker angående utvandringsmöjligheter och förhållanden i främmande världsdelar?

Hvarifrån hafva, i så fall, dessa försändelser utgått? Från agenter inom riket? Från utländska agenter? Direkt från främmande enskilda företag eller regeringsmyndigheter? Från tryckeri inom eller utom riket?

Förekomma inom distriktet å allmänna eller lätt i ögonen fallande platser (annonsplatser, handelsbodas o. s. v.) plakat eller anslag, som inbjuda till utvandring?

Anm. Om tryckalster eller anslag af ofvannämnda art kunna öfverkommas, torde exemplar däraf medsändas den begärda redogörelsen.

4:o) Särskildt önskas så fullständiga upplysningar som möjligt angående den emigrantvärfning, som försiggår för vinnande af proselyter åt *mormonismen*, om hvilket värfningsarbete man vet att det flerstädes nått en betydlig omfattning och har anledning befara att därvid förekomma ovanligt många missbruk.»

Hvad här nedan följer utgör en sammanfattning af de sålunda inkomna rapporterna — utom hvad angår *mormonvärfningen*, för hvilken skall redogöras i en särskild bilaga (Bilaga III). Anmärkas må, att åtskilliga uppgifter äro gifna i sväfvande ordalag såsom blott grundade på förmodanden och hörsägnar; i sådana fall göras här reservationer för deras pålitlighet.

Värfvare med fast bostad på orten.

Härom hafva följande upplysningar inkommit:

Stockholms stad. En verkmästare vid Aktiebolaget Pumpseparators verkstäder anskaffade i april 1907 under hand sju arbetare från nämnda verkstad och afreste med dem till Canada för att där inträda i liknande verksamhet. Resekostnaderna hade förskotterats.

Kalmar län, Vimmerby. För omkring 40 år sedan idkade en i staden bosatt person verksamhet såsom kommissionär för utvandrareagenter, men upplysningar om arten af hans verksamhet ha icke kunnat erhållas.

Malmöhus län, Hälsingborg. En pensionerad järnvägskonduktör har under senare år medelst muntlig värfning sökt skaffa emigranter åt utvandrareagents i staden bosatta ombud, som numera affidit. — Oxie härads västra distrikt: f. artilleristen Carl Nilsson, Lindsjö, skrifven å n:r 23 Hököpinge, men nu anställd å Rydö bruk i Halland, bedref under mars månad 1907 emigrantvärfning såsom kommissionär för en utvandrareagent i Köpenhamn. Han öfvertalade åtta i Klagshamn boende personer att utvandra till Canada. Resan anträdtes till Köpenhamn, där emellertid vid ytterligare underhandling med utvandrareagenten oenighet uppstod och de åtta Klagshamnsborna reste hem till sitt land igen.

Hallands län. Stadsfiskalen i Halmstad meddelar att, såvidt han har sig bekant, verksamhet som ombud för utvandrareagenter icke i staden utöfvats af därtill ej berättigade personer, men att han hört uppgifvas, att sådant i ganska stor skala lär bedrivas å landsbygden.

Göteborgs och Bohus län. I Göteborg har sedan flere år tillbaka intill den 1 jan. 1907 funnits en affär benämnd »Canada Agency», hvilken senast förestått af handlanden Maurits Almquist med kontor i huset nr 4 vid Packhusplatsen. Affären lär hafva upprättats och dess föreståndare aflönats af canadensiska regeringen i syfte att genom brochyror, kartor o. d. sprida kännedom om Canada. Genom annonser i tidningarne har föreståndaren förklarat sig villig att tillhandagå personer såväl i staden som å landsbygden med upplysningar i sådant hänseende. Någon *befordran* af utvandrare har sannolikt icke genom denna affär ägt rum.

Gäflleborgs län, Gäfle. Under år 1899 ankom till staden amerikanske undersåten, af svenska föräldrar i Amerika födde Alfred Karlström, hvilken under åren 1899—1901 såsom uppgifven agent för American- och Hvita Stjärn-linierna verkade genom samtal såsom värfvare, utan att dock vinna något nämnvärdt antal emigranter. Efter Karlströms återresa till Amerika år 1901 fortsattes värfningen af numera från orten afvikne kommissionären Anders Petter Larsson under åren 1902—1904, de två senaste åren med länsstyrelsens tillstånd. Genom Larssons verksamhet befordrades omkring 200 personer till Förenta Staterna och Canada. År 1905 öfvades af engelska vice konsuln Robert Carrick genom annonser och spridande af prospekt m. m. en rätt omfattande värfning af skogs- och sågverksarbetare åt Davisson Lundbec Co Limited, Bridgewater of Nova Scotia i Canada, för hvilken verksamhet han åtalades och dömdes till böter af Gäfle rådstufvurätt, hvilket utslag emellertid af Svea hofrätt upphäfdes, så att Carrick frikändes från ansvar.

Söderhamn. Under ett och halft år före 1903 vistades i staden en viss Jonas Brolin, som var underagent för Allan-linien. Brolin, som förut bott i Ljusdal och någon tid vistats i Norra Amerika, köpte en fastighet i staden samt bedref kemisk-teknisk fabriksrörelse. Flyttade i början af 1903 till Stockholm och afreste året därefter till Norra Amerika. Det antages, att hans agentverksamhet bestått i, att han fått ångbåtsbiljetter från Stockholm, som han tillställt utvandrare. Till direkt emigrantvärfning synes han knappast ha gjort sig skyldig.

Enångers distrikt. För omkring 15 år sedan sysslade en numera afidene handlande Enqvist i Njutånger någon tid med emigrantvärfning, men i hvad mån och på hvad sätt detta skett har icke kunnat utrönas.

Arbrå och Undersviks distrikt. Omkring år 1885 verkade trädgårdsmästaren C. L. Berglund i Hof, Arbrå, som emigrantvärfvare för att underlätta sin och sin familjs emigration, antagligen på uppdrag af någon utvandrareagent eller ångbåtslinie.

Västernorrlands län, Sundsvall. En å Stadsmon förut bosatt hustru Öberg tillhandagick på följande sätt utvandrare. Kvinnor som önskade utvandra öfverlämnade till henne sina betyg, hvilka öfversändes till en fru Swansson i Amerika. Om betyg och rekommendationer befunnos tillfredsställande, erhöles kvinnorna fri biljett från Trondhjem till Amerika. Hustru Öbergs verksamhet inskränkte sig dock till hennes bekanta och dessas bekanta, och af hemkomna kvinnor har inhämtats, att de utvandrade erhöles tjänster och röntes en redbar behandling.

Jämtlands län, Undersåker. En arbetare vid namn Paul Larsson, bosatt i Hjärpen, afreste den 9 november 1902 jämte 40 å 50 arbetare, som Larsson på anmodan af sågverksägaren Louis Miller låtit värfva i Undersåker, till New Foundland, där de å en Miller tillhörig ångsåg fingo anställning.

Västerbottens län, Vilhelmina. För några år sedan värfvade en person på uppdrag af Allan-liniens hufvudagent i Trondhjem en del emigranter, som med nämnda linie afreste till Canada.

Norrbottens län, Kiruna. Sedan år 1906 har en inom distriktet bosatt person vid namn Söderling, agent hos en klädesfirma i Örebro, varit verksam som kommissionär för American-linien på uppdrag af agenten för nämnda linie, A. Myrseth, i Trondhjem. Verksamheten har bestått i spridande af tryckta prospekt. För hvarje emigrant som sålunda anskaffats har ersättningen varit kr. 3-75.

Fem af de ofvan relaterade fallen beröra värfning för visst företag i invandringslandet. Af dessa torde särskildt observeras den byrå, som till den 1 januari 1907 i Göteborg utöfvade verksamhet för

spridande af upplysningar rörande Canada, samt vidare de af v. konsuln Robert Carrick i Gäfle under år 1905 bedrifna värfningarna af arbetare för skogsafverkning i Nova Scotia, Canada, hvarför han åtalades men, i enlighet med hvad ofvan anförts om den svenska lagstiftningen, i högre instans frikändes.

För öfrigt röra de flesta fallen värfning för viss ångbåtslinies räkning. I några fall tyckes det blott ha rört sig om ett tillfälligt sammanskaffande af utvandrare, i andra åter om en under längre tid fortsatt kommissionärsverksamhet, vare sig denna bestått i spridande af prospekt eller i muntliga öfvertalningar.

En verksamhet af detta slag, utöfvad under längre tid, bör synes det, svårligen kunna undgå att ådraga sig myndigheternas uppmärksamhet. Man borde därför kunna hålla före att listan på observerade fall beträffande denna grupp vore relativt fullständigare än beträffande de öfriga (värfning genom kringresande eller genom postledes spridda prospekt). Egendomligt synes visserligen stadsfiskalens i Halmstad uttalande, att, enligt hvad han hört uppges, en verksamhet af här omhandlade slag i rätt stor omfattning bedrefves å kringliggande landsbygd, då ingen sådan uppgift i öfrigt ingått från Halland.

Eljest framgår det otvetydigt af det föreliggande materialet, att direkt emigrantvärfning å viss ort af därstädes bosatt person, utan att gällande utvandringsförfattningars bestämmelser varit därå tillämpliga, icke för närvarande i någon betydligare omfattning äger rum i vårt land. Af de uppgifna fallen äro flera ganska gamla, andra afse en verksamhet af obetydligt omfång. Hade en i större skala bedrifven verksamhet af denna art verkligen förekommit, borde det varit jämförelsevis lätt att därom anskaffa uppgifter.

Kringresande eller ej på orten bosatta värfvare.

Härom hafva följande upplysningar inkommit:

Södermanlands län. I Torshälla blefvo i maj 1907 två personer värfvade till järnvägsarbete i Canada af två bröder Larsson-Axberg, som förut vistats i Amerika och nu åter begifvit sig dit. De värfvade erhöilo fri resa mot att de enligt kontrakt förbundo sig till arbete vid järnvägsbyggnad i nämnda land.

Kronobergs län. Länsmannen i Kinnevalds härads södra distrikt meddelar, att i Ryds municipalsamhälle uppehöll sig under tiden december 1906—maj 1907 en person, Johan V. Levin, hvilken en längre tid vistats i Amerika och i slutet af maj 1907 återväandt dit. Denne bedref emigrantvärfning på så sätt, att han i tidningar annonserade efter arbetare till olika fabriker i Rockford, Illinois, och uppmanade reflekterande att tillskrifva honom. Såsom svar å inkomna förfrågningar lämnade Levin en maskinskrifven redogörelse för förhållandena å de platser, där emigranten utlofvades arbete. Respenningar erbjödos icke.

Kalmar län. I Kalmar uppehöll sig under mars månad 1907 en svensk-amerikan, Albert Petersson, född i Ryssby socken i länet, och värfvade arbetare till järnvägsföretag i Canada, därvid utlofvande en aflöning af två dollar om dagen. Värfvaren förskotterade respenningarne, hvilka emellertid sedan skulle ersättas af arbetarne själfva. Han lyckades öfvertala omkring tolf personer, hvilka därpå i sällskap med värfvaren afreste till bestämmelseorten. — I Norra Møre härads norra distrikt vistades våren 1907 hos släktingar i orten två svensk-amerikaner, till yrket farmare, hvilka värfvade

emigranter för arbete vid järnvägsanläggning i Canada, som ett par anförvandter till dem öfvertagit på entreprenad. De bereste Stranda, Norra och Södra Möre häraders samt en del af Blekinge. Vid järnvägsstationerna samlade de, särskildt om söndagarna, ynglingar omkring sig och förespeglade dem de förmåner de skulle erhålla, om de medföljde till Canada. En dagsförtjänst utlofvades af, att börja med, minst 2 dollar. Resekostnaderna skulle förskottas men sedermera återbetalas inom ett halft år med 10 dollar för hvarje månad. Skriftlig öfverenskommelse plägade ej uppgöras. Den ene värfvaren lär ha afrest med nittio emigranter, den andra med omkring femtio. — I början af år 1907 reste en person omkring i Ålems socken och bedref emigrantvärfning. Han var af svensk nationalitet och född i Ryssby, Kalmar län, men hade vistats i Norra Amerika under fem år. Han uppgaf, att ändamålet med hans resa till Sverige var värfning af arbetare för regeringens i Canada räkning i och för järnvägsbyggnad. Genom meddelande från af honom värfvade emigranter har riktigheten af denna uppgift blifvit bestyrkt, åtminstone så till vida, att emigranterna verkligen erhållit arbete vid järnvägsbygge i Canada. Värfningen skedde genom besök i hemmen.

Kronolänsmanen i Ölands Norra Mots södra distrikt meddelar: Inom distriktet är bosatt en lägenhetsägare G. Öhman, hvilken är lagligt ombud för utvandrareagenten Axel H. Lagergren i Göteborg. Länsmanen säger sig ha erfarit, att af denne agent utsända biträden pläga besöka ombuden i orterna: att sådan person äfven besökt Öhman, och att dessa gemensamt gjort resor på landsbygden och därunder bedrivit emigrantvärfning. Enskilda samtal samt utdelande af prospekt såges vara det arbetsätt, som därvid begagnats. De kringresande biträdena ha alltid varit af svensk nationalitet.

Malmöhus län. Poliskammaren i Helsingborg uppger, att en utvandrareagents därstädes bosatta ombud samt ett ombuds biträde brukat företaga resor utå landsbygden, särskildt till industrisamhällena, sannolikt för att värfva emigranter.

Hallands län. Magistraten i Varberg säger sig hålla för troligt, att i staden bosatta personer, vid resor i trakten såsom symaskinsagenter och dylikt, verkat jämväl såsom kommissionärer för olika ångbåtslinier.

Göteborgs och Bohus län. Magistraten i Lysekil meddelar, att för åtskilliga år sedan ägde emigrantvärfning rum genom af utvandrareagenterna till landsbygden utsända värfvare, som erhöilo provision af ångbåtslinierna för hvarje emigrant. Genom öfverenskommelse mellan linierna lär sådan provision numera icke utbetalas.

Älfsborgs län. Enligt meddelande af länsmanen i Nordals härad reste år 1880 numera afidne handlanden J. E. Bromstedt, då bosatt i Mellerud, omkring i Nordal, och troligen äfven i Sundal, samt värfvade emigranter för Cunard-linien. Som ersättning uppbar Bromstedt af hvarje person han lyckades värfva 10 kr. i handpenningar, hvilka denne hade att återfå då han köpte biljett hos agenten i Göteborg. På så sätt lära rätt många personer nämnda år ha afrest till Amerika.

Gälfborgs län. En från Bjuråkers socken till Norra Amerika utflyttad dräng, Olof Bergström, återkom, efter flere års bortovaro, för omkring 25 år sedan till orten och uppmånade under någon tid i predikolokaler till utvandring. Han hade hufvudsakligen sin verksamhet i Hassela och Bergsjö socknar samt kustsocknarna i Norra Helsingland.

Västernorrlands län. I Sundsvall infann sig år 1901 eller 1902 en norрман Jensen, hvilken värfvade skogsarbetare till en sågverksanläggning i Quebec i Canada. Han bodde på hotell Knaust, annonserade i tidningarna, och de som funnos villiga att resa fingo på egen bekostnad infinna sig i Trondhjem, därifrån de sedan erhöilo fri resa till Amerika. Det såges, att i Sverige och Norge på detta sätt hopbringats omkring 300 utvandrare. — I Njurunda lyckades år 1890 en agent förmå ett trettiootal personer, män och kvinnor, att utvandra till Brasilien. Dessa dogo alla, dels under resan, dels omedelbart efter framkomsten, enligt hvad det uppgifves, på grund af umbäranden och klimatförhållanden.

Jämtlands län. Omkring år 1902 inträffade, att en från Amerika hemkommen arbetare vid namn Jonas Kristensson, född i Undersåkers församling, därstädes en kort tid bedref emigrantvärfning, för hvilken verksamhet han dock blef åtalad och bötfällid, hvarefter han återvände till Amerika. — I Alsens distrikt reste år 1900 en norsk undersåte omkring och öfvertalade en del arbetare att taga anställning i ett franskt företag i Canada. — Ungefär samtidigt värfvade inom samma distrikt en storbritannisk undersåte, som därstädes dref sågverksrörelse, arbetare för en af honom då bedrivnen skogsafverkning å Newfoundland. — I Refsunds distrikt reste sommaren 1907 norrmannen Edvard Waldseth från Trondhjem omkring och försökte värfva för Cunard-

linien. Han lär ej ha lyckats värfva några emigranter, men kvarlämnade på åtskilliga platser tryckta prospekt.

Norrbottnens län. I Gällivare ha under senare tid tvenne personer, den ena enligt uppgift boende i Kiruna, den andre i Malmberget, emellanåt rest omkring och, enligt hvad som ryktesvis berättats, bedrifvit emigrantvärfning. Trots noggrann undersökning ha dock bestyrkta fall icke kunnat påvisas. Båda dessa af ryktet utpekade personer äro svenskar, den ena till yrket agent för klädesfirmor och dylikt, den andre måleriarbetare. — I Kiruna lär under år 1907 en i Malmberget bosatt målare ha uppträtt och genom spridande af prospekt för en ångbåtslinie bedrifvit emigrantvärfning.

Då emigrantvärfning under här beskrifna former äsyftat anskaffande af arbetare för visst företag i invandringslandet, har det — så när som på ett fall — öfverallt gällt Canada och i de flesta fall järnvägsarbete därstädes (i ett par fall sågverks- och skogsarbete); i allmänhet har det varit från Amerika hemkomna svenskar, hvilka uppträtt som värfvare. Man har skäl att antaga, att de uppgifna fallen icke stå så alldeles enstaka utan mer få betraktas som exempel på hur det vanligast tillgår vid detta slag af värfningsarbete. Som bekant har i Canada på senare tid med uppmuntran och stöd från högsta ort utvecklats en synnerligen liflig verksamhet för främjande af invandringen till det vidsträckta, men ännu i stora delar folktomma landet, och man synes härvid riktat sin uppmärksamhet icke minst på de skandinaviska länderna.

De personer, hvilka trätt i detta arbetes tjänst och under kringresande här i landet sökt väcka intresse för utvandring till Canada, synas, att döma af de ofvan omtalade fallen, haft god framgång. Värffning säges ha skett såväl genom annonsering som under besök i hemmen, samlande af folk på allmänna platser o. s. v. I regel ha resekostnaderna förskotterats.

Om den värfning, som under kringresande bedrifvits för ångbåtsliniernas räkning, lämnas en del antydningar, men endast sällan kunna säkra upplysningar vinnas. Anmärkningsvärda synas särskildt uppgifterna från Öland samt från Helsingborg och Lysekil: att ombud eller biträden åt utvandrareagenter emellanåt plägat företaga resor utåt länshygderna i sannolikt syfte att intressera befolkningen för utvandring.

Utom de här omnämnda, särskilda fallen uppgifvas emellertid från ett mycket stort antal städer och länsmansdistrikt, att agitation för utvandring i mer eller mindre öppen form mycket ofta, ja mångenstädes i regel, bedrifves af *svensk-amerikaner på tillfälliga besök i hemtrakten*, det må nu ske för egen vinst eller ej och endast bland vänner och anhöriga eller i vidare kretsar. För hithörande förhållanden redogöres närmare under särskild afdelning i det följande.

Prospekt och trycksaker angående utvandringsförhållanden.

Uppgifter om sådana hafva lämnats från ganska många håll, hvarjämte ett flertal exemplar af dylika tryckalster genom medde-

larnes försorg kommit Emigrationsutredningen tillhanda. Så långt man af dessa meddelanden kan sluta, synas egentliga mass-sändningar af dylikt tryck endast undantagsvis förekomma. Dock spridas de i tillräcklig mängd för att man med berättigande skall kunna säga, att de bilda ett icke oväsentligt led i det systematiska emigrantvärfningsarbetet, för hvilket vårt folk varit utsatt.

Hvad man af de inkomna upplysningarna kan inhämta, är i hufvudsak följande.

I de *Uppländska länen* och i *Södermanland* har emigrantvärfning förmedelst spridande af trycksaker, liksom öfverhufvudtaget all värfning, förekommit endast i ringa utsträckning. Det enda i den vägen som förmäles är, att personer i Södertelje vid ett par tillfällen under de sista tio åren, utan att därom ha framställt begäran, pr post erhållit prospekt angående utvandringmöjligheter och förhållanden i Canada, utgångna, så vidt det kunnat utrönas, från utländskt tryckeri. Vidare att i Svartlösa och Danderyd i Stockholms län samt Trögds härad i Uppsala län tryckalster någon gång tillställts befolkningen.

Från *Östergötlands län* har meddelats, att till Gullbergs länsmansdistrikt allt emellanåt från agenter ankommit prospekt, och till Skärkind ha stundom, till viss namngifven gård, från Amerika anländt tidningar, däri förekommit annonser om någon orts lämplighet för utvandrare att där söka sin utkomst, synnerligast i jordbruk.

I de *Småländska länen* tycks en verksamhet af här omhandlade slag äga åtskilligt större omfattning. Från Vista härad och Södra Vedbo härads södra distrikt omtalas af vederbörande kronolänsmän, att annonser om »fritt land» eller om »rikt och bördigt land» i Canada eller andra delar af Amerika stundom förekommit i ortstidningarna; från Västbo härads andra distrikt, att till Bolmsö poststation någon gång ankommit korsband med tryckta plakat, innehållande lockelser om bättre utkomst i Amerika; från Uppvidinge härads fögderi, att för ett par år sedan till postanstalterna vid Växjö—Klafreströms järnväg en mängd prospekt ankommit, hvilka dock genast returnerats till afsändaren; från Albo härads södra distrikt, att prospekt kringständts, hvari utlofvats mycket förmånliga villkor för jordförvärf i Canada; från Norra Möre härads norra distrikt, att befolkningen år 1903 eller 1904 öfversvämmats med prospekt angående utvandringmöjligheter (uppgifter om hvad de innehöllo eller hvarifrån de utgått lämnas ej); från Södra Möre härads nordöstra distrikt, att för ett par år sedan en från Kalmar till Malmö utflyttad person därifrån tillsändt befolkningen i trakten af Trekantens järnvägsstation postförsändelser innehållande trycksaker, afsedda att locka till utvandring; från Ölands Norra Mots södra distrikt, att prospekter och prisuranter från olika ångbåtsliniers agenter i Göteborg och Malmö i stor utsträckning kringständts till befolkningen. Dessutom meddelas från Södra Vedbo härads södra distrikt, att på flera järnvägsstationer funnits anslagna litografier af fartyg, tillhörande Skandinavien—Amerika-linien, dock utan direkt uppmaning till utvandring; från Kinnevalds och Norrvinge häraders fögderi, att på järnvägsstationer och andra allmänna platser funnits till utvandring inbjudande anslag, undertecknade af emigrantagenter; från Kinnevalds härads norra distrikt, att omkring år 1902 till järnvägsstationsföreståndarne i orten utsändts skyltar, fyra exemplar till hvar och en, med begäran från »Generalagenten för Skandinavien—Amerika-linien, Norra Vallgatan 50, Malmö», att de skulle uppsättas dels å stationen, dels på andra lämpliga platser i orterna. Någon tid voro dessa skyltar uppsatta på järnvägsstationerna, men blefvo på länsmannens begäran borttagna.

Från ett par distrikt i *Blekinge län* (Tving och Ronneby) meddelas, att under senare år understundom förekommit, att prospekt om utvandringmöjligheter, jämte anvisningar om hvad för utvandrare är att iakttaga, pr post tillställts allmänheten från ångbåtslinier eller dessas agenter, särskildt Cunard-linien.

Relativt sparsamma äro uppgifterna från de *Skånska länen*. Från Vinslöfs distrikt berättas, att man stundom i hemmen får se färgtryckta plakat med afbildning af någon emigrantångare samt med adress på ångbåtsliniens agent i Sverige. Helsingborgs poliskammare upplyser, att till utvandring inbjudande prospekt och trycksaker någon gång af danska utvandrareagenter blifvit spridda, hufvudsakligen på landsbygden; vidare att större partier af trycksaker rörande förhållandena i vissa delar af Nordamerikas Förenta Stater och Canada från okänt håll tillsändts i staden bosatta ombud för utvandrareagenter. Afsändaren hade icke framställt begäran om deras utdelande, och enligt hvad ombuden uppgifvit ha trycksakerna legat kvar hos dem. Till Limhamns köping och kringliggande trakt ankomma, enligt meddelande af länsmannen i Oxie

härads västra distrikt, rätt ofta med posten prospekt o. d. från agenter i Malmö med rekommendation af viss emigrantlinie. Från Vemmenhögs härads västra distrikt meddelas, att från utrikes ort någon gång till poststationerna i bref ankommit prospekt, adresserade till allmogen inom distriktet. Samma sak berättas från Bara härads västra distrikt, hvarifrån dessutom meddelas, att å extra skjutsstationen i Staffanstorp sedan ett par år tillbaka funnits anslagna tvenne till utvandring inbjudande plakat.

Från *Hallands län* ha erhållits följande upplysningar. Stadsfiskalen i Halmstad uppger, att, enligt hvad han haft sig bekant, inom staden icke några prospekt och trycksaker rörande utvandringen postledes blifvit spridda, men att å kringliggande landsbygd dylika lära sändas till stationsinspektorer och handlande, som i sin ordning utdela dem. I Halmstads fögderis mellersta distrikt ha för många år tillbaka, men ej på senare tid, pr post utdelats prospekt. De trycksaker af denna art, som numera anlända, sägas i de flesta fall vara sända på särskild rekvisition. Länsmannen i Varbergs fögderis norra distrikt omtalar, att prospekt angående ångbåtslinier esomoftast öfversändas från svenska emigrantager, hufvudsakligen till utvandrarnes närmaste anhöriga i sammanhang med underrättelse om emigranternas framkomst till bestämmelseorten.

Från tvenne distrikt i *Göteborgs och Bohus län* (Inlands Fräkne härad och Sörbygdens härad) uppges, att från emigrantager i Göteborg en och annan gång ankommit prospekt.

Från *Älfsborgs län* har meddelats följande. I tidningen Vänersborgsposten funnos för ett par år sedan reklamannonser med rubrik »Res till Canada!» införda af utvandrareagenten Axel H. Lagergren i Göteborg. I Kullings härads västra distrikt ha anslag om olika ångbåtslinier jämte uppgift om respektive agenter namn och adress förekommit här och där i handelsbodarne. I Sundals härads södra distrikt har befolkningen under lång tid öfversvämmats med trycksaker angående utvandringmöjligheter, hufvudsakligen från agenter inom riket men ock från utländska agenter. I Tössbo har befolkningen, ehuru i obetydlig grad, tillställts dels broschyrer angående de fördelar som kunna vinnas genom utvandring till de mindre tätt befolkade delarna af Norra Amerika, dels prospekt från de olika ångbåtslinierna, efter allt att döma afsända af agenter i Göteborg.

Från *Skaraborgs län* är endast att anteckna, att i Sköfde för flera år sedan någon gång förekommit, att stadens invånare i större utsträckning tillställts prospekt angående utvandringmöjligheter. Från Dimbo tingslags östra distrikt säges, att i tidningar understundom annonserats om utvandring till Canada.

Från *Värmlands län* ha inga andra uppgifter erhållits än att till personer inom Karlstads härad ankommit prospekt om ångbåtslinier från agenter i Göteborg. Från Filipstad uppgifves, att de prospekt, som i enstaka fall anländt till personer inom staden, troligen afsändts på särskild rekvisition.

Inom *Örebro län* har endast från Grythyttan och Hällefors meddelats uppgift af ifrågavarande slag. Dit anlände för cirka femton år tillbaka till rätt många personer broschyrer och kartor rörande Canada, ehuru de, efter hvad som berättats, icke i nämnvärd grad blifvit beaktade.

Inom *Västmanlands län* har inträffat, att i Arboga för omkring fem år sedan till ett antal handlande ankommit prospekt med framhållande af fördelarna af utvandring till Canada. Och till personer inom Västerås fögderis första distrikt ha då och då anländt trycksaker från utvandrareagenter i Stockholm och Göteborg.

Från *Kopparbergs län* uppger länsmannen i Söderbärke att därstädes, ehuru sparsamt, förekommit, att broschyrer och prospekt af utvandrareagenter eller ångbåtskommissionärer kringsändts. Äfven inom Transtrands distrikt ha prospekt angående utvandringmöjligheter emellanåt kringsändts med posten, men i de flesta fall troligen efter rekvisition.

I *Gästeborgs län* synas bland annat skrifter rörande Canada ha blifvit spridda. Från Forssa meddelas, att för något år sedan i ortens tidningar esomoftast funnos intagna lockande annonser om utvandring till främmande länder, särskildt Canada. I Rogsta spriddes under åren 1900 och 1901 ett tryckt häfte från en viss C. Åkerlindh i Canada, hvori förordades utvandring till detta land. Till poststationen i Färila ha under sista tiden upprepade gånger under korsband ankommit exemplar af tidningen »Canada», (omkring 200 exemplar hvarje gång), hvilka genom posten öfverlämnats till respektive adressater. I denna tidning framhålles i starka ordalag Canadas förträfflighet och lämplighet som immigrationsland. I Los har någon gång, dock ej under senaste tiden, inträffat, att några personer af arbetarklass pr post fått sig tillsända prospekt angående förhållandena i Canada, utan att likväl upplysning om, hvarifrån de afsändts, kunnat erhållas. Till Arbrå utsändes för flere år sedan från ångbåtslinier prospekt och vägledning för emigranter, men under senare tider säges sådant ha inträffat så

sällan, att personer som ämnat emigrera måst rekvrirera dylika. — I Helsing-Tuna pågick för cirka femton år sedan en liflig skriftlig agitation för emigration till Brasilien: denna bedrefs mest af agenter inom riket, men upphörde inom kort, då emigranterna vid framkomsten kände sig besvikna, hvilket snart nog blef känt i hemlandet.

Äfven i *Västernorrlands län* har agitation för utvandring till Canada pågått. Från Gudmundrå meddelas, att under sista åren under korsband ankommit massor af tidningen »Canada», under adresser hufvudsakligen till personer bland arbetarbefolkningen. Från Sundsvall samt från Skön, Nora och Själeved omtalas, att emellanåt prospekt om ångbåtslägenheter till Amerika anlänt från utvandrareagenter, vanligen i Göteborg (från Själeved sägs, att de äfven komma från agenter i Norge), dock troligen endast på särskild rekvisition. Stadsfiskalen i Sundsvall uppger, att ångbåtslinjerna sinsemellan lära ha träffat öfverenskommelse härom. — Från Örnsköldsvik meddelas, att för några år sedan inträffat, att prospekt för utvandring till Södra Amerika medföljt en där i orten allmänt spridd tidning (namnet uppgifves icke).

Från *Jämtlands län* berättas, att till Frostviken, Bräcke och Brunflo allt emellanåt postledes anlända prospekt angående ångbåtslinier samt angående utvandringsmöjligheter i Förenta Staterna och Canada, vanligen från agenter i Trondhjem. I Råtan säges ha förekommit, att personer fått sig tillsända prospekt från släktingar och bekanta i Amerika angående utvandringmöjligheter och förhållanden därstädes, dock icke i större utsträckning.

I *Västerbottens län* uppgifves från flera distrikt (Umeå norra, Vännäs, Bygdå, Malå, Lycksele södra, Stensele, Fredrika), att prospekt stundom med posten anlänt, i allmänhet dock endast på särskild rekvisition, från agenter i Stockholm och Göteborg. Länsmannen i Dorotea omtalar, att det efter år 1904 emellanåt förekommit, att prospekt angående Canada och ångbåtslinierna dit från agenter i Trondhjem tillställts personer, som varit bekanta med någon emigrant. Han säger sig ha hört, att agenterna i Trondhjem noga utfrågat emigranter, om i deras födelsebygd finnas personer som varit, äro eller kunna antagas blifva benägna att utvandra, hvarefter de tillsända sådana personer tryckalster af ofvannämnda slag. — Till namngifven person inom Lycksele ha under senare år, ehuru ej i större antal, från Canada ankommit tidningar innehållande beskrifning öfver de goda förhållandena därstädes och hvad man har att iakttaga för vinnande af land m. m. Afsändaren okänd. Liknande meddelas från Vilhelmina, där under lång tid ett 20-tal personer utan prenumeration i korsband erhållit exemplar af tidningen Canada. Å gästgifvaregården i Ormsjö, Dorotea, har funnits uppsatt ett anslag om Allan-linien (Liverpool—Canada) som dock för något år sedan bortskaffades.

Från *Norrbottnens län* har meddelats, att i Neder-Luleå under flera år och äfven under senare tid till ett flertal personer ankommit prospekt, hvilka synas ha utgått från emigrantagenter i Stockholm och Göteborg och i allmänhet varit tryckta inom riket. I Öfver-Luleå har detsamma äfven förekommit, ehuru i mindre omfattning. Rätt ofta ha till Kiruna under sista åren ankommit försändelser innehållande trycksaker och prospekt från utvandrareagenter i Göteborg och Trondhjem; och i Juckasjärvi ha åtskilliga personer fått sig tillsända tryckalster, utgifna af regeringsmyndigheter i Canada, rörande förhållandena därstädes. Inom Kiruna ha ock till en del personer kommit plakat med rekommendationer af viss ångbåtslinie jämte begäran om deras anslående på lämpliga ställen.

Förutom hvad sålunda anförts framhålles från många håll, att ofta i tidningarna äro synliga annonser, införda af utvandrareagenter eller deras ombud, däri de olika ångbåtsliniernas företräden utmålas samt uppgift lämnas om respektive agents namn och adress. Mångestädes förekomma dylika regelbundet (t. ex. hvar fjortonde dag) i ortstidningarne. Detta måste sägas vara det normala sättet för agenterna att göra sig och sina linier kända för allmänheten. Med ledning af annonserna sätta sig utvandrarne skriftligen i förbindelse med agenterna och få sig tillsända turistor och prospekt af mer eller mindre braskande art. Troligt är, att en stor del af de i det föregående omnämnda trycksakerna blifvit spridda på detta sätt. Äfven genom agentombuden tillhandahållas naturligtvis dylikt tryck.

Likväl lär det vara oförnekligt, att mångenstädes till och med i stor skala försiggår en spridning af till utvandring inbjudande skrifter äfven utan särskild rekvisition. Flertalet af dessa prospekt äro i regel tryckta inom landet och utgångna från respektive svenska agenter. Några äro tryckta i Köpenhamn, framför allt de som angå Skandinavien—Amerika-linien, några i Trondhjem, hufvudsakligen för Allan-linien, American-linien och Dominion-linien. Förutom dessa finnas emellertid i icke ringa antal publikationer tryckta på andra ställen utomlands, och särskildt i Canada.

Om de metoder, som af agenterna användas att anskaffa adresser för skriftsändningarna, ha en del upplysningar erhållits. Så omtalar t. ex. länsmanen i Gullbergs härad i Östergötland att, då uti Amerika vistande landsmän remittera medel till anhöriga i Sverige, sker sådant ofta med inom landet varande legitimerade utvandrare-agenter såsom mellanhänder, hvarvid dessa icke underlåta att till vederbörande adressat öfversända reklamhandlingar för den ångbåts-linie agenten representerar.

Ett snarlikt tillvägagångssätt omtalas af länsmanen i Varbergs fögderis norra distrikt, som säger att agenterna vid utsändande af meddelande till emigranternas anhöriga om dessas framkomst till bestämmelseorten vanligen låta medfölja prospekt rörande respektive ångbåtslinje. Och länsmanen i Dorotea lämnar, såsom i det föregående nämnts, den uppgiften, att agenterna i Trondhjem af de utresande emigranterna pläga förskaffa sig upplysningar angående personer i dessas hemtrakt som lämpligen kunna tillställas trycksaker rörande utvandringen.

Emigrationsutredningen har såväl i samband med den här omnämnda enquêten som på annat sätt, särskildt genom medverkan af poliskammaren i Göteborg, anskaffat en kollektion af sådana prospekt och broschyrer. Denna kollektion utgöres af omkring 125 olika nummer.

Det öfvervägande antalet, häraf, eller omkring 100, utgöres af *reklamer för emigrantlinierna* och innehålla beskrifning och afbildning af båtarna, redogörelse för de olika reseklasserna, tur- och prislistor, upplysningar och råd för passagerarne, speciellt för tredjeklass-passagerare, uttalanden af resande om bekvämligheterna ombord, utdrag ur de amerikanska invandringslagarna, plakat och affischer m. m. Som allmänt omdöme om denna kategori af skrifter kan sägas, att de i regel icke innehålla något som direkt kan betraktas som emigrantvärfning. Som sådan kan icke ett framhållande af de olika liniernas företräden, prisande af förhållandena på båtarna o. s. v. anses. Gifvetvis bidraga dock de ofta vackert illustrerade broschyrerna, hvilka spridas i gårdarna, eller de granna affischerna på järnvägsstationer, i handelsbodas och dylika ställen till att hålla tanken

på Amerika ständigt vid makt, och detta kan ju medverka till ett beslut om utvandring.

Något annorlunda få kanske sådana saker bedömas som ett af agenten Carl L:son Orton, Stockholm, år 1903 utsändt meddelande om tillfällig prisnedsättning å järnvägar i Amerika för resande med Anchor-linien och Allan-linien; eller följande ur ett cirkulär, utsändt af samma agent:

»Passagerare till Manitoba samt västra och nordvästra Canada erhålla god ledning och betydlig hjälp å järnvägsresorna i Canada af Regeringens ombud, som medfölja alla genomgående tåg och fritt bistå dem som önska bese och upptaga Regeringsland eller söka arbete.» Och vidare i samma cirkulär: »Rörande förhållandena i Amerika och Canada skall jag vid Eder ankomst hit lämna de bästa och tillförlitligaste upplysningar samt rekommendationer. Som Amerika är ett stort land med olika förhållanden i olika delar, är det svårt att skriftligen förklara allt som kan vara bäst för hvar och en, som ämnar utvandra, emedan det beror mycket på hvars och ens särskilda omständigheter. Men som vi nyligen hemkommit från resor i alla de stater, hvilka för Skandinaver äro lämpliga att bosätta sig uti, kunna vi af erfarenhet lämna de bästa upplysningar därom.»

I ett af agenten Axel H. Lagergren i Göteborg utsändt flygblad heter det:

»Alla Svensk-Amerikanare, på besök i det gamla fäderneslandet, äro hjärtligt inbjudna att göra detta kontor (Cunard-liniens agentur) till sitt hufvudkvarter under vistelsen härstädes. Post, adresserad hit, blifver väl tagen vara på och sänd vidare enligt begäran.»

Af dessa sista citat framgår tydligt en önskan hos agenterna att uppehålla förbindelse med utvandrare och utvandringslystna eller dessas anhöriga utöfver själfva befordringen till invandringslandet. I det första säger sig ju agenten direkt vilja uppträda som mellanhand vid anvisande af lämpliga platser för utvandrare att slå sig ned på. I det andra fallet ligger nära till hands att antaga, att de svensk-amerikaner, som inbjudas att vid besök i hemlandet taga kvarter å en utvandrareagentur, skola påverkas att under sitt uppehåll hos anhöriga uppträda som vederbörande linies förespråkare, helst som man vet, att det i stor utsträckning äger rum, att hemkomna emigranter mot erhållande af en eller annan förmån äro verk samma som värfvare åt agenterna (se sid. 148). Att agenter erbjuda sin tjänst såsom förmedlare af post, innebär väl äfven det underförstådda syftet att erhålla adresser å personer ute i bygderna, hvilka lämpligen kunna tillställas prospekt och broschyrer.

Om ett cirkulär från en utvandrareagent i Stockholm, som föranledde myndighets ingripande, när det ansågs locka till öfverträdelse af värnpliktslagen, är taladt här ofvan sid. 45.

En direkt uppmaning till olaglig utvandring innehålles i följande som läses nederst på hvarje sida i en broschyr, utgifven af Cunard-liniens agent C. Mogensen i Köpenhamn och tryckt på svenska därstädes. »Betyg eller attest behöfves alls icke, när biljett löses hos Cunard-liniens Generalagent i Köpenhamn.» I ett exemplar af denna broschyr, som tillställts Emigrationsutredningen, äro dessa ord öfverklustrade med tunt papper, ehuru ännu fullt läsliga.

Värfvareprospekt af ännu mera oförsynt slag saknas emellertid icke. Ett exempel härfpå är ett cirkulär rörande befordran till Brasilien, underteckadt H. Morawetz, Passagerarebefordringsaffär, Hamburg. Däri läses bland annat följande:

»Högädra Herre! Med detta meddelar jag Eder, att jag från och med den 1 januari 1908 befordrar passagerare gratis till Brasilien. Det kommer dock endast familjer i betraktande, som i Brasilien vilja ägna sig åt landthushållning, eller sådana enstaka personer, hvilka känna till landthushållningen och äro släkt med de resande familjerna samt kunna bevisa sitt släktskap genom legitimationspapper. Den fria befordran följer blott på grund af min fartygsbiljett, som hvarje familj erhåller af mig, om den till betäckande af mina omkostnader för ressakernas transport i Hamburg och kostnaderna för mat och rum under familjens uppehälle i Hamburg sänder mig följande belopp:

12 kronor för hvarje person öfver tolf år gammal, 6 kronor för hvarje barn från ett till tolf år.

Resan från hemorten till Hamburg måste passagerarne själfva betala. Jag bemärker ännu uttryckligen, att de familjer, som erhålla fri befordran, därigenom ej på något vis förbinda sig till någon som helst återtjänst åt den brasilianska regeringen, de åtnjuta tvärtom samma frihet och hafva samma rättigheter såsom passagerare, hvilka själfva betala öfverresan. Äfven kunna de fribefordrade passagerarne alltid när som helst återvända från Brasilien till sin hemort, utan att de därtill hindras af den brasilianska regeringen. — —»

Cirkuläret åtföljes af en lapp af följande innehåll: »För anvisning af passagerare till Brasilien, som fullgöra de i prospektet innehållande villkoren, betalar jag en provision af kronor 5 för hvarje fullvuxen person, dito 2:50 för hvarje barn öfver tre år.»

En annan kategori af flygskrifter rörande utvandringen utgöres af dem, hvilka lämna *direkta skildringar af förhållandena i immigrationsländerna*, stundom mycket tendentiösa. Det öfvervägande antalet sådana skrifter, af hvilka Emigrationsutredningen erhållit kännedom, röra *Canada*. De flesta af dessa äro tryckta därstädes på regeringens föranstaltande, men synas åtminstone delvis spridas af de lagliga utvandrareagenterna, naturligtvis i främsta rummet af sådana, som representera linier hvilka uppehålla förbindelse med Canada. Ett par innehålla sålunda på baksidan reklam för Allan-linien och äro undertecknade, den ena af agenten E. F. Larsson, Stockholm, den andra af en norsk agent; en innehåller reklam för Dominion-linien, en för Skandinavien—Amerika-linien, bägge undertecknade af norska agenter o. s. v. På det hela taget lämna dessa broschyrer någorlunda sakligt hållna skildringar af förhållanden utan allt för påtagliga öfverdrifter, ehuru med starkt framhållande af enbart de fördelaktiga sidorna. Hufvudsakligen omnämnas Manitoba och Nordväst-territorierna, hvilka ju för närvarande äro de egentliga kolonisationsområdena. Där lämnas redogörelse för natur och klimat i allmänhet, för förhållandena inom skilda näringar, speciellt jordbruket, för den canadensiska home-steads-lagstiftningen, för arbetslöner och priser, skatteväsen, skolor, kyrkliga förhållanden m. m.

De canadensiska home-steads-lagarna innebära, att hvarje familjefader och hvarje manlig invandrare, som är öfver 18 år gammal, äger rättighet att göra anspråk på 160 acres (65 hektar) fritt land, hvarvid efter tre års förlopp af regeringen utställes ettegensdomsdokument, genom hvilket han blir ägare till jorden i fråga, såvida villkoren för nybygges anläggande blifvit uppfyllda. De enda utgifter, som kolonisten härför har,

äro 10 till 15 dollar för inskrifningsafgifter. Den närmare framställningen häraf samt af tillvägagångssättet för erhållande af dylikt home-stead och sättet för upptagandet och odlandet däraf utgör hufvudparten af innehållet i dessa skrifter.

Särskildt framhållas de ringa kvalifikationer som erfordras: till och med en person, som fört icke sysslat med jordbruk, kan efter ett års arbete erhålla en kvartsektion (160 acres) fritt land. Vidare det goda bemötande som kommer emigranterna till del: »Regeringstjänstemännen i Manitoba och Nordväst-territorierna hafva att vara kolonisterna behjälpliga vid uppsökandet af en hemort och lämna dem alla upplysningar. På bangården i Winnipeg, Manitobas hufvudstad, emottagas de ankommande af särskilda tjänstemän, som äro anställda af canadensiska regeringen; dessa tjänstemän tala svenska och äro på alla vis de ankommande till hjälp. I Winnipeg och åtskilliga järnvägsstationer befinna sig i bangårdarnas närhet stora hallar, där man finner det första kvarter; där finnes också kontor, som kostnadsfritt, men utan förbindlighet hvad framgång beträffar, förmedla platser. Om man anländer till Canada under en ogynnsam årstid, så erhåller man fullständigt fritt herberge ända till arbetstidens inträde» etc. Landets fördelar sammanfattas i följande: »Hvad bjuder Canada sina invandrare? 1) 160 acres fritt land. 2) Ett sundt klimat. 3) Rättvisa och ordning. 4) Ett skolväsende och ett uppfostringssystem, som kan mäta sig med de bästa inrättningarne i hvilket annat land som helst. 5) Kyrkor tillhörande olika bekännelser. 6) Utomordentliga transportmedel för landtmannaprodukternas befordran. 7) Lokala marknader, som underlätta god afsättning för alla landtmannaprodukter till fördelaktigt pris. 8) Fullt erkännande af hvarje slags frihet i borgerligt såväl som i religionsafseende.»

Beträffande Canadas lämplighet som jordbruksland säges: »Jordmänen är rik nog att ej behöfva gödsla på flera år, hvarigenom tid och penningar inbesparas. Ingenstädes kan landbruk bedrivas lättare, och ingenstädes kan en sparsam, förständig och flitig man börja med så litet kapital som här.» För öfrigt får man veta, att »resan från Europas olika länder till Canada är kortare, bekvämare och mestadels billigare än till något annat utomeuropeiskt land». Där förekomma emellertid också mera direkta inbjudningar till invandring och uppgifter om hvad slags personer, som företrädesvis önskas: »Canadas regering och dess hela befolkning har en arfslott i dess vidsträckt landområde, som är långt större än Canadas egen befolkning kan använda, och därför inbjudas i synnerhet Nord-Europas befolkning till att deltaga i utvecklingen af detta stora land, som kan föda en tio gånger större folkmängd än den, Canada ännu har. Skandinaverna äro därför alltid välkomna i Canada.» »Hvem bör komma till Canada? Alla bönder och bondsöner som önska få ett eget hem. Jordbruksarbetare, som under några år önska att arbeta hos landtmän här för att sedan skaffa sig egen gård. Järnvägs- och andra arbetare kunna förvärfva sig en god utkomst, och med sparsamhet har mången varit i stånd att skaffa sig en egen gård.»

En broschyr, som bär titeln: »Canada. Arbete, löner, land», inledes med följande: »Det sökes 25,000 man till järnvägsanläggning i Canada, 100,000 man som själfva vilja äga och bruka en farm i Canada. Högsta lönen för järnvägsarbete. 160 acres jord, den bästa i världen, gratis. Utsikter för flitigt, fattigt folk. Järnvägsarbete till löner, som möjliggöra för en och hvar att hopspara penningar nog för att, efter några års förlopp, börja själfständigt gå på fri farm. I våra dagar den enda dylika möjlighet i världen. Den bästa liknande lägenhet, som någonsin bjudits i världen.»

I en annan broschyr läses: »Tre orsaker, hvarför Canada är det bästa hem för flickor: 1) Canada har stort behof af kvinnliga arbetare. 2) Canada kan skaffa goda hem och erbjuda en utmärkt framtid åt ett nästan obegränsadt antal ordentliga flickor. 3) Canada ligger endast några dagsresor från hemlandet.

Stor efterfrågan på tjänstflickor råder alltid i Canada. För hyggliga och ordentliga flickor emellan 18 och 30 år finnas alltid goda platser med höga löner. I familjen kan engelska språket lätt läras. Svenska flickor hafva alltid företräde. Bästa tiden att emigrera är på våren.»

Broschyrer, som behandla förhållanden i *Förenta Staterna* och i *Sydamerikanska stater*, spridas ock, ehuru i mycket mindre omfattning än sådana som röra Canada. I *Förenta Staterna* drifves ju numer icke egentligen någon invandringsfrämjande politik, utan torde de upprop om invandring till detta land, som cirkulera hos oss, i allmänhet vara utgångna från enskilda företag.

I ett cirkulär utsändt af Burlington-järnvägen, hvilken förmedlar trafik i åtskilliga af de mellersta och västra staterna (tryckt i Chicago 1906) framhållas sålunda vidt och brett de goda utkomstmöjligheterna och det stora behofvet af folk: »Å landet, som

genomskäres af Chicago, Burlington & Quincyjärnvägen, finnes ett vidt område af industriella intressen. Den äger vidsträckt områden i de förnämsta åkerbruksstaterna i Unionen, utsträcker sig till hufvudtrakterna för boskapsskötsel och mejeri, tillgängliggör rika mineralfält och anlöper mellersta västerns ledande fabriksstäder. — — Naturligtvis är det på detta ofantliga område arbete för många tusen män. Nästan hvarje gren af industrien blomstrar, och män efterfrågas, synnerligast i de västra staterna. — — För endast några år sedan betalade jordbrukarne i Illinois och Iowa sina arbetare från 15 till 18 dollar i månaden och kunde för denna aflöning erhålla alla män de behöfde. Den tiden är dock gången, och i stället för frågan om aflöning är det fråga om att erhålla män till hvad pris som helst. Att arbeta på farm i västern och nordvästern är förmånligt icke endast med hänsyn till direkta fördelar, utan genom det tillfälle det erbjuder att lära jordbruksmetoder i det nya landet. Har man en gång som arbetare eller arrendator blifvit inrättad på landet, blir nästa steg att köpa en farm», etc.

Bland prospekt, som afse värfning af kolonister till Sydamerikanska stater märkes särskildt ett, som behandlar förhållanden i *São Paulo* (Brasilien). I denna stat har en energisk verksamhet till immigrationens understödjande liknande den i Canada igångsatts.

Framför allt är det italienska emigranter som denna stat får mottaga, men att vederbörande riktat sina ögon äfven på vårt land, visar den nämnda omfångsrika broschyren, hvilken är utgifven af regeringens generalkommissariat i Antwerpen och tryckt i Uppsala 1908. Däri beskrifves utförligt det nybyggarsystem, som i denna stat tillämpas; framställningen avslutas med följande redogörelse för de förmåner som erbjudas kolonisterna:

»Af alla problem, som sammanhånga med Staten São Paulos ekonomiska lif, är nybyggarefrågan, såsom knappast torde behöfva framhållas, den, som under de sista femton åren mest sysselsatt de män, hvilka burit regeringsansvaret.

Också använde staten São Paulos regering alla medel för att göra det lätt för ankommande europeiska arbetare, i det den beviljar dem talrika förmåner.

Dock må först påpekas, att särskilda förmåner endast beviljas de emigranter som äro jordbrukare och anlända jämte familj.

At jordbrukarefamiljer, bestående af åtminstone tre personer, far, mor och barn, beviljar staten São Paulo:

1:o) Kostnadsfri resa per järnväg, äfven för gepacket, från Santos' hamn till staden São Paulo;

2:o) Kostnadsfri bostad och kost å invandrareherberget i hufvudstaden under de dagar som förlöpa mellan landstigningen och afresan till det inre af landet;

3:o) Kostnadsfri resa per järnväg till det nybygge (nucleo), som utgör den emigrerade jordbrukarens destinationsort; samt

4:o) Fem års uppskof med fulla betalningen för det till invandraren öfverlätna området (25 hektar) äfvensom eventuellt för hans hus samt de redskap, maskiner och kreatur, som behöfvas för jordbruket.

Vid första inbetalningen erhåller lottinnehafvaren ett provisoriskt köpebref, hvilket vid femte inbetalningen utbytes mot ett definitivt.

Sådana äro, i hast uppräknade, de förmåner som staten São Paulos regering beviljar jordbrukarefamiljer.

Som man ser, är det för sådana familjer möjligt att inom fem år och uteslutande genom eget arbete förvärfva:

25 hektar utmärkt jord, lämplig för alla slags jordbruksalster;

ett komfortabelt boningshus;

åkerredskap och kreatur —

med ett ord, ett hemman, hvars värde är stadt i oafbrutet stigande.

Och detta i ett mycket sundt land, som är fritt från hvarje slags epidemisk sjukdom och hvars klimat är lika härligt som Rivierans.»

I en broschyr rörande *Argentina*, tryckt i Köpenhamn, lämnas några upplysningar om detta lands naturförhållanden och näringar, utdrag ur den argentinska invandringslagen samt en »kortfattad svensk-spansk tolk». I invandringslagen innehållas bestämmelser angående organisationen af en offentlig arbetsförmedling för invandrarne samt angående de fördelar dessa äro tillförsäkrade i fritt underhåll tills arbete hunnit anskaffas, fri befördran till den plats inom republiken där invandraren önskar nedsätta sig, tullfrihet för husgeråd och verktyg, m. m. För öfrigt säges i broschyren att man ej äsyftat att uppmuntra till utvandring och att man särskildt lagt an på att lämna en fullt sanningsenlig beskrifning.

VIII. Ångbåtslinier och emigrantfartyg.

Rörande detta omfattande ämne har emigrationsutredningen icke varit i tillfälle att inhämta någon mera djupgående kännedom, — hvilket syntes falla utom ramen för dess egentliga uppgift. Af åtskilliga anledningar hafva dock en del upplysningar i ämnet kommit Emigrationsutredningen till handa, och meddelas desamma här, närmast i afsikt att påpeka betydelsen af officiella undersökningar i dessa frågor och behöfligheten af en bättre kontroll än den nuvarande, i första rummet beträffande linien Göteborg—England.

Wilsonbåtarna Göteborg—Hull.

Enligt § 16 af 1884 års förordning förstås med *utvandrarfartyg* sådant fartyg, som användes till utvandrarens befordran till främmande världsdel och å hvilket passagerarnas antal öfverstiger trettio. Dessa fartyg äro underkastade vissa i förordningens §§ 19—52 stadgade bestämmelser om inredning och utrustning, besiktningar m. m.

Sagda paragraf har så tolkats, att endast sådana fartyg enligt svensk lag kunna komma i betraktande såsom utvandrarfartyg, hvilka afgå från svensk hamn till hamn i främmande världsdel. Fartyg å traderna från Göteborg till engelska genomfartshamnar hafva icke ansetts såsom utvandrarfartyg, äfven om de, i likhet med Wilson-ångarna, under ett halft århundrade befordrat hufvudmassan af den svenska utvandrarströmmen under en icke oafsevärd del af sjöresan till Amerika.

Att Wilson-ångarna stått utanför den svenska lagstiftningen om utvandrarfartyg måste ur alla synpunkter anses hafva varit olämpligt. Dessa fartyg äro nämligen icke heller utvandrarfartyg enligt engelsk lag, och hafva sålunda städe varit frikallade från de om utvandrarfartyg i alla europeiska stater såsom nödvändiga ansedda bestämmelser. Äfven de allännare bestämmelser om passagerarfartyg, hvilka nämnda ångare enligt engelsk lag varit underkastade, hafva af skäl, hvarpå icke är anledning att ingå, föga strängt tillämpats å dessa fartyg. Vissa af dem, hvilka ännu äro i bruk, måste äfven anses otillfredsställande ur såväl sjövärdighetens synpunkt som i afseende å deras inredning och utrustning.

Tydligen fordras, för att dessa missförhållanden på ett tillfredsställande sätt skola kunna ådagaläggas, en af kompetenta personer verkställd besiktning af fartygen ifråga. En sådan besiktning har

på grund af de till Emigrationsutredningen inkomna upplysningar ansetts önskvärd, och framställning har äfven gjorts om dess verkställande, på privat bekostnad och efter tillstånd af fartygens redare. Emellertid har, enligt hvad poliskammaren i Göteborg meddelat, handlanden A. O. Wilson, ene delägare i handelsfirman Wilson & Co, på poliskammarens förfrågan »förklarar sig icke vilja ombestyras och icke heller kunna medgifva på eventuell bekostnad af annan än firman någon sådan besiktning af bolagets för utvandrare från Göteborg till England använda ångare, på sätt nu gällande utvandrarslag föreskrifver, enär dessa ångare icke vore i sådant afseende likställda med i denna lag afsedde utvandrarfartyg».

Vid förhör inför poliskammarens detektiva afdelning hafva trenne f. d. emigrantombud, hvilka hvardera under flera decennier utöfvat sådan verksamhet i staden och fördenskull kände noga till emigrationsförhållandena därstädes, uppgifvit i afseende å förhållandena ombord å Wilson-båtarna: En lång följd af år, eller intill 1885, trafikerade endast tvenne Wilson-båtar, »Rollo» och »Orlando», traden Göteborg—England för befordrande af emigranter och fraktgods, därvid endera båten afgick från Göteborg hvarje vecka. Det inträffade därunder ofta, att antalet emigranter, som nämnda båtar under samma resa medförde, uppgick till öfver 700 å 800 personer. Emigranterna togos ombord först sedan den bestämde godsmängden lastats (samma förhållande praktiseras fortfarande) och lastrumsluckorna öfvertäckts med plankor och presenningar samt träbritsar, afsedda till sofplatser för emigranterna, i tvenne öfver hvarandra placerade omlag anordnats å mellandäck såväl öfver lastluckorna som vid sidorna af dessa. Då ett större antal emigranter, exempelvis 800, därpå tagits ombord, plögade utrymmet för emigranternas fria vistelse därstädes blifva synnerligen otillräckligt, och då luftväxlingsanordningarna åtminstone hvad beträffade afdelningarna för tredjeklasspassagerarna voro otillfredsställande, plögade luften i dessa afdelningar redan före båtens afgang från Göteborg vara dålig. Under senaste åren hafva förhållandena ombord å Wilsonbåtarna förbättrats. För närvarande uppehålls trafiken af fyra fartyg.

Intill år 1885 fingo emigranterna själfva bekosta matservis och sängkläder under resan från Göteborg till England, och plögade emigrantombuden i Göteborg tillhandahålla emigranterna sådan utrustning, bestående mestadels af tarfliga bleckkärl samt madrass och hufvudkudde af säckväf, stoppade med halm. Efter sistnämnda tid hade Wilson-bolaget kostnadsfritt tillhandahållit emigranterna servis och sängkläder. Beträffande mathållningen för emigranterna ombord å Wilsonbåtarna upplystes, att samma matordning, eller tre mål om dagen af kraftig och tämligen vällagad mat, som fortfarande bestås emigranterna, jämväl under berörda tid serverades.

Dessa uppgifter vitsorda visserligen, att förhållandena ombord å Wilson-båtarna på senare år förbättrats. Att emellertid förhållandena ombord å de ännu i trafik gående nämnda ångarna »Rollo» och »Orlando» icke heller för närvarande ens tillnärmelsevis uppfylla föreskrifterna i 1884 års förordning, torde visa sig vid en sakkunnig besiktning. Äfven vid en hastig undersökning framgår, att utrymmet å 3:dje klass, där 16 personer inlogeras i hvarje hytt, icke kan uppfylla stadgandena i förordningens § 27; lika litet står kojernas anordning, som är synnerligen otillfredsställande, i öfverensstämmelse med förordningens paragraf 31. Luftväxlingen är i dessa afdelningar af fartyget mycket bristfällig och uppfyller i ingen mån stadgandena i förordningens §§ 35 och 36. Äfven den allmänna renligheten i dessa afdelningar af fartygen lämnar åtskilligt öfrigt att önska. Enligt af sakkunnige meddelade uppgifter äro slutligen de nämnda ångarnas skrof så gamla, att de äfven med mycket liberala grundsatser måste utdömas såsom icke sjövärdiga. — Jfr vidare sid. 113.

Här ofvan nämnes, att firman Wilson på det bestämdaste motsatt sig att låta sina båtar undersökas af sakkunnig person. Samma rädsla för kritik har vid ett annat tillfälle mött Emigrationsutredningen från personer i firmans tjänst, enligt hvad nedan intagna berättelse utvisar.

På uppdrag af Emigrationsutredningen vistades år 1907 bostadsinspektrisen i Stockholm Fröken Kerstin Hesselgren under några veckor i Liverpool för att där sätta sig i förbindelse med de kvinnliga emigranterna från Sverige. Fröken Hesselgren undersökte äfven emigranthotellen i Liverpool och besökte de oceanångare, som därifrån förmedla utvandraretrafiken. Öfverallt rönt hon under sitt uppdrags fullgörande det största tillmötesgående. Undantag härifrån ägde rum endast när hon å Emigrationsutredningens vägnar sökte att ombord på Wilsonångaren Calypso i Hull utfråga de svenska passagerarne. Härom berättar Fröken Hesselgren följande:

»Under min vistelse i Liverpool reste jag ned till Hull öfver en söndag för att möta de med Wilsonlinien kommande emigranterna. Jag vände mig på lördag e. m. till Wilsonliniens kontor för att begära tillstånd att gå ombord å Calypso. Som ej någon af de öfverordnade stod till att träffa, blef jag tillsagd att på morgonen vända mig direkt till kaptenen med min anhållan. Omedelbart efter båtens ankomst gick jag ombord och framställde för kaptenen mitt ärende samt visade mitt officiella pass. Han nekade absolut att låta mig se båten eller ens tala med emigranterna ombord, och då jag framhöll att jag var utskickad i offentligt uppdrag, sade han, att det angick ej honom och han hade dessutom inga som helst bevis för att jag var den jag gaf mig ut för. På min anmärkning att passet upplyste om den saken och att det var ett ministerielt sådant, svarade han att ett dylikt papper ej hade något värde i England om det ej var försedt med svenska konsuls namn, och förresten kunde jag hålla mig på kajen om jag ville träffa emigranter. — Jag måste således återvända med oförrättadt ärende, och mitt

bestämda intryck var att kapten C. var rädd för hvarje form af inspektion af emigrantafdelningen å Calypso.»

För det svenska utvandringsväsendets tillfredsställande organisation är det tydligen erforderligt, att äfven utvandrartrederna Göteborg—England underställas utvandringsförfattningarna.

Emigrantlinierna Europa—Amerika.

Om de viktigare ångbåtsbolag, som för närvarande äro representerade i Sverige (se sid. 40 här ofvan), må lämnas följande kortfattade upplysningar. Dessa bolag äro:

Cunard-linien (Cunard Steam Ships Co., Ld). Hufvudkontor i Liverpool; 15 ångare om 223,000 ton, år 1908¹⁾. Router: Liverpool (Southampton) till New York och Boston. Svenska utvandrare: 12,368, år 1907.²⁾

Hvita Stjärn-linien (White Star Line; Ismay, Imrie & Co.). Kontor i Liverpool, London och Southampton; 26 ångare om 340,000 ton. Router: Southampton till New York; Liverpool till New York och Boston. Svenska utvandrare: 7,124.

Allan-linien (Allan and State lines; J. & A. Allan). Hufvudkontor i Glasgow; 17 ångare om 122,000 ton. Router: Liverpool till New York, Halifax och Quebec. Svenska utvandrare: 882.

Anchor-linien (Anchor Line; Henderson Bros., Ld.). Hufvudkontor i Glasgow; 15 ångare om 90,000 ton. Router: Glasgow till New York och Boston. Svenska utvandrare: 365.

Canadian Pacific-linien (Canadian Pacific Railway Co.). Kontor i Montreal och Liverpool; 27 ångare om 163,000 ton. Router: Liverpool till Halifax och Quebec. Svenska utvandrare: 1,078.

Dominion-linien (Dominion Line; British and North Atlantic Steam Navigation Co., Ld). Hufvudkontor i Liverpool; 11 ångare om 73,000 ton. Router: Liverpool till Halifax och Quebec. Svenska utvandrare: 576.

American-linien (American Line; International Navigation Co., Ld). Kontor i Liverpool, Southampton och London; 7 ångare om 63,000 ton. Router: Liverpool till Philadelphia, Southampton till New York. Svenska utvandrare: 1,143.

Norddeutscher Lloyd. Hufvudkontor i Bremen; 89 ångare om 560,000 ton. Router: Bremen till New York, Baltimore, Galveston m. fl. Svenska utvandrare: endast ett fåtal.

Hamburg-Amerika-linien. Hufvudkontor i Hamburg; 70 ångare om 474,000 ton. Router: Hamburg till New York, Boston, Baltimore, Philadelphia, Montreal m. fl. Svenska utvandrare: endast ett fåtal.

Det Forenede Dampskibsselskab. Hufvudkontor i Köpenhamn; 17 ångare om 54,000 ton. Router för dess afdelning *Skandinavien-Amerika-linien*: Köpenhamn till New York (via Kristiania och Kristiansand). Svenska utvandrare öfver svenska hamnar: 2,840.

¹⁾ Antalet fartyg omfattar för samtliga linier endast sådana om mer än 12 knops fart. Tontalen äro i bruttoton. — ²⁾ Antalet utvandrare afser öfverallt året 1907 samt hamnarna Göteborg, Malmö och Stockholm.

En dag ombord på en emigrantångare.

Emigrationsutredningen är, såsom redan nämnts, icke i tillfälle att lämna några systematiska upplysningar om tillståndet å de stora oceanångare, som föra våra emigranter öfver till den nya världen. Här återgifvas emellertid de iakttagelser som meddelats af Fröken Kerstin Hesselgren från hennes i det föregående omnämnda vistelse i Liverpool i Emigrationsutredningens uppdrag under september månad år 1907. Likaså meddelas här nedan den berättelse som afgifvits af en person, hvilken på Emigrationsutredningens bekostnad våren 1908 gjorde en färd öfver Atlanten; härigenom torde kunna vinnas någon föreställning om de allmännaste dragen af en sådan resa.

Fröken Hesselgren skrifver:

»Genom bemedling från **Hvita Stjärn-liniens** hotell hade jag fått rederiets tillstånd at gå ombord på *Baltic* med tredjeklass passagerarna och stanna där tills båten skulle gå på kvällen.

Klockan strax före 10 var jag nere vid piren; en del folk hade redan gått ombord på färjan, och andra kommo undan för undan. Hvarje passagerare måste visa sina papper innan han släpptes igenom, och en och annan blef också tillbakavisad och måste söka skaffa klara besked till nästa färja. Genom agentens hjälp kom jag lyckligt igenom och med färjan till båten. *Baltic* är en af Hvita Stjärn-liniens största ångare och den gör ett i sanning mäktigt intryck.

Vi släpptes upp på undre däck i en ström förbi besiktningsläkaren, som placerat sig vid trappan och infångade emigranterna allt efter som de kommo. Det var med möda jag själf undgick den summariska besiktningen. Med ett och samma instrument petade han alla i ögonen; det gick blixtnabbt, men var väl ändå effektivt, att döma af den risk bolaget löper om någon behäftad med trakom slipper igenom.

Åtskilliga hundratals personer samlade sig småningom på 3:dje klassens däck, och jag blef i tillfälle att språka med några få svenskar innan nästa sammanfösning började. Denna gång drefvos alla öfver till fördäck, för att under vägen få sina biljetter visiterade och numret på hytten angifvet.

Detta tog en betydlig tid, och det blef för många oerhördt tröttsamt att stå sammanpackade i timmar. Särskildt svårt var det för de kvinnor, som hade gråtande eller otåliga barn på armarna.

Det hela tycktes emellertid från tjänstemännens sida skötas med ett orubbligt godt humör, och jag såg till och med en af cheferna själf taga några af mödrarna en genväg genom första klass för att de skulle slippa fram litet raskare. Vid hvarje ny färja som kom började samma process om igen, tills alla de 2,000 tredje-klass-passagerarna passerat revy. Det drog ut till klockan var 4, innan alla fått sina nummer. Under däck försiggick ett lika ifrigt arbete att få tag uti sina respektive hytter. Många nedslagna eller förargade ansikten mötte en, när man kom ned. En hade fått löfte af agenten att få bo ihop med sin reskamrat i en hytt för två; nu voro de skilda åt i hvar sin hytt för 6 personer. En annan kunde inte, fast hon letat en timme, få tag uti sin hytt och var nu öfvertygad om, att hon skulle bli utan. En tredje bade af agenten i Göteborg blifvit visad en hytt, som skulle vara lik den han och hans kamrat skulle bo uti, men nu befanns numret på deras biljetter betyda en bädd uti en af de stora salar som rymmer 260 säng-

platser. Jag var nere och såg på hans plats, och jag undrar inte på att han kände sig besviken om han tänkt sig en hytt. I detta stora, låga rum stod säng vid säng med en meters mellanrum och i dubbla rader på höjden. Det måste vara oerhördt svårt att hålla frisk luft i en sådan sal, om den är fullt besatt med mer eller mindre sjösjuka och ej alltid så väl badade personer. Den luftväxling som fanns tycktes dock vara god: öfverallt utsugnings- och insläppningskanaler i hvilka draget kändes mycket kraftigt. Alla bäddarna sågo också rena ut. Litet grofva men fullständigt rena linneöfverdrag på madrasser och kuddar samt en filt. Jag tittade in i en hel del af hytterna, somliga för 6, andra för 4 och några för 2 personer. Trånga äro de förstas, men ej trängre eller obekvämare än andra klass hytterna på Nordsjöbåtarna, och öfverallt var fullt tillfredsställande rent. Många tycktes också vara mycket nöjda och belåtna och angenämt öfverraskade efter sina erfarenheter på Nordsjön.

Familjer och ensamma kvinnor ha sina hytter i aktern, de ogifta karlarna i fören. De ha äfven skilda däck, men männen ha tillstånd att gå öfver på akterdäck, däremot ej kvinnorna på fördäck, därför att manskapet äfven har sitt tillhåll där. Det finnes två stora matsalar, en för män och en för kvinnor, med ordentligt dukade bord. Huruvida de manliga uppässarna alltid äro så renliga af sig, vill jag lämna därhän. En svensk-amerikanska påstod, att hon på resan från Amerika ej kunnat äta på hela tiden trots att vädret varit det bästa, därför att uppässaren varit så snuskig, omväxlande snutit sig i och använt som dammtrasa den handduk som han sedermera torkade af deras tallrikar med. Sådant torde dock försiggå också på andra platser än i emigrantångarnas matsalar.

Hvad som förvånade mig är, att intet finnes i hytterna, som kan användas, om de resande bli sjösjuka. Allt måste gå på golfvet, och stanken blir naturligtvis fördubblad, när medpassagerarna måste gå och trampa och släpa sina kjolar i eländet. När de ej ha några toilettanordningar i hytterna, så borde det väl ej vara obilligt att begära att de skulle sätta någon sorts apparat vid hvarje bädd, som kunde användas i händelse af sjösjuka. Dessa kunde med fördel också bli spottkoppar. Spottlådor borde finnas öfverallt på och under däck. Det var rent ohyggligt att se hur det spottades, däckets såg på en liten stund ut så, att man måste draga kjolarna åt sig för att gå öfver det. Jag kunde inte låta bli att tänka, att det hade varit klokt att skicka de gifta männen också till fördäck och förbjuda allt hvad manfolk hette tillträde till kvinnornas sida, ty det är fullständigt vidrigt att tänka på att de små barnen skola få springa och krypa ombord på ett sådant ned-söladt golf.

Vid 4-tiden kommo andra klass passagerarna ombord och slutligen äfven första klassens, och nu myllrade hela den stora båten af folk — 3,000 personer — och ändå väntades 700 irländare ombord i Queenstown.

Ungefär en tredjedel af alla passagerare äro flickor. Så voro denna dag med på Baltic 1,000 flickor, hvaraf 100 voro svenskor. Allt som allt var det 300 svenska emigranter.

Några dagar därefter gick jag upp på **Cunardliniens** kontor och fick tillstånd att gå ombord på *Campania*.

Det är en tämligen liten båt, som endast tar 800 passagerare. Första klass var utmärkt treflig och bekväm, andra klass äfven gauska bra, men utrymmet för tredje var däremot knapphändigt. Alla trappor och uppgångar voro mycket smala och svåråtkomliga. Det rådde en fruktansvärd trängsel, när passagerarna skulle ned.

Jag blandade mig i hopen, när de kommo från läkarbesiktningen. Alla ogifta män åt ett håll, familjer åt ett annat. Ensamma kvinnor, d. v. s.

daribland voro äfven änkor med barn, kommo för sig. Med den hopen följde jag. En lång, mörk gång, så en brant, smal trappa, och så var man nere i hvad som skulle på en gång tjänstgöra som matsal och hyttplats. Den förstnämnda bestod af en smal gång på hvardera sidan af midtkomplexet, som innehöll hytter. Vägghasta bord längs sidorna, med långa bänkar framför, gjorde denna passage så smal, att när de sutto vid dessa bord, kunde man nätt och jämt tränga sig emellan och det var omöjligt att komma fram med matfaten. Hytterna voro skilda från hvarandra och förrummet endast medelst förhängen. Bäddar för 3—4 personer i rad å en brits utan mellanbalkar och en likadan ofvanpå, så nära att man stötte hufvudet i den ena bädden när man satt på den andra. Allt var mörkt, olustigt och trångt. Passagerarna voro förtviflade och trängseln och hettan voro minst sagdt obehagliga. Jag kan knappt tänka mig hur där skulle bli vid sjögång.

På däck fanns ej heller några sittplatser.

En annan af Cunard-liniens båtar, *Caronia*, var betydligt mycket större och bekvämare. En stor, ljus matsal med långa bord, dukade med hvit vaxduk, gjorde ett synnerligen luftigt och trefligt intryck. Äfven hytterna voro rymliga och snygga. Däcket var ordnad med soffor och en större rökhytt. Trapporna voro breda och bekväma.

Äfven här åsåg jag läkarbesiktning och hyttutdelning. Kl. $\frac{1}{2}$ 7 på morgonen lämna emigranterna hotellen och fara i stora vagnar ned till hamnen, c:a $\frac{1}{2}$ timmes väg, där få de ofta vänta någon timme, innan de gå med färjan till båten. Kl. 1 få de sin middag. Men hela tiden dessförinnan har gått åt för de olika besiktningarna. Ofta få de stå många timmar packade och vänta innan deras tur kommer, och jag såg många som voro färdiga att svimma af trötthet.

Äfven två af **Canadian Pacific-liniens** båtar blef jag i tillfälle att se. Deras största båt, *Empress of Brittain*, besökte jag en timme efter sedan den kommit in från en resa. Dess tredje klass afdelning var ovanligt rymlig och bekväm. Matsalen mycket stor och treflig, med rörliga sammetsklädda stolar i stället för de vanliga långbänkarna. Ett trefligt rökrum och en utmärkt toalettafdelning med flere badrum. Hela denna afdelning låg fullkomligt afskild från hytterna. Gångar och trappor voro breda och ljusa och rena, trots att allt nu var i upplösningstillstånd.

Hytterna voro för 4—6 personer, men ganska stora och alla försedda med driksvatten och kommod.

Bäddarna utgjordes af de vanliga halmmadrasserna med filter och bomullsöfvertäcken.

En af deras mindre båtar, *Lake Erie*, hade samma anordning i hytterna med tvättställ och dricksvatten. Matsalen var här trång och hytterna likaså. Det fanns nog en del rymligare hytter men de voro afsedda för engelsmän och irländare.

Af **Allan-liniens** båtar såg jag endast en, nämligen *Victoria*.

Hytterna voro där mycket tränga, 6—8 personer i hvar hytt. Inga familjehytter tycktes finnas. Klosetterna lågo i omedelbar närhet af hytterna, och i de närmaste af dessa kändes därför en ganska betydlig stank. Tvättrummen voro tränga och intet badrum fanns, ej heller fanns det dricksvatten eller tvättställ i hytterna. Bli de resande sjuka, ha de endast golfvet att tillgå. Bäddarna voro mycket smala och en stor del af hytterna alldeles mörka.

Jämförda med **Nordsjöbåtarna** kan man dock säga, att äfven de sämre Atlanterångarna äro ett betydligt framsteg i bekvämlighet, särskildt hvad 3:dje klass afdelning beträffar. Nordsjöbåtarna äro ej inrättade för emigranttrafik,

men så klagas det också allmänt och högljudt öfver dem bland emigranterna. Sämst tyckas *Esbjerg*-linien och *Trondhjems*-båtarna vara. Af den förstnämnda liniens båt var jag i tillfälle att delvis se en, och den gjorde nog skäl för beskyllningen att ha en synnerligen trång och otreflig och illa inredd 3:dje klass. Så vidt jag kunde se och efter hvad emigranter försäkrade mig var det endast det vanliga lastrummet, i hvilket tillfälliga sängbritsar upptimrades för att vid behof åter borttagas och lämna rum åt annan last. En outhärdlig stank af boskap rådde t. ex. i 3:dje klass-afdelningen på en af dessa båtar. Nu minskas ju obehaget däraf genom att resan i regel går på ungefär ett dygn.

Den längsta resan är *Trondhem*—*Hull*, som kan taga ända till 4 dygn. En del norrlänningar och jämtar resa den vägen, och klaga många på de dåliga hyttförhållandena och maten. En familj hade t. ex. fått löfte om en bra hytt, men blef placerad i en mycket liten sådan tillsammans med 5 andra personer; och som hytten låg inklämd mellan ångpannerummet å ena sidan och klosetterna å andra, var hettan och stanken sådan, att det var nästan omöjligt att vistas därnere.

Mjök fanns ej ombord, kaffet var odrickbart. Mödrarna hade mycket svårt med småbarnens föda.

Vin- och ölförsäljning fanns däremot ombord, och bedrefs det en sådan handel därmed, att många drucko sig fulla och gjorde af med sina pengar. En ung svensk hade vid sin ankomst till *Liverpool* på det sättet gjort af med allt hvad han hade och t. o. m. måst pantsätta saker för att klara sin skuld ombord.

Äfven på *Wilson-liniens* ångare är 3:dje klass allt annat än oklanderlig. Ventilationsförhållandena äro så dåliga, att det råder en fullkomlig stank under däck. Många emigranter hafva sagt mig, att de ej under hela resan kunnat vara där nere utan att de sofvit på däck. Det finns åtminstone på *Ariosto* ingen matsal, utan sättes maten fram på ett bord som står i ingången till hytterna, midt för den öppna tvättafdelningen och i omedelbar närhet af klosetterna. Golvvet är beströdt med sågspån och sopas flere gånger om dagen rent, men icke dess mindre ser det vanligen allt annat än aptitligt ut. *Calypso* lär vara rymligare och bättre inredd, men kan jag ej vidare yttra mig därom, emedan jag nekades tillträde till båten (jfr sid. 108).

Efter den tröttsamma och ofta mycket obehagliga resan öfver *Nordsjön* kommer järnvägsresan mellan *Hull* och *Liverpool*, som göres med särskilda emigranttåg. Vagnarna äro vanligen stoppade 3:dje klass vagnar med plats för 8 personer i hvarje kupé. I allmänhet tyckas de ej besättas med mer än rätta antalet, såvida ej de resande ha barn med sig, ty dessa räknas ej. Kupéerna äro emellertid af den gammaldags typ, som ej ha toillettanordning; ej heller finnes dricksvatten, hvilka förhållanden bli för de resande obehagliga, då resan mellan *Hull* och *Liverpool*, med den godstågsfart emigranttågen gå med, tager 5 timmar. Intet uppehåll göres under resan, som på detta sätt under heta somrardagar blir fullständig olidlig.

De olika emigrantbolagen kunna i denna sak intet göra, emedan järnvägen äges af enskilda bolag.

Ha emigranterna kommit med söndagsbåten från *Göteborg*, så ha de under en dags uppehåll i *Hull* hunnit hvila ut något efter *Nordsjöresans* besvärigheter, men komma de från andra håll eller med onsdagsbåt, så gå de omedelbart vid ankomsten till tåget, och är då båten försenad, så att de komma till *Liverpool* midt i natten, får man ej undra på, om de efter denna resa äro ursinniga och förtviflade och färdiga att klaga på allt och alla.»

En färd öfver Atlanten.

Den ofvan sid. 110 omnämnda reseberättelsen lyder sålunda:

»Jag ankom till Göteborg på morgonen den 9 april (1908) och möttes vid stationen af en agent för Skandinavien—Amerika-linien hos hvilken jag beställt biljett. Han ledsagade mig till ett hotell och tillsade att jag på f. m. skulle infinna mig på kontoret.

På vägen till hotellet sporde jag agenten om det var många som reste öfver nu. Han ruskade på hufvudet och svarte nej, och så sade han, att det var ett par stora skäl, som gjorde att intet folk reste nu. Först och främst de dåliga tiderna, »och så börja de göra så mycket här i landet nu på det att inte folket skall resa».

På liniens kontor fick jag betala min biljett, men kunde inte få den förrän i Kristiania, emedan jag bara hade frejdebetyg och inte utflytningsbetyg.¹ Linierna äro alltid hjälpsamma, när det gäller sådana där saker.

På kvällen erhöilo vi järnvägsbiljett och följdes af agenten till tåget.

Vid framkomsten till Kristiania vid 7-tiden på morgonen den 10 april var ingen emot oss. Vi sökte oss därför fram till liniens kontor, och där upphunnos vi af en hotellvaktmästare, som skulle mött oss men som försöfvit sig. Han tog oss med till Nielsens hotell på Skippergaden. Det var ett hotell af ungefär 7:de klass. Vi fingo ett rum där vi skulle vara på dagen. Vi voro fyra, min bror, en västerbottning och en bohuslänning. Rummet var snuskigt och otrefligt. På golfvet vid kommoden var uppkastningar efter någon som tydligen blifvit sjösjuk innan resan börjat. Städerskan låtsade intet om något utan började duka fram mat åt oss därinne. När jag så visade henne på det där och frågade henne om det inte gick an få bort det och få ut en smutsig slaskhink som stod där, så såg hon på mig, som hon velat säga mig, att jag hade större fordringar än de voro vana vid. Hon gjorde så rent golfvet, men slaskhinken fingo vi behålla. Äfven bordduken var dålig. Trasig och smutsig. Kl. 10,30 f. m. skulle vi till kontoret och få våra biljetter. Ditkomna blefvo vi tillsagda att ställa oss i kö och följa med in till läkaren. När vi kommo in till honom, fingo vi i tur och ordning sitta ner, och så började undersökningen. Läkaren sade: »Visa labbarna», och så såg han på händernas innersidor. Sedan sade han: »Gapa! säg A!» så tittade han på ögonlockets insida, och så var det färdigt. När vi så kommo tillbaka till kontoret, fingo vi tillsägelse att återkomma kl. 2 för att få biljetterna utskrifna. Vi gjorde så, och kl. 4 e. m. voro vi ändtligen färdiga att gå ombord. Ångaren, Oskar II, hade kommit till Kristiania redan vid 9-tiden på morgonen och låg nu och lastade buntar af trämassa. Det syntes vara den hufvudsakligaste lasten från Kristiania.

När vi kommo ombord, tog en kvartermästare emot oss, såg på våra biljetter, och så fingo kyparna ta våra kappsäckar och lotsa oss ner till våra hytter. Jag fick min plats i hytten n:r 50. Den var för 4 personer, men vi voro endast 3 i den.

I Kristiania gingo ungefär 200 personer, däribland många svenskar, ombord. Dessutom voro många svenskar ombord förut, sådana som gått ombord i Köpenhamn. För ett år sedan brukade de sända dubbelt så många passagerare från Kristiania som nu, sade de på kontoret där.

¹ Resan gjordes för ett tillfälligt uppdrag i Amerika, men för Emigrationsutredningens räkning skedde färden med emigrantbiljett.

Klockan precis 9 på kvällen den 10 april lämnade vi Kristiania. Det var då lite regn och en lätt dimma.

Den 11 april kl. mellan 8 och 9 f. m. ankrade vi utanför Kristiansand för att ta ombord passagerare där. Vi fingo ungefär 100 stycken. Kl. mellan 11 och 12 f. m. lämnade vi Kristiansand, och så började den egentliga sjöresan.

Vi hade svårt för att äta lite hvar. Matkärnen voro dåligt diskade. Jag gaf vår uppappare 2 kr., och det hade god verkan. När kaffet skulle serveras kl. 3 e. m. den 11, hade han först jämnt så många koppar att det räckte åt alla vid bordet utom åt min bror och mig. Han gick då efter två koppar till, och dessa fingo sig en grundlig extra torkning. Detta upprepades ofta.

Mattiderna ombord voro: frukost kl. 8, middag kl. 12, kaffe kl. 3 och kvällsmat kl. 6.

I mellandäck åts det i fyra olika matsalar. I den afdelning där familjerna och de ogifta kvinnorna bodde, där voro borden rätt snygga. Men där vi andra skulle äta var det osnyggt. Vaxdukarna voro dåliga och ofta dåligt torkade. Handduken, som uppappare hade, användes till nästan allt. Med dem såg jag att de torkade både bänken där vi sutto på, bordduken, om man gjorde anmärkning på den, och matkärnen. Och bakom ryggen på mig fanns en stor plåtlåda för afskräde. Den stod där otäckt äfven under måltiderna. Sedan måltiderna voro avslutade och borden afdukade, brukade vi sitta där för att läsa, skriva eller spela. Det var det enda ställe vi hade att vara på. Men då kommo de med diskvattensbaljor och slog ut det i ett hörn af matsalen. Där låg det illaluktande vattnet och skvalpade och gjorde det stundom nästan omöjligt att vara därnere.

Maten var nästan alltid den samma. Så här såg matsedeln ut:

- Den 11. Frukost: kött och potatis, smör och bröd och kaffe. Brödet, rikligt, som allt annat, var alltid godt. Det utgjordes af färskt hvetebröd och groft, mjukt bröd. Bröden påminner till utscendet om de svenska »ankarstockarna». Middag: soppa (någon sorts köttsoppa), smör och bröd, kött och potatis samt en liten torr bakelse till dessert. Kl. 3 kaffe med hvetebrödsskifvor. Kvällsmat: kött och potatis samt smör och bröd och te.
- > 12. Detsamma som den 11 utom till middag, då desserten utgjordes af äpplen.
- > 13. Samma som den 11.
- > 14. Frukost: köttkorf; resten som den 11. Middag: sotsoppa, kött och potatis samt till dessert äpplen. Kvällsmat som den 11.
- > 15. Frukost: rå sill och potatis, smör, bröd och kaffe. Middag: kålsoppa, fiskstufning (potatis och fisk hopstufvade) samt den torra bakelsen. Kvällsmat: kött, kål och potatis, te.
- > 16. Samma som den 12.
- > 17. Frukost: fiskbullar och potatis. Middag: sotsoppa, kött och potatis samt äpplen. Kvällsmat: kalops och potatispuré.
- > 18. Frukost: köttkorf och potatis samt, för dem som så önskade, gröt af hafregryn. Mjölken till den var dålig. Middagen, den bästa vi fingo på hela resan, utgjordes af risgrynsgröt med kanel och socker samt öl i ett glas. Efter åtskilligt bråk fingo vi af den dåliga mjölken i st. f. öl. Också fisk och potatis; bakelse. Kvällsmat: fiskstufning och potatis; te.
- > 19. Frukost: två ägg samt gröt. Alltid med den dåliga mjölken. Middag: buljong med klimp, kött, potatis och till dessert en apelsin. Kvällsmat: kött, potatis och saltgurkor stufvade.
- > 20. Frukost: kött och potatis; kaffe. Middag: sotsoppa, kött och potatis; bakelse. Kvällsmat: hars = lapskojs; te.
- > 21. Frukost: potatispuré och kalops; kaffe. Middag: örter, fläsk och brynt kål; bakelse. Kvällsmat: potatis, kött och saltgurkor hopkokade; te. — Till hvarje frukost serverades kaffe, till hvarje kvällsmat te.

Maten ombord är ungefär lika med den man får på de engelska linierna, ehuru den var bättre serverad på Ivernia, Cunard-liniens gamla båt, som

jag följde med öfver 1905, trots att de hade så många emigranter att de fingo duka ända till fyra gånger till hvarje måltid.

Resan blef ganska långvarig, därför att båten går så sakta. Det fanns en karta i vår matsal och en i familjernas. Där anslogs hvarje dag huru många mil ångaren gått från kl. 12 middagen ena dagen till kl. 12 middagen andra dagen. Här följer siffrorna från vår karta, i engelska mil:

11—12 april	354 mil.	16—17 april	335 mil.
12—13 >	349 >	17—18 >	332 >
13—14 >	330 >	18—19 >	342 >
14—15 >	330 >	19—20 >	342 >
15—16 >	330 >	20—21 >	350 >

Vid vår ankomst till New-York afgick därifrån Cunardliniens nya ångare Mauretania till Liverpool. Han har på denna resa gått ända till 579 mil. Allmänt uttalades missnöje med den danska båten därför att den gick så sakta. Och vi räknade ut, att man kan göra resan öfver England på mycket kortare tid än med denna »direkta» linie.

Jag samtalade några dagar med några återvändande svensk-amerikaner om svenska och amerikanska förhållanden. En dag sade jag, att vi antagligen inom några år få en egen svensk linie som går direkt från Sverige — kanske anlöpande Norge — och till New York. »Inte på 1,000 år», inföll en mr Swansson från New York». Hvarför inte?» frågade jag. »Ja, ser ni, sade han, »de äro för senfärdiga hemma. Jag har nog sett i tidningarna att de tänkt på något sådant, men jag tror inte det blir mer än en vacker tanke. Och dock, huru glada skulle inte vi svensk-amerikanare vara om det lyckades. Finge Sverige, låt oss säga 3 båtar på ungefär 15,000 ton, moderna och snabbgående, med bara svenskar som besättning, så skulle alla, åtminstone de allra flesta, svensk-amerikaner resa med den linien. Äfven om inte båtarna gingo mer än hvar tredje vecka, så skulle de vänta och följa med den. Och huru väl behöfver inte Sverige den linien! Frånsedt att vi ytterst sällan se den svenska flaggan i New Yorks hamn, huru mycket billigare skulle inte en hel del saker bli som nu tages öfver England, Hamburg eller Köpenhamn! Jag har i många år rest för en stor amerikansk exportfirma, som exporterar i synnerhet frukt och ost på England. En gång när jag skulle med en last öfver till England, fick jag löfte af firman att få använda tre veckor för egen del för att få resa till Stockholm och hälsa på. När jag kom dit var jag ju intresserad af att se huru det var i de affärer, som jag förstod mig på. Jag gick och såg mig om. Döm då om min förvåning när jag fann mina fruktlådor där, och så när jag frågade hvar de voro köpta, fick till svar än England, än Hamburg. Att de voro åtskilligt fördyrade genom dessa mellanhänder, säger sig själf.» Jag har talat vid flera sedan dess, och de ha sagt detsamma.

Bland mina bordskamrater på båten fanns en lång, ståtlig svensk, f. d. underofficer på ett gardesregemente. Han reste nu för trettonde gången öfver oceanen. Han hade varit i Skandinavien och Finland och sålt farmar för New York stat. Han hade rest med Oskar II tre gånger förr, dock alltid såsom första eller andra klass passagerare. En dag när vi sitta till bords, kommer kaptenen ombord och går igenom matsalen. Han får syn på svensken, går fram till honom, hälsar och kallar honom vid namn. Sedan när de träffades hade kaptenen, enligt hvad svensken själf sade, frågat honom hvarför svenskarna börja dra sig från att åka med den linien. Svensken svarade, att det till stor del berodde på att danskarna 1905 alltför öppet tog parti för norskarna. Och det, sade han, är något som i synnerhet vi svensk-amerikaner inte så lätt glömmet. Dock reser ännu många svenskar med den

linien. Jag frågade en dag på kontoret hvar de fingo sina flesta passagerare. De svarade att Norge kom i första rummet, Sverige i andra och Danmark i tredje. Trots detta är det bara danska uppässare. Och det var för många svenskar omöjligt att förstå hvad de sade. Så den fördel de hade af att besättningen talte »skandinaviska», var minimal. Man reder sig nästan lika bra på de engelska linierna, ty det är nu så många svensk-amerikanare som resa fram och åter, att man alltid får någon som tolkar.

Jag frågade många, däribland mr Swanson från New York, hvarför han inte reste med en större, snabbgående engelsk båt. »Jo, ser ni», sade han, »jag har min familj med mig, och då är det både för mig och de mina bekvämare att resa med den här linien. När man då är ombord behöfver man inte byta om förrän man är framme».

Skandinavien—Amerika-liniens stora trumf är att den går direkt. Det var skälet för att alla svenskar jag talade med reste med den. Men ändå var det många som sade, att hällre än att ligga på sjön i tolf dygn reser jag hädanefter med en snabbare båt öfver England.

På båtens kontor sade man mig att resan brukar ta ungefär 11 dygn. Vi fingo lots ombord kl. 11 e. m. den 21 april (nära 5 f. m. den 22 enligt svensk tid), och vid 1-tiden på natten kastades ankare vid Staten Island, vid karantänplatsen. Kl. 5 på morgonen blefvo vi tillsagda att gå upp på däck för att undersökas af läkaren, som just då väntades ombord. En stund senare kom en gammal man ombord; vi fingo ställa upp oss och marschera förbi honom i dubbla rader, vi karlar barhufvade. Han bara tittade på oss. Många, som inte såg den lille mannen när de passerade honom, frågade sedan när undersökningen skulle börja. När undersökningen var öfver, började båten röra på sig, och vid 8-tiden på morgonen voro vi i docka i Hoboken.

Där fingo vi så lämna båten efter att ha varit ombord i nära 12 dygn.

När så våra koffertar tagits i land, fingo vi dem synade af tullmännen, som alltid äro snälla. Kl. ungefär 11 togos vi ombord på en båt för att fraktas ner till den af så många fruktade »sista stationen», Ellis Island.

När vi kommo dit ner, fingo vi stå där ombord på båten nära 1 timme, innan vi fingo gå iland. Så kom tillsägelsen att ta kappsäcken i hand och gå upp i byggnaden där den sista undersökningen skulle verkställas. Vi fingo ställa oss i rad i trapporna och så med hatten i hand marschera in. När man kommer in där, får man gå ett stycke fram i en bred gång. Så får man ta af åt höger, 2 och 2, och så är det två herrar som ser på hvar och en, en som ser på ögonen på hvar och en, och så får man åter ta af åt höger där det finnes en hel del smala passager med n:r från 1 upp till ungefär 12. Där tas man om hand af en tolk, som förer en fram till ett bord där det sitter en herre, som har en massa papper. Där börjas examinationen. Vi sluppo undan mycket lindrigt. De endast frågade mig huru länge jag förr hade varit i Amerika, om min bror skulle resa med mig och huru mycket pengar vi hade. Det var inte ens nödvändigt för oss att visa våra kon-tanter. Jag tänkte få stanna och se och höra huru andra klarade sig, men det fick jag inte. Sedan vi passerat, fingo vi gå ner i afdelningen »To New York» och där invänta färjan till Battery Park.

Där nere i väntrummet träffade jag flera, som sade att det var rätt många som syntes ha mycket svårt för att få gå i land. Det sades att examinationen var synnerligen sträng.

Vår resa hade varit gynnad af vackert väder. Endast en kväll, den 19 april, var det storm. Hytten vi hade var rätt bra. Bådden bestod af en järnstomme. Botten af korslagda ungefär 1" plåt eller bandjärnsrimsor. Ma-

drassen af en ungefär 4" tjock dyna. Stoppningen var någonting liknande bast. Kudden hade samma stoppning. Den liknade till formen kuddarna i våra svenska andra klass vagnar. Tyget till både madrass och kudde var af groft, blått tyg. Och så en filt.

Första natten ombord var det så kallt att vi fröso, men så fingo vi en filt till påföljande dag. Natten därpå var det så varmt, att det var nästan omöjligt kunna sofva för den skull. Så där växlade det. Ena natten kallt, andra natten varmt. Kl. ungefär 6 på morgonen kom en pojke in och for med en blöt trasa öfver golfvet. Lite senare en kvinna, som fyllde vår vattenkaraff och torkade vårt tvättställ. Sedan kom pojken och tömde ut tvättvattnet. Liknande var förhållandet på Cunardlinien, blott med den skillnaden att vi där, om jag mins rätt, fingo handdukar, här inga.

Ombord å Oskar II syntes det som om de hade det bättre med hytter än på de engelska linier jag rest med. Inte så att hytterna voro bättre, men jag såg inga sådana där stora lafvar, afdelade med säckväf, som jag såg på Ivernia. Huru det är på de stora nya båtarna vet jag inte, men skulle önska få resa hem med Cunardliniens nya 32,500 tons »Mauretania» eller systerbåten »Lusitania». Skillnaden i pris på en 2:dra kl. biljett New-York—Stockholm på Mauretania och Oskar II är ungefär 22 dollar. Med Mauretania 84·60, med Oskar ungefär 62·50. Men då finge jag göra den allra bästa jämförelsen.

Bemötandet på Oskar var som på andra båtar. De lyssnade till våra önskemål, knyckte på axlarna och — ingenting vidare. Vår uppfattning var, att danskarna favoriserades. Jag hade fått en hytt utan dagsljus, och jag bad stewarden, chefen på vår afdelning, att få byta. Jag fick till svar att det inte fanns någon hytt ledig, de voro alla upptagna. Så en dag kom det ut ett anslag att en mr Mickelsen skulle hålla tal om »Mina resor genom Amerika och Europa, särskildt Ryssland». Mannen, som var dansk, hade varit i Amerika i 42 år. Han började med att skildra sitt hem i södra Kalifornien, talade om hvilket paradiset det var, att det var en plats för folk, en plats som få, talade om huru han tyckte det var synd om folket »hjemme i Danmark» som måste ha snö och kallt då man kunde gå ut i hage och plocka de »dejligaste blomster». Beklagade att tidningarna och ledande personer i gamla landet tala så illa och osant om Amerika, m. m. i samma stil. Sedan han slutat, gick jag fram till honom och frågade om det var lätt att få land i Kalifornien nu och om det var billigt. »Nej», svarte han, »det är upptaget. Jorden kostar nu 200 à 250 dollar aceren». »Det är något för fattiga emigranter det», sade jag. Han bara knyckte på axlarna och log. Han påstod i sitt föredrag, att det godt finnes plats för halfva Europas befolkning däröfver i dag.

En dag träffade jag den mannen när han skulle gå till sin hytt. Jag bad att få följa honom och se huru han bodde. Han hade en ljus, treflig fyra mans hytt ensam, den trefligaste jag såg på båten. Den låg just vid uppgången till andra klass. Så olika kan det delas.

New York den 30 april 1908

K. H—n.

Skandinavien—Amerika-linien.

Denna den *danska* ångbåtslinien till Amerika — en afdelning för sig af Det Forenede Dampskibsselskab i Köpenhamn — för-

tjänar i flere hänseenden en särskild uppmärksamhet. Dess namn har ock litet emellan mött i den föregående framställningen. *Af denna linie förmedlas den ojämförligt största delen af den olagliga utvandringen från Sverige.*

Oaktadt biljettpreisen icke äro låga, snarare tvärtom (jfr sid. 11), är Skandinavien—Amerika-liniens fartygsmateriel otvetydigt underlägset de öfriga liniernas; särskildt är hastigheten synnerligen begränsad (såsom ock visats här ofvan sid. 116). Framför allt ryktbar är Skandinavien—Amerika-linien för de många olyckor, som drabbat densamma och hvarigenom redan flera hundra människolif gått förlorade.

Af de båda mest uppmärksammade af dessa katastrofer må, efter tidningarnas redogörelser, här lämnas en kortfattad skildring.

Den 27 februari 1903 telegraferades från Ponta Delgada på Azorerna, att ångaren »*Oskar II*», tillhörande Det Forenede Dampskibsselskab, på resa från Köpenhamn till Newyork med ett stort antal passagerare ankommit dit i haveri. Ångaren lämnade Kristiansand den 13 februari och hade hunnit ganska nära amerikanska kusten, då den plötsligt öfverraskades af hårda stormar, som dref den tillbaka. Maskinen blef skadad och fartyget sprang läck i två af lastrummen. En del af lasten skadades, och en del måste kastas öfver bord. Först den 13 mars blefvo passagerarne afhämtade från Azorerna på Norddeutscher Lloyds ångare »Grosser Kurfürst».

Den 5 juli 1904 bragte tidningarne den fasaväckande underrättelsen, att Det Forenede Dampskibsselskabs ångare »*Norge*» på resa till Newyork, dit den beräknats ankomma den 8 juli, förlist vid Rockall i Atlantiska oceanen och gått till botten med större delen af passagerare och besättning. Enligt bolagets uppgift funnos ombord 694 passagerare, nästan uteslutande emigranter, däraf 68 svenskar, 79 danskar, 296 norrmän, 15 finnar och 236 ryssar. Besättningen utgjordes af 71 man, däraf 7 svenskar. Genom ångare, som strax efter olyckstillfället passerade platsen, inbärgades omkring 150 personer, som någon tid drifvit omkring, simmande eller i räddningsbåtar, och infördes till olika platser i England och Skottland. Några af dessa afledo dock strax efteråt. Bland de räddade var fartygets befälhafvare, kapten W. Grundel. Alla de öfriga, alltså öfver 600 personer, omkommo.

»*Norge*» var en tremastad ångare med rår på förmasten och mätte 2,121 ton netto. Den var af äldre typ, byggd 1881 i Glasgow hos Stephen & Son (samma firma som byggt »*Oskar II*») och inköptes af Det Forenede Dampskibsselskab jämte »*Hekla*» och »*Island*» från Thingvallalinien, när denna nedlade sin verksamhet.

Den 22 lämnade »*Norge*» Köpenhamn och tre dagar senare Kristiansand. Före afgången från sistnämnda hamn hölls lagstadgad sjörättslig besiktning, hvarvid utrustningen, inklusive båtar och räddningsredskap, förklarades vara tillfyllest. Härpå tilläts fartyget afgå med 700 passagerare. Vid senaste inspektion i Newyork, den 17 oktober 1903, hade »*Norge*» på grund af de amerikanska bestämmelserna förklarats blott äga att medtaga 488 passagerare. Detta ställer den norska besiktningen i en egendomlig belysning, om ock, enligt bolagets uppgift, räddningsmaterielen före den sista resant ill en del kompletterats.

Grundstötningen skedde, enligt kapten Grundels berättelse, den 28 juni kl. 7,45 på morgonen. Vädret var mulet och en mild bris rådde, men ingen tjocka: kaptenen förklarar själf, att han tyckte sig skönja Rockall på afstånd. Strax efter det fartyget törnat emot, stoppades maskinen, och då fören lättades af nästa dyning, backades med full fart, hvarpå försök gjordes att vända fartyget för att om möjligt nå tillbaka till en fiskeångare, som passerat strax före kl. 6 och ännu kl. 7 var i sikte. Omedelbart efter grundstötningen gafs order att göra båtarna klara samt uppmanades passagerarne att påtaga sig räddningsbältena och komma upp på däck. I förrummet var då fem fots vatten. Kl. 8,5 sjönk fartyget. Inalles åtta räddningsbåtar utsattes och fylldes med passagerare och några af besättningsmännen, men en kantrade då den kom i vattnet. De flesta passagerarne lågo vid olyckstillfället och sofvo i sina hytter och hunno endast ofullständigt taga på sig kläder, hvilket gifvetvis bidrog till, att de som räddades, vid upptagandet befunno sig i ett ytterst medtaget tillstånd. De af dessa, som kunde fortsätta resan, fördes till Liverpool för att därifrån fraktas vidare till Newyork. Från bolaget lämnades 50 kronor åt hvarje vuxen och 25 kronor åt hvarje barn samt nödig ekipering. (Enligt en annan uppgift försågos de genom respektive länders konsulter med hvad de behöfde). Genom offentlig hopbragtes 25 shilling åt hvarje vuxen och 10 shilling åt hvarje barn. Om åtgärder från bolagets sida att lämna understöd åt de omkomnas anhöriga förspörjes intet.

Rockall Island, hvilken är belägen 416 km. norr om Irland och omkring 300 km. från Hebriderön St Kilda, på 57° 36' nordlig bredd, 13° 14' västlig längd, anses som en farlig klippa. Den höjer sig som en brant kägla, 21 meter hög och blott 90 m. i omfång, på en 180 m. under hafsytan liggande bank, som mäter 160 km. från norr till söder och 8 km. från öster till väster, och skiljes från Storbritannien genom ett öfver 2,000 m. djupt hafsbälte. Osannolik är, såsom ock chefen för danska sjökortsarkivet kommandör Holm på tillfrågan framhållit, den förmodan, att ångaren grundstött på något dittills okänt skär; banken är nämligen en mycket använd fiskeplats, där trawlarne åtminstone borde haft tillfälle att göra rön.

En annan teori är, att olyckan skulle berott på kompassmissvisning, sådan som t. ex. förekommer vid Island och Bornholm och härleder sig från magnetiska krafter, som störande inverka på kompassen. Kommandör Holm, liksom äfven meteorologiska institutets i Köpenhamn direktör, Paulsen, ville ej förneka möjligheten häraf, ehuru någon uppgift därom ej funnes i »Sailing Directions».

Angående verkliga orsaken till olyckan har klarhet icke vunnits, ej heller har man sig bekant, att några allvarliga bemödanden i den vägen blifvit gjorda.

Till jämförelse må nämnas, att Cunard-linien, det stora engelska ångbåtsbolaget, i flere årtionden befordrat millioner resande utan att ett enda människolif därvid gått förloradt.

Om de otillfredsställande förhållandena å den danska ångbåtslinien *Esbjerg-Harwich* har Emigrationsutredningen mottagit flere meddelanden; jfr sid. 113 samt 132 och 133.

IX. Emigranthotellen.

Att en undersökning af emigranthotellen i vissa utländska städer skett i sammanhang med här behandlade frågor, har ett tvåfaldigt berättigande. Då nämligen i en mängd fall dessa hotell upprättats och underhållas af de emigrantbefordrande ångbåtsbolagen, hvilka därstädes gratis herbergera sina passagerare vid inträffande uppehåll under resan, så utgör beskaffenheten af dessa hotell en faktor, som kan tagas i betraktande vid en eventuell underhandling mellan svenska staten och vederbörande ångbåtsbolag angående villkoren för koncession å utvandraretrafiken. Därtill har frågan ett rent humanitärt intresse, enär otvifvelaktigt i äldre tider en mängd missförhållanden varit rådande å många hotell af detta slag, missförhållanden som å sina ställen ännu icke kunna anses vara häfda.

I första rummet komma här i fråga hotellen i Liverpool och Southampton; därefter motsvarande herbergen i Kristiania och Trondhjem. För jämförelses skull har undersökningen utsträckt äfven till anordningarna för emigranternas herbergerande i de tyska hamnarna (Hamburg och Bremen), hvilka anordningar — i likhet med det mesta som rör utvandringsväsendet i våra dagar i Tyska riket — i flere hänseende kunna betraktas såsom mönstergilla. Slutligen hafva några upplysningar inhämtats om förhållandena i New York och Boston, — de båda platser där flertalet svenska emigranter först beträda Amerikas jord. — Om emigrantlogierna i Göteborg äro några upplysningar lämnade å sid. 72 här ofvan.

För verkställande af ifrågavarande undersökningar har Emigrationsutredningen haft förmånen att erhålla välvilligt biträde af flere enskilda personer, äfvensom myndigheter, såsom i hvarje särskildt fall meddelas här nedan. För vinnande af likformighet i resultatet utarbetades efterföljande promemoria, som tillställdes hvarje undersökare:

»P. M. för undersökningen af emigranthotellen.

1:o) Undersökningar af emigranthotellen äro afsedda att göras i sådana inrikes och utrikes hamnstäder, öfver hvilka svenska utvandrare passera i nämnvärdt antal, samt för jämförelses erbållande dessutom i Hamburg och Bremen. För Sveriges vidkommande skola de omfatta emigranthotellen i

Göteborg, för Norges i Trondhjem, Kristiansand och Kristiania, för Danmarks i Köpenhamn och Esbjerg, för Englands i Liverpool, Harwich, Southampton och eventuellt Hull, för Nord-Amerikas i New York och Boston.¹⁾

2:o) För den händelse det på orten i fråga finnes tryckta polisreglementen eller författningar, innehållande antingen sådana allmänna bestämmelser öfver hotell, bostadsförhållanden o. s. v., som äfven till en del träffa emigrant-hotellen, eller också speciella bestämmelser öfver dessa, torde 2 ex. däraf anskaffas. Det ena exemplaret bifogas redogörelsen.

3:o) En förteckning upprättas öfver samtliga emigranthotell (emigrant-herbergen) på platsen, omfattande deras namn, adress, egarens och värdens namn, statsborgarskap och nationalitet samt det eller de rederier, med hvilka hotellens innehafvare hvar för sig torde stå i en eller annan form af förbindelse.

4:o) Bruka de svenska utvandrarne vid ankomsten till staden mötas af innehafvarne eller vaktmästare från hotellen, och förekomma därvid öfvertalningar o. s. v. i afsikt att värfva dem för något visst hotell? Hvilken hållning intaga polismyndigheterna till en företeelse af detta slag?

Om, såsom regel torde vara i engelska hamnar, kostnaderna för uppehållet därstädes äro inräknade i biljetten och hvarje ångbåtslinje inlogerar sina passagerare i på förhand bestämda hotell, bortfaller denna undersökningsspunkt.

5:o) För hvarje hotell undersökes:

antalet rum;

rummens golftyta och takhöjd;

antalet personer som enligt myndigheternas bestämmelse högst få logera i hvarje rum; huruvida och i så fall af hvilken myndighet tillåtelse kan erhållas att vid särskilda tillfällen öka detta antal, och i så fall med huru många nattgäster;

huruvida vederligen äfven sistnämnda siffror öfverskridits, och i så fall huru långt; sofplatsernas antal, anordning och utrustning, särskildt med hänsyn till dubbel- eller enkelsängar, samt anordningar för personer af olika kön;

huruvida framträdande missförhållanden förefinnas i fråga om ventilation, fuktighet, värmegrad, belysning och försiktighetsmått gentemot eldfara;

renligheten i allmänhet i rummen och sofplatserna;

huru förfares med utvandrarernas reseffekter i hotellet, särskildt hvarest och huru de förvaras;

huruvida framträdande missförhållanden i afseende å kosthållet förefinnas;

huruvida, för den händelse betalningen för vistelsen på hotellet ingår i biljetten, extra afgifter i någon form påläggas utvandrarne;

för den händelse denna betalning icke ingår i biljetten, priset för dygn och utvandrare;

huruvida myntväxling, handelsrörelse o. d. bedrifves i eller i närheten af hotellet, och om därvid missbruk förekomma.

6:o) Huru förfares på platsen med utvandrarne, i den händelse de insjukna, och hvilka missförhållanden kunna därvid förekomma? Särskild uppmärksamhet ägnas åt huru vården af de sjuka bland barnen är anordnad.

7:o) Huru många dagar få de svenska utvandrarne i vanliga fall stanna i hotellet? Förekomma därvid godtyckligheter från rederiernas sida?

8:o) På grund af föregående undersökningar afgifves ett totalomdöme om hvarje hotell för sig, hvarvid särskildt framhålles, om skulden för tilläfvarens förefintliga missförhållanden är att tillskrifva vederbörande ångbåtsbolag.»

De redogörelser, som inkommit, återgifvas här in extenso. Då afsikten denna gång endast är att fästa uppmärksamheten å dessa

¹⁾ Såsom af det följande framgår, kommo af olika skäl undersökningarna icke att omfatta *alla* här omnämnda platser.

förhållandens betydelse vid koncessionsunderhandlingar, har ej ansetts behöfligt att utarbета någon sammanfattning af redogörelsernas resultat. Att en och annan gång smärre motsägelser kunna konstateras vid jämförelse af olika undersökare, har därför ej håller här ansetts vara af betydelse att föranleda ytterligare undersökning.

Liverpool.

Angående förhållandena i denna stad föreligga trenne berättelser. Den första är af pastor K. J. Montelius, sekreterare i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, hvilken, under en resa för annat ändamål till England sommaren 1907, benäget åtog sig också att inspektera Liverpools emigranthotell. Undersökningen verkställdes gemensamt med den å platsen boende svenske sjömanspastorn E. G. Wolfbrandt, som afgifvit egen berättelse. Slutligen har fröken Kerstin Hesselgren under sin vistelse i Liverpool för henne af Emigrationsutredningen gifvet uppdrag (jfr Bilaga VII) haft utmärkta tillfällen att studera hotellet i fråga och äfven afgifvit en redogörelse därför, som här nedan återgifves.

Berättelse af Pastor Wolfbrandt.

Med afseende å de olika ångbåtslinierna och deras sätt att herbergera sina passagerare må lämnas följande meddelanden.

Allan-linien. Passagerarna med denna linie bebo tre hotell här.

1) Det största af dessa är beläget N:ris 1, 2, 3 Kent Square och äges och innehafves af herr Mildenstein. Ehuru byggnaderna äro gamla, äro de dock ganska bra underhållna. Rummen äro ganska trefliga, golf och trappor väl skurade. — De tre husen äro sinsemellan förbundna genom dörrar, så att i händelse af eldfara passagerarna kunna komma från det ena till det andra. Detta medför dock den olägenheten att de skandinaviska passagerarna (bland dem då ock svenskarna) ej kunna vara så isolerade från öfriga nationer, polacker, ryssar, judar m. fl., som önskligt vore. Ej heller finnes någon svensk tolk anställd på hotellet, men ett par af betjäningen kunna göra sig hjälpligt förstådda på rådråkad nordisk dialekt.

2) Det andra hotellet är Alberts House, Nelson Street. Innehafvare är herr Ermis, till börden irländare, men som vistats såsom emigrantagent i Norge på ett par platser samt äfven i Göteborg och som därför med lätthet uttrycker sig på norska. Huset är gammalt och bristfälligt, rummen ganska stora, men fuktiga och ej synnerligen väl hållna. Det har försports ganska många klagomål från passagerare, som bott här. I regel besökes detta hotell af norska resande, men någon gång äfven af svenska. Gästerna få ej använda hufvudingången från Nelson Street utan gå in och ut genom en bakdörr ledande till Bailey Street, en liten, otreflig gränd, uppfylld af judebutiker m. m.

3) Det tredje hotellet innehafves af herr Alex. Larsson, svensk till börden. Adressen är N:r 2 Hardy Street. Här bo alla passagerare som komma öfver Trondhjem, däribland en del svenskar. Mot detta hus har jag icke hört någon anmärkning. Fru Larsson sköter själf köket samt öfvar en utmärkt tillsyn öfver hela huset. Rummen äro stora och väl hållna, och hela platsen

ger intryck af hemtrefnad. Önskligt vore om alla svenska passagerare med Allan-linien kunde få bo här, då de säkert skulle finna sig väl tillfreds.

American- och Dominion-linierna. Dessa liniers hotell är N:r 19 Great Georges Square. Innehafvare är herr A. R. Paynter, engelsman. Mot detta hotell hafva varit många klagomål, och vid besök därstädes förvissas man om, att de ej varit ogrundade. Herr Paynter innehar husen N:ris 17, 18 och 19, som alla äro sammanbyggda, men blott N:o 19 användes för skandinaver. Från framsidan se husen stora och präktiga ut, men det är ej passagerarna tillåtet att använda hufvudingångarna, utan måste de gå in från en liten, trång och smutsig bakgata, Upper Frederick Street, hvarest de omsvärmas af judar och apelsingummor, som söka komma åt deras reskassar. Vid besök inuti huset ser man att där råder en fullständig brist på ordning. Där är ständiga ombyten af personal, hvilka påstå att de ej kunna stanna länge på platsen. Rummen äro stora, men renhållningen dålig. Skandinaverna äro ej isolerade från andra passagerare, utan man kan påträffa dem blandade om hvarandra ej blott i samma hus utan till och med i samma rum. Herr Paynter fortfar att förhindra passagerarna att använda eller vistas i sina rum mellan kl. 9 på morgonen till kl. 7 på aftonen, ehuru genom härvarande svenske konsuls inskrifande för ett par år sedan han af bolaget blef ålagd att hålla rummen tillgängliga.

Canadian-Pacific-linien. Hotellets adress är N:o 18 Hardy Street och innehafves af herr Isaac Heilbronn (jude). Läget är godt, rummen bra och luftiga, men ordning och renhållning behöfva betydligt förbättras. Ingen svensk tolk finnes anställd i hotellet.

Cunard-linien. För denna linie finnas tvenne hotell.

1) N:ris 1, 2, 3 Great Georges Square; innehafvare herrar A. Heilbronn & Söner (judar). Om detta hotell är ej annat än godt att säga. Det är mycket väl skött. Rummen äro stora, snygga, och läget är utmärkt. Sängarna hållas rena. Här bo mestadels norska passagerare. Endast de svenskar, som resa öfver Malmö—Köpenhamn—Esbjerg, blifva inkvarterade här.

2) N:ris 4, 10 Great Georges Square, som innehafves af fru Maddox-Harcourt. Detta hotell är af samma beskaffenhet som föregående, men dock torde böra anmärkas att passagerarna ej få använda hufvudingången till N:o 10 utan måste gå genom en bakdörr ledande till Cookson Street, en gata lika usel som förut omskrifna Bailey Street och Upper Frederick Street. Någon svensk tolk finnes ej på hotellet, ehuru detta hufvudsakligen bebos af svenskar och genom stora skyltar utvändigt angifves att vara: »Cunard Göteborgs Hotell». Bland betjäningen finnas dock tre à fyra norrmän, som få tjänstgöra såsom tolkar.

Hvita Stjärn-linien. För denna linie finnes också tvenne hotell, det ena för dess Boston- och det andra för dess New York-passagerare.

1) Boston House, Paradise Street; innehafvare herr Morris. Detta hotell har ett godt läge. Rummen äro stora och ganska väl hållna. Någon vidare trefnad för de svenska passagerarna torde det dock ej kunna vara tal om, då här bo resande af snart sagdt alla nationaliteter i samma hus. Att kunna hålla dem åtskilda är på grund af husets byggnad omöjligt.

2) Continental Hotel C:o, 128—134 Duke Street. Ägare och innehafvare herrar Henrichsen & Bergholtz. Här bo Hvita Stjärn-liniens New York-passagerare. Detta hotell är det bästa emigranthotell i Liverpool. Allt som kan göras är gjordt för passagerarnas trefnad och bekvämlighet. Herrar Henrichsen & Bergholtz hafva varit föregångsmän då det gällt att förbättra emigranternas förhållanden.

De önskvärda förändringarna med afseende å de ifrågakvarande hotellen äro alltså följande:

- 1) Samtliga Allan-liniens svenska passagerare böra sändas till hotellet N:o 2 Hardy Street;
- 2) American- & Dominion-liniernas passagerare böra få ett bättre hotell. Helst borde de sändas till Hvita Stjärn-liniens New York-hotell, 128—134 Duke Street, då ju Hvita Stjärn-linien såväl som American- & Dominion-linierna höra till Shipping Combine, d. v. s. ledas af Mr Pierpont Morgan. I Southampton användes samma hotell för dessa linier;
- 3) Canadian-Pacific-liniens hotell behöver mycket förbättras. Kan ej detta ske, böra passagerarna sändas till ett annat hotell;
- 4) Cunard-liniens hotell N:o 10 Great Georges Square bör låta passagerarna använda hufvudingången och alldeles tillstänga bakvägen till Cookson Street. Vidare borde inläggas elektrisk belysning, då det visat sig att gas är farlig, när passagerarna ej kunna handtera den;
- 5) Cunard-linien bör å sitt hufvudkontor härstädes anställa en kvalificerad svensk tolk, i likhet med hvad de andra linierna hafva gjort;
- 6) Hvita Stjärn-liniens alla svenska passagerare, äfven de som resa till Boston, böra bo på New York-hotellet N:ris 128—134 Duke Street.

Liverpool den 27 juli 1907.

E. G. Wolfbrandt.
Sjömanspastor.

Berättelse af Pastor Montelius.

Sedan jag hos svenska generalkonsulatet i London inhämtat upplysningar och utverkat mig en rekommendationsskrivelse, af betydelse för den mig föreliggande uppgiften, reste jag till Liverpool. Därvarande svenske konsuln, E. Enhörning, bistod mig med upplysningar och anskaffande af tryckta lagbestämmelser, gällande för emigranthotellen: Common Lodging-Houses Act, 1851, och Bye-Laws as to houses let in lodgings. Äfven rekommenderade han mig till biträde en kunnig och samvetsgrann man, förtrogen med engelska förhållanden, Mr G. J. Lodge. Tillika hade jag på denna för emigrationen betydande plats en värderik hjälp i svenska sjömanspastorn E. G. Wolfbrandt, som ledsagade mig och Mr Lodge till de olika emigranthotellen, delgifvande oss sina erfarenheter från många års verksamhet bland emigranterna och deltagande i undersökningen. Deras värdefulla rapporter närslutas.¹ Med anslutning till dessa beder jag få göra följande uttalanden.

I likhet med dem båda anser jag, att Hvita Stjärn-linien bäst vårdar sig om emigranterna, närmast Cunard-linien, båda i hotell som kunna anses motsvara anspråken i enlighet med afgifterna å de olika klasserna; den förra ger därvid intryck af humanitet och välvilja, den senare af korrekthet och makt.

Anmärkningarna med stegring mot Canadian-Pacific, Allan- samt American- & Dominion-linierna måste jag erkänna vara grundade, synnerligen i den form pastor Wolfbrandt gifvit dem. I den sistnämnda liniens hotell fann man de små anslagstaforna, angifvande tillåtna antalet personer i rummet, omflyttade i oordning (t. ex. n:r 3 på dörren och n:r 9 å taflan, samt n:r 2 på dörren och 5 på taflan); till öfversta våningen en trång trätrappa; inga klosetter annat än på gården; två öppna hinkar i korridoren utanför dörren

¹ De engelska lagbestämmelserna äfvensom Mr Lodges rapport hafva ej ansetts här behöfva återgifvas. *Red.*

för småbarnens behof; på flera ställen anslag: »Politi-loven tillader icke att passagererne faa være paa soveværelset mellem 9 f. m.—7 e. m.» Efter allt hvad vi vid efterforskande kunde finna, fanns ej någon sådan Politi-lov. Vid stark tillströmning af emigranter torde antalet af personer i rummen icke sällan öfverskrida det tillåtna, antingen så att kontrollören har öfverseende därmed för tillfället eller att böterna vid missförhållandets befrande äro så försvinnande små (enligt mig företedda referat ur rättegångshandlingar), att hotellets vinst af den bötfällda åtgärden väl betäcker dem.

Önskemålen, som af pastor Wolfbrandt framställas, äro behjärtansvärda, och därtill må läggas, då han i sitt arbete ansåg sig kunna få stöd däraf, att ett offentligt uppdrag bör lämnas honom att hafva tillsyn öfver svenska emigranternas behandling i hotellen, allrahelst han därvid har att påräkna svenske konsuls intresse och kraftiga ingripande.

Mr Lodges rapport anger i ett par fall, hvad vid olika mål serverades. Om matens beskaffenhet uttalades olika omdömen, äfven i fråga om samma hotell, men hvad som gafs var i allmänhet detsamma. Samma gradering som i fråga om rummen torde kunna gälla äfven serveringen. Någon bestämd anmärkning kan jag ej göra, ehuru jag fick bevittna åtskilliga måltider.

Pastor Wolfbrandt återkommer i sina önskemål till att påyrka emigranternas tillträde till hotellen från hufvudingång från bred gata och icke från dålig gränd. Därtill manas han tydligen af mångårig erfarenhet af dåligt inflytande i moraliskt afseende på emigranterna, som ofta vistas utanför porten. Mycket afseende fästes vid denna synpunkt i Tyskland.

Skulden för förefintliga missförhållanden torde vara att tillskrifva bristande tillsyn från den högsta ledningen inom de bolag, som betjäna sig af emigranthotellen, allrahelst om släktskap mellan föreståndaren på hotellet och någon å hufvudkontoret anställd, mera betydande man leder till alltför stort undseende. Dessutom erbjuder emigranttrafiken, icke minst hvad beträffar uppehållet i land, så stora svårigheter, att vården om emigranternas nödtorft och, om möjligt, trefnad, fordrar icke blott kostnader och kraftig ledning utan ock personligt intresse för emigranterna, hvarigenom verkliga behof vänligt fyllas och framträdande oarter genom vaksamhet och förständig anordning hämmas. Det är öck helt naturligt, att enskilda tjänstemän vid ordningsmaktens kontroll lätt blifva vanmäktiga och kanske beroende af de mäktiga, inom samhället inflytelserika bolagens styrelser, om ej samhället själf genom sina högsta myndigheter på ett ingripande sätt kontrollerar det hela såväl i sitt eget som emigranternas välförstådda intresse. I de hotell, mot hvilka anmärkningar här ofvan framställts, förmärktes öck föga tillmötesgående eller delvis, såsom det syntes, tillbakahållen ovilja, gentemot den undersökning som gjordes.

Undersökningen afsåg hufvudsakligen tredje klassens passagerare. För första och andra klassens var det ordnad såsom å vanliga hotell, på andra klass någon gång äfven med fyra bäddar i ett rum.

Tiden för emigranternas uppehåll i Liverpool växlar i regel mellan 1—4 dygn; smittosamt sjuka, oftast i ögonsjukdom, och deras närmaste kvarhållas längre, och då på bolagens bekostnad. Fall förekomma dock af längre uppehåll, förorsakade af bolagen, såsom vid alltför stark tillströmning af emigranter, synnerligen på våren. Därom uttalar sig konsul Enhörning i skrifvelse till generalkonsulatet i London den 14 maj 1907 i anledning af ett fall, då emigranter fått löfte om afresa från Southampton på viss dag med uppgifvet fartyg, men utan vidare förts till Liverpool för en för dem betydligt ofördelaktigare befordran, sålunda: — — »På grund af hvad sålunda vid flera tillfällen kommit till min kännedom, önskar jag i djupaste ödmjukhet hemställa,

huruvida icke skäl vore att genom särskilda föreskrifter påbjuda, att utvandrarnes befordran skulle äga rum med namngifvet fartyg på bestämd tid, och att om så icke sker, godtgörelse till visst belopp skulle utvandrarerna tilldelas. Jag tvekar ej, då jag såsom hänsynslöst betecknar detta förfaringssätt att under en längre tid härstädes kvarhålla emigranterna. Visserligen hör man det å emigrantbolagens kontor ofta framhållas, att detta dröjsmål icke är i bolagens intresse, då hvarje dröjsmål nämligen medför en utgift för bolagen. Detta är ju visserligen i någon mån förhållandet, men det gäller å andra sidan att sätta en välbehöflig hämsko på bolagens och agenternas ifver att tillvinna sig den största möjliga trafiken. Att, såsom understundom sker, sälja biljetter, gällande för ångfartyg, som redan äro öfverfulla, är ju ett oskick, som borde stäffas, och önskvärdt vore, att bolagen och agenterna funno en större försiktighet härutinnan vara af nöden. Att förhindra dylika dröjsmål synes mig vara af den största vikt. Det gäller härvid såväl det offentliga som enskilda personers intressen. Blifva familjeförsörjare här under längre tid uppehållna, betagas de ju därigenom tillfälle att i tid skaffa nödigt uppehälle åt i hemlandet kvarlämnade anförvanter, och ett sådant förhållande kan ju påskynda, att de kvarlämnade falla fattigvården till last.» I annan skrifvelse i samma ämne erinras ock om de stora olägenheter, som af dröjsmål kunna uppkomma, då anhöriga, som skola mottaga dem vid framkomsten, uppehållas vid väntandet på dem eller kanske efter dagars väntan måste vända åter med oförrättadt ärende och lämna de ankommande i förlägenhet och missträkning. Äfven detta synes kraftigt mana till någon åtgärd.

I skrifvelse af den 18 juni 1907 till generalkonsulatet gör konsuln följande uttalande: »Det torde icke kunna förväntas, att bolagen skulle vidtaga åtgärder i afsikt att förändra det för dem själfva synnerligen fördelaktiga villkoret i utvandringskontrakten, att afresa från Liverpool skall ske inom 12 dagar efter ankomsten dit, men att däremot önskligt vore, att detta, såsom det synes, i hög grad föräldrade villkoret genom svenska lagstiftningsåtgärder snarast möjligt utdömdes och i stället ersattes med föreskrift, som kunde skydda våra emigranter mot en hänsynslös behandling, genom att tillförsäkra dem befordran inom rimlig tid eller ock skadestånd till visst belopp per dag, om befordran ej på utlofvadt sätt äger rum.»

Tilläggas må, att kontrakten böra så affattas och tryckas med sådan stil, att äfven mindre erfarna emigranter lätt kunna se, hvad deras rätt är. I de hittills brukliga har t. ex. villkoret för befordran med den i prydliga bokstäfver angifna ångbåten, nämligen afresa inom tolf dagar, tryckts med fin stil, som lätt undgår uppmärksamheten. Agenter böra ock vara ansvariga och kunna vänta efterräkning för alla löften, som utanför kontraktet muntligt eller skriftligt gifvits men icke uppfyllts.

I fråga om uppehåll på grund af smittosam eller resan förhindrande sjukdom gäller, att den sjuke föres till sjukhus och närmaste familjemedlemmar på bolagets bekostnad uppehållas under dröjsmålet. Den enskilde kan dock därvid möta svårighet för att få ut sitt rätt. Ett fall kunde jag i föreliggande skrivelser följa,¹ då en svensk familj hade befordrats öfver Trondhjem till Amerika, ändock det före afresan var agenten bekant, att två barn hade kikhosta, hvarföre de ock i England hejdades, så att bolaget var betänkt att sända familjen med de sjuka barnen tillbaka, hvilket ock skett, om ej konsuln fått del af förhållandet. Genom hans ingripande blef saken så ordnad, att bolaget bekostade modrens och barnens underhåll och vård, till dess de kunde

¹ Dessa skrivelser hafva ej ansetts behöfva här återgifvas.

fortsätta resan. Allan-liniens svar är betecknande, då däri äfven förekommer agentens skäl till det öfverklagade handlingssättet, nämligen omsorgen att icke någon annan linie skulle få hand om den lilla skaran.

Under min vistelse i Liverpool fann jag i Cunard-liniens emigranthotell en moder, som under vistelse i Liverpool sett ett sitt barn dö och, själf klen, vårdat ett annat af sina barn. Under sådana förhållanden hade en hennes syster stannat kvar hos henne. Nu stodo de färdiga att resa vidare. Bolaget fordrade betalning för systemen, som ju hade kunnat fortsätta resan, och då den medhafda reskassan så minskats, att denna fordran ej kunde betäckas, hade anstånd lämnats, tills betalning efter ankomsten blefve möjlig. Personerna i fråga syntes nedtryckta, men bolaget blomstrande i makt och rikedom.

Ännu en annan sak frambålles i en skrivelse från konsulatet (föret omnämnd) af 14 maj 1907: nödvändigheten af »en föreskrift, att i händelse utvandrare under resan afider, anmälan om dödsfallet och kvarlåtenskapen ofördröjligen skulle göras till vederbörande konsul på den plats, där utvandrare afidit, eller, om dödsfallet inträffat under resa, i den hamn fartyget först anlöper».

Anförda exempel och antydningar kunna ju vara nog för erinran om behovet af allt möjligt skydd för enstaka bland många tusenden, som ofta själfva sakna både materiella och andliga medel att öfvervinna mötande svårigheter.¹

Berättelse af Fröken Hesselgren.

De hotell, som emigranterna bebo, ligga midt bland Liverpools smutsigaste och dystraste fattigkvarter, där den ständigt rökiga och dammiga luften kommer allting att se svart och otvättadt ut.

Oändliga äro de klagomål man får höra öfver dessa hotell, men medgifvas måste också, att de ha mycket stora svårigheter att kämpa med. En stor del af deras gäster ha själfva ej det enklaste begrepp om ordning och snygghet. Skandinaverna ha dock ett mycket godt anseende, och vanligen finnas därför särskilda och bättre ordnade hotell som blott få användas af skandinaviska emigranter. Så har t. ex. Hvita Stjärnlinien och Cunardlinien det ordnadt.

Hotel Göteborg, George Square 10, Cunardliniens tredje kl. hotell för skandinaver, är ett mycket snyggt, tämligen nyrestaurerat hus, som ligger vid en öppen plats. Rummen och uppgångarna äro ljusa, sängarna synnerligen snygga, med rena sängkläder. I hvarje rum finnes kommodanordning och dessutom i de öfre våningarna särskild W. C. för kvinnor och barn, hvilken hålles öppen om nätterna. Afträdesanordningarna på gården och tvättrummen äro äfven i fullgodt skick.

Det finnes dels mindre rum för 2—3 personer, beräknade för familjer, dels stora salar med 12—24 bäddar, dels dylika uppdelade i cubicles.

Flickorna läggas alltid i någon stor sal, därför att man på det viset lättare kan öfvervaka dem.

Matsalen är stor och ljus, och det är alltid prydligt dukadt. En mindre, öfvertäckt gård tjänar till uppehållsort mellan målen, dessutom finnes det ett rätt snyggt stort skriftrum, som dock är tämligen mörkt.

Passagerarna klaga emellanåt öfver maten, men tycks det nog mest vara därför, att de äro ovana vid engelsk mat. Middagen, som består af köträtt

¹ Pastor Montelius' berättelse fortsättes under »Southampton», sid. 131.

och soppa, äro de i allmänhet fullt nöjda med, men frukosten och kvällen, med te eller odrickbart kaffe och marmelad till smörgåsen samt någon lagad rätt, finna de ofta synnerligen otillfredsställande.

Jag har flera gånger gått igenom hotellet både innan de resande ha kommit, strax de ha farit och medan de voro där, och man kan lugnt säga, att hotellet fyller alla rimliga anspråk på snygghet. En mycket otreflig sida har det dock, och det är den för alla emigranthotell vanliga bakporten. Vägen ut genom denna port utgöres af en smal, meterbred gång löpande längs af trädeslängan, alltid mer eller mindre smutsig och otreflig, trots dagliga spolningar. Här som alltid, mynnar bakporten ut till en smutsig bakgata, där massor af misstänkta och ruskiga individer dels bo, dels hålla bodar till emigranternas fromma. Dessa bodar, med sina svenska eller norska skyltar, ägas vanligen af judar, som hålla de uslaste varor till de orimligaste priser, ockrande på att de äro svenska. För en dålig låda anjovis (värd 35 öre) toges t. ex. 1 sh. 6 d. (1·35 kr.), för några kokta apelsiner 2 sh. Emigranterna ha vanligen blott svenska eller amerikanska pengar, och då taga dessa handlande ungefär hvad de tycka af dem. Ofta går det så till, att då spekulanten öppnar sin portmonnä, plockar säljaren åt sig ur den »hvad han skall ha».

Men det är ej nog med dessa bodar, som de försiktigare emigranterna akta sig för, utan kring dessa bakportar äro dessutom alltid lägrade en hord af slödder, som bjuder ut eller rättare trugar sitt kram på emigranterna.

Man kunde alltid se att emigranterna voro komna, om dessa individer fattat postö kring bakporten.

Oftast nog användes endast denna utgång för emigranternas räkning. Hotellen bruka sätta upp varningar för att inlåta sig i affärer med dessa försäljerskor eller bodar.

Hvita Stjärnliniens hotell i Duke street har dock en något rymligare och trefligare ingång. Visserligen från en tämligen smutsig bakgata med de vanliga bodarna, men med en stor öppen port ledande in till en snygg och väl hållen gård. Gårdens murar äro klädda med hvitt kakel, hvilket gör ett ljust och rent intryck mot den vanliga sotiga färgen.

Matsalen ligger 1 tr. ned från gården, men är ljus och rymlig. På andra sidan gården ligger ett skrif- och rökrum. Trapporna upp till rummen äro här, liksom på alla emigranthotellen, smala och af trä, men dock ljusa. Rummen äro dels mindre cubicles med oljedränkta träväggar hållande 2—4 sängplatser, dels större eller mindre salar med bäddar, ordnade i dubbla rader på höjden.

Inredningen i sängarna är fullt tillfredsställande, likaså renligheten i allmänhet.

Matförhållandena är desamma som på Cunardhotellet.

Boston House i Paradise street är ett annat hotell, som tager emot *Hvita Stjärnliniens* passagerare. Hit komma alla möjliga nationaliteter, men de nedre och snyggaste våningarna äro afsedda för skandinaver. Dessa rum äro stora och luftiga, försedda med elektriskt ljus, snygga tak och ljusa tapeter. Bäddarna äro tämligen snygga, men de flesta äro dubbelsängar. Tvättställ finnas i hvarje rum och W. C. i hvarje våning. De öfre våningarna äro mindre snygga och sängarna smutsiga — där läggas judar, ryssar och polackar.

Det finnes en stor ljus matsal för skandinaver, en mindre bra för finnar, och en på bakgården för »annat folk», d. v. s. judar, ryssar och polackar etc. Dessa äro nämligen så smutsiga, att de ej kunna bo och vistas tillsammans med de andra emigranterna. Cunardlinien har ett särskildt hotell för dem, och så ha flere andra hotellägare. De uppföra sig som djur och lukta så

illa, att inga andra kunna vara ihop med dem. Men de behandlas också som djur, få de sämsta rummen och de värsta platserna på båtarna, få ej vara på samma däck som de andra och ej äta på samma gång. Engelsmän och skandinaver bli alldeles vilda, om de misstänka att de skola komma i beröring med dessa stackars uslingar.

Allanliniens hotell vid Hardy street 2 har sin ingång genom ett ruskigt plank vid en bakgata. Gården är liten, men försedd med ett bord och ett par bänkar. Innanför en butik finnes ett litet krypin, som skall föreställa skrifrum. Butiken äges af hotellet och tillhandahåller emigranterna varor af mer eller mindre god beskaffenhet. Tvättrum och afträden ligga på gården. I rummen finnes absolut ingenting utom ett större eller mindre antal stora smutsiga dubbelsängar. Endast lakanen tvättas, filter och öfvertäcken äro däremot så smutsiga, att det är vämjeligt. De resande packas ihop i minsta antalet rum. Så lågo t. ex. 4 familjer (man och hustru) och en ung flicka i ett och samma rum, som var ca 5 m. i fyrkant, under det att flere rum stodo tomma. Därtill kommer att dessa människor, som voro fullkomligt obekanta med hvarandra, fingo bo på detta sätt i flere dagar.

Rummen äro i allmänhet otrefliga och trapporna mörka. Uppgången är synnerligen litet tilltalande, en brant trappa förbi ett smutsigt kök, hvars enda utgång utgöres af denna trappa.

Ohyra och råttor finnes öfverallt, och maten tyckes vara tämligen underhållig.

Canadian Pacific Hotel, Hardy street 18, är icke mycket bättre. Där finnes visserligen ett ganska treftigt gathus, med stora ljusa salar och rum, men skandinaverna läggas lika ofta i gårdshuset, som är mycket ruskigt. Gården är mycket liten, till största delen upptagen af tvättrum och afträden; köket ligger omedelbart intill, och ingången utgöres af en smal gång mellan å ena sidan en afträdeslänga, å den andra detta mycket smutsiga, halfmörka kök.

Matsalen är otreflig och trapporna farligt mörka, branta och smala. Lås saknas på flere rums dörrar; ohyra finnes öfverallt, och råttor springa öfver bäddarna om nätterna.

Medan jag var där, hade t. ex. en hustru med fem barn fått sig anvisad en dubbelsäng; en säng till fanns i rummet, i hvilken låg ännu en hustru med ett barn. Sängarna sågo mycket oaptitliga ut, och lakanen hade antingen varit använda förut eller voro ytterst illa tvättade. Rummet, som inte kunde stängas, var ett genomgångsrum och låg två trappor upp. Ingenting utom sängarna finnes i rummen.

Hotel Kristiania torde dock vara det sämsta af alla hotellen. Det äges af en engelska, som i tre omgångar varit gift med skandinaver. Hennes nuvarande man är en norrman, och detta värda par håller sig med norska och svenska flickor, med vilkas tillhjälp de locka till sig resande.

Jag har flere gånger stått och sett på, hur dessa flickor stått i dörren och ropat åt de förbigående emigranterna att komma in. Komma de väl in, så bli de plundrade på pengar i alla former. Såväl pastor Wolfbrandt som sjömanshemsföreståndaren ha haft flera sorgliga erfarenheter af det sätt hvarpå detta hotell behandlar oerfarna resande.

Åtgående faran för eld och åtgärder däremot, talade jag med the Medical Officer of Health och sade han, att dessa hotell stå under samma lagar som Common Lodging Houses, d. v. s. att alla åtgärder mot eldfara skola af byggnadsinspektör godkännas. Dock äro dessa emigranthotell vanligen ej byggda för ändamålet utan omändrade gamla hus, hvarför anordningarna ej alltid bli så tillfredsställande som önskligt vore.

Han lofvade emellertid påkalla inspektörens uppmärksamhet särskildt angående Allanliniens och Canadian Pacifics Hotel, hvilkas mörka, trånga korridorer och trappor göra dem tämligen farliga i detta afseende.

Bästa anordningarna mot eldfara tyckas de ha i Hvita Stjärnliniens hotell vid Duke street. Utom de två, under vanliga förhållanden använda nedgångarna från öfre våningarna, finnas nämligen två reservnedgångar till gatsidan, försedda med tydliga anvisningar att användas i händelse af eldfara.

Southampton.

Om förhållandena å denna ort, hvars betydelse inom emigranttrafiken befinner sig i hastigt stigande, meddelas i fortsättningen af pastor Montelius' berättelse följande:

»Från Liverpool togs färden till Southampton, där jag fann en god hjälp i värden för Roles Temperance Hotel, en svensktalande finne Mr M. Jakobs-son. Hans person- och lokalkännedom var för mig af stort värde.

Hvita Stjärn-linien och American-linien hafva här ett gemensamt stort, välbeläget, välvårdadt hem, Albert Road 151. Ägare: John Doling, engelsman, medlem af engelska kyrkan, medborgare i Southampton. Han sköter det med sina söners hjälp; en norrman med godt anseende, gift med en svenska, tjänstgör som tolk för skandinaverna. Sofrummen afsedd för skandinaverna besöktes. I stora matsalen fick jag tillfälle hålla gudstjänst med omkring 200 svenskar, hvilka tycktes mycket värdera att vid detta ovanliga tillfälle få höra Guds ord förkunnas på eget tungomål i främmande land.

Huset, med bred fasad mot en liten grön park, öppen för allmänheten, hade två breda trappuppgångar af järn, vid den ena af dessa dock en smälare trärappa till mindre rum. Trossbottnarna voro cementerade, goda anordningar gentemot eldfara. All belysning gas; lampor endast vid vård af småbarn på tid gasen var släckt. God ventilation. Uppvärmning vintertid med ångrör. Oljemålade stenväggar. Mellanväggar och afbalkningar af trä, oljemålade. Huset byggt för ändamålet.

I källarvåningen: kök och magasin, snyggt hållna; ett större förvaringsrum för passagerarnes saker, placerade å bord; samt en matsal, i händelse af behof, för 200 personer.

I bottenvåningen en stor ljus matsal för 360 personer (25·50 × 10·15; 3 m. höjd). Från en del af bredden bortgår för ett skrifrum och för trappuppgångarna. I matsalen vistas passagerarne om dagarna mellan målen, enär endast familjer och tillfälligt kläna få vistas å sofrummen om dagen. Sjuka föras till lasarett.

Första våningen var genom afbalkningar indelad i sofrum, af hvilka jag såg *ett* för familj, med en dubbelbädd och tre enmans, *två* med hvardera en dubbelbädd, *sju* med en eller två bäddar. Dessa voro mycket trefliga i all sin enkelhet. Flera funnos men voro för tillfället upptagna af emigranter, hvilka af oss lämnades ostörda.

I andra och tredje våningen, i hvardera två stora rum för män och två för kvinnor, med skilda ingångar från gatan och trappuppgångar af järn; genomgång mellan afdelningarna endast vid eldfara; i andra våningen 10 fot högt, i tredje högre, hvarje rum 10 × 5 å 6 m. och med tjugo enmansbäddar. Vid ett af dem dessutom ett litet rum med två bäddar.

I sofrummen användas i regel enmansbäddar (1·80 × 0·95 mtr), aldrig den ena öfver den andra, försedda med spring mattresses, bolster med blandad ull, hufvudkudde, två lakan, två ylltäcken, ett tungt sängtäck — snyggt hållna.

Kvinnorna hade tvättrum, klosett- och badrum i sammanhang med vänin-garna; männen nere på gården, snyggt och tillräckligt. För bad betalas 45 öre.

Förut omnämnd trätrappa vid sidan af den bredare trappan af järn, som ledde till männens afdelning, förde upp till ett mindre hus, mestadels använt endast för emigranter af annan nation än de skandinaviska. I bottenvåningen fanns ett rum (8 × 4.75; 3 m. i höjd) med sexton sängar. I första och andra våningen, med samma bredd (4.75 m.) i hvardera: ett rum något mer än 4 m. i längd med nio enmans sängar och ett mindre än 4 m. med sex enmans-sängar, båda 3 m. i höjd.

Det uppgafs, att ett hus, som låg på andra sidan gården och var före-nadt med det här beskrifna genom en täckt gång, ordnad till två rum, hade samma utrymme och anordningar, till förfogande i händelse af behof.

Någon regelbunden inspektion från hälsovårdsnämnds sida förekommer ej. Tryckta stadgar rörande antalet logerande i hvarje rum finnas ej, icke heller något angifvande däraf å dörrarna. Utrymmet större än i Liverpool.

Matordning för måndag och tisdag (öfriga dagar ungefärligen det-samma): *Måndag*. Frukost: Salt Cod Fish; Butter Sauce; Jacket Potatoes; Bread and Butter; Tea and Coffee; Ad libitum. Middag: Pea Soup; Boiled Beef; Haricot Beans; Boiled Potatoes; Currant Pudding-Bread. Kväll: Corned Beef; Bread and Butter; Raspberry Jam; Tea and Coffee; Ad libitum. *Tisdag*. Frukost: Sausage and mashed Potatoes; Bread and Butter; Tea and Coffee. Ad libitum. Middag: Soup; Corned Beef; Boiled Potatoes; Carrots; Butter Beans; Macaroni Pudding-Bread. Kväll: Cheese Cake; Jelly; Bread and Butter; Tea and Coffee; Ad libitum.

Emigranterna komma på måndagen och torsdagen och fortsätta onsdagen och lördagen.

Tillsynen från hufvudkontoret (två minuters väg därifrån) synes vara regel-bunden och god.

Hotellen för 1:sta och 2:dra klassens passagerare syntes motsvara an-språk, som med rätta kunde ställas på dem.

Tydligt medförde det större utrymmet i en mindre stad stora fördelar, och det är utan tvivel till förmån för emigranterna, att emigrantrafiken, som det synes, mer och mer drages ifrån Liverpool till Southampton.»

Harwich—Esbjerg.

Vi meddela fortsättning af Pastor *Montelius'* berättelse från här närmast ofvan.

»Från Southampton reste jag öfver Parkeston, hamn för emigrantfarty-gen, nära *Harwich*. Här inga hem för emigranter, emedan dessa omedelbart föras vidare med tåg, mestadels till Southampton och Liverpool. För till-fället låg ångaren N. J. Fjord från Esbjerg där, efter att ha aflämnat emi-granter. Ångaren var icke stor. Längs utmed fartygets båda sidor voro rader af två enmansängar bredvid hvarandra, ett par öfver och ett par under, män och kvinnor på olika sidor; familjemedlemmar få då skiljas åt. Ett litet rum emellan dessa sänggrader användes till matsal. Efter all sanno-likhet blifva öfverresorna, synnerligen vid sjögång, mycket besvärliga och frestande på hälsan. Bättre borde vara sörjdt för passagerarne.

I *Esbjerg* på Danmarks västkust fanns intet emigranthen, emedan emi-granterna för färd till Parkeston (*Harwich*) i England få fortsätta samma

dag de anlända. Ägaren af ett 2:dra klassens hotell I. Lorentzen begagnade väl som skylt »Emigranthotell», men hotellet användes endast af andra klass passagerare, när de komma för tidigt till Esbjerg. Det var någorlunda väl hållet.

Två emigrantagenter besöktes: H. N. Fries, Östergade 28, för Hvita Stjärn-linien, American-, Dominion-, Anchor- och Norddeutscher Lloyd, samt Hans Nielsen, Norgesgade 13, för Cunardlinien. Den sistnämnde var stram och karg i fråga om upplysningar, den förre däremot tillmötesgående och vänlig, syntes intresserad, agent under 26 år. 300 à 400 emigranter kunna anlända på en gång från olika nationer, mest från Sydsverige, Malmö och Hålsingborg. Noggrann läkareundersökning, dock undantag att någon behöfde stoppas. Den det händer får respengar hem igen och utlagd afgift för biljett tillbaka.

Svenske konsuln i Esbjerg, Christen Breitholt, besöktes. Han bekräftade agentens uppgifter och förklarade, att han under fem års tjänst ej mottagit några klagomål från emigranter i fråga om deras behandling. Enligt min åskådning böra dock emigranternas intressen *under öfverfarten* bättre tillgodoses. Under påkommande storm kunna eljest vedervärdigheterna blifva större än svaga sinnen kunna uthärda. Fall af sinnesförvirring under sådana förhållanden hafva förekommit.»

Bremen och Hamburg.

Om förhållandena å dessa båda emigranthamnar, som äro af största betydelse för utvandringen från Östeuropa men mycket sällan passeras af svenskar (af skäl som nämnas sid. 84), meddelar pastor Montelius i afslutningen af sin berättelse följande:

»I Tyskland var på helt annat sätt sörjdt för emigranterna än i England, och var jag i tillfälle att se anordningarna för deras vård under uppehåll före afresan både i Bremen och Hamburg.

Angående emigrationens utsträckning öfver dessa städer och lagbestämd ordning för emigranternas vård under uppehåll i dem hänvisas till Bericht über die Tätigkeit des Reichskommissare für das Auswanderungswesen während des Jahres 1906; Gesetz über das Auswanderungswesen vom 9 Juni 1897 (Reichsgesetzblatt n:r 26); samt Gesetz betreffend das Auswandererwesen vom 14 Jan. und 13 Mai 1887.¹

I Bremen fick jag genom svenske konsulns, grosshandlaren Th. Wendts, anordning välvillig tjänst och värderika upplysningar af en Beamter am Nachweisungsbureau für Auswanderer, Franz Appel, hvarjämte jag hade god hjälp af Evangeliska Fosterlandsstiftelsens sjömanspastor i Bremen Ol. Larsson.

Af närslutna Quartier Liste der Bremischen Auswanderer Logishäuser¹ framgår, att 52 olika hotell, större och mindre, användas för att mottaga emigranterna, hvarförutom storartade anläggningar voro gjorda för ordnande af Auswandererhallen, som, när allt var färdigt, skulle kunna mottaga 4,000 personer. Det uppgafs, att ända till 8 à 10,000 emigranter på en gång måst inlogeras i Bremen. Upphållet är beräknadt till 2 à 3 dagar. Om uppehållet förlänges genom försenad båtlägenhet, betäcker kompaniet däraf för passagerarne försakade utgifter. Så ock vid sjukdomsfall.

Den närslutna listan¹ anger anordningar för gästernas mottagande. Enligt lag är 10 kbm. luft för person beräknad. Jag besökte hotell Stadt Cöln,

¹ Ej här återgifven.

Hofmanns hotell, Stadt Warschau och nyanläggningarna till Auswandererhallen. Å dörrarna till hvarje rum var måladt, huru många i detsamma finge inlogeras. Golfven voro målade, värmeledning i alla rummen, försiktighetsmått för eldfara. Järnsängar användas, med springfjäder-madrasser samt fjädertäcken eller vanliga täcken. Afgiften, utanför biljettpriset, var 1 mark 60 pfennige per dag. Stadt Warschau vid Findorfsstrasse var afsedt för 300 personer. Där inlogerades i ett rum 47, i ett annat 31 o. s. v. I Auswandererhallen var en våning med 432 bäddar (två och två enmansängar öfver hvarandra). Den kunde genom skjutdörrar skiljas till två. Öfverallt var genomfördt, att män och kvinnor mottogos i olika afdelningar, och familjer i regel uti mindre rum. För öfrigt hänvisas till Statuten des Gastwirte-Vereins von 1851, Bremen 1903, samt anslag: Warnung och Auswanderer-Gottesdienste.¹

Sydtyskar och skandinaver få i allmänhet något bättre än emigranter från Östeuropa, hvilket motiveras med, att de förra äro snyggare och ha större anspråk.

År 1905 gingo endast 58 emigranter från Sverige öfver Bremen, och 44 öfver Hamburg. År 1906 var antalet något större.

Angående Hamburg hänvisas till närslutna Jahresbericht der Behörde für das Auswandererwesen für das Jahr 1905; Amtsblatt der freien und Hansestadt Hamburg; Verordnung, betreffend die Beherbergung von Auswanderern Hamburg, den 12 Juli 1906; Die Auswanderer-Hallen der Amerika Linie in Hamburg; Lista å mindre emigranthotell i Hamburg; samt bilagda ex. af sämre bestämmelser, anslag och prislister.¹

Ledsagad af svenske generalkonsuln besökte jag vid min ankomst till Hamburg ledamoten i senaten dr jur. H. P. L. W. Sthamer, som, förberedd af generalkonsuln, i ärendet redogjorde för vården af emigranterna under deras uppehåll i Hamburg, särskildt i de nyinrättade stora Auswandererhallen, samt ställde till vår tjänst en man för upplysningar vid afsärande samma dag af 1,400 emigranter, och en man vid besök i de mindre härbärgena för emigranter, jämte tryckta meddelanden. Af dessa härbärgen besökte vi fem. I alla voro polisens bestämmelser om anslag af villkoren och antalet gäster i hvarje rum iakttagna. Rummen voro afsedda för 1—8 personer. Hemen syntes vara väl öfvervakade af myndigheterna i fråga om ordning och renlighet och hade fördelaktiga lägen med ordentlig omgifning. Franzens hem vid Michaelistrasse 46 och Thodes vid Hühnerposten 11 voro oklanderliga och beredde större trefnad än liknande hem i England. Det sistnämnda, som står under värd talande svenska, användes mest för skandinaver. Hemen Holsts vid Westerstrasse 29 och Smolka vid samma gata 19, som af vår ledsagare förevisades, då vi begärde få se de jämförelsevis sämre, uppfyllde nog bestämmelserna och beredde trefnad, då intet rum var afsedt för högre antal än 7, men lämnade åtskilligt att önska i fråga om tapetsering. I de bättre husen hade väggarna varit oljemålade. I Bartels hem vid Bergendorfsstrasse, med 4 våningar, syntes vara otillfredsställande sörjdt för hjälp vid eldfara, ändock i de andra den angelägenheten var väl beaktad. Påfallande var, att i alla hemmen i matsalarna tillhandahöllos starka drycker, åtminstone öl.

Med få undantag användes träsängar (enmans), tillräckligt stora, med behöfliga sängkläder, som syntes vara omsedda. Klosetter och tvättrum för hvarje våning. De sämre hotellen skulle användas för mindre snygga gäster från östra Europa.

¹ Ej här återgifvet.

Af synnerligt intresse var besöket i Auswanderer-Hallen, en anordning för härbärgerande af 3,000 personer. Det var en liten stad, omgifven af mur med noga bevakade ingångar. Emigranterna införas först i en afdelning för läkarundersökning, bad, kläders och sakers desinficering, och få sedan tillträde till paviljongerna, logihus, 35 till antalet med 80 bäddar i hvarje, med enkla, men snygga bäddar, två öfver och två under. För hvarje paviljong någon tillsyn, man eller kvinna; för det hela 7 nattvakter. Bredvid sofrummen dagstuga, emedan ingen får vistas i sofrummen om dagen. Paviljongerna ligga på båda sidor om en gata med planteringar och sittbänkar. Matsalar, en för 500 män, en för 300 kvinnor; dessutom särskildt kök och matsal för judar. Frukost $\frac{1}{2}$ 8—9 f. m.: kaffe eller mjölk med bröd. Middag 12: soppa, kött och potatis, bröd. Kväll 6 e. m.: te och bröd. Inom området en evangelisk och en grekisk-katolsk kyrka och en synagoga, läkare, hälsopolis och lasarett; läkareundersökning hvarje dag kl. 10,30 f. m.; orkester och danslokal; personalen (hela antalet 146) strängt förbjuden att delta i dansen. En bod med öl, bröd, korf, kläder m. m. till moderata priser. Penningväxling enligt kontrollerad taxa. Elektrisk belysning samt centraluppvärmning med ånga.

I dessa anordningar mötas emigranternas intressen — då de behöfva skyddas för en storstads frestelser och vinningslystna — och samhällets, som måste vara på sin vakt mot smittosamma sjukdomar och dåligt inflytande. Till staten måste bolagen lämna för hvarje emigrant 60 pfennige, hvaraf en fond bildas, med hvilken staten i händelse af behof kan ingripa för att afhjälpa nöd eller vidtaga behöfliga åtgärder.

Vid affattandet af ofvanstående berättelse har jag velat erinra mig både nödig begränsning i anspråk, då biljettprisen måste vara så låga som möjligt, och emigranternas verkliga nödortf, och är hufvudintrycket, att i fråga om emigranterns härbärgering en kraftig tillsyn från statens sida är särdeles önskvärd och, där den kommer till stånd, af stor betydelse.

Till sist beder jag få uttrycka min tacksamhet för konsulernas vakna och välvilliga hjälp på de olika platserna. Herr Appel i Bremen är också värd ett särskildt erkännande för hans osparda möda och välvilja vid gifvande af värdefulla upplysningar.

Stockholm den 23 december 1907.

K. J. Montelius,
pastor.»

Kristiania.

Bland Emigrationsutredningens »bygdeundersökare» sommaren 1907 var numera Fil. lic. K. A. Edin, som till undersökningsområde hade Fryksdalen i Värmland. Under detta sitt arbete mottog han äfven uppdrag att verkställa den planerade undersökningen af emigranthotellen i Kristiania, hvaröfver han afgifvit följande berättelse:

Sedan jag genom polismyndigheternas i Kristiania tillmötesgående erhållit en förteckning öfver de hotell, som i mera väsentlig grad användas af emigranter och därför kunna göra skäl för namnet emigranthotell, besökte jag, i sällskap med en civilklädd polistjänsteman, som för detta ändamål ställts till mitt förfogande, samtliga dessa hotell. De utgjorde till antalet 8, och nämnas här nedan, jämte de resultat, hvartill undersökningen af hvart och ett förde.

- 1) *Aamodts hotel*, Raadhusgaden 5. Ägare och värd: H. Hansen, norrman och norsk undersåte. Antal rum: 28. Rummens storlek uppmättes ej, då den ej i något fall afvek från hvad som kan anses vara normala dimensioner. Sofplatsernas antal i hvarje rum växlade från 1 till 4. Såväl enkel- som dubbelsängar användes. Priset per dygn för hvarje emigrant är olika allt efter rummens beskaffenhet, från kr. 1 å 1.50 och högre. De linjer, som hit hänvisa sina passagerare, äro företrädesvis Skandinavien—Amerikalinién, Allanlinien och Anchorlinien.
- 2) *Nielsens hotel*, Raadhusgaden 1 och 3. Ägare och värd: J. Nielsen, norrman och norsk undersåte. Antal rum: 16. Rummens storlek: normala. Sofplatsernas antal i hvarje rum: från 1 till 4. Såväl enkel- som dubbelsängar användas. Priset per dygn för hvarje person: från kr. 1 å 1.50 och högre. Nielsens hotell är jämte Engers hotell (se nedan) de enda, som stå i fast förbindelse med rederi. Förhållandet är så ordnadt, att Skandinavien—Amerikalinién hänvisar alla till dem hörande emigranter till Engers hotell, som sedan i mån af behof anlitar Nielsens hotell — jämte möjligen något annat. Betalning för hotellvistelsen ingår i biljetten, och extra afgifter påläggas ej. De från Stockholm ankommande emigranterna erhålla fri middags-spisning och afresa på eftermiddagen. De som komma med Göteborgståget erhålla fritt logis och fri kost under ett dygn.
- 3) *Hotel City*, Skippergaden 19. Ägare och värd: J. Ström, norrman och norsk undersåte. Antal rum: 25. Rummens storlek: normala. Sofplatsernas antal i hvarje rum: från 1 till 3. Såväl enkel- som dubbelsängar användas. Priset per dygn: från kr. 1.25 å 1.50 och högre. I detta hotell finnas centraluppvärmning och elektriskt ljus, under det att de öfriga hotellen hafva kaminer och oljelampor. Allan-linién brukar hänvisa sina emigranter till »City».
- 4) *Hotel Fønix*, Prinsens Gade 3 B. Ägare och värd: K. Østby, norrman och norsk undersåte. Antal rum: 11. Rummens storlek: normala. Sofplatsernas antal i hvarje rum: från 1 till 4. Såväl enkel- som dubbelsängar användas. Priset per dygn för person: från kr. 1.25 å 1.50 och högre. Till detta hotell plägar Cunard-linién hänvisa.
- 5) *Engers hotel*, Skippergaden 3 C. Ägare och värd: A. Enger, norrman och norsk undersåte. Antal rum: 28. Rummens storlek: 4 rum af storleken 4.8 m. längd, 1.5 m. bredd, 3 meters höjd; de öfriga af normal storlek. Sofplatsernas antal i hvarje rum: från 1 till 6. Såväl enkel- som dubbelsängar användas. Priset per dygn för person: från 1 kr. och högre. Om hotellets förbindelse med Skandinavien—Amerika-linién, se ofvan vid Nielsens hotell. Enligt uppgift besöker rederiets läkare hotellet en gång i månaden.
- 6) *Østbys hotel*, Jernbanetorget 10. Ägare och värd: K. Østby, norrman och norsk undersåte. Rummens antal: 14. Rummens storlek: normala. Sofplatsernas antal i hvarje rum: från 1 till 4. Såväl enkel- som dubbelsängar användas. Priset per dygn för person: från 1 kr. och högre. Anmärkas kunde, att i detta hotell ligga åtskilliga rum i fil, med endast en ingång till alla. Cunard-linién rekommenderar detta hotell.
- 7) *Iversens privathotel*, Lille Strandgade 3 A. Ägarinna och värdinna: G. Iversen, norska och norsk undersåte. Rummens antal: 6. Rummens storlek: normala. Sofplatsernas antal i hvarje rum: från 1 till 6. Såväl enkel- som dubbelsängar användas. Pris per dygn för person: från kr. 1 å 1.50 och högre. Ingen mera ordinär förbindelse finnes mellan detta hotell och någon särskild rederilinie. Matsverving i egentlig mening äger ej här rum.
- 8) *Hotel Kristiania*, Store Strandgade 15. Ägare och värd: Jacobsen, norrman och norsk undersåte. Rummens antal: 9. Rummens storlek: ett af storleken 3.5 m. längd, 1.8 m. höjd, 2.5 m. höjd, de öfriga af nor-

mal storlek. Flera af rummen äro ganska mörka, enär ljus insläppes endast genom glasrutor i dörren, hvilken leder till en öfvertäckt balustrad. Hvita Stjärn-linien plägar merendels hänvisa sina passagerare hit.

Några tryckta polisreglementen eller författningar rörande hotell, bostadsförhållanden o. d. förefinnas ej. De enda bestämmelser, som afse hit-hörande förhållanden, ingå i Byggningsloven af 1899, som ställer hvarje hotell med öfver tio gäster under polisens uppsikt rörande sundhetsförhållanden, eldfara o. d., med inspektion en gång om året. Någon särskild föreskrift om högsta antalet personer, som får logera i hvarje rum, har ej utfärdats af myndigheterna.

I regel mötas emigranterna af vaktmästare från de respektive hotellen. Någon mera påträngande öfvertalning har härvid ej förmärkts, enär emigranterna vanligen utan vidare följa rederiets anvisning.

Samtliga hotell hafva befunnits i godt stånd, såväl i fråga om uppvärmning och belysning som ventilation. Fukt i rummen har ej försports i någon framträdande grad. Försiktighetsmått gent emot eldfara: utan anmärkning. Mot renligheten torde ej heller i allmänhet någon anmärkning kunna göras. För de emigranteffekter, som ej föras direkt till båten eller medhafvas på sofrummen, finnas särskilda bagagerum.

Beträffande kosthållet är att anmärka — utom hvad ofvan meddelats rörande de fall då fri kost ingår i biljetten — att de flesta emigranter själfva medföra mat till förtäring å rummen. Priset per måltid varierar från kr. 0.50 till 1.

Myntväxling o. d. sker vanligen å emigrantkontoren. Ofta uppträder väl också hotellbetjeningen som mellanhand. Några missbruk eller utpressningsförsök ha emellertid ej härvid förmärkts.

Vid sjukdomsfall bland emigranterna, vare sig vuxna eller minderåriga, är regeln den, att om inga anförvanter eller vänner finnas, som taga de sjuka om hand, göres anmälan hos polisen, som sedan vidtager erforderliga åtgärder. Klagomål öfver missförhållanden i detta hänseende ha ej afhörts.

Tiden för de svenska emigranternas vistelse på hotellen är ganska växlande. Som förut omtalats — beträffande Skandinavien-Amerika-linien — afresa de från Stockholm kommande i regel samma dag de kommit, de med Göteborgståget kommande följande dag. I allmänhet torde man ej dröja öfver trenne dagar. Från rederiernas sida torde godtyckligheter härutinnan ej kunna påvisas.

Som totalomdöme om hvart och ett af de undersökta hotellen torde kunna sägas, att — försåvidt jag vid min undersökning har kunnat finna, och denna min uppfattning öfverensstämmer med de lokala myndigheternas — intet af dem ger anledning till någon allvarligare anmärkning. Nämnas bör dock, att ett af hotellen af polisen, sedan en tid tillbaka, misstänkes för oegentligheter i spritutskänknings- och äfven i sedlighets-hänseende. Vederbörande rederi ansågs dock ej äga någon vetskap härom.

Stockholm den 26 oktober 1907.

Karl Arvid Edin.

Trondhjem.

Undersökningen i Trondhjem verkställdes af läroverksadjunkten C. V. Andersson i Östersund, som afgifvit nedanstående redogörelse för uppdragets utförande:

Inga tryckta polisreglementen eller författningar, som kunna äga särskild tillämpning på emigranthotellen, finnas (enligt uppgift af polismästaren i Trondhjem m. fl.) Men skrifna uppgifter om hotellen och om visitationer, som där gjorts, tillhandahållos välvilligt af polismästaren. Afskrift af polisuppgifterna angående ett af emigranthotellen bifogas som exempel¹. De äro alla lika hvarandra; »paalæg» ha blifvit gjorda tid efter annan, alltid rörande skydd mot eldfara. Men sista gången de inspekterades, i mars eller april 1907, befunnos de gjorda »paalægen» vara »i orden».

Namnet emigranthotell (emigranthärbärge) förekommer icke, och polismästaren förklarade på tillfrågan om reglementen för emigranthotellen, att emigranterna taga in på hvilka hotell som helst. Men följande sex hotell (de tillhöra den klass, som kallas bondlogis, emedan bönderna vid besök i staden ofta taga kvarter där) äro dock att betrakta såsom emigranthotell:

Privathotellet Nordland, Søndre Gade 26. Ägare och värd Lauritz Olsen, norrman. För Cunard-linien. Tjugo rum, af hvilka tre dock icke användas som logisrum för resande. Priset pr dygn och utvandrare: 75 öre à 1 kr. med kaffe.

Hotell Central, Fjordgaden 15. Ägare och värd Paul Næbb, norrman. För Allan-linien. Tretton rum, af hvilka ett icke torde användas som logisrum för resande. Priset pr dygn och utvandrare: 75 öre à 1 kr. med kaffe.

Aas privathotell, Gjetvangveiten 5. Ägare och värd Arnt Aas, norrman. För Canadian-Pacific-linien. Åtta rum i två våningar. Priset pr dygn och utvandrare: 50 öre à 1 kr. med kaffe.

Emil Olsens privathotell, Karl Johans Gade 6. Ägare och värd Emil Olsen, norrman. För Hvita Stjärnlinien. Sex rum i två våningar. Priset pr dygn och utvandrare: 75 öre à 1 kr. med kaffe.

Hotell Nidaros, Bratørgaden 1. Ägare och värd Fru Gina Hansen, norska. För Dominion- och Americanlinierna, möjligen äfven för Anchorlinien, som dock haft blott två eller tre emigranter på ett år. Tolf rum: tre på vinden, sju i andra våningen och två i första. Detta enligt polisuppgifterna. Tillträde till hotellet vägrades af värdinnan. Jag ombads att komma igen följande dag klockan half tolf. Men då jag tänkte resa från staden på kvällen samma dag, ansåg jag skäligt att nöja mig med de uppgifter, som erhållits af emigranter och andra personer. Enligt dessa uppgifter äro rummen på detta hotell ungefär som rummen på privathotellet Nordland eller på Aas privathotell, kanske något sämre. Priset pr dygn och utvandrare: en emigrant, som bott där, uppgaf 75 öre med kaffe.

Jernbanehotellet, Kammaadgaden 13. Ägare och värd A. E. Haarberg, norrman. För Skandinavien Amerika-linien. Tjugofyra rum. Jag ville icke besvära värden med att förevisa alla rummen, helst som inga emigranter för tillfället bodde där. Hotellet torde icke heller i första rummet ha karaktären af emigranthotell, och emigranterna med den linien öfver Trondhjem torde icke vara så talrika. Vi föra emigranterna, sade värden, öfver Kristiania direkt till Amerika. I Kristiania få emigranterna stanna två dagar (enligt uppgift från annat håll). De förevisade rummen voro utmärkta, men där lära finnas äfven sämre. Priset pr dygn och utvandrare: 80 öre, 1 kr. à 125 kr.

Utvandrarna mötas vid ankomsten till staden af innehafvarna eller vaktmästare från hotellen. Dessa ta hand om reseffekterna. Värningen för de olika linierna har skett förut genom agenterna. Dessa möta på tåget ofta redan i Storlien och hafva flere medhjälpare. En till Amerika återvändande svensk-amerikanare, som under min vistelse i Trondhjem bodde på privathotellet Nordland, uppgaf, att han enligt öfverenskommelse med agenten erhållit fem kronor för hvarje emigrant som han under vistelsen i Sverige lyckats värfva för Cunardlinien. Vid ankomsten till Trondhjem anförtro agenterna de vunna emigranterna åt ombuden för de med de olika linierna samverkande hotellen. I gengäld skyddar hotellet emigranten för öfvertalningar af andra liniens agenter.

¹ Ej här återgifvet.

Polismyndigheterna taga ingen befattning med företeelser af detta slag. Kostnaderna för uppehållet i Trondhjem äro icke inräknade i biljetten, emedan platsen är resans utgångspunkt.

Om antalet personer, som högst få logera i hvarje rum, finns ingen bestämmelse. I de förut nämnda polisuppgifterna heter det angående Aas privathotell: »Det högste antal gjæster, der kan modtages, utgör c:a 20», och angående hotell Nidaros: »Naar de sistnævnte forholdsregler er trufne, kan der i de 4 kvistværelser anbringes højest 8 reisende».

Om sofplatsernas antal, anordning och utrustning var ingenting att anmärka. Enkelsängarnas antal var något större än dubbelsängarnas, men de voro rätt rymliga, och stundom lära två personer ligga tillsammans i dem. I de mindre rummen fanns en säng, i de större två, eller någon gång tre. Men vid behof kunna naturligtvis flera sängar flyttas in. Personer af olika kön få skilda rum, men medlemmarne af en familj bo oftast i samma rum, och möjligen äfven andra, som äro i deras sällskap.

Ventilation, fuktighet, värmegrad, belysning och försiktighetsmått gent emot eldfara synas försvarliga. I de flesta hotellen är elektrisk belysning införd. Uppvärmningen sker, såsom i de flesta hus i Trondhjem, genom järnugnar. I några få rum saknas sådana. Om dessa användas om vintern, uppvärmas de genom fotogenkaminer.

Renligheten i rummen och sängplatserna är också försvarlig.

Utvandrarnas *reseffekter* förvaras i portgången, som stundom är försedd med tak, stundom icke. För deras förvaring jämte forsling till och från stationen betalas en särskild, men, såvidt jag kunde förstå, ganska billig afgift. En flicka från Ragunda, som bodde i det minsta rummet på Aas privathotell (2·20 × 2·89, höjd 2·57 m.), tillsammans med en annan svensk flicka (bådas ålder omkr. tjugu år), betalade 90 öre för logis med kaffe två dygn samt 25 öre för reseffekterna. Stundom åtaga sig hotellvärdarna att »surra» kofertarna med rep och få då särskild betalning därför.

Kosthållet få utvandrarna själfva sörja för; vanligen äta de matsäck. Hotellen tillhandahålla blott kaffe och möjligen smörgåsar, då så begäres.

I samma gård som Privathotellet Nordland finnes ett växelkontor, som icke står i förbindelse med hotellet men väl med Cunard-linien. Där gifves en dollar för 3·80 kr. En emigrant uppgaf att man i England får dollarn för 3·70 kr.

Vid sjukdomsfall få nog emigranterna hjälp af hotellvärdarna, men de måste själfva betala kostnaderna.

Båtarna gå från Trondhjem om torsdagarna kl. 12. De svenska utvandrarna ankomma vanligen tisdag eller onsdag kväll.

Totalomdömet om hvarje hotell för sig måste bli rätt godt. Privathotellet Nordland och Aas privathotell ha måhända något sämre rum än Hotell Central och Emil Olsens privathotell. Hotell Nidaros är ungefär jämförligt med de förra, men mitt omdöme därofver är något osäkert, emedan jag icke kunde få bese rummen. Jernbanchotellet har jag också svårt att bedöma som emigranthotell, emedan jag icke kunde komma i förbindelse med några emigranter, som bodde där. Men där finnas bra rum, och den som vill betala 1 kr. å 1·25 pr dygn kan säkert få godt logis där.

Ett måhända anmärkningsvärdt förhållande, som jag dock icke kunde fullt genomforska, är att agenten för Hvita-Stjärn-linien, juden K., enligt säkra uppgifter, själf inlogerar de svenska utvandrarne. Jag besökte honom och blef mycket artigt mottagen. Men på tal om inlogeringarna försäkrade han, att han icke hade hotell: det var blott bekanta, som en och annan gång fingo ta in hos honom. Dock medgaf han, att föregående natt hade en svensk

flicka haft logis där. Tyvärr hade jag icke träffat henne. K. tycktes ha mindre godt anseende.

Östersund den 8 juli 1907.

C. V. Andersson,
läroverksadjunkt.

Newyork och Boston.

På därom af Emigrationsutredningen framställd begäran åtog sig Sveriges minister i Washington Herr Envoyén H. L. F. Lagercrantz benäget föranstaltandet af en undersökning beträffande hotellen för immigranter i de båda hamnstäder i Amerika, där flertalet svenskar landstiga, eller i Newyork och Boston. Herr Lagercrantz tillsatte för ändamålet en kommitté af svenskar å orterna i fråga, hvilken till honom afgaf nedanstående redogörelse, som ställdes till emigrationsutredningens förfogande.

»Den kommitté, som af Eder blifvit utnämnd med uppdrag att inspektera immigranthotellen i New York och i Boston, har fullgjort sitt uppdrag och ber vördsammast att härmed få afgifva följande redogörelse.

Sedan undertecknade mottagit Edert benägna förordnande att såsom ordförande och sekreterare, respektive, tjänstgöra i nämnda kommitté, ansågo vi oss, för att kunna med lika mycken grundlighet som oväld verkställa inspektionen i fråga, böra med Edert bifall till biträdande medlemmar i kommittén inkalla immigrantmissionärerna A. B. Lilja och P. Peterson i New York, båda anställda i olika kyrkosamfunds tjänst, hvilkas sakkännedom därigenom högst beredvilligt ställdes till kommitténs förfogande i dess arbete.

Hvad som i första rummet förtjänar att anmärkas, är att immigranthotell i ordets egentliga mening icke existera i amerikanska hamnstäder. De inrättningar, i hvilka immigranten vid sin ankomst till detta land finner sitt första härberge, kallas med rätta immigrant-*hem*, hvilka upprättats af kristna kyrkosamfund, ej med beräkning på egen ekonomisk vinst, utan endast i afsikt att vara behöfvande immigranter till ledning och hjälp. De måste därför betraktas såsom välgörenhetsanstalter, beroende som de äro för sin existens och sin verksamhet af sina respektive kyrkosamfunds både finansiella och moraliska understöd, ehuru de därjämte erbjuda ackommodationer i likhet med anspråkslösa hotell.

Vår inspektion har verkställts med ledning af den P. M., som från Officiella Emigrationsutredningen i Stockholm i sådant syfte lämnats i våra händer, och har omfattat samtliga svenska immigranthemmen i New York och Boston, till antalet *fem*, af hvilka tvänne falla på den förra och trenne på den senare stadens lott.

Innan vi inlåta oss på den redogörelse, som tillkommer specifikt hvart och ett af dessa immigranthem, anhålla vi att få anföra vissa bestämmelser, som gälla för dem alla i gemen.

Enär polisreglementen med bestämmelser öfver inrättningar af detta slag helt och hållet saknas, äro de ställda under uppsikt af en utaf nationalregeringen tillsatt kommission (»The Commissioners of Immigration») med hufvudkvarter och öfverkommissarie i Washington, D. C., och med underlydande kommissarier stationerade vid immigranternas landstigningsplats i landets större hamnstäder, såsom New York, Boston m. fl.

Immigranterna äro skyddade af en särskild för dem under de tre första åren gällande lag (»The immigration law»), och enligt denna äro immigrant-

hem förbjudna att stå i någon affärsförbindelse med ångbåts- och järnvägsbolag. Okända eller obehöriga personer äro likaledes strängt förbjudna tillträde till immigranternas landstigningsplats, på det att immigranten må vara skyddad mot vilseledande öfvertalningar af något slag.

Däremot äro af erkänt kristna kyrkosamfund tillsatta immigrantmissionärer berättigade att redan vid landstigningen vara immigranterna till mötes för att på deras eget språk handleda dem med råd och dåd. För medelösa immigranter måste missionären ej sällan åtaga sig det finansiella ansvaret, till dess de nå sin bestämmelseort.

Immigranter, som före landstigningen äro försedda med biljett till annan ort, tillåtas ej något uppehåll i hamnstaden, utan transporterats direkt och utan dröjsmål till bestämd järnvägsstation för resans fortsättande till destinationsorten.

Myntväxling får ej förekomma å immigranthemmen, utom i obetydliga undantagsfall. Önska gästerna växla pengar, hänvisas de till regeringens växelkontor. Gästerna få kvardröja i Hemmen, till dess de lyckats erhålla be tryggande anställning, och i behöfvande fall måste Hemmen därvid utöfva en ganska betydande välgörenhet, som ytterst sällan återgäldas. Deras reseffekter förvaras afgiftsfritt i särskilda bagagerum.

Kortspel och förtäring af rusgifvande drycker äro i Hemmen strängt förbjudna, och sofplatserna äro så anordnade, att personer af olika kön äro från hvarandra vederbörligen åtskilda.

Religiösa andaktsstunder hållas tidt och ofta i mottagningsrummet eller i särskildt inreddt kapell å Hemmen, och gudstjänst förrättas hvarje söndag, i regel på eftermiddagen. Immigranterna synas i allmänhet högt uppskatta dessa andaktsstunder, i hvilka de igenkänna de första kära hemlandstonerna i det främmande landet.

Då vi nu gå att redogöra för hvar och ett af dessa hem, märka vi först:

1) *Svenska Lutherska Immigranthemmet* i N:o 5 Water Street, New York; äges och kontrolleras af Evangelisk-Lutherska Augustana-Synoden. Föreståndare: Nils Gustafson. Missionär: pastor A. B. Lilja. Hemmet, beläget å en hörntomt, innehåller trettio-tre rum, fördelade på fyra våningar. I den första, s. k. källarvåningen, finnas äfven kök och bagagerum. I den andra: kontor, $19\frac{1}{2} \times 18\frac{1}{2}$ fot i golvytans dimensioner och en höjd till taket af $10\frac{1}{2}$ fot; mottagnings- eller läsrum, $20 \times 24\frac{1}{2}$ fot dim., höjd $9\frac{1}{2}$ fot; matsal, $25\frac{1}{4} \times 20$ fot dim., höjd $9\frac{1}{2}$ fot. Sofrummens antal är 28, fördelade på de tvänne öfre våningarna, hvarti äfven inrymmas två lavatorier och ett toaletterum samt tre badrum. Golvytan i sofrummen varierar mellan 9×9 fot (det minsta) och $8\frac{1}{2} \times 16\frac{1}{2}$ fot (det största), med en takhöjd af 9 fot. Högst tre personer tillåtas i hvarje rum. Hvarje säng är blott för en person. Rummen ventileras dagligen, somliga både natt och dag, genom öppna fönster. Huset uppvärms medels centralvärmeapparat från källaren och upplyses genom elektricitet. Efter nyligen verkställd renovering, ser nu hemmet inbjudande ut och är i allmänhet snyggt och rent. Kosthållningen är ganska god, framförallt sund och närande. Priser: 25 cent pr måltid, 25 cent för nattlogis, \$ 5.00 pr vecka för mat och logis.

2) *Skandinaviska Immigranthemmet*, N:ris 22—24 Greenwich Street, New York, äges och kontrolleras gemensamt af Svenska Missionsförbundet, Svenska Metodist- och Svenska Baptistsamfundet. Föreståndare: hr Nils Henriksson. Missionärer: pastor P. Peterson (Miss.förbundets), hr Carl Samuelson (metodisternas) och miss Mary Mellby (baptisternas). Hemmet innehåller trettiotvå rum, fördelade på fyra våningar. I källarvåningen finnas kök och matsal, ett tvättrum, två badrum. I nästa våning kontor, privatrums och samlingssal af olika dimensioner, det minsta 13×18 fot, det största 21×44 fot, med en höjd af 12 fot. Sofrummen, i de öfre våningarna, de flesta 8×15 fot, de större 13×18 fot, äro 8 fot höga. Högst sju personer tillåtas bebo samma rum. Ventilation genom fönstren. Huset uppvärms medels kaminer. Omgifning och grannskap kunde vara bättre, men i Hemmet råda snygghet och ordentlighet. Kosthållningen är god. Priser: 25 cent pr måltid, 25 cent för nattlogis, \$ 5.00 pr vecka för mat och rum för mansperson och 4.00 för kvinna.

3) *Luther-Hemmet*, eller Lutherska Immigrant- och Sjömanshemmet, N:o 11 Henry street, East Boston, Mass., äges och kontrolleras af Evangelisk-Lutherska Augustana-

Synoden. Föreståndare: Swenson. Missionär: pastor C. R. Swanson. Hemmet innehåller tjugosex rum, fördelade på fyra våningar. Kontor $14\frac{1}{2} \times 16$ fot och 11 fot högt. Damernas väntsal samma storlek. Sjomän inhysas i särskild afdelning. Matsal 16×27 fot, kök $13 \times 17\frac{1}{2}$ fot. Sofrummen å öfre våningarna variera i storlek: 18×16 fot, 14×16 fot samt det minsta 13×8 fot, med en höjd af 10 fot i ena våningen och 8 fot i den andra. Här finnas fyra badrum och lavatorier. Högsta antal personer i ett rum är tre. Dessutom finnas särskildt rökrum, tvättrum och bagagerum. Huset äger centraluppvärmning från källaren, upplyses med elektricitet och är väl ventileradt. Nyligen inredt för sitt ändamål och beläget å hörntomt, ser det inbjudande och hemtrefligt ut. Kosthållningen är god och priserna äro: 20 cent pr måltid, 90 cent pr dygn för mat och logis, \$ 4.50 pr vecka.

4) *The Immigrant-Home*, No 72 Marginal street, East Boston, Mass., äges och kontrolleras af »the Women's Home Missionary of the American Methodist Church». Förestås af fru Amanda C. Clark, hvilken, liksom ock inrättningen, är svensk, ehuru kontrollerad af amerikanskt samfund. Hemmet innehåller trettiotre rum, fördelade på fyra våningar, med ungefär samma inredning som de först nämnda, äfven med ungefär samma dimensioner i rummens golffyta och höjd, och är försedt med centraluppvärmning. Högst fem personer bebo ett rum tillsammans, utom i källarvåningen, där vi funno ett stort rum med nio sängar och ett ännu större med aderton sängar. Dessa användas dock ej utom i fall af ovanligt stor tillströmning af gäster. I denna våning finnes ock ett litet kapell. Hemmet, som upplyses med elektriskt ljus, utmärker sig för allmän renlighet och inbjudande snygghet. Kosten är god och priserna äro: 90 cent pr dygn för mat och logis, \$ 3.50 för män och 3.00 för kvinnor pr vecka.

5) *Skandinaviska Sjömans- och Immigrant-Hemmet*, N:ris 109–111 Webster street, East Boston, Mass., äges och kontrolleras af Österns Missionsförening inom de svenska kongregationalistförsamlingarna i de östra staterna. Förestås af pastor Oscar Lindegren. Hemmet innehåller trettiotvå rum, fördelade på fyra våningar och källarvåning. I första våningen kontor, 16×20 fot, 11 fot högt; rökrum 12×15 fot; tjänstepersonalens rum af liknande storlek. I källarvåningen: kök 15×20 fot, $8\frac{1}{2}$ fot högt; matsal 15×25 fot, något afstängd från dagsljuset. Ett inbjudande kapell med sittplatser för omkring 100 personer. I öfre våningar: sofrum af medelstorlek 10×15 fot, 11 fot höga, samt fyra badrum och lavatorier. Huset är uppdeladt i tvänne afdelningar, en för sjömän och en för immigranter och andra gäster, och äger centraluppvärmning samt upplyses medels gas. Kosthållningen är i allmänhet god, och priserna äro: \$ 1.00 och 75 cent pr dygn för mat och logis, \$ 5.50 och 4.50 pr vecka för män och \$ 4.00 och 3.50 pr vecka för kvinnor.

Slutligen torde vi böra nämna, att ehuru förenämnda immigranternas äro i första rummet afsedda för immigranternas skydd och hjälp, de dock icke sällan anlitas äfven af svensk-amerikaner, särskildt då de anlända till New York eller Boston på genomresa till fäderneslandet.

New York den 12 oktober 1907.

Mauritz Stolpe,
pastor vid Gustaf Adolfs kyrkan i
New York City,
Ordf.

S. G. Öhman,
pastor vid Maria-Kyrkan i
New Britain, Conn.,
Sokr.

X. Den amerikanska invandringslagstiftningen.

Inför de öfverströmmande folkvågor, som sedan årtionden tillbaka svallat mot Nordamerikas kuster, har den stora republiken länge känt sig rik nog för att välja och vraka. Numera finnas många bestämmelser afsedda att förhindra ovälkomna invandrades inflyttning. Men omsorgen härom inväntar icke immigranten först vid hans ankomst till den nya världen: den möter honom redan i den stund han ämnar afresa från fäderneslandet.

Vid hvarje utvandrarefartygs afgang, mottager fartygets befälhafvare af vederbörande agent en lista, eller »*Manifest*», å alla till befordran öfverlämnade utvandrare; förteckningen kompletteras med motsvarande uppgifter angående personer, som medfölja endast såsom passagerare och alltså *icke* ha för afsikt att söka sig hemvist i Förenta Staterna. Innehållet af de uppgifter, som här affordras, är mångfaldigt nog. Vi återgifva här in extenso de många rubrikerna; att öfversätta dem på svenska har ej ansetts af behovet påkalladt. Lydelsen är följande:

1. No on List. — 2. Name in full: Christian Names (in full); Surname. — 3. Age, Yrs., Mos. — 4. Sex. — 5. Married or Single. — 6. Calling or Occupation. — 7. Able to: Read, Write. — 8. Nationality. (Country to which Passenger owes Political Allegiance). — 9. Race or People. — 9 a. Whether a Citizen of the United States or not. — 10. Last Residence (Province, City, or Town). Address in full, and how long resident there. — 11. Final destination (State, City, or Town). — 12. Whether having a ticket to such final destination. — 12 a (1). If in transit to Canada or any country other than United States, state full address to which you are going; (2). Are you proceeding to destination immediately on arrival at New York. — 13. State whether passenger paid his own passage, or whether same has been paid by any other person, or by any Corporation, Society, Municipality, or Government, and if so by whom. — 14. Whether in possession of doll. 50, and if less, how much? — 15. Whether ever before in the United States; and if so, when and where? Yes or No. If Yes —: Year or Period of Years, Where? — 16. Whether going to join a relative or friend, and if so, what relative or friend and his her name and complete address, including street number (if any). — United States Citizens to give their address in America. — 17. Whether ever in Prison or Almshouse, or an Institution, or Hospital for the care and treatment of the Insane, or supported by Charity, if so, which? — 18. Whether a Polygamist. — 19. Whether an Anarchist. — 20. Whether coming by reason of any offer, solicitation, promise, or agreement expressed or implied, to perform labor in the United States. — 21. Condition of Health, Mental and Physical. — 22. Whether Deformed or Crippled, nature, length of time, and cause. — 23. If of other than British Nationality, and already residing in the United Kingdom, state original port of arrival in United Kingdom. — 24. Personal Description; Height: Feet, Inches; Complexion; Colour of: Hair, Eyes; Marks of Identification. — 25. Place of Birth.

Dessa listor undertecknas af vederbörande fartygsbefälhafvare och beedigas af honom vid ankomsten inför vederbörande immigrant-tjänsteman. Likaledes skola »manifesten» undertecknas af fartygets läkare eller, om sådan icke med-

följer, af annan läkare, som af fartygets ägare därom anmodas. Läkaren skall med ed styrka sin behörighet, vidare att han undersökt hvarje å listorna upptagen person och slutligen att manifesten enligt hans uppfattning äro fullständiga och korrekta beträffande allt, som rör passagerarnas hälsotillstånd.

På grund af dessa »manifest» sker sedan, såsom här nedan nämnes, vid framkomsten till Amerika den undersökning, af hvilken såsom resultat framgår, huruvida resp. passagerare skall tillåtas landstiga eller icke.

Att närmare ingå på Förenta Staternas invandringslagstiftning och dess historia, har icke synts falla inom ramen för Emigrationsutredningens uppdrag. Ett angifvande af de viktigaste nu gällande bestämmelserna har dock ansetts låta sig till fullo försvaras.

Redan sedan många år tillbaka ha Förenta Staterna ägt en restriktiv invandringslagstiftning. Allt efter som antalet immigranter ökades och procentalet af »icke önskvärda» främlingar tillväxte, gjordes lagarna allt strängare. Att dessa lagar, sådana de nu äro och så som de tillämpas, i viss mån bidraga till ett urval bland immigranterna är sannolikt; härom vittna åtminstone de skaror, uppgående till flera tusental årligen, som i de amerikanska hamnarna förvägras att landstiga, samt de ännu mycket större hopar, som af ångbåtsbolagen afskiljas i embarkeringshamnarna. Anmärkas må att de fall äro sällsynta, då *skandinaver* återsändas. Enligt en uppgift skall detta år 1906 hafva skett beträffande 84 skandinaver och 16 svensktalande finnar.

Förenta Staternas nu gällande invandringslag är antagen af kongressen den 20 februari 1907 och bärer titeln *An act to regulate the immigration of aliens into the United States*. Den kompletteras genom en serie departementsförordningar af den 1 juli 1907. Dessutom kvarstå några spridda bestämmelser ur lagar af äldre datum.

Enligt dessa författningar handhafves högsta uppsikten öfver invandringsväsendet af en *Commissioner General of Immigration*, under öfverinseende af the Secretary of Commerce and Labour. Under honom sortera *Commissioners of Immigration* för de särskilda invandringshamnarna samt därunder en hel stab af underordnade inspektörer och tjänstemän. Dessutom finnes en *Immigration Commission*, bestående af tre senatorer, utsedda af Senatens president, tre medlemmar af Representanternas Hus, utsedda af dettas talman, samt tre medlemmar utsedda af Unionspresidenten. Denna kommission har att verkställa undersökning angående allt som rör immigrationen samt meddela Kongressen de resultat hvartill den kommer och de åtgärder den anser behöfliga. Presidenten äger ock befogenhet att utfärda inbjudningar till internationella konferenser och att utsända särskilda ombud till främmande länder i och för reglering genom internationella öfverenskommelser af immigrationen till Förenta Staterna.

Utgifterna för immigrationsväsendet bestridas i sin helhet af den s. k. *Immigrant Fund*, hvilken bildas dels genom en skatt af fyra dollar, som ångbåtslinierna hafva att erlägga för hvarje immigrant, dels genom böter för öfverträdelsor af hithörande författningar dels genom andra i samband med immigrationen inflytande penningmedel.

Följande kategorier af personer äro författningsenligt förbjudna att invandra till Förenta Staterna:

- 1) Idioter, sinnessjuka, epileptiker, personer som varit sinnessjuka under näst föregående fem år eller förut haft två eller flere anfall af sinnessjukdom;
- 2) Personer som lida af tuberkulos eller farliga, smittosamma sjukdomar;
- 3) Medellösa personer och sådana, som kunna antagas falla samhället till last. I allmänhet fordras att immigranten skall inneha tio å femton dollar förutom biljett till destinationsorten;
- 4) Personer, som icke innefattas bland föregående kategorier men som genom läkareundersökning befinnas lida af sådan andlig eller kroppslig svaghet, som menligt inverkar på förmågan att vinna lifsuppehälle. Sådana personer kunna dock mottagas, om af Sekreteraren för handel och arbete godkänd säkerhet om minst fem hundra dollar ställes för att de icke skola blifva en börda för det allmänna;
- 5) Personer, som äro dömda för eller som erkänna sig hafva begått någon vanärande förbrytelse, vittnande om moraliskt förfall. Håri inbegripas icke rent politiska förbrytelser;
- 6) Polygamister eller anhängare af månggifte;
- 7) Anarkister, eller personer, som äro anhängare af eller försvara ett våldsamt omstörtande af Förenta Staternas styrelse eller styrelse och lagar i allmänhet eller mord på ämbetsmän;
- 8) Prostituerade, eller kvinnor som komma till Förenta Staterna i och för prostitution eller i annat omoraliskt syfte, samt personer som ombesörja införandet af dylika kvinnor;
- 9) Kontraktarbetare, d. v. s. personer som förmåtts att invandra genom erbjudande af eller löfte om anställning eller till följd af muntlig, skriftlig eller tryckt öfverenskommelse att utföra arbete af något slag. Undantag medgifves för kvalificerade arbetare, om dylika af ifrågavarande slag icke kunna erhållas inom Förenta Staterna; undantagna äro vidare artister, föreläsare, religionslärare, lärare vid universitet och läroverk och andra utöfvare af lärda yrken samt personer anställda uteslutande som personliga eller hustjänare;
- 10) Personer, hvilkas öfverresa bekostats af andra eller som af andra erhållit understöd för resan, såvida det icke på tillfyllestgörande sätt ådagaläggas, att personerna i fråga icke tillhöra någon af ofvanstående kategorier och att öfverresan icke betalats af korporation, bolag, förening, kommun eller främmande lands regering, vare sig direkt eller indirekt;
- 11) Barn under sexton års ålder som icke åtföljas af endera eller bägge föräldrarne, med förbehåll för Sekreteraren för handel och arbete att medgifva undantag.

Med ledning af de här ofvan omnämnda »manifesten» sker i landstigningshamnen inspektion af immigranterna samt förnyad läkareundersökning. Hvar och en, som därvid synes utom all misstanke, tillåtes genast att landstiga, men sådana, om hvilka tvekan råder, kvarhållas i och för vidare undersökning af en *Board of special inquiry*, hvilken består af tre medlemmar, utsedda af immigrantkommissarien i resp. hamn bland de tjänstemän, som generalkommissarien betecknar som lämpliga för detta uppdrag. På denna nämnds afgörande beror, om den misstänkte får släppas i land eller ock åter-sändas dit, hvarifrån han kommit. Utslaget kan dock öfverklagas hos Sekre-

teraren för handel och arbete, antingen af immigranten själf eller af en medlem af undersökningsnämnden; det bör ske såvidt möjligt 48 timmar före afgången af det fartyg, med hvilket immigranten eljest skulle återföras.

Hvarje främling, som förklarats oberättigad att invandra, skall om möjligt omedelbart återsändas till det land, hvarifrån han kommit, och på det fartyg, som transporterat honom öfver. Kostnaderna för uppehållet i land liksom för återfärden skola bestridas af fartygsägaren.

Återsändandet kan på order af generalkommissarien uppskjutas, om personens ifråga vittnesmål är nödvändigt för beifrande af brott mot immigrationsförfattningarna; dock icke om han är behäftad med farlig, smittosam sjukdom. Är den refuserades tillstånd sådant, att han skulle hafva allvarligt men af att strax nödgas resa åter, skall han kvarhållas för erhållande af nödig vård på bekostnad af immigrankassan, tills han utan risk kan afresa. Skulle den refuserade af en eller annan orsak vara urståndsatt att reda sig själf, och han är åtföljd af en annan person, af hvars hjälp han är beroende, kan denne också förbjudas att landstiga, och ångbåtlinien är skyldig att återföra honom jämte den refuserade. Hvarje främling, som på olagligt sätt inkommit i Förenta Staterna, d. v. s. på annan tid och ort än immigratmyndigheterna föreskrifvit, och som fallit samhället till last på grund af omständigheter som förefunnos före landstigningen, skall på order af Sekreteraren för handel och arbete tagas i förvar och återsändas till det land, hvarifrån han kommit, inom tre år efter landstigningen. Åtteresan jämte halfva kostnaden för transporten till deporteringshamnen skall betalas af den kontraktör, kopplare eller annan person, på hvars tillskyndan ifrågavarande person olagligen införts till Förenta Staterna; om så icke kan ske, bekostas transporten till deporteringshamnen af immigrankassan och resan däriifrån af ägaren till det fartyg eller den fartygslinie, hvarmed personen anländt till Förenta Staterna. Finner Sekreteraren för handel och arbete personens tillstånd sådant, att han är i behof af särskild vård, äger han att anställa lämplig person härför, som skall medfölja till destinationsorten; kostnaderna härför bestridas på samma sätt.

Införande af eller försök att införa i Förenta Staterna personer, som icke vederbörligen godkänts af en immigrationsinspektör eller som icke äro lagligen berättigade att landstiga, straffas i hvarje särskildt fall med böter om högst ett tusen dollar, eller fängelse i högst två år, eller bägge. Införande af kontraktsarbetare straffas i hvarje fall med böter om ett tusen dollar. För hvarje person, behäftad med idioti, sinnessjukdom, epilepsi, tuberkulos eller farlig smittosam sjukdom, hvilken fraktats öfver till Förenta Staterna och om hvilken det kan visas, att han redan före afresan varit behäftad därmed och att detta af läkare bort kunna konstateras, skall vederbörande fartygs ägare eller agent böta ett hundra dollar.

Bestämmelser finnas ock för utöfvande af liknande kontroll öfver immigranter som taga vägen öfver Canada eller Mexico.

Den behandling, som immigranterna få undergå vid mottagningsstationerna, synes, att döma af resandes berättelser, ej alltid ha varit den mest humana. Angående mottagandet i New York (hvilket förr skedde vid det s. k. Castle Garden invid Battery Park, nu å Ellis Island, en liten ö vid inloppet till staden) yttrar sålunda en skildrare från 1890 (P. Waldenström, Genom Norra Amerikas Förenta Stater): »De stackars emigranterna behandlas mera såsom transportgoods än som mänskliga varelser.»

Belysande är en rapport från immigrantkommissarien Williams, ingifven till Förenta Staternas regering i oktober 1902, däri synnerligen skarpa anklagelser riktas mot immigrantmyndigheterna i New York. Där yttras, enligt referat i Stockholms Dagblad för den 28 oktober 1902, att tjänstemännen vid inspekterandet af invandrarne begagna de sig af de godtyckligaste och mest barbariska metoder. Antagliga invandrare blefve godtyckligt underkastade de största obehag, under det att andra, icke antagliga, insläpptes. Den mat, som gäfves invandrarne, vore af den sämsta beskaffenhet, och de behandlades brutalt. Penningutpressningar praktiserades, och äfven mutor toges. På grund af en oduglig och ohederlig läkarbesiktning och i samförstånd med ångbåtsbefälhafvarne toges invandrare, behäftade med farliga, smittosamma sjukdomar, in såsom friska. Betecknande vore att två tusen invandrare inom ett år fallit det allmänna till last. Kommis-sarien betecknade förhållandena såsom oeffterättliga.

Det har försports, att regeringen gjort kraftiga bemödanden att afhjälpa missförhållandena, och tillståndet torde alltså nu i någon mån ha förbättrats.

XI. Påverkan till utvandring från svenskarne i Amerika.

Under en föregående afdelning (sid. 92) har redogjorts för de upplysningar, som kunnat vinnas angående emigrantvärfningen i Sverige, sådan den utöfvats och utöfvas af agenter, ombud och mera tillfälliga värfvare. Redan af dessa upplysningar och af dem, som här nedan offentliggöras, framgår, att

den egentliga och stora emigrantvärfningen i våra dagars Sverige bedrivs af svensk-amerikanare.

Denna emigrantvärfning är af hufvudsakligen tvänne olika slag. Å ena sidan är det svensk-amerikanarens naturliga längtan efter anhöriga och vänner, som drifver honom att söka få så många som möjligt af dem öfver till det nya hemlandet. Å andra sidan är det *på besök hemvändande svensk-amerikanare, som, för att skaffa sig själfva fri resa och därjämte provision, ofta samvetslöst förmå en hel del af hemtraktens ungdom att göra dem sällskap på återfärden.*

Allt detta är af ångbåtsbolagen och deras representanter satt fullkomligt system. Och här träffas utan tvifvel en af grundorsakerna till att utvandringen från Sverige är i våra dagar större, än landets ekonomiska förhållanden af sig själfva skulle göra behöfligt och förklarligt.

Af den mångfald påpekanden här af, som kommit Emigrationsutredningen till handa genom upplysningar från länsstyrelserna och andra myndigheter, må några här återgifvas.

»Det är icke sällsynt, att svensk-amerikaner, som besöka fädernebygden, under sin härvaro öfvertala släktingar och vänner att medfölja dem vid deras återresa till Amerika såsom tjänare eller arbetare hos dem själfva eller deras grannar och vänner därstädes.» (Kronolänsmannen i Östra härads andra distrikt, Jönköpings län.)

»Utvandringen från distriktet har skett och sker mestadels till Norra Amerika, och de som utvandra lockas vanligen därtill af personer som för flera eller färre år sedan emigrerat och återkomma till hemlandet samt vid besök hos släkt och vänner genom mer eller mindre sanningsenliga uppgifter om utsikter till bättre utkomst i främmande land taga eller locka med sig syskon och andra öfver dit.» (Västbo härads andra distrikt, Jönköpings län.)

»Det har förekommit, att utvandrade svenskar vid tillfälliga besök i hemorten, säkerligen i ett flertal fall uti mer eller mindre egennyttigt syfte,

påverkat hemmavarande att utvandra, dels genom direkta, icke alltid uppfyllda, löften om ekonomiska fördelar, dels ock genom ofta öfverdrifna beskrifningar å det främmande landets företräden. Helt naturligt hafva ock svenskar, som hyst någon tanke på emigration, vänt sig till dessa individer för erhållande af råd och upplysningar. Dessa personer hafva därvid tillika rekommenderat den linje, å hvilken de själfva skolat färdas, samt erbjudit sitt bistånd, såväl under själfva resan som med platsanskaffning i det främmande landet, och det har på sådant sätt ej sällan händt, att de återvändande svensk-amerikanerna efter några månaders vistelse i det gamla landet dragit bort, följda af ganska stora skaror arbetskraftigt folk. Enligt hvad ryktet velat förtälja, hafva dessa värfvare ej lämnat sin hjälp för intet. Någon gång har den kontanta ersättningen uppgått till 10 kronor af enhvar i sällskapet. Huruvida de äfven af vederbörande ångbåtsagent njutit någon godtgörelse har ej med visshet kunnat utrönas.» (Kronofogden i Sunnerbo fögderi, Kronobergs län.)

»Kort före jul och midsommar hvarje år besökas vanligen såväl städerna som landsbygden af några manliga individer, s. k. svensk-amerikaner, hvilka längre eller kortare tid vistats i Amerika. Det heter, att dessa svensk-amerikaner gjort lustresa öfver Atlanten endast för sitt nöjes skull samt för att hälsa på bekanta och släktingar, hos hvilka senare de vanligen taga bostad under vistelsen här, som plägar vara 2 å 3 månader. Dessa amerikanska gäster äro vanligast rutinerade och spekulativa personer, briljerande med det amerikanska guldet, och loforda mycket deras nya fädernesland. Fram på vårsidan, i april eller maj, eller senhösten, i oktober, försvinna dessa fosterlandsvänner; i och med detsamma, eller omedelbart därefter, begifva sig stora flockar svenska emigranter öfver Malmö eller Göteborg på väg till Amerika. Man kan med visshet antaga, att dessa öfvan nämnda svensk-amerikaner under sin vistelse i förra hemlandet i all enskildhet värfva emigranter och att de stå i sold hos eller på annat sätt äga gemenskap med emigrantbolagen.» (Kronolänsmannen i Allbo härads mellersta distrikt, Kronobergs län.)

»Emigranter, som en eller annan gång besöka hemlandet, bidra i icke obetydlig mån till den stora utvandringen. Äfven om de själfva icke 'skurit guld med täljknivar', som man säger, skryta de likväl vidt och bredt om härligheten i det främmande landet — om de nu icke rent af drifva systematisk emigrantvärfning. Orsaken till detta annars omotiverade skryt torde kanske icke enbart böra sökas i svenskens benägenhet att nerschackra hembygden men däremot rosa allt utländskt. Nej, det vill påstås, att vissa emigrantlinier på Amerikarouten tillförsäkra sådana personer, som kunna värfva resande till dylik emigrantlinie, fria resor eller provision i förhållande till antalet värfvade, och till sådan emigrantvärfning lär en och annan på besök i hembygden återvändande emigrant låna sig.

Det är ju också tydligt, att dessa äro särskildt lämpade härtill. De ha själfva varit i det främmande landet och gifva därigenom alltid ett större sken af trovärdighet åt förespeglningarna och lockelserna för nya utvandrare. Om de däri öfverdrifva, göra de sig säkerligen intet samvete öfver. Humbugen är stor och grasserar på alla livets områden. På den kritiklösa och oerfarna ungdomen från landsbygden, som under det mera enformiga lefnads-sättet i hemmet lyster af inneboende önskan och åtrå efter de hägrande förhållande och möjligheterna där ute, utöfva dessa emigrantvärfvare ett farligt inflytande. Man kan ibland få se från en enda by en hel flock utvandra under ledning af en gammal emigrant.» (Vinslöfs distrikt, Kristianstads län.)

»De personer som härifrån emigrera äro ofta sådana som låta påverka sig af svensk-amerikaner, hvilka i stora massor, särskildt vid midsommartiden, göra påhållningar i föräldrahammen. Här gå fast otroliga historier om fattiga fiskargossar, som i 'det stora landet i väster' gjort sin lycka, och dessa mer och mindre sannfärdiga berättelser och svensk-amerikanernas sed att i tid och otid på ett skrytsamt och öfverdrifvet sätt framhålla förhållandena i Amerika torde i väsentlig grad bidraga till, att Amerika fortfarande hägrar för befolkningen som det förlofvade landet. Som bevis härför torde få anföras det faktum, att en stor del svensk-amerikaner återvända i sällskap med syskon eller bekanta, som de påverkat genom sina berättelser.» (Tanums distrikt, Göteborgs och Bohus län.)

»Ett slags värfning har bedrifvits på så sätt, att hemvändande svensk-amerikaner för sina bekanta samtalsvis framhållit de goda arbetslönerna i Amerika och vanligen vid sin återresa medtagit en eller flere personer, oftast släktingar, hvilka lofvats arbete genast vid sin ankomst till Amerika, men i de flesta fall själfva fått bekosta öfverresan. Det har ej kunnat utrönas, att sådan värfning skett för utvandrarens eller ångbåtslinies, men väl för arbetsgifvares, vanligen jordbrukare eller skogsafverkare, räkning, och ej heller att värfvaren härför åtnjutit ekonomisk fördel, ehuru dock detta troligen ofta varit fallet.» (Kullings härads västra distrikt, Älfsborgs län.)

»Den egentliga emigrantvärfningen, som tidtals förekommer, utöfvas af hemvändande svensk-amerikaner, hvilka uppehålla sig här i orten några månader hos anhöriga och bekanta och som, när de företaga återresan, merendels hafva med sitt skryt om Amerika lockat ett större eller mindre sällskap med sig. Härvid händer, att sällskapet uppmanas att icke köpa biljett förrän vid afseglingsorten, och betinga sig därvid värfvarne ersättning såväl af resp. ångbåtslinie som ook af emigranterna, vanligen 10 kronor pr biljett af hvardera parten. I början af maj 1907 var här en svensk-amerikan vid namn Ed, som härifrån tog med sig 17 personer, och skulle under resan till Göteborg flera stöta till, så att sällskapet vid framkomsten skulle utgöra 50 à 60 personer, hvarigenom denna värfvare på detta sätt skulle förtjäna 1,000 à 1,200 kronor.» (Bollnäs distrikt, Gäfleborgs län.)

»Anledningen till utvandringen från detta distrikt torde utan tvifvel få sökas dels däri, att i Amerika bosatta församlingsbor i bref uppmana hemmavarande yngre släktingar att emigrera, och dels däri, att personer, som komma hit från Amerika för att hälsa på, i skrytsamma ordalag tala om fördelarna i Amerika; och som sådana hemkommande personer i regel äro försedda med snygg ekipering samt god reskassa, inverkar allt detta imponerande, och den gemeligen kallade »amerikafebern» griper de ungas sinnen, och säkert är, att efter en sådan visit många, som för öfrigt hafva det bra, begifva sig till Amerika.» (Färila distrikt, Gäfleborgs län.)

»Annan emigrantvärfning har ej förekommit än den som bedrifvits af personer, hvilka någon tid vistats i Amerika ocl kommit hem på besök; och hafva dessa med allehanda förespeglingar lockat en hel del af ortens förnämligast yngsta och kraftigaste befolkning att utvandra. Vinsten af deras kommissionärskap har vanligen bestått däri, att de haft fri öfverfart från och till Amerika, om de åt vederbörande ångbåtslinie lyckats anskaffa tillräckligt antal passagerare. Värfningen har, såvidt bekant, endast skett muntligen.» (Säfvars distrikt, Västerbottens län.)

Efter dessa upplysningar är det förklarligt, hvarför våra svenska emigrantagenters angelägnaste omsorg inom yrket är att möta svensk-

amerikanarne vid deras landstigning på svensk jord, förvissa sig om deras namn och adresser och sedan med dem vidmakthålla förbindelse intill återresan, — hvarom allt uppgifter från många håll kommit Emigrationsutredningen till handa.

Brefven från släktingar och vänner i Amerika.

Äro här ofvan anförda förhållanden af stor betydelse för utvandringens förökande, lider dock icke tvifvel att en ännu verkammare faktor är den dagliga förbindelsen mellan svenskarne i Amerika och deras kvarlämnade släktingar och vänner i Sverige. Denna förbindelse — genom bref och muntliga hälsningar — är ju af helt annan art än den ofvan behandlade trafiken, som rör sig uti geschäftsmakeriets form. Utan tvifvel skulle det vara en värdefull källa för svensk kulturhistoria att kunna vinna någon kännedom om detta dagligen och stundligen pågående menings- och vänskapsutbyte mellan Sverige och Amerika; här lockas säkerligen, af de nya yttre förhållandena, mycket af svenskens innersta lynne fram i dagen.

Med hänsyn till sakens utomordentliga betydelse för utvandringsfrågan har Emigrationsutredningen gjort ett försök att förvärfva sig åtminstone *någon* kännedom om dessa förhållanden, genom att i cirkulärskrifvelsen till Sveriges pastorsämbeten inrycka äfven följande begäran:

»Då det är allmänt känt, i hvilken hög grad *bref* från utvandrade anhöriga och vänner bidraga att stimulera emigrationen, vore det af synnerligt stort värde att kunna erhålla prof af dessa »Amerikabref», som utöfvat ett så stort inflytande i många riktningar på vårt folks åskådningar under de senaste årtiondena, utan att dock innehållet i dem någonsin gjorts till föremål för den offentliga uppmärksamheten. Emigrationsutredningen har för afsikt att söka vinna någon kännedom om denna betydelsefulla kunskapskälla och att offentliggöra några mera karaktäristiska af dessa skrivelser. Det är knappast behöfligt att säga att afsikten härmed icke är att kritisera eller förlöjligen utan blott att framlägga fakta i en sak af stor både allmän och enskild betydelse. Likaså skola, naturligtvis, alla *namn* på personer och ställen ersättas med fingerade initialer e. d., så att ingen skall genom utlämnande af ett dylikt bref kunna ådragas skada. Då brefven i fråga säkerligen i de flesta fall äro för innehafvaren af det värde, att han ej vill göra sig af med dem, vore Emigrationsutredningen synnerligen tacksam att genom Pastorsämbetet få en eller annan *afskrift* af dylikt bref, därest sådant inom socknen finnes, som Pastorsämbetet anser lämpligt att användas för undersökningen i fråga.»

Detta försök har emellertid icke slagit synnerligen lyckligt ut. Endast mellan trettio och fyrtio skrivelser hafva inkommit, och bland ett så litet antal är det ju icke lätt att finna hvad som här sökts: de egentligen *typiska* skrivelserna. Emigrationsutredningen har icke desto mindre beslutit sig för att offentliggöra vid pass

halfva antalet af brefven. Att en del äro intressanta nog i och för sig, kan icke bestridas; det vore blott önskligt om man funnit flere af dem som innehålla direkta uppmaningar till anhöriga att uppsöka anförvandten under hans nya förhållanden. Att sådana bref äro ytterst vanliga företeelser torde höra till de saker, om hvilka gäller att »känd sak är lika god som vittnad».

Man må hoppas att den ringa början, som här göres, må leda till att arbetet någon gång upptages med större framgång. Materialet föreligger säkerligen ännu i hundratusentals nummer i svenska stugor. Dessa bref bevaras nog mångenstädes ännu med kärlek och omsorg. Deras betydelse för utvecklingen af svensk folkåskådning under det senaste halfva århundradet låter sig knappast mätas.

Nämnas må, att i här offentliggjorda bref alla *nammen*, på så väl personer som ställen, *äro ändrade* (såväl för- som tillnamn), att originalbrefven återsändas till vederbörande pastorsämbeten och att här gjorda afskrifter makuleras.

Denna gång har intet skäl förelegat att ändra stafning och interpunktion, såsom skedde i de bref, som publiceras i Bilaga VII. Här är själfva skrifsättet af stort värde såsom kulturprof.

Nr 1.

W. den 15/5 1904.

Älskade Fredrik och Hulda.

Må så gått. Jag vill skriva några rader och tala om att vi mår bra och önskar eder detsamma, också kan jag tälla om att dät är bråt här i amerika att planta mays för vi har 60 tunmland efter svänks räkning. Jag sitter och åker på en machin som vi plantar med, och havren och vetet och kornet står grönt och vackert, och vete har jag sått på 17 tunmland och havre på 50 tunmland korn på en 4 tunmland och i dag har vi satt potatis. du frågar hur mycket jag ger för tunlandet för jorden. jag ger tre dållars tunlandet och en dållars förtjänar de här lika fort som en krona i Svärge och så kan jag säga för dig att du har ingen bit i din trädgård som är så fin som fälten är här öfver allt så nog är dät annat slag än dina lerkullar, här går det med machener allt vad de kör i jorden somlig machener har de två hästar för, somliga har de tre somliga fyra, somliga fem. vi har shelfbindande machyn den skal di hafva fyra hästar för, men jag kan tälla om att här har de inte så bekvämt för kreaturen som de hade hemma här har de bara skjul åt däm här täpper de inte järsgårdar som hemma hos er, här härkar de järntrådar med taggar på ikring varge farm så hela amerika häyer på järnträ. och så kan jag tala om att här lever man inte på bara bosse utan här har man egg och eggkakor och inkanad fisk och färsk fisk och frukter utav alla slag så nog är det annat för dig som får sitta och hålla i sillstyret och sedan åker vi åt stan med par hästar en gång i vickan, och där tar man sig en liten nube förstår du. men nog kunde det vara roligt att träffa dig gamla jök än en gång, du var en skit som inte var i Liverpool på dät där bestämda mötet som vi skulle träfas män kanske att jag hälsar på er Svänks gubar än en gång om det vill gå fram åt för meg.

Nu skall du väl vara snäll och svara på detta bref för nu kan du väl inte klaga för jag inte har skrivfet.

Många hjärtliga hälsningar från din gamle vän

Nils Carlsson.

Nr 2.

W. dän ¹⁰/₈ 1904

Älskade Fredrik och Hulda och barnen Må så gott önskar vi eder

tack kära ni för edert kjerkomna bref det är roligt att få bref i från eder och höra att ni har hällsan äfven vi få tacka gud för hällsans dyra gåfva jag nu kan jag tala om att vi ha brått att skörda hafre och kornett har vi skurit och tröskat med vi fick 40 två tunner korn och dätt tröska di på 2 timmar dätt går så för förligt dätt är tröskare som far från dätt ena stället till dett andra och bara tröskar och di är tre män sen får man skaffa många fler vi är lag så vi hjälper varan och vi var nitton personer di kan tröska en fyra hundra tunnor för dagen när di får vara stilla på ett ställe och vi har väll till 2 dagars trösk till så dätt går nog snart för sig vi har vetet och hafren otröskad och du frågar hur di kan reda sig frits och karl män dätt går nog bra di kan skära med machinen en tio eller tolf tunland för dagen och då är det räfsat med dätt samma så vi behöfver aldrig räfsa sädesfälten här och machinen släpar med sig banden i vissa rader där dän skall sättas af så vi behöfver ej släpa bond här och int hänger di up dän på störar här som hos eder utan di bara sätter ihop dem i långa trafvar och sen får den torka och sen tröskar di dän me dätt samma på fältet där dän står du skrifer att dätt är dåliga tider i Amerika män inte har dätt sett så utt än här för dätt blir en riktigt vakker skörd här och majsen vett vi ej än hur den blir för dän blommor nu och dän är så stor och lång så dätt kan ni alldrig tro dän är som en tätt växt skog män dän blir ej mogen för än i slutet på oktober du frågar hvar vi har kreaturen vi har ett stort gräsländ som di går på vi har 6 kor och en mär som har föl och 4 kalfvar som går där män det är bette för så många till och vi skall hafva fler kreatur till nästa år om vi lefver och så frågar du om svinen och di går i svingården dän är så stor så dätt är väll mer än ett tunland och dätt sår di tidit på våren hälften och när dätt får växa då släpper vi in däm så di får ätta grönt och så får di säd och vatten morgon och kväll du tallar om att ni har haft jökotta och dätt hade nog varit roligt att varit me män vi har knapt varit hemma en enda söndag utan vi har varit borta och kalasat och i söndags hade vi främmand vi var öfver 40 personer och då hade dätt varit roligt om ni hade varit med du frågar äfter georg och han är kvar på samma ställe hos min syster och svåger han har förkjänt myckett pengar så han är snart rika karn

jag kan hällsa så gott i från honom och äfven ifrån anders han är här nu han säger att dätt är snält af dig om du vill skriva till honom jag kan talla om för dig Hulda att jag har hundra klycklingar män dätt är ej myckett här dätt är di som har dubbelt fler tack för bjudningen snälla Hulda män dän här gången kommer jag nog inte män jag har dän äran att gratulera dig kjära Hulda. Många innerligt kjära hällsningar till eder alla från os alla vänligen

Lisa.

Nr 3.

U. den 14 de i 11 1907

Ärade kyrko herde

under Tecknad vill her med bedja kyrkoherden om Kyrko Herden vet om det är någon kvinna vid namn af Anna Katarina Bergstedt. Detta var hennes flicknamn för om kring 24 år sedan Jag skulle villa veta var hon fines om Pastoren ville vara så god ock under rätt mig om, om var hon Finnes jag sänder här med ett bref till hene i hendelse vist att hon skulle till handa komma detta. Hon bodde på Vedlösa ägor vid den nämnda tid och hennes Fader var mjölnare Jag skall sända Kyrko Herden en amerika daler för besväret min adräss är — — —

Einar M.

U. den 14 de i 11 1907

Älskade Anna

jag undrar hur du har det om du är vid lifvet jag har det mycket bra här det var lenge sedan vi såg varandra är du gift helle ogift om du är ogift så kan du få ett gott hem hos mig jag har eget bus i staden och jag förtjenar öfver 10 kronor om dagen min Hustru dog i fjol Höstas och jag önskar mig en annan Hustru jag har endast en flicka på 11 år om du kan komma till mig så skall jag sända dig Biljett och respengar tills i vår när det blir vackert väder vi lefver mycket gott här i amerika jag har varit här i 14 år jag kan Helsa i från din morbror han är här i samma stad som jag. Dett är omkring 24 år sedan vi såg varandra du funderar väl vilken jag är mitt namn är Einar som tjänade i Vensta vid Adolf Johanson när du var vid Andersons och du var min första fästemo om du icke kan komma så kan henda att du vet någon annan som har lust att blifva en god Husmoder om dessa rader skulle nå dig så var god och skrif med detsamma och låt mig veta hur du har det stält tecknar din fordna vän Einar.
min adräss är — — —

Jag skall skrifva några ord på engelska j am Loved joy of all my Hart j hav bin driming af bort joy j hoppes dat joy vill bi my wife

Respechtfulli

Godd Bye

j am sand joy one vorm *kiss*.

Nr 4.

L. nov. 17 1906

Kära pappa, broder och svägerska.

Tack för brevet som jag bekom häromdagen, jag ser ni skall stanna kvar ett år till på er plats, och jag tror om man har någorlunda betalt så är det ingen idée att flytta för att arbeta det får man göra hvar man är, det är roligt att höra att ni har hälsan alla sammans och att pappa är hos er, han blir väl kvar hos er öfver vintern tänker jag. Jag önskar om han kunde komma och hälsa på mig också men det är ju för långt och besvärligt för en gammal mäniska att ge sig ut så långt.

Jag hade bref från Lisa i går kväll, dom har hälsan nu allesammans hon skrifver om dom har 3 pojkar och den äldsta är ej mer än 3 år, så det måste ju gå undan med smättingarne i Uppland. Jag har ej haft bref

ifrån er, blir 2 år vid jultiden så jag kan inte förstå hur det kommer sig till att ej brevena har gått fram, kanhända du ej har skrivit rätt adress, Jag har ej haft bref fran Lisa på ett års tid så jag har inte hört mycket från Sverige i sommar. Emma har varit till uppland i sommar, hon har ju riktigt bra vid Marne, Lisa skriver om att Emma skall till Åsa skola nästa sommar kan hon bara lära sig något der skadar det nog inte, Jag skref till henne i vintras och fick svar medsamma, men jag har ej kommit mig till att skriva igen, det är ju inte annat än liknöjdhet, för tid har jag ju haft, men nu åter som jag blifvit i farten med det här arbetet så skall jag skriva till henne också. Det är väl inte längre emellan hvar Olga är och Årdalen än ni kunde väl hälsa på hvarandra någon gång, ni skriver ej om hur hon har det, och Emma hade ej heller reda därpå. Emma tror att Axel tänker ge sig ut på sjönn i höst, men hon viste ej säkert, trives han inte med att vara bonddräng så vore det bäst att han komme öfver här för här är rum för många millioner människor ännu, här uträttas många stora arbeten både på landet och i städerna. Flickor isynnerhet är stor återfrågan åter, för dom som är födda här i landet dom vill inte tjena, dom tycker bäst om att arbeta i fabriker och handelsbutiker, så ni kan förstå det blir dugliga husmödrar af. Om ni skulle höra Olga vill resa hit så hindra henne inte för hon tar sig bättre fram här än hemma, Jag fråga henne i ett bref om hon inte ville komma hit men då hade hon alla möjliga ursäkter jag törs ej uppmåna henne flera gånger om hon inte skulle trivas här så blefve det min skuld som narra henne hit men om hon vill komma så skall jag försöka låna henne pengar om hon ej har till resan. Du skref om att morbror i Sandbro var död och Emma hon säger att Jan Anders är död, hon tror ni får ärfva en förfärlig summa pengar, hvem som än skall ärfva honom så har han väl inte så rysligt mycket öfver, hanses skjutvapen är väl det mästa.

Jag höll på att glömma tacka för kortet det var ju mycket bra. Du är dig lik, din hustru tycks vara mycket yngre än du är och den lilla tycks vara en söt välfödd flicka. Jag var och tog kort i somras men det blef inte bra så jag tog endast profkortet, men tänker att göra ett försök till. Jag börjar se gammal ut nu må ni tro så det är ingen vacker lek att se på, men så fort jag får sänder jag.

Hälsa pappa så mycket jag är kry intill nu och trives ganska bra här, önskar att någon af mina syskon ville komma öfver också, jag arbetar fortfarande kvar i samma yrke men ej i samma fabrik, jag har arbetat för en svensk ända sedan jag kom hit, tills 2 månader sedan då slutade han sin affär. Erlandsons hälsar så mycket till pappa, han säger, att repringen som pappa hjälpte Erlandson köpa innan han reste från Sverige har han kvar ännu, många hjärtliga hälsningar till er alla

Nils Hermansson.

Nr 5.

S. Dec. 13:th 1896

My Dear Parents!

Efter som jag inte hört något från Eder på mycket länge, så får jag låta höra ifrån mig samt underrätta att jag fortfarande är vid god helsa och mår bra.

Här har varit och är fortfarande ganska fint väder, ehuru det nu skall kallas vara vinter och rätt uppe i jultiden, ehuru vi inte vet mycket af den

högtiden här i landet. Men vi har nog högtider här i landet också må Ni tro. Jag är fortfarande kvar på min gamla plats så jag kallar det som ett hem här nu ty jag är så gammal nu här att jag har lika bra reda på något af hvarje som hemma.

Well något nytt har jag inte just att skrifva om vidare, endast att vi har fått ny president här i landet, så att det ser ut som tiderna skulle blifva bättre men tar naturligtvis lite tid. Kan undra hur Ni mår nu för tiden hoppas att Ni är vid god helsa och inte föräter Er på svinhufvud nu i helgdagarna eller dricker för mycket julöl. —

Jag tänkte förlidet år vid jultiden att jag skulle fira jul i Sverige i år men — när jag tänker vidare på saken, hvad skall man göra i Sverige endast arbeta för surt bröd och salt sill och jag fruktar att det blir för hårdt för mig nu se'n jag en gång blifvit avvand med det — och att resa just för att strax gå hit igen det betalar sig inte utan att jag skulle resa i nästa sommar till utställningen i Stockholm. Jag funderar på saken ännu men vet inte hur — skall vidare låta höra därom framdeles, om det blir något utaf. — — —

Erik Persson har blifvit bonde därhemma såg jag i ett bref från Gotland häromda'n, men han vill hit igen — hade han sagt — det undrar jag inte på, ty det är så med alla och hvarför gå hemma i Sverige som bonde och betala dryga skatter till Sveriges lathundar *No sir* Sverige har varit och är fortfarande ett slafland; ty mer de arbetar, högre skatt skall dem betala, men så är inte här i landet. Visserligen är här också lite skatt för farmarn att betala men långt ifrån som i Sveden, ty fast jag inte varit här mer än en liten tid ännu så har jag varit här länge nog att se att här är bättre än i Sveden på alla vis. — — —

Är det någon som skall resa hit från Alby i vår jag känner ingen där annars skulle jag hjälpa dem få arbete om de inte har någon bekant här förut men det är väl ingen som gör som jag — reser på vinst och förlust utan att ha någon att resa till men jag gjorde det och, har ännu inte haft orsak att ångra det.

Well I most close now for my letter is gething long
Your most affectionate Son

Sven Eriksson.

Nr 6.

M. den 13/1 1907.

Ni hör talas om i Sverige, att det är dåliga tider här, men säg åt dom att det bara är »Löst Prat», det är Storgubbarna i Sverige, som diktar i hop för det de skall få folket låta bli och resa till Amerika. Jag har 30 dollars i månaden. Jag har läst tidningsurklippet och hvad de skrifer där om Amerika. Jag vill också skicka ett par bitar, så ni kan läsa, hur dom skrifer här.

De säger i Sverige, att man får arbeta så väldigt hårdt här men det är inte så farligt som de skriker till. De har maskiner till allt hvad man skall göra, så det går lätt och bra.

Maten här är ganska god, de har om hvardagarna lika styf mat som på kalas i Sverige och ägg får man äta som potatis. Hvad som anbeträffar tvätt och kläders och strumpors lagning, så ombesörjer Frun det, de tvättar här ett par tre gånger i veckan, så man behöfver inte gå med några lortiga kläder. Ni undrar om det är någon godtemplareloge här men det är det

inte, och inte behöfs det heller, för jag har inte sett en full, sedan jag kom hit här. Det är vanheder här att supa, röka eller snusa. Det händer ju, att en del här rökar eller snusar, men de får vara ett skoj här.

Jag har ej mer att skrifva till er för denna gång utan 1000 kära hälsningar till er alla.

Nort Amerika.

Karl Ågren.

Nr 7.

S. Nov. 30 1906.

Älskade föräldrar! I mitt sista bref till syster bad jag henne att komma hit. Jag vill nu upprepa samma bön till eder. Låt henne komma hit, om hon vill, och förbjud henne icke. Ni kan inte ana, huru hjärtligt jag önskar, att hon vore här! Om hon vill komma, skall jag sända biljett till henne, ty jag har en väninna här, som lofvat att sända biljetter för mig; och kan min syster äfven få ett hem hos henne, tills hon kan tala engelskan, vilket inte alls är svårt. Ja, kära föräldrar, min syster vill alls inte bliva utan vänner. För det första vill hon hava sin broder här och för det andra en trogen väninna, som jag vet vill mottaga henne med systerlig kärlek och lämna henne hem hos sig, så länge hon vill.

Sigfrid Nilsson.

Nr 8.

P. 21/3 1902.

Kära anna må vel önskas af oss får Matilda ej komma för dig är det något annat som binder henne hemma hur är det med dig har ni helsan emel är stor jag har ej mer att skrifva för denna gong jag tänker att Matilda vill komma en annan gong hon kunde få det bra här bli fort gjeft få granna kläder det tycker var flicka om.

C. M—n.

Nr 9.

O. den 13 Febr. —07

Älskade broder! må väl är min önskan. Jag får här skrifva några rader till Dig och tacka Dig för ditt kärkomna bref, som jag bekom för en tid sedan, men jag har så mycket att sköta med, så jag har knappast tid att skrifva en gång. Vell jag får tala om, att jag arbetar till kl. 6 om qvällen. Jag har en timme middag nu, också har jag en 25 minuters väg att gå, och sedan innan jag får tvätta mig och så blir klockan mycket, så har jag svenska tidningar att läsa och så kommer mosters: Anna och Magda hit om qvällen ibland, så var morbrors broder Axel nere, då var vi till operahuset en qväll och till Jutana teater den andra, så fick vi aflöning i måndags, då var tåget försenat, så jag fick gå hem och sedan tillbaka igen, då var hon 9 innan jag kom hem vell min förtjänst för Januari var 59, 60 daler det är skilnad mot i sveden nu har jag betalt 80 daler på min resa så nästa månad sedan är jag fri vell käre broder om Du vore här så kunde Du få känna andra dagar än hos svedens snåla bönder ty dem glömmar jag aldrig vell kära broder det är endast vid järnvägarna, som di vill att di ska vara 21 år men det går

att säga att man är så så att arbete det felas ej minsann vell Du kan tänka Dig att nu har jag endast varit här i fyra månader och så har jag snart betalt min resa har kläder och finheter annat än i sweden och så är jag i det stora guldlandet amerika hvad tror Du jag hade haft om jag hade varit i sweden intet alls är jag öfvertygad om men kommer Du hit så skall vi snart hjälpa dem hit allesammans vell kära broder helsa mamma att nu är det hon som sederar att gå ute i somnar hon kan be bönderna gå till hell. det är nog att pappa och Du är slafvar hos dem jag skall nog sända dem litet ibland bara hon sederar att gå och knoga hvarje dag vad har hon för det hon får gå en hel vecka och får ej så mycket som jag på en dag hvad skilnad är det då på amerika och sweden vell kära broder haf tack för ditt kort som jag fick till min födelsedag. det var roligt att höra att Du är frisk nu igen Du var sjuk länge kära broder vell jag kan tala om att Svenssons broder Carl han har gift sig med en svenska som kom från Sweden i fjol di reste till Salt lake ja hon tjänar der nu och han reste dit så att ingen visste om att han skulle gifta sig men nu är han här i qväll och hon också vel jag får snart sluta för denna gång med många tusen kära helsningar till mamma och pappa samt Anna och Sofi och Emma samt alla bekanta ni varder allesammans helsade af moster Anna och Sigrid samt af Svensson och Anna men först och sist varder Du på det hjärtligaste hälsad af din broder Godboj Oscar vi har sommar här om dagen nu är all snö borta så Du skall tro att här är fint nu om Du blott vore här så finge Du nog bättre än i sweden men det är nog svårt att lemna hemmet det vet jag Jag får skrifva mer nästa gång.

O. Eriksson.

Nr 10.

I. d. 2 december 1893.

Kära vän och broder Gunnar.

Tack skall du hafva för det bref som jag fick för några dagar sedan det var snällt att du svarade mig genast. Du må tro att det är verkligen roligt att få bref från en god vän, när man är så långt bort ifrån vänner och släktingar. Du talar om att du har varit försumlig mot mig, det har du vist intet det är tvärtom jag som har varit det. Jag vet inte hur jag var när jag reste, jag kom inte ihåg att säga farväl åt alla bekanta som jag hade. Jag var så nedslagen de sista dagarna innan jag reste, så att jag inte kom ihåg hvad jag gjorde, men det blef bättre sedan jag kom i väg från hemlandet. Du skrifer att du skulle ha viljat träffa mig för sista gången, men jag vill hoppas att vi skola träffas åter en gång om vi får lefva några år till. Det är lättare att här förtjäna så mycket så att man kan göra sig en tur till Sverige, än att i Sverige förtjäna så mycket att man kan resa till Americka. Det kostar nämligen blott fortio till femtio dollar att resa till Sweden, och jag förtjänar lika lätt en dollar här som jag förtjänar en krona i Sweden. Jag har nu på fyra månader förtjänat så mycket, så att jag kan betala igen de tvåhundra femtio kronor, som jag lånade till resan. Jag tänker skicka dem om några dagar till Sweden. Jag har äfven skickat tretio kronor till far och mor till Jul. Men jag kommer inte att förtjäna så mycket i vinter, ty det är ondt om arbete här på vintern. Jag har dock fått arbete hos en farmare i vinter, men jag får inte mer än åtta dollar i månaden och fritt allting, Jag behöfver dock blott arbeta åtta timmar hvar dag. Jag har nu i en tre veckor förtjenat en och en half och två Dollar om dagen och maten.

De hafva nemligen här skördat Majs och det arbetet betalas efter Acord, så att jag har kunnat förtjänt litet mer. Annars betalas en arbetare här med tjugo till tjugofem dollar i månaden. Men det är blott åtta månader om året, den andra tiden arbeta de vanligtvis för maten blott, men det blir blott några timmar hvar dag när de sköta om djuren. Jag skrifver och det är sanning att en arbetare, som arbetar hos en bonde här i America har flera gånger bättre än den, som arbetar hos en bonde i Sweden. Det finnes Svenske arbetare, som arbetar här och som äro gifta i Sweden, som skickar hem en åttahundra kronor till sin familj hvarje år. Men är det bra på det viset så är det sämre med klimatet här, det är så förskräckligt varmt på Sommaren och så kallt på vintern. Under hetatste tiden på sommaren visar termometern ända till 100 grader varmt efter Fahrenheitts hvarenda dag. Nu i dag när jag skrifver detta bref är det riktigt vinter, det snöar och blåser så att ingen meniska kan vara ute, men vintern är dock kortare här än i Sweden. Jag vet inte om jag kommer att stanna här på trakten längre än till våren, jag kommer nog troligtvis att resa någon annanstans till våren och söka arbete. Jag tycker inte riktigt om att lefva här ute på slätten, det finnes ingen sjö och ingen skog här och det är svårt att lefva det förutan, när man är van vid det. Alla som äro här i America tänker inte på någonting annat än att förtjena pengar, och den som vill spara pengar här han skall arbeta hos farmare. Det märkliga är att jag har kommit till ett County eller Landskap der inga spritvaror får försäljas. Det går verkligen bra utan spritvaror, Jag har inte sett en rusig meniska sedan jag kom till denna trakt. Folket här är ett bra folk, och det fastän en stor del inte har hört talas om någon Gud eller någon religion. Här i folkskolorna undervisas inte heller barnen i någon religion, men jag ser ingen skilnad på barnen för det. Du skrifver att många som reser till America förgyllar det och skrifver att det är bättre här än hvad det är. Jag kan hålla med dig om det, ty den som reser till America föreställer sig vanligtvis att han här skall förtjena pengar utan att behöfva arbeta så hårdt. Men det är inte så man får arbeta mycket hårdare här än hemma i Sweden, oaktadt det, att arbetstiden är något kortare. Jag kom inte att omtala i det förra brefvet att jag arbetade fem dagar i Chicago, jag bar tegel och bruk och hade 1 dollar 75 cents om dagen. Huset blef färdigt, så att jag fick inte arbete der längre. Det är vanligtvis det första arbetet, som alla som reser till någon stad här i America får försöka, och är det då någon som inte är van att arbeta så hårdt så blifver det svårt. Derföre skrifver jag äfven denna gång att ingen, som inte är van att arbeta så hårdt, skall resa hit till America. Det var dock blott åtta timmars arbete, ty murare och snickare hafva här i Chigago blott åtta timmars arbetsdag.

Men för fruntimmer är det bättre att arbeta här, jag menar nu den som skall tjena. De hafva här mera betaldt, och det är äfven mycket lättare att tjena här än hemma i Sweden. Det märkliga här är att en Jungfru här aldrig borstar några skor åt sitt herrskap utan det får de göra sjelfva. En tjenare säger alltid du åt dem, hon tjenar hos, föresten alla meniskor säger här du åt hvarandra både i städerna och på landet. Det skall blifva svårt om man kommer till Sweden någon gång att vänja sig utaf med det.

Ja nu har ni Jul i Sweden när du får detta bref, här i America fira de inte Jul så högtidligt som hemma. Jag önskar jag skulle vara i Stockholm i Jul hos vänner och släktingar, men jag är dock glad att jag kunde skicka hem en slant till min far och mor, så att de kunna få fira Jul ordentligt.

Jag slutar nu brefvet för denna gång önskande dig af allt hjerta en glad och treflig Jul, och med den önskan att du skrifver till mig snart igen.

Axel.

Nr 11—20*.

Nr 11. M. the 18:th dag of nov. 1888.

To the parents home in the Old country.

How do you do? May friend.

Jag har i fredags den 15 dennes erhållit ert bref af d. 29 Oct. jag har således 2 bref att besvara nu, och mycke att skriva om, det aldra värsta är: jag har nätt om tid, Ity att jag går i qvellskola nu, 2 timmar hvarje qvell und. Lördag & Söndag. q. om Söndagen går jag till kyrkan 2 gånger »pr dag» och på Lördagsqvell har man alltid något att göra. 10 timmars arbete och 14 timmar att äta och hvila på, men de sednare vill ändå icke räckta till. Men, som sagt, jag vill idag, afrita några stycken »kråkfötter» till svar på: åtminstone det förra brefvet. Ni må icke tro att jag går här och sörjer, ock hänger hufvudet som kanske en del af er därhemma. Nej! jag sätter allt upp hufvudet jag, så långt och högt som halsen möjligen medgifver, så att man ser ut som en äckta »Yankeé» och gentleman bör göra. Och sedan slösar jag icke bort min tid bland *dåliga* bröder, det kan ni se af det, att jag går i qvellskola. Skola och undervisning erhålla vi fritt, man behöfver blott köpa sig en a. b. c. bok att börja på, men den har jag redan gått igenom, och läser nu i boken därnäst. Om man kan *tala* Engelska språket så kan man icke *läsa* det ändå, och jag vill lära båda delarna. Men nu om Americas största och viktigaste nyhet: Precident- m. fl. andra val. Republiken har segrat med stor majoritet och »Herrison» är invald till Precident. den n. v. »Cleveland» (Democratens Precident) är nu ändtligen undanträngd. Republiken, är det parti som gjorde förenta staterna fria från Englands ok, och gjorde desamma till verdens väldigaste samfund. Så länge som nämnda parti voro de styrande, gick Amerika framåt (för den arbetande klassen mest). Men snart uppstod ett annat parti: Demokraten. De segrade och har nu i 24 år haft Americas förnämsta handlingar omhand, och under denna tid har America gått tillbaka i de flesta fall. Som sagt: Republiken har åter vunnit seger, med glans, och arbetaren m. fl. väntar bättre tider, hvilka redan har börjat. Alla verkstäder äro i större liflighet än vanligt, t. o. m. der jag arbetar tillströmmar stora beställningar, och jag har nu arbete der till jultiden, då alla snickare »shops» stänges i brist på arbete och öppnar sedan på våren. På det »shop» der jag är, arbetas hela vintren, men endast de äldsta arbetarna får arbete. Här har varit nätt om arbete i sommar, så att många har fått gå syslölösa, helst nycomlingar, och de får känna det svårast. Man hoppas på bättre tider nästa år. Det förefaller er komiskt säger ni, att jag flyttat Föreställ Er: man lefver på ett ställe, har ensamt rum, och säng. Husfolket har rättighet att göra hur de vill, och de gifva dig en kamrat som talar ett för dig obegripligt språk, och som du icke vill lära, han orenar hvar han går fram, han har dåliga bröder som kommer och hälsar på m. m. m. m. Och du vet ett hyggligt ställe tvers öfver gatan som vill ha blott *en* »boardar» flyttar du icke då? Jo helst när du slipper göra »flyttkalas», utan kan bära dina saker själf, i en gång, eller 2. Här i America är inte ovanligt att flytta en gång i veckan. gå, och inte säga mer än Good- bey! ! Finnen (den stackarn) har inte gjort mig något ondt, är ni dumma, eller är ni vidskepliga. Republiken: som vill hafva det som det nu är, och Demokraten som vill upphäfva all tull, och låta salonerna existera.

* Följande tio bref härleda sig från samma person.

Äfven här är öfverfullt af folk på grund af den stora Emigrantströmmen så att många gå utan arbete här i staden och naturligtvis får den nykomne vänta, därför tycker han ej om America. Jag erhöll god plats så fort jag önskade, men det var för det jag var snickare. Jag var verkligen gynnad af lyckan, och många har undrat hvarför jag kunde komma på ett »shop». Ja, många har kommit dit efter mig men de ha genast fått adjö, ty de (förmännerna) har ansett att de icke kunnat lära sig, ehuru de kanske varit goda snickare. Och jag får säga att det icke var godt första vickorna för mig. Men nu har jag slitit mina hundsvottskor till en god del. Jag kan icke vidare säga, ty ni förstår det icke. Och det är förresten omöjligt. Min dagbok skall ni snart få, kanske om fjorton dagar. P. J. Erlandson har jag icke träffat ännu, ehuru jag har sökt efter honom, han har flyttat ifrån det ställe dit adressen är, och de vet inte hvart, men han är här i M. det vet jag, sänd mig hans nuvarande adress, ifall ni icke sändt det i förra brevet. Lindberg skref hem till gamla landet igår. Charley arbetar nu på ett annat »Drugstor» (apotek) helt nära der jag lefver, endast 6 kvarter. Hör ni mor ni skall icke ropa på mig ty de kan ni väl veta att jag inte hör; utan var glad att jag har det så godt här, och skrif mycket när ni skrifer ett helt ark, jag kan läsa det, skrif om mina jäntor därhemma. Och sörj icke far och mor då alldenstund jag har det så godt. Helsa alla mina gamla väner! Din bror och Eder son.

Nils Enqvist.

Nr 12. M. the 25:th day of nov. 1888.

Hallå Bror!

Det är nu jämt en vicka sedan jag började skriva detta bref. Tack för många nyheter. Du frågar om jag skaffat mig ett Amerikanskt klapprå. O, no! »I don't care for the American Ladies, they are not good for mi. I wont a Swedish girl some time» »Yes sir». Men nog kunde jag få sådana för inte om jag ville som får hus i brudgåfva, som äro värda lika mycke som en fjäring i Småland. Men buren kan vara vacker och foglen ful, och vill man icke ha foglen, så får man inte buren. Men hälsa dina fästemor ifrån din bror som lefver i »United states». Du frågar om jag tror att du kan taga dig bättre ut här i America. Det kan du säkerligen. Och om man icke vill stanna här, så kan man vända om till gamla landet igen när man varit här några år. Gör man det, så har man också varit ute i verlden och sett och lärt någott och det under den tid då man icke kunnat uträtta något för sin framtid i gamla landet, utan varit det man var, (som du säger), Här kan man också lägga något tillsido under tiden, men det är omöjligt i Sweden. Här är ovilkorligen mycket bättre, blott man hinner vänja sig vid allt. Klimatet är temmeligen hårdt, men ännu hårdare är språket att lära, men blott icke viljan fattas så går det fort, och när man hunnet lära det, så har man också slitit ut sina flesta hundsvottskor, och sedan är icke gamla landet mycket i värde, fastän man kan med saknad och längtande känsla tänka på sin barndoms-byggd i det fädernesland som kostat så mycke svenskt blod, men som ändå inte kunde gifva dig riktigt nog af allt det som detta framför alla andra jordens länder storartade land kan gifva dig. Ja de flesta har en liten längtande känsla till sitt gamla land, men hvarför resa de icke hem då? Enär det icke kostar mer än 30 Dollar, eller en månads arbete? Som sagt vill du resa hit, min bror, så tror jag mig kunna hjälpa dig ur första klämorna som möta en nykomling. Att få arbete, är hårdt för en nykomling.

Mig var lyckan bevågen. Goda snickare, murare, skräddare, får det temmeligen godt, allt efter som de sköta sig. Men jag vill ingen locka hit, utan du får göra som du själf tycker. Men det tror jag, att du ångrar det icke om du reser, ty det har jag ännu ej gjort och kommer aldrig att göra det, ty jag har ingen orsak dertill.

Hur långt det är till M. skall jag säga en annan gång. Med Helena har jag brevexlat 2 gånger, men icke nu på länge, det är jag som är den försumlige. Jag sänder 3 »petcher» till Er. Dig en, Hulda en, och mor och far en, ni får sätta en i ram, om ni vill. Jag hoppas ni icke missuppfatter färgerna på »the pitcher». En fotograf återgifver endast anletsdragen och formen. De kosta \$ 2,00 för 12 st. Låt mig veta hvad ni tycker ändå. Ja nu är kl. 11 på söndags qväll, och ni har redan haft Er natt, ty ni har måndags morgon kl. 6 och tröskar väl otta som bäst.

Kärleksfullt till father, mother, brother and sister.

Nils Enqvist.

Nr 13.

M. Jan. 27. 1889.

Till hemmet i Sverige!

Till Er kära föräldrar och syskon får jag efter nära 14 dagars väntan skriva till Eder, svar på ert bref af juldagen. Jag har helsan och arbetar för hvarje dag och går fortfarande i qvellskolan. Ni frågar hvad roligt jag har haft i jul, och om jag var i kyrkan julotta. Jag arbetade hela julafton och juldagsmorgon kl. 4 gick jag i en Tysk-katolsk kyrka, för att se deras lustiga Gudstjenst. Kl. 5 gick jag i en Svensk ev. luthersk. Här brunno ej ljusen svagt, ty här gagnas elektriskt ljus. Råsten af dagen tillbringade jag hemma på mitt rum i ensamhet, och många slitande tankar riktades till julen i Ramsby och hur sälla ni voro i edert hem, firande gamla landets jul. Ja var viss om, bror, att om du kommer hit, så får Du med saknad många gånger tänka på gamla landet: dess herliga nejder, der ens ungdomstid har blomstrat, dess ljufva milda klimat med dess helsosamma luft som gör hvarje svensk så röd på kind, och mycket annat får man sakna. Sitt ungdomslif och dröm får man lemna i gamla landet, för att sedan lefva ett tungt lif. nedtryckt lif, fattigt, på i den vägen, angenäma känslor. Man kan väl tycka att man är mätt och trött af allt som gamla landet förmår giva, men man får snart sakna det när som man blifver mätt på americas storheter och dess bulrande lif. Ja, jag får icke säga härmed att jag har hemlängtan och har det ledsamt, ty jag har det rikligt och godt. Jag har stadigt arbete, och har blifvit befriad från att taga »spaden» såsom många goda handtvärkare får göra när de komma hit, ty här är inget afseende till personen om det är en grefve eller t. ex. en student, har de inga anhöriga eller pengar att lefva på, så må han vara tacksam för att kunna få det simplaste arbete som fins. Jag har sett många sådana. Här går många utan arbete, året rundt, och särskildt nu i vinter, ity att här är ingen snö och skogsarbetet är inställt. Du frågar om jag kan komma hem och spela apropua. Men nog kommer jag hem till Sverige en gång till, det gör jag, »after few years», ty jag tror icke att jag vill blifva »yankee». Jag kommer, jag kommer, då fjerran ifrån Helt oförmodadt till eder åter. — Kusin Erlandson fick jag bref ifrån sista vicka, han är i skogen, och arbetar nu, han kommer snart till M. Charly har rest med en doctor till en liten stad i närheten af D. Han arbetar troligen i »Drugstore». Jag hör Ni var sjuk i julas mor. Sörjer ni då så hårdt mina föräldrar för det att jag rest ut i verlden och får lära mig något annat än

Sveriges »witholding», och lära sig »veta hut». Här lefver jag mycket säk-rare än ni derhemma i gamla landet, ty jag behöfver icke befara frucktan att Ryssen kommer och spisar frukost med oss. Till sist får jag tacka för ditt bref, bror Axel, det är så roligt att få veta något om Er. Hur är det med fästemoerna dina? Och mina? Jaså Malmberg är mock. Jag är ej mycket ledsen för det. Han skulle bara resa från spisen och lära sig »veta huts». Säg till honom desse ord med helsning från mig: »Nils seys»: you are a son of a bets, and wi don't kare for you at al, because you are a rogh». Hur går det med din resa Axel? Helsa Daniel Månson från mig och Lind-berg. Helsa mina gamla bekanta. Kärleksfull helsning från mig till Er för-äldrar och syskon.

Teknar Nils.

Nr 14.

M. March the 1st 1889.

Till hemmet i gamla landet.

I fredags den 22 febr. erhöll jag Ert bref af d. 4 s. m. jag ser däri, bland annat, att ni har helsan i det närmaste. Jag får och säga att jag har varit begåfvad med en stadig helsa ända tills i fredags då jag blef hastigt sjuk, men nu är jag frisk igen. Dagen förut slutade jag arbetet på »the shop» på grund af att en hisklig vinter just nu börjat hvarföre arbetet tog slut, emedan inga beställningar ingår. Men det är godt att få hvila sig litet, jag har arbetat i 8 månader nu, utan uppehåll och det fins icke en bland hundra af nykomna som kan göra det så bra. Som sagt, här är lite kallt nu. »30—35° below zero». lika med: 34—37° Celsius. Detta kan man säga är vinter, och lyckliga ni i gamla sveriges milda klimat. Ni har snart den ljufva vartiden i sverige med dess fogelkvitter och allt. Här får man icke höra sådant, endast ett obehagligt tjut eller skrik. Jag får säga att qvellskolan är slut nu. Jag har lärt mig så mycke der, så att jag kan nu läsa Engelskan och förstå den temmeligen bra. Jag skall nu börja gå i sång- och spel-skola 2 qvellar hvarje vicka (fri undervisning) så att jag kan spela när jag kommer hem till Er, på »the organ». Jaså han är färdigmålad nu och efter hvad jag hör så är det gjort väl och snygt och blef billigt också. Jag sänder »a five Dollar» för densamma. Ni får vexla den i Wexiö på nå-gon bank. hvad som blir öfver, så dela lika mellan Eder. Jag kunde vis-serligen sända hem mina pengar, men jag får större % här, men om ni vill gagna dem derhemma, så skall jag sända dem. Låt mig veta det. Tänker du på din resa ännu bror Axel. Jag hvarken kan eller vill råda dig häri, men jag säger: att om jag nu vore i Sverige, och viste så mycke som jag nu vet, så reste jag ej till America. Men nu är jag här, och den brännande tanka som flammnar i så många svensk ungdoms själ, den flammade äfven i min, men är nu blifven stillad. Jag får härmed icke säga att jag ångrar mitt steg, ty det har jag ingen orsak till. Om jag ej hade föräldrar som lefde hvilka har uppoffrat alla sina själs- och kroppskrafter för sina barn, för att få det oberoende i detta lifvet, så skulle jag tänka mendre på gamla lan-det. Men nu till saken om hvilken linie som är bäst, och hvilka du bör taga om du reser. Hvita stjärnline är beryctkad för bra, Ankorline är bra ty den har den största och bästa ångare »City of Rome» på den reste jag, om jag skulle resa. Guionline är och bra om man reser på »Alaska» eller »Arizona» ty de äro snabbgående ångare, men der är dålig föda på den linien så, jag rekommenderar Ankorline och dess ångare »City of Rome». Och sedan är det bra att icke ha för mycket handbagage att bära på, jag hadde för

mycket åtminstone hvad föda angår, jag hade för en hel familj, (så att min jenta hade kunnat gå med också). Insyltad sill, god ost, smör, lite cognac, slagbröd, lite tort kött, men icke för mycket så att du får göra som jag, ta hajjar och andra ofullkomliga bestar till djur med det. I öfrigt är det ingen konst att resa. man behöfver blott följa med och tyda orden »come on» »gat there» »come on this way». Sedan är du hjertligt välkommen till min adress, och får du alltid en svensk eller norsk som visar dig tillrätta. Du får förlåta mig för det jag ej skref genast, men jag kunde fnte skrifva förren jag blef frisk. Till sist hjertligt kära helsingar från Eder son och bror i det fjerran vester.

Kärleksfullt

Nils.

Nr 15.

M. d. 23 march 1889.

Till hemmet!

Jag får nu börja med det så ofta förekommande, neml att skrifva till gamla landet. Först får jag börja med att jag eger helsan och mår som göken i Sweden när ni får detta bref. Jag har nu haft fritt en månad hvilket har gjort mig godt ity att man i *detta land* efter 8 månaders arbete kan behöfva lite vederkvickelse, dock hoppas jag att få börja inom 14 dagar, emedan beställningar börja nu ingå till »The shop». Ni vill veta huru stor daglön jag har, och huru mycket man kan lägga tillsides i månaden. Från 1 Julij till 1 Dec. sistl. år hadde jag \$ 1,65 pr. dag, 25 arbetsdagar pr. månad, blir 41,75 pr. månad. \$ 15 pr månad för »boarding» (föda och husrum) 5 dalor pr månad för kläder m. m. samt tvättning. Sedan har man \$ 21,75 kvar pr månad. Från den 1 Dec. till 21 febr. d. å. har jag haft \$ 1,50, ty daglönen är nedsatt under vintermånaderna emedan de få bekosta oss värme och elektrisk belysning qvellar och morgnar. Jag skulle således kunna tjäna mig omkring 250 Dollars pr år om jag hade varaktigt arbete året om, men det är icke en ibland 50 här i landet som har det så. Dock de som varit länge på »the shop» arbeta hela året för en daglön af 2,00—2,50 Dollars pr dag, och då förslår det bättre. Men det är så här: att har man arbete $\frac{3}{4}$ af året så är man utan arbete den fjerde $\frac{1}{4}$ delen och helst nya amerikannare sådana som jag, Dock, har jag råkt ut för en god plats, och är, utan sjelfberöm, omtyckt både af basen och mina kamrater och arbetade längre än min tur tillstöd. Stora skaror af arbetare, som nu äro hemkomna från skogsarbetet som pågår hvarje vinter i norra Minnesota och Wisconsin m. fl. platser, äro nu utan arbete och väntar på att jernvägs- gatu- och sågverksarbetet skall börja. Här ser ut att blifva en dålig sommar och tänkte jag icke på att en gång gå tillbaka till gamla landet, så skulle jag resa till Stilla hafskusten, och stana der i California och Washington. Ni frågar hvad jag egentligen gör? Jag kan omöjligen finna svenska ord för att benämna allt, emedan det har alls ingen likhet med gamla landets saker. Men med några ord kan jag kalla det: inredning till bonings- och handelshus samt kyrkor, både för polering, fernissning och målning såsom: fönster, dörrar, virandor, kyrkstolar, poster, pelare, m. m. Hus bygges här ganska eget t. ex. först lägges syllor och tunnor af 2×7 på kant, på detta ett golf af sämre bräder sedan uppsättes stolparna 2×4 stumt på detsamma. Bjelkarna 2×7 hvilat på en i stolparna infälld slår 2×4. Tverträdet 2×4 lägges stumt på topparna af stolparna, och sedan spanten 2×5 med ett hak i stumt mot tverträdet, spanterna skäres icke halft i hvarandra i toppen; utan vertikalt. Allt, endast

spikas tillsamman. Yttersidan af väggarna beklädes först med sämre bräder sedan tjokt papper, sedan med liggande brädfördring eller tegel. På insidan påspikas smala lister på stolparna och sedan reveteras på dem med kalk och sand. Ofta göres 2 lager af revetering dock så att det ena lagret blir emellan stolparna, inuti väggen och bildar ett tomt rum på ömse sidor, med panellet förfares på samma sätt. Det är sådant Lindberg gör, och kallas förden-skull »Plasterer». taket på huset bildas på samma sätt som i Sverige. Golfven af trä eller cementskiffer lägges på understa golfvet med papper emellan hvardera. Jaså. Helena är i K. Till medelpunten af K. från M. är omkring 90 eng. mil = 13 1/2 sv. mil. Huru gick det med Fredriks amerikaresa? Eller är det någon som skall resa i år? Huru mår ni mina föräldrar? Ni skrifer aldrig något till mig nu. Ni får icke undra på att jag icke uppfyller mina bref med religiösa svermerier, ty jag finner så mycket annat att tala om. Dock må ni hvar och en i sin stad, se till att vi gör det rätt och godt är, och i allt handlar som en rättskaffens man. Jag går till kyrkan 4 gånger i veckan 2 gånger på söndag och 1 gång på Tisdags och Lördag qvell, ty jag är medlem i Ungdoms- och sångföreningen dersamma-städes. P. J. Erlandson har jag icke träffat sedan i höstas då han reste till Stillwater, för att sedan begifva sig till skogen, men vi har brevexlat, han kommer hit i sommar. Charley har jag icke sett eller hört af på länge, han tyckte ej om mig ty jag ville ej deltaga i hans . . . . och icke låna honom pengar, därför skrifer ej till mig. Helsa Daniel från mig och hans son Axel, som har helsan och mår bra. Er själfva får ni hälsa från er son och bror Nils.

Nr 16.

M. d. 24 March 1889

Dear Brother Axel!

How do you do! Mister Enqvist. Jag får härmed i korthet besvara ditt bref med några ord särskilt till dig, ock för att kunna gå directt på saken må jag utesluta det gamla goda brefbörjningssättet om: »fatta pennan i hand och uppteckna» ty det är ju klart att pennan måste vara i *handen* när man skrifer, såvida personen i fråga har någon hand, för annars får han fatta den med foten, liksom jag såg en handlös neger göra i förra vickan och en Kines som höll den i munnen. Om jag skrifer till mina jäntor? You bet sa Engelsen. Det gör jag vist det, och hon skrifer till mig också, och jag får med djupaste blygsel liksom alla andra ungherrar, som har blifvit fångade i Amors nät, tillstå: att en mera än syskonlig vänskap är rådande emellan oss, för att icke tala om kärlek så stor och djup, att man jagar en kula genom hjernan när man erfar dess ljufva hemmelska känslor, liksom en af detta lands patrioter göra ibland. Och sedan kommer vi till detta lands miss som i husligt bestyr betydligt står tillbaka i förhållande till vårt gamla lands älskvärda Fröken, men som i klädsel och maner vida öfverträffa de sistnämnda. Dock var jag lite shenerad af deras turnyr att börja med i det att jag ständigt tyckte mig se en tredje person bakom oss och hvarhelst en tredje person är så är det förmycket, helst när man finner sig nöjd med den man har. Ock dina jentar och fröjdeblosser mår bra hör jag, helsa dem från mig. Du beder om de upplysningar jag kan lemna om America. De äro icke så många, ity att jag icke har varit annorstäds än här i staden sedan jag kom hit, men samfärdseln är stor här i America och särskilt sedan jag nu har lärt mig läsa detta lands språk, (hvilket är ganska hårdt, det hårdaste en nykommen kan gå igenom) så går det an att inhemta kunskaper

häruti. Jag tror att det bästa man kan göra här i landet är att taga sig en »farm» (landtgård) då eger man ett hem när man icke längre är ung, särskilt som man kan få en sådan för ingenting mot följande vilkor: 1. att bygga hus på densamma som man kan lefva uti under hvilken tid som helst. 2. att lefva på farmen minst 4 månader hvarje år i 5 år. 3. att uppodla ett vist antal »acre» hvarje år i 5 år, då farmen lageligen är ens egendom. Bättre är dock att köpa i närheten af någon jernväg der man har tillfälle att lättare afyttra sina producter. Men om jag skulle säga värden farväl ock köpa mig en farm, då reste jag till vesterns milda klimat der de dyrbaraste frukter växa och der man icke behöfver så stora fält för sin näring. Bäst är att, hvar man lever, klämma i med fast viljekraft och icke bry sig om hvad folket säger. Gjorde de det i gamla landet så skulle der vara bättre också, egna sig åt blott en väg och sedan gå den, icke vänta tills man blir för gammal; utan klämma i medan ungdomsblodet är varmt. Ock jag undrar vist icke på din yttran i ditt bref angående far och mor. Man skall blifva förvånad af att blicka in i detta lands förteenden och med hvilken viljekraft hvarje (man) arbetar för ett ekonomiskt (oberoende) lif. Här finnes äfven många som aldrig tänker på sin fördel, jag vet många som har en daglön af 2,50—3,00 men kan knapt betala sin boarding och icke kläda sig heller, ty de förstör allt på »salooner» (utskänknings-ställe för alla sorters drycker, spelhus, horhus m. m. m. m). Som du säger, är det nog roligt att sätta sig in i ett civiliseradt lands seder och ordningar helst ett sådant som »Unitid states» (Förenata staterna) hvilket i alla storheter och äfven uselheter kan täfva med andra jordens länder. Men man blifver snart mätt af detsamma och då får man fråga sig hvad man har lärt sig och hvad nytta man har lärt sig. Och hvad fördelar man hoppas? var snäll och hälsa mina ungdomsbröder. Skrif snart till mig, ett långt bref, många nyheter, som du jorde sist.

Teknar din bror

Nils Enqvist.

Nr 17.

M. de. 18 okt. 1889.

Dear Brother! !

Till svar å ditt bref af d. 23 sistl. får jag tacka för dina meddelanden ty de äro af stort intresse för mig. Helsan har jag och arbetar öfvertid två tim. pr dag emedan det är mycket att göra »in the shop» på grund deraf har jag en daglön af \$ 2 ³/₄ c. Men nu till att besvara dina frågor. Du frågar om P J Erlandson kan tala engelska? Han kan ungefär lika mycket som jag kunde då jag hade varit här en vicka. Men jag tror du kunde lära dig mycket fort, det tror jag. Jag går nu i skola igen 2 ¹/₂ timme hvarje qvell; kursen skall vara i 3 månader, och betala 5 Dollar. Wi äro 6 gossar neml. jag. 2 tyskar, 1 Engelsk 2 fransmän. Blott man har god viljekraft, så kan man lära sig allting. Mina reskamrater har jag ingen notis om, Helena och jag brefvexlade blott en gång när vi nyss voro hitkomna. Det är högst besynnerligt att *hon* icke skrifver hem. Charley är i P. några mil utanför M. hos sina släktingar, jag har sport honom där. Hvarför jag flyttar så ofta? Ja det skall du icke undra på när du kommer och får se och taga kännedom om America. Jag kan blott säga: »Här i America har man ingen varaktig stad» »Well» jag spisar på samma ställe der jag var först nemligen »2311, 4 street N.» och jag lever på ett annat ställe der jag hyrer room tillsamman med en gosse från Dalsland neml. på »420, 25:th ave N». Så att bref adresserade till någon af platserna vill träffa mig. Nej bror Axel,

det går icke att vänja sig vid klimatet här, Dock genom att taga god vård om sig kan man undvika mycket; äfven invärkar det olika hos olika individer, en del gå här så starka och friska, ja bättre än i Sverige; men de flesta så få de vidkännas sina skröpligheter mer än i en väg. Har du känt skilnad när du tager en droppa sprit i munnen, eller en droppa brenvin, då har du säkert känt huru genomträngande spriten värkar. Likadant är det med luften här, mot i Sverige, den är så igenomträngande så att om man icke har mer än 10° c kallt här, så skall man känna det värre än om man hade 20° c i Sverige, och likadant är det med värmen. Och så ombytligt som det är. Hösten är dock den bästa tiden för jemn och mild temperatur, samt hellsosam luft. Dock kan du blifva den som tål klimatet alrabäst så det är icke värdt att blifva för rädd. Men man kan ju resa tillbaka om man icke vill vara här. Men då frågar du väl: hvarför resa då icke de tillbaka inän de blifva dödligt skadade och förderfvade? Jo, de blygas att komma tillbaka emedan de icke har hunnit förvärfva sig bortåt 1, 2, 3 tusen kronor, ty de flesta resa de hit för att skära guld med täljknifvar men de få se huru det blir med det. Dock jag ångrar icke att jag gick ifrån spisen ty jag sätter värde på att se och lära känna den värld som herren har skapat samt lära förstå hvad det höga Engelska ordet »Gentleman» betyder, och med detsamma lära sig att »veta hut». Sörjen icke far, mor, och syskon för mig, jag ville icke nu så genast byta plats med Eder, förren jag blifver mätt här, fastän det många gånger käns varmt om hjertat vid tanken på fosterlandet på den torfva som ni far, och mor med möda förvärfvat, samt på annat som är mig kärt. Dock en del kunde jag få hit; men aldrig min fädernejord.

I största kärlek till Eder alla

Nils

Helsa så många som ni tror vilja blifva helsade af mig. Helsa dina jentor bror har Hulda någon fästman.

Nr 18.

M. d. 2:dre Okt. 1892.

Kära föräldrar och syster!

Vi sender Eder härmed vår lille Haralds fotografi. Huru tycker Ni det ser ut? Wi hafver helsan och allting går bra, hvilket wi af allt hjerta önskar Eder.

Bror Axel är ännu i Grand Forks Dakota. Skrifver han till Eder och Klara något? Jag har icke fått mera än ett bref ifrån honom sedan han reste dit hvilket vi genast besvarade och med detsamma sände honom ett bref ifrån Klara. Wi har ett sådant till honom nu som har varit här åtta dagar, men vi riskerar att sända det emedan wi ej fått svar ifrån honom. Jag vill göra Eder en föreställning om huru vi har det nu för tiden. Jag erhöll för Augusti månad sisl. 66 Dollars, och för sisl. September skall jag hafva 58 Doller och jag kan påräkna emellan 50 till 60 dollers hvarje månad. Sedan kommer frågan om varaktigheten i arbetet året rundt, hvilket jag är nästan förvissad om nu. Tag sedan i skärskådande att man kan lefva, eller rättare sagt på svenska underhålla sig för emellan 25—30 Dollers i månaden för en liten familj och hafva det medelmåttigt bra. Detta inbegriper allt utom husrum hvilket kan fäss för 7—10 Dollers, neml. 3 rum och kök, regnvatten, brunsvatten och källare (man kan icke tvätta kläder i Minneapolis brunsvatten). Betracta sedan en man som måste arbeta för 150 om dagen 8 mån. om året, och syslolös 4 mån. och en stor familj.

Om jag viste någon så god utgång i Sverige så skulle jag genast försälja hvad jag har och resa dit och återigen blifva en svensk *undersåte* istället för en Amerikansk *medborgare* ty arbetarne här äro icke medborgare *numera*, utan endast till namnet. Tänken Eder att förenta staterna har en folkmängd af 65,000,000, och utaf dessa eger 25,000 personer mer än hälften af rikedomerna här eller 33,000,000,000. Landet glider i händerna på de få och »Sidhernes pina» eller slaveriet tager sin början. Städerna går i henderna på de få, och snart är Americas förenade stater i samma förhållande som Europas riken om det icke blir hämmat, hvilket det snart blifver ty en stor revolution eller omhulvning förestår och är *nära, nära*, då detta land skall åter blifva en Republik och ägas af folket, och om denna strid skall ske vid valurnan eller på stridsplatsen, såsäm då negern frigjordes, är ännu en fråga.

Hjertlig från Harald, min maka och mig.

Nils.

Gud är vår skapare, uppehållare och frälsare.

Nr 19.

M. d. 18:de Sept. 1893.

Älskade föräldrar och syster!

Jag har väntat så länge med att skriva till Eder att jag nästan blyges för att börja nu. Men si saken förhåller sig så att när man blifver sin egen och har familj, som ni väl har erfarit, så är man upptagen af härledande bestyr, och de flesta utaf mina lediga stunder äro upptagna af sådana, tillika med någon nyttig själsupplyftande studie; ty jag törstar efter vetenskap, trots den ortodoxa statskyrkan har planterat sitt åt alla håll flammande svärd, att förvara vägen till lifs'ens och kunskapens träd. Hulda! du låt förstå i ett bref din fruktan, att jag var Socialist. Jo, min kära syster det är jag, och det finnes ingen människa som är mindre bemedlad och skall arbeta hårdt för sitt karga uppehelle, som icke är socialist *mer eller mindre*. Jag vill gifva dig några grundideer: Jorden, grundvalen för all näring börer människorna till, den är af skapelsemagten gifven till henne och skulle icke ägas af de få eller monopolieras; konungar, prinsar, grefvar, baroner, prester eller stora landhållare skulle icke hvardera äga många kvadratinil af land och sedan låta majoriteten af sina medmänniskor slafva under dem. Bort med konungar och kejsarehusen. Hvarföre skall människorna underhålla hela stammar af kungliga med millioner till hvardera utaf dem för hvarje år och dessutom bygga marmorhus och beslä dem med guld för sådana *drönare* att lefva uti och ställa till gräl med andra nationer, kommendera ut sina s. k. *undersåtar* (jag kallar dem *slafvar*) för att mördas och blifva på ett grymt sätt fränslitna från hustru och barn. Detta kallas krig. Är detta Christligt? Är detta ett Christligt land? Nej, och återigen nej! Den ortodoxa eller statskyrkan i Sverige såväl som i många andra länder beder en bön på predikstolen vid krigstillfällen om att de måtte lyckas i att mördra och slagta. Hörer Gud sådana böner? Nej! Den är djefvulsk! Christus sade: gack in i din kammare slå dörren igen och bed alltså: »Fader vår». o. s. v. Nationer och religioner äro så långt ifrån Christi lära som öster är ifrån vester, eller så motsatt som ljus till mörker. »Fallet, Fallet är det stora Babylon! Uppenbarelse b. Katolikerna förgjorde helt och hållet Christi lära, genom att mördra hans lärjungar, och millioner människor hafva sedan dess blifvit slagtrade med svärd och tortyrbänkar. Luther predikade emot dessa djefvulska läror och lyckades få många till protestanter (motsättare). Men hvad gjorde dessa motsättare. Jo, de grep till svärdet och i 30 långa år varade ett hjertlost slag-

tande af menniskor Hvad sade den milde, tålmodige, fromme och mennisko-älskande Jesus Han sade: »icke med svärd; utan med den heliga Guds Anda.» På ett annat ställe säger en god bibelskrifvare: »Den lära som upprättas med svärd är en Djefvulens lära.» Men till socialismen igen — Ordet »Socialism» betyder samhällslära, och skulle studeras af alla som älskar det goda och hatar det onda. Socialismen frågar: Hvarföre bedrifves så många brott och stölder? Emedan menniskorna icke äro uplysta utan nedtryckta i fattigdom. Jordytan är tagen bort ifrån dem och gifven till konungars ynnestmän. Penningen ett beqvämt medel för varors växlande, skulle ägas af folket, och icke af hypotek, privatbankar och andra anstalter hvilka bedrifva lagligt röfveri. Bibeln förbjuder intresse eller räntor för begagnandet af penningar, och socialismen säger att det är en af de största lagliga stölder som bedrifves. Hvilket är bottenorsaken till samhällets onda i dess oräkneliga former? Jo, okunnighet. Hvilket är orsak till okunnigheten? Jo penningen- och äre-gierigheten hvilket bedrifves i högst skala utaf Konungar, Biskoper, Prester och Adeln. Så länge dessa tillåtes att husera det fattiga okunniga folket, såsom de nu gör, i alla dess olika riktningar, så kan vi icke förvänta annat än lekamligt och andligt slaveri. Här i America hafva vi de sämsta tider som varit på 30 år, hvilket allt beror på dålig regering och majoriteten utaf den arbetande befolkningen emotser den kommande vintern med ledsnad. Jag får meddela att Sofi och jag har en son till hvilken vi kallar »Ivar Edvin» och vi äro alla begåfvade med helsan, tackat vare den store Anden, verldsaltets upphof och regerande magt. Per Johan Erlandson var hos oss med det med-sända och har varit här flera gånger sedan. Wi erhöilo allt i godt skick och var ej förutan rödda känslor som vi beskådade och mottog allt detta kära . . . Wi hafva visat det för våra grannar (de äro nästan uteslutande amerikanare som bo i vår närhet) ty vi äro stolta att låta dem se att det är svensk handarbete från vårt föräldraham, och de kunna icke annat än blifva förvånade. Linnet är en klenod här i allmänhet och kan icke köpas utan af de mera bemedlade. Var icke rädd att vi gagnar *något* för skurtrasor ty det har allt för högt värde och bestånd i förhållande till det amerikanska spindel-nätet. Din virkade duk Hulda fick genast plats på förmaksbordet och upptager den förnämsta platsen. Äfven sådant är en raritet här såväl som anorstädes, och i öfrigt allt handarbete är alltid högt uppskattat på alla platser af vårt lilla jordklot emedan sådant är eget i sitt slag och de *sköna konsternas* frukter. Wi kunna icke med *tack* godtgöra för allt detta. Axel lefver hos oss ännu och är lika lat som jag till att skrifva hem. Han hälsar och säger att han skall snart skrifva. Jag törs knappast bedja eder att skrifva emedan jag väntat så länge. Till sist är ni helsade af hjertat ifrån Eder *Nils och Sofi*.

Wersaltets regerande magt vare med och öfver oss alla.

Nr 20.

M. d. 19:th Dec. 1895.

Älskade moder och syskon!

Ja nu har jag väntat så länge med att skrifva att jag nästan blygs för att skrifva något alls. Men eftersom julhögtiderna tillstundar och jag anar att vår personliga frånvaro skall röra saknadshetskänslan nog, kan jag icke underlåta att skrifva åtmenstone några rader. Som ursäkt för mitt dröjsmål får jag endast säga, att egna nödiga omtankar för tillvaron och den korta framtiden, ofta sysselsätter en människa i fullt mått alla lediga stunder. Jag har för en längre tid vid alla lediga tillfällen som gifvits, sysselsatt mig med

studier emedan jag ernar bevista »The Civil Service Examination» (Den borgerliga tjänstgöringsexamen) i Postverket d. 6:te Febr. n. å. Den årliga lönen är 1,000 Dollar om året med en månad fri. Omkring 7 till 9 timmars tjänst om dagen. Jag skulle kalla min framtid betryggad om jag vinner målet. Jag bevistade den för två år sedan och erhöll då 73 % graduation. Eller utaf de 157 sökande blef jag den 18:de i ordningen. Konsten är att blifva med de 4 första på listan. Vi examineras i: rättskrifning, bråk och procenträkning, brefskrifning, skönskrifning, Förenta staternas geografi, stads-kännedom (lokala) samt läsandet af svårskrifna adresser. Skicklighet såväl som färdighet, tages i betraktande. Vi hafva hälsan allesamman. Harald är nu 4 år och Ivar 2 1/2. Vi ha klädt på dem byxor nu, ni kan tro de äro stolta. Här har varit en utmärkt härlig sommar öfverallt, och ingen minnes så rik gröda. Det har ej fallet någon snö i Minnesota ännu. Jag arbetar ännu som spårvägsconductör och har varit den 1:ste extra för omkring 4 månader. Jag börjar afsky detsamma. P. J. Erlandson har väl varit hemma nu en tid, jag sände en »sawset» med honom till dig Axel emedan jag ej kunde finna den gamla samt litet annat som han icke behöfde bära armarna långa på. Helsa honom ifrån oss. Fredrik, M. Larsson och Persson frågar mig alltid efter honom. Till sist önskar jag att ni alla måtte ega helsan och vara lyckliga. Lycklig jul och godt nyår till Eder, min Älskade moder och syster Hulda. Likaledes till dig broder Axel och maka Klara.

Skrifven till oss efter jul.

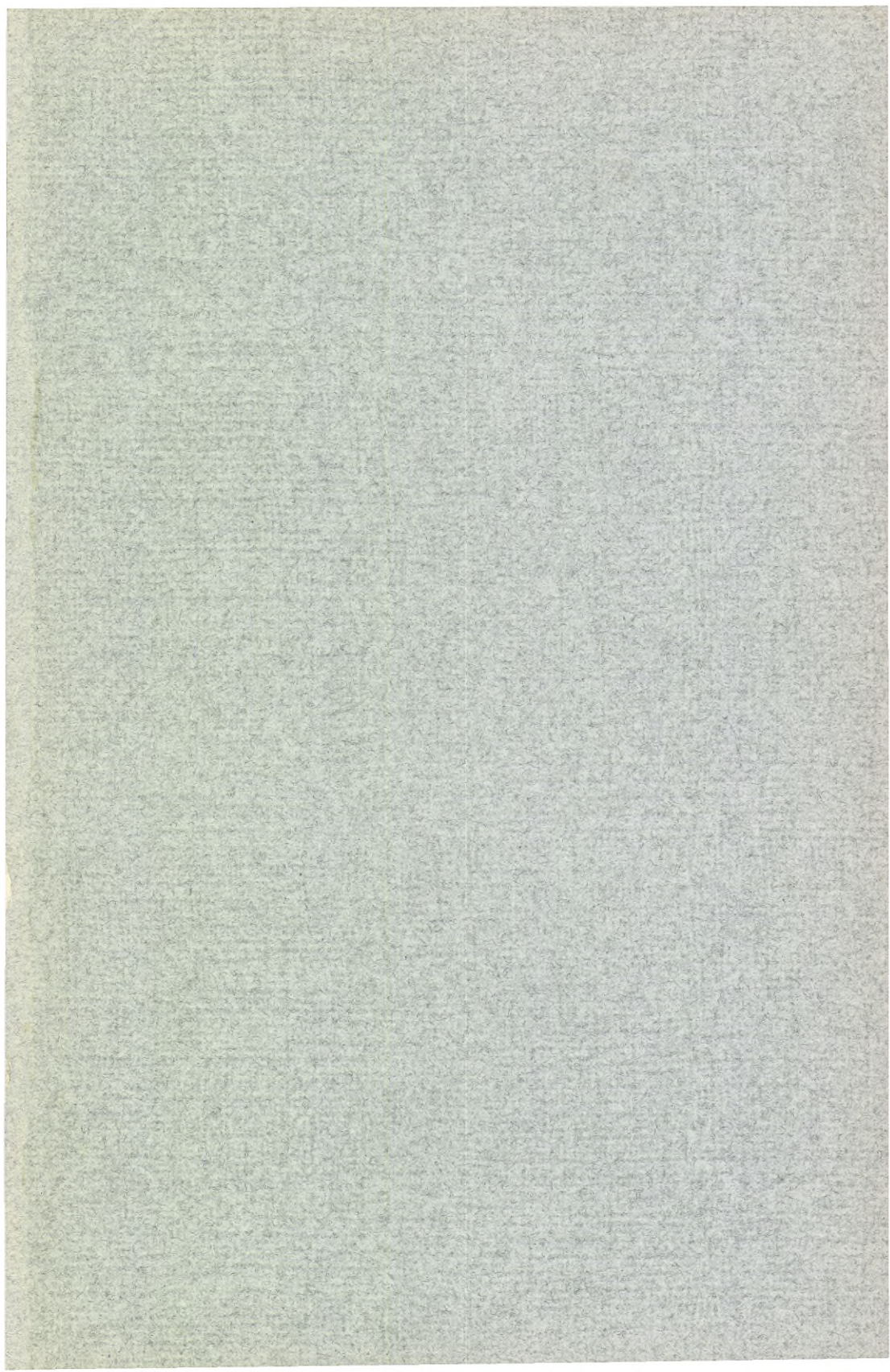
Kärleksfullt från

Nils och Sofi.

* * *

För hvarje dag som går komma tusentals bref från släkt och vänner i Amerika och spridas öfver hela vårt land. Och dessa bref torde väl numera vara den starkaste drifkraften af alla till emigrationens fortsättning.

g B 26/10-73:6